STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00930

GEZAMELTE DRAMEN

Peretz Hirschbein

Permanent preservation of this book was made possible by
Joan Japha
in memory of
Milton S. Lesser

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געזאַמעלטע דראַמען פון פּרץ הירשביין

אַרויסגעגעבען פון די ליטעראַריש דראַמאַטישע פעראיינען אין אַמעריקא

געזאַמעלטע דראַמען

פון

פּרץ הירשביין

ע ר ש ט ע ר   ב אַ נ ד

ארויסגעגעבען פון די ליטעראריש־דראמאטישע פעראיינען אין אמעריקא

ניו יארק, 1916

Copyrighted by Peretz Hirshbein
1916

* *
*

די זעקס און צוואנציג זאכען וואס קומען אריין אין די פינף בענדער זענען געשריבען געווארען אין פארלויף פון די לעצטע צוועלף יאהר. זיי קומען אריין אין די ביכער נישט לויט דעם סדר ווי זיי זיינען געשריבען גע־ווארען.

מיין טיעפע אנערקענונג צו די ליטעראריש־דראמאטישע פעראיינען אין אמעריקא וואס האבען זיך אין אזא שווערער צייט אונטערגענומען ארויס־צוגעבען די שריפטען אויף אנ׳שטענדיגען אופן.

מיינע עלטערען, וואס האבען פאר מיין יוגענד א היים געשאפען ביים ריינעם וואסער צווישען בוימער און לאנקעס — זייער אנדענקען, ווידמע איך מיינע שריפטען

פרץ הירשביין

ניו יארק, טבת, תרע״ו.

אינהאלט פון ערשטען באנד:

ראזשינקעס מיט מאנדלען
אויפ׳ן שוועל
בעבעלע
איינזאמע וועלטען
א זאווערוכע
אליהו הנביא
ווען עס פאלט דער טוי
אין דער פינסטער
פונקען
קברים בלומען
א לעבען פאר א לעבען

ראָושענקעס מיט מאַנדלען

אידיליע

1915

פּערזאָנען:

מרדכי גדליה וואוינט אויפ'ן דאָרף.

פריידעלע } זיינע קינדער
פּיניעלע

אידען.

אַן'אַלטע פרוי.

אַ דאָרפיש שטיבעל. קליינע פענסטערלאַך. די ווענט שוין לאַנג נישט געקאַלכט. עס קוקט ארויס די אָרימקייט פון יעדען ווינקעלע. סוף זומער. אַרום האַלבען טאָג.

פריידעלע

קנעט אַ ברויט אין אַ גרויסער דייזשע וואָס שטעהט אויף אַ קלעצעל אין מיטען שטוב. ס'איז איהר שווער; רוהט זיך יעדע ווײַלע אָפּ מיט די הענט אין ברויט. מען הערט ווי אַ פוהר פאָהרט צו צום שטוב.

מרדכי גדליה

קומט אַריין, טראָגט אַ ברעמיע האָלץ.

פריידעלע

פון וואַנען קומסטו, טאַטע?

מרדכי גדליה

איך פאָהר פון וואַלד.

פריידעלע

פיהרסט האָלץ אין שטאָדט אַריין?

מרדכי גדליה

יאָ, מיין קינד. דאָ האָב איך פאַר דיר טרוקענע האָלץ געבראַכט. כ'וועל עס דיר אַריינלעגען אין אויווען.

פריידעלע

איך וועל עס אַליין, טאַטע. בעסער פאָהר שוין, וועסטו פריהער קומען אַהיים.

מרדכי גדליה

כ'וועל היינט סיי ווי קומען פריהער אַהיים. נאָך פאַר שבת האָט מען ביי מיר בעשטעלט די פוהר האָלץ.

פריידעלע

אַז דו קומסט שפּעט אַהיים איז מיר אומעטיג.

מרדכי גדליה

וואָס מיינסטו, מיר איז אויך אומעטיג, מיין קינד.

פ ר י י ד ע ל ע

גײה, טאטע, אריין און זעה וואס פּיניעלע מאכט.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

האט ער עפּעס געגומען אין מויל אריין?

פ ר י י ד ע ל ע

איך האב איהם געגעבען אין מײלכעלע אַ פרישע סיסקעלע. ווייסט, טאטע, נאך איין שטיקעלע צוקער געבליבען. זאלסט נישט פערגעסען צו ברענגען צוקער פון שטאדט.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

איך קוק ווי דו ביזט פערהארעוועט, מיין קינד. הארעוועסט איבער די כחות.

פ ר י י ד ע ל ע

ס׳איז מיר ניט שווער. װאלט נאר פּיניעלע ווערען געזונד.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

גײהט אַריין אין אַנדער חדר.

פ ר י י ד ע ל ע

קנעטענדיג.

נו, וואס מאכט ער? ווייסט, כ׳האב שוין היינט געוויינט. מיר דאכט זיך, אז ווען די מאמע וואלט לעבען וואלט אפשר פּיניעלע נישט קראנק געווען.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

קומט אַרויס.

אפשר ווייסט דער וואס אין הימעל געבען, ער וועט ווערען געזונד.

פ ר י י ד ע ל ע

ער שלאפט?

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

דאס פּנים׳ל ברענט.

פ ר י י ד ע ל ע

ווען די מאמע וואלט איצטער געלעבט.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

די מאַמע האָט אַלצדינג מיט זיך מיטגענומען. נישטאָ קיין מזל, נישטאָ קיין מוטה.

פ ר י י ד ע ל ע

ווילסטו אימעצען אין שטאָדט פרעגען וואָס צו טהאָן?

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

אפשר שניידען זיך איהם ציינדלעך?

פ ר י י ד ע ל ע

איך האָב מיט'ן פינגער געזוכט אין מיילכעלע, זעהען זיך נאָך נישט קיין ציינדעלעך.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

גענוג דיר שוין זיין צו קנעטען. ווילסט טאַקע באַלד איינהייצען אין אויווען. די מעל געווען טרוקען. וועט מסתמא באַלד אויפגעהן.

פ ר י י ד ע ל ע

אפשר וואָלסטו היינט, טאַטע, גאָר נישט פאָהרען אין שטאָדט אַריין... נאָר בעסער טאַקע פאָהר; מעהר ווי איין שטיקעלע צוקער נישטאָ אין שטוב.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

ווי איך זעה, האָסטו מורא צו בלייבען אין שטוב אַליין. ס'איז דאָך בייטאָג, מיט'ן וועג געהען און פאָהרען מענשען.

פ ר י י ד ע ל ע

אונזער שטוב שטעהט אזוי ווייט פון דאָרף.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

נאַריש קינד, וואָס איז דער חילוק? אומעטום גאָט'ס וועלט. וואָס קען מען טהאָן? אפשר אזוי נגזר געוואָרען, די מאַמע זאָל דיך אזוי יונג לאָזען. מיט איהר איז אַלץ אוועקגעגאַנגען פון שטוב. נישטאָ קיין פרעהליכקייט, נישטאָ קיין מזל.

פ ר י י ד ע ל ע

ווען, טאַטע, ט'מען שוין מעגען אויסקאַלכען אין שטוב?

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

טאקע זעהר חושך אין שטוב. מען וואלט שוין געמענט, נאר צו ווער עס האבען כח צו טהאן?

פ ר י י ד ע ל ע

פאר וואס ניט? וואלט מען נאר מעגעו.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

נו, מיין קינד, איך וועל אוועקפיהרען די האלץ. כ'וועל היינט קור־מען פריהער. מען וועט טאקע בעדארפען אויסקאלכען. אפשר וועט מען אימיצען אריינגעהמען אין שטוב, זאלסט נישט בעדארפען זיין אליין.

פ ר י י ד ע ל ע

וועמען ווילסטו דען אריינגעהמען אין שטוב? מיר צו העלפען?

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

נו, אודאי, דיר זאל ווערען אביסעל גרינגער. די מאמע האט אזוי געציטערט איבער דיר און איצטער שלאגסטו זיך ארוים פון די כחות.

פ ר י י ד ע ל ע

מען בעדארף נישט. מיר איז גוט אזוי אויך.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

איך קען נישט צוזעהן ווי דו הארעוועסט אזוי.

פ ר י י ד ע ל ע

פאלג מיר, טאטע, מען בעדארף קיינעם נישט האבען. איך בין שוין געווען גרויס. איך וועל פיניעלען אויך אויסהאדעווען.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

פיניעלע, זעהסטו, בעדארף אויך האבען א מאמע.

פ ר י י ד ע ל ע

איך וויל נישט, אז א שטיף־מאמע זאל דא זיין אין שטוב.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

מיינסט, אז יעדע שטיף־מאמע איז שלעכט?

פ ר י י ד ע ל ע

ווײַנט זיך פלוצלונג פאַנאַנדער.

מיר איז גאָר נישט שווער. איך וועל פיניעלע'ן אויסהאָדעווען. איך וועל אין שטוב טהאָן אַלצדינג ווי די מאַמע פלעגט עס טהאָן.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

דו, נאַריש קינד, וואָס ווײַנסטו? כ'האָב נאָר געטראַכט, אין שטוב וועט ווערען אַ ביסעל ליכטיגער. אפשר וועט זיך ס'מזל אומקעהרען.

פ ר י י ד ע ל ע

זאָל נאָר פיניעלע ווערען געזונד, וועסטו זעהן, אַז איך וועל נאָך דיר אויך קענען העלפען. איך וועל איהם נעהמען אויפ'ן האַנד און פאָהרען מיט דיר אין וואַלד אַריין. אַט, אדרבה, קויף אַ קוה וועסטו זעהן, אַז איך וועל אויפשטעהן פאַרטאָג זי אויסמעלקען און אַרויס־טרייבען אויפ'ן גראָז.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

דו זעהסט אויס אַזוי שלעכט.

פ ר י י ד ע ל ע

ווען די מאַמע וואָלט לעבען, וואָלט איך בעסער אויסגעזעהן. ס'איז באשר פון זאָרג.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

איך וויל דו זאָלסט אויפהערען צו זאָרגען. נאַ, זאָל נאָר ס'קינד ווערען געזונד... וועסט טאָקע באַלד אײַנהייצען אין אויווען. איך פאָהר שוין.

ער קוקט זי אָן אַ ווײַלע, שווײַגענדיג. געהט אַרויס.

פ ר י י ד ע ל ע

קוקט נאָך דעם טאַטען דורכ'ן פענסטער. אין צווייטען חדר הערט זיך ווי ס'קינד וואָלט אויפגעוואַכט. געהט אַהין. באַלד הערט זיך פון צווייטען חדר איהר געזאַנג: איולי־לולי, פיניעלע דער טאַטע איז געפאָהרען האַנדלען ראָזשינקעס מיט מאַנדלען". קומט אַרויס. דעקט אַריבער דעם ברויט און פאַרנעהמט זיך אײַנהייצען אין אויווען. די שווערע געדאַנקען רייסען זי יעדע ווײַלע איבער פון דער אַרבייט.

אַז זי האָט איינגעהייצט, זעצט זי זיך אַנידער נעבען דער דייזשע, אויף דר'ערד, און הויבט אָן שטיל און ציטעריג צו וויינען. אין דער אָפּע־נער טהיר בעווייזט זיך אַן אַלטע פרוי מיט אַ פּאַק אויפ'ן פּלייצע גע־בויגען.

ד י א ל ט ע

אַ מזוזה אויפ'ן טיר. אַ אידישע שטוב.

קושט די מזוזה.

פ ר י י ד ע ל ע

דאַ וואוינען אידען. קומט אריין.

ד י א ל ט ע

אַ אידישע ליכטיגע טאָכטער. וואָס זיצסטו אויף דר'ערד? נע. כ'קען גאָר דעם פּאַק נישט אראָפּנעהמען פון פּלייצע. כע. כע.

פ ר י י ד ע ל ע

אָט וועל איך אייך העלפען.

ד י א ל ט ע

מיין ליכטיגע טאָכטער, אָט אַזוי, הא. ברעכט די פּלייצע. שווער דער פּעקעל. גוטע מענשען מיר שווער געמאַכט דעם פּעקעל.

פ ר י י ד ע ל ע

מען מוז אבשניידען דעם שטריק. שווער אריבערצונעהמען איבער'ן קאָפּ.

ד י א ל ט ע

כע, כע, אָט אַזוי האָבען זיי מיר צוגעבונדען דעם פּעקעל צום פּליי־צע; אַנגעשטאָפּט מיט אַלדאָס גוטס און איצטער טראָג זיך מיט איהם. אָט אַזוי שנייד איבער די שטריק; זשאַליעווע נישט.

פ ר י י ד ע ל ע

שניידט איבער די שטריק. דער פּאַק פּאַלט אויף דר'ערד.

אַזאַ שווערער פּאַק.

ד י א ל ט ע

לאָזט זיך אראָפּ אויפ'ן פּעקעל.

געלויבט איז גאָט, אין אַ אידישער שטוב. וואו איז די ריאַמע?

פ ר י י ד ע ל ע

די מאַמע געשטאָרבען. פּסח איז זי געשטאָרבען.

ד י אַ ל ט ע

אַ צדקות געווען. נע, און דיר אַזוי יונג געלאָזען. וואו איז דער טאַטע?

פ ר י י ד ע ל ע

ער האָט אוועקגעפיהרט האַלץ אין שטאָדט אריין.

ד י אַ ל ט ע

און וואָס טהוסטו?

פ ר י י ד ע ל ע

איך האָב דעם ברויט פערקנעטען און איינגעהייצט אין אויווען.

ד י אַ ל ט ע

נו, האָסטו געזעהן צו דער ברויט געהט אויף? אַט וועל איך שוין אַליין אַ קוק געבען. אַזוי יונג דיך די מאַמע איבערגעלאָזען. גאָר יונג. דעקט אָפּ די דייזשע. מהום... עס ריהרט זיך אפילו נישט.

פ ר י י ד ע ל ע

כ'האָב נישט לאַנג פערקנעטען.

ד י אַ ל ט ע

האָסט דאָך שוין אָבער איינגעהייצט... כ'זעה דו האָסט געוויינט. אודאי אין ברויט אריינגעוויינט. וואָס?

פ ר י י ד ע ל ע

איך האָב טאַקע געוויינט. אפשר איין טרעהר אינגאַנצען איז אריינ־געפאַלען אין דייזשע, וועט טאַקע שוין נישט אויפגעהן?

ד י אַ ל ט ע

מע וועט זעהן. גיב אַהער אַ קישען מיט אַ האַקמעסער. אַט אַזוי דעק אריבער מיט דער קישען ס'זאָל זיין וואַרים און איצטער לעג אונטער דעם האַקמעסער. ווי וויינט עס אַ מיידעל אין ברויט אריין?

פ ר י י ד ע ל ע

אפשר ווילט איהר עסען, באָבעשו?

ד י א ל ט ע

כ׳זעה, דיינע ליפען זיינען פערטריקענט. נאך אליין אודאי איז מויל נישט געהאט.

פ ר י י ד ע ל ע

מיין ברודערעל איז קראנק. זעהר קראנק.

ד י א ל ט ע

טע, טע, און דו בעדארפסט עס זיין די מאמע. וואו איז ער?

פ ר י י ד ע ל ע

ער ליעגט אין וויגעלע. אינ׳ם אנדערען חדר. די אויגעלעך אפען און ס׳פנים׳על זיינס ברענט ווי א פייער.

געהען ביידע אין צווייטען חדר.

ד י א ל ט ע

ס׳הערט זיך איהר רעדען אין צווייטען חדר.

אי א קינד, אי א קינד ווי די ליכטיגע זון. דו, דו, דו, עפען ברייט די אויגעלעך. אט אזוי, לאכענקע אביסעלע, לאכענקע צו דער מא־מען, אט אזוי...

קומען ביידע ארויס.

פ ר י י ד ע ל ע

וואס מיינט איהר, ער וועט ווערען געזונד?

ד י א ל ט ע

געזונד, געזונד. ער איז נישט קראנק. ציינדעלעך שניידען זיך איהם. כ׳האב אין זעקעל א וואלף־ציינדעלע, וועט מען עס איהם אנטהאן אויפ׳ן העלזעלע. און דו, גרויסע מויד, מיינסט ביזט שוין די מאמע און דאריבער וויינסטו. קוקט צום ברויט. אהא, ער ריהרט זיך... לאמיר נאר זעהן וואס הערט זיך אין אויווען. נע, גאר קנאפ האלץ אריינגעלעגט. געה שוין און ברענג אריין נאך א צוויי שייט־לעך האלץ.

פ ר י י ד ע ל ע

געהט ארויס.

ד י אַ ל ט ע

בינדט אויף איהר זאַק און זוכט דאָרט.

אומעטום צרות. אין שטאָדט שטאַרבען קליינע קינדער; אין דאָרף שטאַרבען די מאַמעס. אומעטום צרות. אַט, אַ נאַריש קינד נעהמט און וויינט אין ברויט אַריין.

פ ר י י ד ע ל ע

קומט אַריין מיט אַ ברעמיע האָלץ.

וועט זיין געננג נאָך פיער שייטלאָך האָלץ?

ד י אַ ל ט ע

וואַרף עס אַריין אין אויווען. וועט זיין צו הייס, קען מען דעם אויווען לאָזען אויסקיהלען. נישטאָ וואָס צו קאַרגען האָלץ. שוין אַריינגעוואָרפען? טאָ קום אהער. אַט איז אַ וואָלף־ציינדעל אויפ'ן שטריקעל. געה, טהו עס איהם אָן אויפ'ן העלזעלע. נאַ.

פ ר י י ד ע ל ע

ס'איז טאַקע פון אַ וואָלף דאָס ציינדעלע?

ד י אַ ל ט ע

פון אַ וואָלפּעכע, דאָס פאָדערשטע ציינדעלע. געה, טהו עס איהם אָן.

פ ר י י ד ע ל ע

אַט געה איך שוין.

ד י אַ ל ט ע

זוכט אין פעקעל.

עס געהען אָרום מאַזלען, עס געהען אָרום פּאָקען; וואו ביזטו דאָרט? קום אהער כ'וועל דיר אָנטהאָן אַ רויט בענדעל אויפ'ן האַלז.

פ ר י י ד ע ל ע

קומט אָרויס.

שוין, כ'האָב עס איהם אָנגעטהאָן.

ד י אַ ל ט ע

איצטער קום אהער, זעץ זיך אַנידער ביי מיר אויפ'ן שויס. כ'וועל דיר דעם רויטען בענדעלע אָנטהאָן. נע, האָסט נאָך גאָר, גאָר אַ דינע

העלזעלע. ביזט דאך שוין א כלה־מויד. קושט איהר האלז. אך, זיס; אך, זיס... נעהמט א מאמע און לאזט עס איבער אזא קינד אליין. נו שוין, אט אזוי זאלסטו עס טראגען אויפ׳ן האלז, פאקען, מאזלען געהען ארום אין די דערפער.

פ ר י י ד ע ל ע

א שאד וואס דער טאטע איז אוועקגעפאהרען.

ד י א ל ט ע

שוין לאנג אוועקגעפאהרען?

פ ר י י ד ע ל ע

גאר נישט לאנג. אויב איהר וועט בלייבען ביי אונז נעכטיגען, וועט ער נאך אנקומען ביז נאכט.

ד י א ל ט ע

בעקומט פון פעקעל א קליין ליינווענט זעקעלע.

געוועזן אויף א מזל טוב; גוטע מענשען מיר עס געגעבען. שטעל אונטער די הענט, וועל איך דיר ארייננשיטען... נו, ווייסט וואס דאס איז?

פ ר י י ד ע ל ע

די שווארצע זיינען ראזשינקעלעך און ס׳אנדערע וואס איז? נאריש קינד, מאנדלען איז דאך עס. אמת׳ע מאנדלען. שטעל אונטער די הענט וועל איך דיר נאך ארייננשיטען.

פ ר י י ד ע ל ע

גענוג. גענוג. איהר גיט דאך מיר אוועק גאר איינגאנצען.

ד י א ל ט ע

ראזשינקעלעך לאז מיר א צוויי, נאר די מאנדלען נעהם דיר. זעהסט די פאדערשטע ציין ארויסגעלאזען. שווער זיי איינצוקייען.

פ ר י י ד ע ל ע

ס׳האט א טעם ווי יאדערען פון ניס.

ד י א ל ט ע

אבער ניס, מיין קינד, שמעקט נישט.

פ ר י י ד ע ל ע

כ׳וועל לאזען פאר׳ן טאטען אביסעל.

ד י א ל ט ע

כע, כע, ביזט א געטריי קינד. ביזט דאך שוין א כלה־מויד. אומע־טום צרות... נעהמט א מאמע און לאזט איבער אזא ליכטיגע טאכ־טער. קוקט צום ברויט. א, ער ריהרט זיך. פיין, פיין.

פ ר י י ד ע ל ע

איך וועל עס נאך בעדארפען פיניעלען אויסהאדעווען.

ד י א ל ט ע

די מאמע אין גן עדן ט׳איהם נישט לאזען פאלען.

עס דונערט דרויסען.

פ ר י י ד ע ל ע

אוי, ווי ס׳דונערט!

ד י א ל ט ע

ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם... נעהם, מיין קינד, גיכער שטעל אוועק א גלאז וואסער אויפ׳ן פענסטער.

פ ר י י ד ע ל ע

טהוט עס.

ס׳וועט אפשר א רעגען ארויסגעהן און דער טאטע וועט ווערען איינגענעצט.

ד י א ל ט ע

רק דו דאגה׳סט.

פ ר י י ד ע ל ע

גוט וואס איהר זענט אהער אריינגעקומען. איהר האט געקענט ווע־רען אויסגענעצט.

ד י א ל ט ע

טע, טע, איז וואס? שיינט די זון, טריקענט מען זיך אויס. נו, גע־שמאק די מאנדעלעך?

פ ר י י ד ע ל ע

כ׳וועל זיי בעהאלטען אויפ׳ן פאליצע.

די אַלטע

און שיך האָסטו?

פריידעלע

אויף פּסח געמאַכט. זיינען נאָך גאַר ניי. איך גייע אַרום באָרוועס ווייל איך שאַנעווע זיי.

די אַלטע

וואָס הערט זיך אין אויווען?

פריידעלע

די העלצער וואָס כ'האָב צוגעוואָרפען האָבען זיך נאָר וואָס אָנגע־הויבען צו סמאַליען.

די אַלטע

טאָ קום אַהער. דאָ האָב איך אין זאַק פאַר דיר אַ קליידעל מיט קרייזעלעך און אַ יאַקעלע מיט שפּיצען. זעהסט? אַ ביסעל צו־קנייטשט. אָבער נאָך גאַר ניי.

פריידעלע

שיינט אויף קוקענדיג אויף די קליידער.

וואו ט'איהר עס גענומען?

די אַלטע

מעסט צו.

אַביסעל צו ברייט. וועסט נאָך בעדאַרפען צואוואַקסען.

פריידעלע

אוי, זעהר ברייט.

די אַלטע

ביז דיין חתונה, אַז גאָט וועט געבען וועסטו אויסוואַקסען פּונקט. לאָמיר נאָר זעהן דאָס יאַקעלע. ברייטלעך אַביסעל. ביזט אַ דאַ־רע מויד. אויסגעהאָדעוועט און דו דאַגה'סט, וועסט בעדאַרפען אויסוואַקסען.

פריידעלע

וויינט.

כ׳וועל אפשר נישט אויסהאַלטען אויב דער טאַטע וועט אריינגעהן, מען איז שטוב אַ שטיף־מאַמע.

די אַלטע

נו, נו, וויין נישט. ס׳איז נאָך נישט בעוואוסט. בייזערט זיך גוטמו־טהיג. נו, גענוג דיר. כ׳האָב פיינט אַז מע וויינט. ניטע. אַט זעהסטו, ס׳איז אַ סטענגע. נעהם דיר עס. איידער דו וועסט ליכט בענשען, זאָלסטו עס איינפלעכטען אין קאָפּ.

פריידעלע

ס׳איז זייד?

די אַלטע

נו, אודאי זייד. ווער פלעכט דען אין קאָפּ עפּעס אנדערש?

פריידעלע

איך וועל געהן זעהן וואָס פיניעלע מאַכט... שרייט פון צווייטען חדר. פיניעלע איז איינגעשלאָפען.

די אַלטע

זאָל ער שלאָפען. וועט אם ירצה השם אויפשטעהן געזונטערהייד. האָסט געשטאַכענע אויערען? דאָ האָב איך אוירינגלעך פאַר דיר, נו בעוויז דיינע אויערען.

פריידעלע

בויגט זיך אַראָפּ צו דער אַלטער.

איך ווייס אליין נישט. אמאָל האָב איך געהאַט פאַדים אין די אויע־רען.

די אַלטע

טאַפּט.

יא, געווען אמאָל געשטאָכען, אָבער שוין צוריק פערוואַקסען. מהום... מען וועט בעדאַרפען שטעכען איבעראַניים.

פריידעלע

ס׳וועט טהאָן וועה?

די אַלטע

אודאי וועט וועה טהאָן. אָבער, אַז מען וויל געהן אוירינגלעך...

פ ר י י ד ע ל ע

איך וועל אייך געבען נאָדעל פאַדים.

ד י א ל ט ע

עס וועט וועה טהאָן. ס'קען שטארק וועה טהאָן.

פ ר י י ד ע ל ע

מיר וועט נישט אַרען.

ד י א ל ט ע

האָסטו אַ דינע נאָדעל?

פ ר י י ד ע ל ע

יאַ, גאַר אַ דינע נאָדעל. עס וועט זעהר וועה טהאָן?

ד י א ל ט ע

אַז מען איז לוסטיג, טהוט נישט וועה.

פ ר י י ד ע ל ע

טאַ, וועל איך זיין לוסטיג. אַ ווייסען אָדער אַ שווארצען פאַדים?

ד י א ל ט ע

נו געוויס אַ ווייסען פאַדים. מאַך נישט קיין קניפּעלע. נישט נויטיג. כ'מוז אָבער מיינע שפּאַקולען אויסזוכען. אהן די שפּאַקולען מיינע... שאַ... אַט זיינען זיי. טהוט אָן אַ פּאָר שווערע שפּאַקולען. כע, כע... וויפיעל אויערען האָב איך עס געשטאָכען! קום צום פענסטער.

פ ר י י ד ע ל ע

אוי, כ'האָב מורא.

ד י א ל ט ע

טאַ בעדאַרף מען נישט.

פ ר י י ד ע ל ע

איך זאָג אייך צו, אַז כ'וועל נישט שרייען. נאַט אייך דעם רעכטען אויער.

ד י א ל ט ע

נעהמט זיך פאַר דער אַרבייט.

פ ר י י ד ע ל ע

פערבייסט די ליפּען און קאַרטשעט זיך אַזש צונויף ווען די אַלטע שטעכט.

ד י א ל ט ע

טהוט וועה, הא? אז מען וויל אוירינגלעך געהן.

פ ר י י ד ע ל ע

הא, איך הער ווי דער פאַדים געהט. אופ־האַ!

ד י א ל ט ע

נו שוין. מעהר וועט שוין נישט וועה טהאַן אַזוי. דער אנדערער וועט שוין זיין גרינגער. גיב דעם לינקען אויער. זי שטעכט איהר דעם לינקען אויער. אַט האַסטו דיר. שוין איבערגעקומען. אין דריי חדשים אַרום זאָלסטו די פעדים איבערשניידען און אַרויסצי־העז. און אַט האַסטו דיר די אוירינגלעך. מע זאָגט ס'איז גאָלד. בעהאַלט, דו זאָלסט זיי נישט פערלירען.

פ ר י י ד ע ל ע

אוי וועט עס זיין שעהן! כ'וועל זיי בעהאַלטען אויפ'ן פּאָליצע נע־בען די מאַנדלען.

ד י א ל ט ע

וואו וועסטו די קלייד אהינטהאַן?

פ ר י י ד ע ל ע

די קלייד? כ'וועל וואַרטען ביז דער טאַטע וועט קומען. אַהן איהם קען איך עס נישט נעהמען. ער וועט איך בעצאַהלען דערפאַר.

ד י א ל ט ע

שוין בעצאַהלט. אַט האָב איך מיר אויסגערוהט. איז שוין בעצאַהלט. ווער דען וועט עס אַנטהאַן אויב נישט דו? נאַריש קינד, ביזט דאָך שוין א כלה־מויד. בעדאַרפסט עס האָבען.

פ ר י י ד ע ל ע

איך שעהם מיר אַזוי.

ד י א ל ט ע

וואָס איז זיך דאַ פאַרהאַן צו שעהמען?

פ ר י י ד ע ל ע

איך בין דאך נאך גאר א קינד.

ד י א ל ט ע

אוראי ביזטו א קינד. א גאלדען קינד. ס'איז שעהן אזוי. ביזט א אידישע טאכטער. דער וואס אין הימעל האט אן אויג.

דרויסען לאזט זיך הערען א רעגען.

פ ר י י ד ע ל ע

דער טאטע וועט אזוי אויסגענעצט ווערען! וועה איז מיר.

ד י א ל ט ע

נישט נאר דיין טאטע אליין איז איצטער אין וועג. מסתמא בעדארף מען, אז ס'זאל גערן א רעגען.

פ ר י י ד ע ל ע

פון די פעלדער האט מען דאך שוין די תבואה אראפגענומען.

ד י א ל ט ע

נו איז וואס? דער זאמדיגער וועג וועט זיך אביסעל זעצען. וועט מען די פערד נישט בעדארפען אזוי פערשניידען.

פ ר י י ד ע ל ע

דער וועג פון אונז אין שטאדט אריין איז זעהר א זאמדיגער.

ד י א ל ט ע

און ס'פערדעל מסתמא א מאגערס?

פ ר י י ד ע ל ע

א קליין פערדעל. אז מען לענט ארויף מיט א קלעצעל מעהר, שטעלט ער זיך שוין אילע ווײלע.

ד י א ל ט ע

אט זעהסטו, אז דער וואס אין הימעל ווייסט וואס ער טהוט.

פ ר י י ד ע ל ע

מעסט וויעדער צו די קלייד מיט'ן יאקעל.

ווער איז אין דעם געגאנגען?

ד י א ל ט ע

זעהסט דאך, ס'איז ניי. אביסעל צוקנייטשט פון זעקעל. אבער שפא־

געל נײַ. קיין שפּרינקעלע אויף דעם נישטאָ.

ס'הערט זיך, דרויסען איז אימיצער צוגעפאָהרען.

פרײדעלע

מענשען פרעמדע! און איך גײה באָרוועס.

זי כאַפּט די קליידער וואָס די אַלטע האָט איהר געגעבען און איילט אין צווייטען חדר אַריין.

די אלטע

לאַכט פאַר זיך אַליין גוטמוטהיג.

ס'הערצעלע זאָגט ווען מען בעדאַרף שיך אָנטהאָן.

עס קומען אַריין צוויי פרעמדע אידען. אַ טאַטע מיט אַ זוהן זעהט אויס זאָלען זיי זיין. ביידע אויסגענעצט פון רעגען.

דער איד

אַ גאָט העלף, באָבעשו. אַ רעגען אַ ביסעל!

דער יונגערמאַן

קלאַפּט אָפּ דעם רעגען פון היטעל.

ווארעם דאָ אין שטוב.

די אלטע

אַ גאָס־רעגען, וואָס?

דער יונגערמאַן

אַ דונער געפאַלען נעבען אונזער וואָגען. ס'פערד זיך אָוועקגעשטעלט דיבאָם.

דער איד

וואו זיינען דאָס די מאַנסבילען?

די אלטע

קום אַרויס, מיין קינד, געסט זיינען געקומען!

פרײדעלע

קומט ארויס. שיך אויף די באָרוועסע פיס.

אלטע

געלאָפען אָנטהאָן שיך, כע־כע...

ד ע ר א י ד

וואו איז דער טאַטע?

פ ר י י ד ע ל ע

ער איז געפאָהרען אין שטאָדט אריין.

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ א ן

אפשר דער איד וואָס האָט געפיהרט האָלץ, אזוי מיט א דאר, קליין פערדעלע?

פ ר י י ד ע ל ע

יא, ס'איז מיין טאַטע.

ד ע ר א י ד

און דאָס איז אַ באָבע מסתמא?

ד י א ל ט ע

לאַכט.

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ א ן

וואָס לאַכט איהר, באָבעשו?

ד י א ל ט ע

אודאי, אַ באָבע, ווייסט ווי דען?

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ א ן

איך האָב אייך ערגעץ געזעהען. כ'קען שווערען, אז דאָס פּנים איז מיר בעקאַנט.

ד י א ל ט ע

א אידיש פּנים, וואָס? אין דיין באָבען געראַטען.

ד ע ר א י ד

אַ קלוגע אידענע. אַ קרבה מסתמא?

ד י א ל ט ע

נו אודאי א קרבה.

פ ר י י ד ע ל ע

זיי זיינען דאַ דורכגעגאַנגען מיט'ן וועג, אריינגעקומען זיך אָפּרוהען.

ד י א ל ט ע

איהר זעהט, נאָך גאָר אַ קינד — און וואָס פאַר א ברויט זי האָט

פערקנעטען.

זי דעקט אָפּ די דייזשע.

ד ע ר   א י ד

נעהמט אראָפּ די קישען, ווארום ס'וועט ארויס פון דייזשע.

ד ע ר   י ו נ ג ע ר מ א ַ ן

דאָס איז שוין געווען איינמאָל אויסגעקנעטען! נישט אומזיסט אזוי אויפגעגאַנגען.

פ ר י י ד ע ל ע

כ'האָב גאָר נישט געקנעטען אזוי פיעל.

ד ע ר   א י ד

נאָ, נאָ, דאָס איז שוין איינמאָל א ברויט.

פ ר י י ד ע ל ע

דער טאַטע וועט ברענגען קאַלך, וועל איך אויסקאַלכען אין שטוב. ביז איצטער נישט געטאָרט. די מאַמע איז געשטאָרבען פסח.

ד ע ר   א י ד

אזוי, די מאַמע געשטאָרבען. מסתמא נאָך גאָר יונג געווען, הערסט מיין זוהן? אזוי יונג און איז פער'יתומ'ט געוואָרען. און ווי עס פיהרט אליין א שטוב!

פ ר י י ד ע ל ע

אפשר וועלען די אידען עפּעס עסען? כ'קען אריינלעגען קאַרטאָ־פעל אין אויווען, וועלען זיי זיך אָפּבראָטען.

ד י   א ל ט ע

נו, אודאי וועלען די אידען עסען.

פ ר י י ד ע ל ע

איך וועל לויפען אריינברענגען קאַרטאָפעל פון שטאָל.

לויפט אַרויס.

ד ע ר   א י ד

א מיידעל — א פּייער. א יתומה געבליבען, א רחמנות. ליעגט איהר נאָך די מילך אויף די ליפּען.

ד י א ל ט ע
וואקסט א גרויסע באלעבאסטע.

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ א ן
אבער זעה נאר סאַראַ ברויט זי האט פערקנעטעו, כא־כא־כא...

פ ר י י ד ע ל ע
קומט אַריין, טראָגט אין שירץ קאַרטאָפעל, ווארפט זיי אין אויווען אַריין.

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ א ן
גענוג, גענוג... אַ, אַ, אן אמת'ער גיהינום איז אין אויוועו.

ד ע ר א י ד
עס ליטערט זיך אוים דרויסען. איהר ועט, באָבעשו, קענען זיך ארויפכאפען אויף מיין וואָגען; איך וועל אייך אונטערפיהרען ביז א נאהענטען דאָרף, וואו אידען זענען פאראהאן.

פ ר י י ד ע ל ע
איהר וועט, באָבעשו, ביי אונז קענען איבערנעכטיגען. עס שטעהט א־לעדיגע בעט, וועט איהר קענען שלאָפען אין איהר.

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ א ן
און אז מיר וועלען דא וועלען בלייבען ביז מארגען, וואו וועסטו אַן ארט מאכען?

פ ר י י ד ע ל ע
לאַכט פערשעהמט.
ס'איז פאראהאן ביי אונז א בוידעם מיט היי.

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ א ן
וועט איהר מיטפאָהרען, באָבעשו?

ד י א ל ט ע
וועל איך טאָקע געהן צופוס. איך בעדאַרף געהן אהין פון וואנען דו ביזט געקומען, מיין זוהן.

ד ע ר א י ד
א שאָד צו ברעכען אלטע.פיס. מיר איז שוין שווער צו געהן צו־פוס.

מרדכי גדליהו

קומט אַריין. נאַס, פערהאָרעוועט.

פריידעלע

אַט איז דער טאַטע. ווי קומסטו אזוי גיך אהיים?

דער איד

דאַס איז דער באַלעבאַס? שלום עליכם.

מרדכי גדליהו

כ'האָב געלאָזען מיין טאָכטער גאַר אליין און איצטער, קיין עין הרע, אַ פולע שטוב אידען. דער רעגען געבראַכט אהער?

פריידעלע

וואָס ביזטו אזוי פריה געקומען? ביזט דאָך נאָך אין שטאָדט נישט געווען.

דער יונגערמאַן

מיר האָבען אייך בעגעגענט מיט אַ פוהר האָלץ.

מרדכי גדליהו

כ'האָב צופיעל אַנגעלעגט, האָט זיך צובראָכען אַן אַקס.

פריידעלע

אוי וועה!

די אַלטע

קיין סכנה נישט. אידען וועלען העלפען.

מרדכי גדליהו

כ'האָב געזעהן, אַז היינט וועל איך שוין סיי ווי נישט אַנשפּאַרען אין שטאָדט, האָב איך ס'פערדעל אויסגעשפּאַנט און געקומען ריי־טענדיג אַ היים. כ'וויים, געלאָזען זי אליין און דאָס קליינע איז מיר אויך עפּעס נישט מיט אַלעמען. נו, געליובט איז גאָט, געטראָפען אַ פולע שטוב אידען. פון וואַנען פאָהרט מען עפּעס?

דער איד

מיר זיינען נישט פון נאָהענט.

מרדכי גדליהו

דאָס זעהט מען. כ'וואָוין שוין באַלד אַ יאָהר צוואַנציג אין דעם

גענענד און עפּעס נישט בעקאַנט.

ד ע ר א י ד

עס קומט נישט אויס מיט דעם וועג צו פאָהרען.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

און די באָבע קוקט מיר שוין יאָ אויס אביסעל בעקאַנט.

ד י אַ ל ט ע

אַ אידיש פּנים וואָס?

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

וואָלסטו עפּעס געמאַכט, מיין טאָכטער, אַז עסען פאַר די אידען.

פ ר י י ד ע ל ע

כ'האָב אַריינגעוואָרפען קאַרטאָפעל אין אויווען אַריין.

ד ע ר א י ד

ווי איך הער, איז די מאַמע איהרע אוועקגעשטאָרבען?

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

פערפינסטערט געוואָרען אין שטוב.

ד ע ר א י ד

מען בעדאַרף דעם בטחון נישט אָנווערען.

ד י אַ ל ט ע

צו פריידעלען.

אַט זעה די קאַרטאָפעל זאָלען נישט פערברענט ווערען.

פ ר י י ד ע ל ע

עוסק'ט זיך ביים אויווען.

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ אַ ן

איהר האָט געהערט דעם גרויסען דונער?

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

ער האָט אַ בוים אויסגעבראָכען, געפאַלען אויפ'ן רעכטען מיטען וועג.

פ ר י י ד ע ל ע

שאַרט אַרויס די קאַרטאָפעל, ברענגט צום טיש. דער עולם רייבט די הענט, נעהמט זיך צום עסען, בלאָזען און עסען מיט די שאָלאַכץ.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

קומט איהר, באָבע, געהנטער צום טיש. נעהמט א קארטאפעל.

ד י אַ ל ט ע

נע, ס'וועט שוין אזוי רעכט זיין.

זי עוסק'ט זיך ביים פייער.

פ ר י י ד ע ל ע

לאָזט מיר, איך וועל דעם פייער צושאַרען.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

ווי זענען עפּעס די מסחרים אין אייערע קאנטען?

ד ע ר א י ד

די מסחרים שלעכט אויף דער וועלט. נאָר ביי מיר, נישט צו פאַר־זינדיגען.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

אין דעם געגענד אויך דאָס אייגענע. נישטאָ וואו א פוהרעל האָלץ אָבצוואווארפען.

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ אַ ן

דאָס איז אייער גאַנצער מסחר?

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

ס'הויבען זיך נישט די הענט פאר עפּעס בעסערס.

ד ע ר א י ד

מען בעדאַרף נאָר דעם בטחון נישט אָנווערען.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

און וואָס איז אייער מסחר?

ד ע ר א י ד

מען האַנדעלט מיט תבואה.

ד ע ר י ו נ ג ע ר מ אַ ן

מיר פיהרען גרויסע געשעפטען.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

יא, אז מען קען עס נאָר דערגרייכען.

ד ע ר א י ד

אָבער שווערע צייטען אָנגעקומען. דער מסחר פאַלט.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

וואוהין פאָהרט מען עס איצטער? אויף מסחר?

ד ע ר א י ד

יאַ... שוין פון זיינעטוועגען; מיין זוהן'ס וועגען.

פ ר י י ד ע ל ע

טאַטע, כ'האָב נאָך האַלץ צוגעוואָרפען איצטער. האָב איך מורא. וועט זיין צו היים אין אויוועז.

ד י א ל ט ע

אַט טשעפּע זיי נישט. זאָלען זיי דאָרטען זיך רעדען. מיר וועלען שוין זיך ווי ס'איז אַן עצה געבען. זעה נאָר דער ברויט זאָל פון דייזשע ניט ארויסלויפען.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

ס'קליינע עופה'לע איז מיר עפּעס איינגעפאַלען. האָרעוועט זיך אָהן אַ מאַמען.

פ ר י י ד ע ל ע

ווייסט, טאַטע, פיניעלע איז שוין בעסער. עס שניידען זיך איהם ציינדעלעך.

ד ע ר א י ד

קום, מיין זוהן, וועלען מיר זעהן וואָס אויף דרויסען הערט זיך. דאַכט מיר, ס'לייט'ערט זיך אויס.

געהען אַרויס.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

האָט איהר, באָבע, געזעהן ס'קליינע יתום'על?

ד י א ל ט ע

אַ ליכטיג קינד, ט'זיין געזונד.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

געהט אין צווייטען חדר.

פ ר י י ד ע ל ע

בלייב ביי אונז, באָבע. איך וועל דעם טאַטען זאָגען.

ד י א ל ט ע

כ'וועל נאָר ענג מאכען אין שטוב. נאָכמאָל בעדאַרף מען אַן אלט מענש אין שטוב? אַז אַלטע מענש בעדאַרף נישט פערנעהמען צו־פיעל אָרט.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

קומט אַרוים.

שלאָפט און די היץ האָט אָבגעטראַטען.

ד י א ל ט ע

וועט זיין געזונד. קיין סכנה. ציינדעלעך שניידען זיך איהם.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

ווען די מאַמע וואָלט עס לעבען. די אידען קומען וויעדער אַריין. נו וואָס, עס לייטערט זיך אויס? מיין וואגען האַלט וועט שוין מסתמא איבערנעכטיגען אויפ'ן וועג. כ'וועל נאָך בעדאַרפען געהן אין דאָרף אריין ערגעץ אנטלייהען אַן אקס.

ד ע ר א י ד

אפשר וועלען מיר זיך נאָך אומקעהרען צוריק. מע וועט קענען נעה־מען מיין וואָגען.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

וואוהין איז מען עס געפאָהרען, טאַקע אהער? דאָ עפּעס אַן עסק געמאכט?

ד ע ר א י ד

שמייכעלט.

נאָך נישט בעוואוסט. אפשר וועט מען דאָ מאכען מסחר. ווי רופט מען אייך?

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

נישט בעקאַנטלעך באַנ'אייך. מרדכי גדליה איז מיין נאָמען, נאָך א זיידען.

דער איד

און איך בין בנימין מינטשיצער.

מרדכי גדליהו

אזש פון מינטשיץ!

דער יונגערמאן

נעכטען נאך האלבע נאכט ארויסגעפאהרען.

מרדכי גדליהו

מיט מיין פערדעל וואלט איך נאך היינט דא נישט אנגעשפארט.

בנימין:

ווי אלט איז אייער טאכטער?

מרדכי גדליהו

שוין זעכצעהן יאהר, קיין עין הרע. א בריה ווי די מאמע איהרע. זאל זיין אין גן־עדן.

פריידעלע

וואס בעדארפסטו מיך אזוי לויבען, טאטע?

בנימין

דאס איז א בן יחיד. יצחק איז זיין נאמען. נאך אן עלטער־זיידען.

יצחק און פריידעלע קוקען זיך דורך. ביידע פערשעממטלעך.

די אלטע

לאכט גוטמוטהיג.

הא, געלאזען אין אויווען צוויי קארטאפעל. גאר פערברענט געווארען.

מרדכי גדליהו

אזוי גאר, אויך א בן יחיד. העלפט מסתמא דעם טאטען. ווען איך וואלט האבען א גרעסער איינגעל אין שטוב, וואלט ער מיר אויך געווען אביסעל בעהילפיג.

בנימין

איך פאהר עס איצטער אנקוקען א כלה פאר איהם. נאך גאנצע צעהן מייל פון דאנען.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה ו

ווייטלעך.

ב נ י מ י ן

איך זאָג אויך, אז ס'איז צו ווייט. ס'איז שוין א לאנגע מעשה אין דעם. כ'האָב מיר געטראָפען אַרום שבועות אויף א יריד מיט א מענשען, אַ ביסעל בעקאַנטלעך. מען האָט זיך צונויפגערעדט... און דאָ אנומעלט האָט ער ווידער בעפוילען דורך זיינעם א קרוב. טראַכט איך מיר, די צייט איז שטיל, ס'פערד עסט דעם האָבער, אָט לאָמיר זיך אַריבערכאַפּען. אָבער איך טראַכט אליין — ס'איז אביסעל ווייטלעך... וועגדט זיך צו פריידלע'ן. ווי רופט מען דיך?

פ ר י י ד ע ל ע

פריידע לאה.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה ו

איהר מאַמעס א מאַמע געווען.

ב נ י מ י ן

פערשטעהט איהר מיר, די געגענד דאָ געפעלט מיר זעהר. געדיכטליך דערפער אַרום, און די פעלדער קוקען מיר אויס אביסעל חשוב'ער ווי אין מיין געגענד.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה ו

די היעגע תבואות האָבען א שם.

י צ ח ק

ווען איך וואָלט דאָ אין דעם געגענד געזעסען, אַ, אַ!

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה ו

איך ווייס עס אליין. נו איז מען געבליבען ווי אויפ'ן וואַסער. הויבען זיך נישט די הענט.

ב נ י מ י ן

איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, דער רעגען האָט מיך אהער אריינגעבראַכט. כ'זיץ און טראַכט, אפשר איז עס א גאָט־זאַך. איהר זענט אַ איד וואָס געפעלט מיר. מילא, אָרים איז קיין חרפּה נישט. און דער עיקר דער געגענד.

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

איך זאג אויך, אז דער געגענד איז א פיינער.

ב נ י מ י ן

וואס זאגסטו, מיין זוהן, אפשר טאקע א שאד צו טרייבען ס'פערד נאך גאנצע צעהן מייל?... איהר הערט, באבע, וואס מיר רעדען דא? וואס זאגט איהר?

ד י   א ל ט ע

וואס זאל איך זאגען? געבענשט זאל זיין א אידישע שטוב. כע, כע, עשירות, ארימקייט, אלץ פון גאט. נו, זאל זיין געבענשט א אי־דישע שטוב.

ב נ י מ י ן

כא, כא, א קלוגע אלטע, ווי איך בין א איד. אלץ פון גאט, וואס זא־לען מיר זיך דא נארען?

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

די גאנצע זאך גאר קשה'דיג, עפעס גאר א וואונדער. לאכט. עפעס טאקע... נישט צו גלויבען. וואס זאל איך זאגען?

ב נ י מ י ן

איך וויל מיין זוהן לאזען אין דעם געגענד. ער וועט דא אנהויבען פיהרען מסחר — אז מען האט א גוט פערד איז עס קיין מינטשיץ נישט אזוי שטארק ווייט. נו וואס זאגסטו, מיין זוהן, האסט חשק צו פאהרען ווייטער?

מ ר ד כ י   ג ד ל י ה

צו פריידלען, וואס שטעהט נעבען אויוועז מיט א צופלאמט פנים. דו הערסט, מיין קינד, וואס מען רעדט דא?... כ'וויים, כ'וואלט פאר איהר קענען האבען א שטיקעל נדן...

פ ר י י ד ע ל ע

לאזט אראפ דעם קאפ פערשעהמט.

ב נ י מ י ן

וואס איז דא פארהאן א סך צו רעדען. וואס בעדארף דען מיין קינד נדן? לאמיר דא איבערנעכטיגען. קום נאר אהער, טאכטער, אט

זעהסטו, ס׳איז מיינער א זוהן, א בן יחיד. ס׳פעהלט איהם גאר נישט. די מאַמע מיט פוטער געקאָרמעט.

מרדכי גדליה

איהר מאַמע זאָל זיין אין גן עדן, האט אויך איבער איהר געציטערט.

בנימין

וואס איז דאָ צו באַלאַמוטשען, אויב ס׳איז א גאָט־זאַך. געפאָהרען אָנקוקען אַ כלה, נו האָט גאָט געמאַכט איך זאָל גאַנצע צעהן מייל פערשפאָרען ס׳פערד צו טרייבען. גיט א האנט, ר׳ מרדכי גדליה... מיין אידענע וועט אויך זיין צופריעדען — געוויינט וואס כ׳פיהר איהר בן־יחיד אַוועק אין אַזאַ ווייטקייט.

מרדכי גדליה

מילא מען איז דאָך אידען. מען זעהט דאָך, ס׳איז א גאָט־זאַך...

בנימין

יא, כ׳מיין אפשר זאָל איך שיקען נאָך דער אידענע מיינער... טאַ גיט א האנט, ר׳ מרדכי גדליה.

יצחק

איך וועל די שטוב אראָפּוואַרפען. כ׳וועל בויען אַ גרעסערע נעבען וועג.

מרדכי גדליה

ס׳האַלץ איז גוט. מען וועט אפשר בעדאַרפען צובויען נאָך א האַל־בע שטוב.

די אַלטע

די זון האָט זיך שוין בעוויזען. אַזוי גייך זיך אויסגעלייטערט. נו, כ׳וועל שוין געהן.

פריידעלע

בלייבט דאָ, באָבעשו, ביז מאָרגען.

מרדכי גדליהו

טאַקע וואוהין? בלייבט שוין דאָ נעכטיגען.

בנימין

מען וועט אייך אונטערפיהרען שפּעטער אביסעל.

י צ ח ק

כ׳וועל אייך אבפיהרען וואו איהר בעדארפט.

ד י א ל ט ע

קלייבט צונויף איהר פעקעל.

אנ׳עברה צו זיצען אזוי לאנג אויף איין ארט.

י צ ח ק

וואס איילט איהר זיך? בלייבט דא.

פ ר י י ד ע ל ע

בלייבט דא, באבע, איך וועל ווייזען וואס איהר האט מיר איבער־גערלאזען.

ד י א ל ט ע

נישט איצטער. שפעטער, אז מען וועט בעדארפען.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה ו

איהר זענט דאך הונגעריג.

ד י א ל ט ע

אבי די זון האט זיך שוין בעוויזען. ביז נאכט נאך אנשפארען וואו אויף א נאכט־לעגער.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

נו געהט. געזונטערהייד.

ער העלפט איהר אנטהאן דעם פעקעל.

ד י א ל ט ע

געלויבט איז גאט. אביסעל גרינגער געווארען דער פעקעל.

ב נ י מ י ן

אנ׳אלט מענש, געקענט אונטערפיהרען.

פ ר י י ד ע ל ע

אט וועל איך אייך אריינלעגען געבראטענע קארטאפעל אין פעקעל.

טהוט עס.

ד י א ל ט ע

קושט פריידעלען.

נו, נו, זיי געזונד. גיב אכטונג אויפ׳ן קינד. געלויבט איז גאט, ס׳פע־

קעל גרינגער געוואָרען. א גוטען טאָג. קושט די מזוזה און כאַפּט נאָך אַ קוק אין אויווען. זעה, מיין קינד, אין אויווען וועט ווערען צו קאַלט.

גערהט אַרויס, אַלע בעגלייטען זי מיט די בליקען, ווינשענדיג איהר אַ „געהט־געזונד״.

מ ר ד כ י ג ד ל י ה

זעה טאַקע, מיין קינד, אַז דער אויווען זאָל נישט אויסקיהלען.

ב נ י מ י ן

ווע‍לען מיר טאַקע באלד זעהן ווי פריידעלע וועט עס א ברויט באַקען?

פ ר י י ד ע ל ע

פערקאַשערט די אַרבעל און הויבט אָן אַרויסצושאַרען מיט דער קאָטשערע די רויטע קוילען פון אויווען. אַלע דריי מאַנסבילען שטע־הען פון ווייטען און קוקען מיט גרויס ליעבע צו איהר אַרבייט.

אויפ'ן שוועל

א פּאָר שטריכען

פערזאנען:

פנחס פיינבערג,

רבקה — זיין שנור

ראזי — איהר טאָכטער

דוד קאפלאן

אהרן

העלער.

אַנ׳אַלטמאָדיש, רייך געמעבלירט צימער. געגנוג פענסטער. רעכטס צוויי טירען. אין הינטערגרונד די אַריינגאַנגס טיר. סוף זומער. אַרום האַלבען טאָג.

ר אָ ז י

קומט אַן. בלייבט אין טיר, רעדט צו אימעצען דרויסען.

קום אריין, וועסטו זיצען ביי מיר אין צימער.

ה ע ל ע ר

בעווייזט זיך אויפ׳ן שוועל.

דיין מוטער לײדט דאפון.

ר אָ ז י

זי וועט דיך נישט בעלעדיגען ביי זיך אין שטוב.

ה ע ל ע ר

נישט דערפאר. איך וויל איהר נישט פערשאפען קיין עגמות נפש. גוט, כ׳וועל זיצען א ווײלע ביי דיר אין צימער.

ער געהט אַריין אין צימער.

ר אָ ז י

מאמע, מאמע!

ר ב ק ה

קומט אַרויס פון דעם אַלטענס צימער, פאַרזאָרגט, נידערגעשלאָגען.

שריי נישט אזוי, מיין קינד, ער איז נאר וואס איינגעשלאפען.

ר אָ ז י

וואס מאכט ער?

ר ב ק ה

איך וועל עס נישט אויסהאלטען.

ר אָ ז י

וואס קוקסטו מיר אזוי אן גלייך ווי איך וואלט געווען שולדיג?

ר ב ק ה

האסט קיין רחמנות נישט אויפ׳ן זיידען, טא האב רחמנות אויף מיר.

ר א ז י

איך וועל דא דערשטיקט ווערן אין שטוב.

ר ב ק ה

ער האט נאר וואס געפרעגט אויף דיר. ער לאזט דיך פון די ליפען נישט אראפ.

ר א ז י

איך קען איהם נישט מאכען צוריק יונג.

ר ב ק ה

ווען דו וואלסט געדענקט דעם טאטען דיינעם, וואלסטו ערשט ווי־סען ווער עס געהט אוועק פון דער וועלט.

ווישט די טרערען.

ר א ז י

א מענש לעבט נישט אייביג.

ר ב ק ה

ס׳איז טאקע אלץ אמת, אבער נישט אזוי האט עס געדארפט זיין.

ר א ז י

איך בעט דיר רעד מיר נישט דאפון. כ׳האב דיר געזאגט, אז כ׳בין איהם אלץ מוחל. זאל ער אבשרייבען זיין פארמעגען פאר וועמען ער וויל. א מענש וואס קלייבט זיך שטארבען בעדארף נישט שטעהן אין וועג דעם וואס בעדארף נאך לעבען. איך וויל לעבען!

ר ב ק ה

נו גוט. ווער לאזט דיר נישט לעבען?

ר א ז י

דו מיט׳ן זיידען. כ׳ווייס נישט וואס איהר ווילט פון מיר.

ר ב ק ה

מאכסט זיך אומגליקליך.

ר א ז י

זאל עס קיינעם נישט ארען. כ׳וועל דא דערשטיקט ווערן אין שטוב.

ר ב ק ה

אבער אריינגעהן צו איהם קענסטו דאך. ער וויל דיך זעהן.

ר א ז י

וואס בעדארף ער מיך?

ר ב ק ה

ווייסט, וואס בעדארף ער דיך... ער איז דאך דיין זיידע. ער וויל דיך זעהן.

ר א ז י

איך וועל צו איהם מעהר נישט אריינגעהן. וואס ווילסטו פון מיר האבען?

ר ב ק ה

איך וויל נאר, דו זאלסט וויסען, אז דער זיידע ליגט אויפ׳ן טויטען בעט און דו פיהרסט זיך אויף...

ר א ז י

מאמע, כ׳בעט דיר, לאז צורוה. כ׳וועל צו איהם נישט אריינגעהן.

ר ב ק ה

ביזט ס׳איינציגע וואס איז איבערגעבליבען פון זיין זון.

ר א ז י

איך ווייס וואס ער וויל מיר זאגען און דאריבער וויל איך צו איהם נישט אריינגעהן. איך קען זיין בליק נישט איבערטראגען. זיינע בליקען געהן מיר נאך.

ר ב ק ה

ער לאזט דיך פון מויל נישט ארויס.

ר א ז י

זאל ער מיר נישט שטעהן אין וועג.

ר ב ק ה

ער וויל זיין אייניקעל זאל חתונה האבען מיט א שענעם אידען און ער איז גערעכט.

ר א ז י

ער האט מיר נישט צו זאגען קיין דעה.

ר ב ק ה

איך וויל עס אויך. הערסט, איך וויל עס.

ר אָ ז י

שוין, זאָג מיר וואָס נאָך ווילסטו פון מיר? אָט אדרבה זאָג מיר וואָס איז א שענער איד? איך וויים עס נישט. מיר איז שען דער ווען איך האָב אויסגעקליבען.

ר ב ק ה

טאָ פאַר וואָס ווילסטו צו איהם נישט אריינגעהן? כ׳וויים, אז נישט מיט דיין אייגענעם שכל טהוסטו עס. ווארום מיין קינד האָט גאָר נישט געקענט זיין אזוי שלעכט.

ר אָ ז י

געהט צום טיר פון איהר צימער.

העלער קום אַרוים אויף א מינוט.

ר ב ק ה

ער איז דאָ אין שטוב, איך וויל איהם נישט קענען!

ה ע ל ע ר

קומט אַרוים.

אָט בין איך באַנ׳אייך אין שטוב. ענטשולדיגט מיר. אויב איהר ווילט עס נישט, וועל איך ארויסגעהן.

ר ב ק ה

וואָס ווילט איהר האָבען פון מיר? איהר ברענגט אַנ׳אומגליק אויף מיין שטוב.

ה ע ל ע ר

פארקעהרט. נאָך מיט א ווייל׳ע פריהער האָב איך ראָזין געבעטען אז זי זאָל צונ׳איהם אריינגעהן. איך וויל אליין זיך זעהן מיט איהם זאָל ער מיר זאָגען וואָס ער האָט צו מיר.

ר ב ק ה

מיין קינד איז צו מיר קיין מאָל נישט געווען אזוי פרעמד.

ה ע ל ע ר

איך אליין האָב איהר געהייסען זי זאָל זיצען נעבען זיידענס בעט. זי האָט עס מיר צוגעזאָגט.

ר אַ ז י

איך וועל נישט געהן.

ה ע ל ע ר

איך וועל אליין געהן צו איהם.

ר ב ק ה

ניין, ניין, מען בעדארף נישט. צוליב איך איז ער קראַנק. איהר ביידע פאַרקירצט איהם זיינע יאָהרען.

ה ע ל ע ר

איהר זענט אַ מוטער פון אייער קינד און איהר טאָרט נישט רעדען אַזוי.

ר ב ק ה

איך מעג, פערלאַנגען אַז מיין קינד זאָל זיין גליקליך, איהר הערט?

ה ע ל ע ר

איך וויל איהר זאָלט מיר פערשטעהן.

ר ב ק ה

איך וויל אייך נישט פערשטעהן.

ה ע ל ע ר

וואס האָט איהר צו מיר?

ר ב ק ה

איך וויל איהר זאָלט לאָזען צורוה מיין קינד.

ה ע ל ע ר

איך וועל עס טהאָן. אבער פריהער וויל איך רעדען מיט'ן אלטען.

ר אַ ז י

דו וועסט נישט אריינגעהן צו איהם.

ה ע ל ע ר

איך פאַרשטעה נישט פאַרוואָס.

ר אַ ז י

איך האָב פאַר איהם מורא. און דו בעדאַרפסט צו איהם נישט געהן.

ה ע ל ע ר

איך וויל מיט איהם רעדען: איך וועל איהם בעווייזען אַז ער בע־

דארף זיין קינד נישט שטעהן אין וועג.

ר ב ק ה

נישט ער איז אין דעם שולדיג: איך אליין זאג אז איהר זאלט מיך און מיין קינד צורוה לאזען.

ה ע ל ע ר

איך וויס, אז איהר האט צו מיר גאר נישט: ווען דער אלטער זאל נאר ניט שרעקען מיט'ן אבשרייבען זיין פארמעגען פאר שטאט —

ר ב ק ה

איך וויל נישט געהן צוליב אייך איבער די הייזער. איך קען אייך נישט און מיין קינד איז נאך צו יונג. זי וועט אהן דער מאמען נישט טהאן אזא זאך.

ד ו ד ק א פ ל א ן

קומט אריין.

א גאט העלף.

ר ב ק ה

א גוט יאהר. מיין שוועהר האט היינט צוויי מאל געפרעגט אויף אייך.

ר א ז י

רעדט מיט העלער'ן ביים טיר. זיי געהן ביידע אריין צו איהר אין צימער. זי קומט באלד ארויס צוריק.

ד ו ד ק א פ ל א ן

מען האט היינט פון זיינעטוועגען געזאגט אין שול תהילים. וואס מאכט ער?

ר ב ק ה

זעהר שוואך.

ד ו ד ק א פ ל א ן

מען האט מיך געשיקט פון שטאט זיך דורכרעדען מיט איהם וועגען א פאר נויטיגע זאכען. ער האט צוגעזאגט נאך פאר א יאהרען, אז ער וועט שטאט העלפען. איצטער שמועסט מען, ער האט אלץ אבגעשריבען פאר'ן אייניקעל.

ר ב ק ה

הערסט, מיין קינד?

ד ו ד ק א פ ל א ן

דאס איז עס אייער טאכטער? אויף דיין מזל פאלט אוים אזא עשירות: נו וועסטו וויסען וואס צו טהאן מיט'ן זיידענס פארמע־געז?

ר א ז י

איך ווייס גאר נישט.

ד ו ד ק א פ ל א ן

ווינציג אידען אזעלכע איבערגעבליבען. וועסטו וויסען וואו צו געבען און וואו צו שפארען?

ר א ז י

דערווייל איז עס נאך זיין פארמעגען.

ד ו ד ק א פ ל א ן

אזוי רעדען היינטיגע קינדער. יא, קען מען אריינגעהן צו איהם?

ר ב ק ה

מיר דאכט, אז ער איז איינגעשלאפען.

ד ו ד ק א פ ל א ן

שען געפיהרט זיין וועלט. זיין ארט וועט בלייבען לעדיג. מען האט אלץ געהאפט, אז ער אליין וועט נאך דעם בית־יתומים בויען. כ'האב מיט איהם גערעדט וועגען דעם.

ר ב ק ה

הערסט מיין קינד?

ד ו ד ק א פ ל א ן

האט נאר נישט קיין פחד. ס'וועט נאך בלייבען גענוג פאר אייער קינד. איך ווייס גאנץ גוט, וואס עס איז געווען זיין ווילען.

ר ב ק ה

איהר האט א גרויסען טעות אויב איהר מיינט, אז ער פארמאגט אזוי פיל.

ד ו ד   ק אַ פּ ל אַ ן

פאר וואס זאל מען נישט וויסען? ווער ווייסט עס נישט זיינע הייזער אין שטאָט?

גערט צום חולה׳ס טיר.

ר ב ק ה

ער איז זעהר שוואך: גלייכער מען זאל איהם לאָזען צורוה.

ד ו ד   ק אַ פּ ל אַ ן

איהר זאָגט דאך, אז ער האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף מיר. אפשר האָט ער עפּעס נויטיגעס צו זאָגען.

געהט אַריין אין צימער און פאַרמאַכט די טיר הינטער זיך.

ר אַ ז י

וואס בעדאַרף ער דאָ?

ר ב ק ה

האָסט דאך געהערט וואס ער האָט גערעדט. אונז וועט נאך אויס־קומען אוועקצוגעהן איבער די הייזער.

ר אַ ז י

געהט צום קראַנקענס טיר און הערט זיך איין.

ר ב ק ה

זעהסטו ווי דו ציטערסט.

ר אַ ז י

געה מאַמע, אריין און הער וואס ער רעדט מיט איהם.

ד ו ד   ק אַ פּ ל אַ ן

קומט אַרויס.

איך וועל געהן רופען נאָך א פּאָר מענשען. ער וויל שרייבען א צוואה.

ר ב ק ה

וואס?!

ד ו ד   ק אַ פּ ל אַ ן

איהר הערט דאך, ער וויל שרייבען א צוואה.

ר ב ק ה

ער האָט דאָך שוין איין מאָל געשריבען.

ד ו ד ק אַ פּ ל אַ ן

אפשר וויל ער דאָרט עפּעס איבערמאַכען. כל זמן אַ מענש לעבט קען ער טהאָן מיט זיין פאַרמעגען וואָס ער וויל.

ר ב ק ה

איך בין אַנ'אומגליקליכע אלמנה מיט אַ יתומה. מיר וועלען נאָך בעדאַרפען אַנקומען צו לייטען. ראָזי, קינד מיינס, געה אריין צום זיידען, בעט איהם ער זאָל אונז נישט פאַרגעסען.

ד ו ד ק אַ פּ ל אַ ן

איהר ווייסט וואָס עס הייסט דער ווילען פון אַ גוסס? ווער זענט איהר אַזעלכע וואָס איהר ט'זיך איינשטעלען אַנטקעגען דעם ווילען פון פנחס פיינבערג?! צו ראָזין. ווייסט אַז דו ביזט מקצר זיינע יאָהרען?!

ר אָ ז י

איהר האָט נישט קיין דעה צו זאָגען אויף מיר.

ד ו ד ק אַ פּ ל אַ ן

שעמען האָט איהר זיך בעדאַרפט אַזוי צו רעדען. אַזוי זיך צו פאַר־געסען.

ר ב ק ה

ס'הארץ איז איהר נעביך פאַרביטערט.

ד ו ד ק אַ פּ ל אַ ן

איך בין נאָר אַ שליח פון שטאָט, און מעהר גאָר נישט.

געהט אַרויס.

ר ב ק ה

מיין קינד, האָב רחמנות אויף מיר. באַלד וועט אַלצדינג זיין פאַרפאַלען. געה אריין צו איהם. זאָג איהם, אַז ער איז מחויב צו האָבען דיך אין זינען. קושט זי. וועסט אריינגעהן צו איהם, יאָ? זאָג איהם צו, אַז דו וועסט איהם פאָלגען און דאַנאָך וועט מען זעהן אפשר...

פ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

עפענט די טיר און בעוויזט זיך אויפ'ן שוועל. ער איז שוואך קוים וואס ער האלט זיך אויף די פיס. די פרויען פארוואונדערט און צעטומעלט.

ר ב ק ה

גאט איז מיט אייך. איהר וועט דאך נאך פאלען.

נעהמט איהם אונטער'ן ארעם.

פ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

כ'האב נאך כוח... אט אזוי האלט מיך צו. כ'וועל מיר אביסעל דורכגעהן איבער'ן שטוב.

ר ב ק ה

אפשר איז טאקי גלייכער, וואס איהר זענט אראפגעגאנגען.

פ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

בעמערקט ראזין.

אט איז זי, כא. מיר האט מען געזאגט, ביזט אוועקגעפאהרען. כא, געלאזען אליין דעם זיידען און אוועקגעפאהרען.

ער לאזט זיך אראפ אין א טיפען שטוהל. נעהמט ניט אראפ קיין אויג פון ראזין.

ר א ז י

וואס מאכסטו, זיידע?

פ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

קום נאהנטער. האסט מורא פאר'ן זיידען. כא, אזוי פון ווייטען.

ר א ז י

אט בין איך.

פ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

קום אהער, נאך נאהנטער. די אויגען זיינען מיר שוואך. כ'האב דיך געגארט צו זעהן און דו, ביזט אוועקגעפאהרען, האט מען מיר געזאגט. ווי קומט עס, הא?

ר ב ק ה

מיט טרעהרען

וואס קען איך מאכען? איך בין נישט שולדיג.

פּ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

צו וואס גענארען א זיידען? כא, זאגט מען, ס׳אייניקעל וויל דיך נישט זעהן. נישט אמת, כא?

ר אָ ז י

איך האָב דיך ליב, זיידע, און כ׳האָב דיך געוואָלט זעהן.

פּ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

האָסט מיך האָלד, זעהר האָלד, דאָך ביזטו מיר נישט קיין זוהן פון מיין זון געבוירען און גאָר פרעמד... גענאַרט דיך אָנצוקוקען, אפשר האָסט מיך האָלד, זעהר האָלד... דאָך ביזטו מיר נישט קיין זון. פון ס׳פּנים פון מיין קדיש זעהן; געמיינט אין טאטען געראטען. כא, גענארט מען מיך.

ר אָ ז י

כ׳האָב דיר זיידע נישט געוואָלט אנטהאָן קיין צער.

פּ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

צער... כא, כא... ווייסט נישט וואס ס׳איז. ווי קומט א קינד צו וויסען? א זיידע יא, ער ווייסט. כ׳האָב מיר מטריח געווען צו דיר. געוואָלט דיך זעהן כע — כע — געוואוסט וואס דאָ קומט פאַר אין שטוב. מיך גענארט מען נישט. וואָלסטו געווען אַ קדיש, מיינס א גלייכען, כא...

ר אָ ז י

(וויינט)

וואס ווילסטו פון מיר, זיידע?

פּ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

ניטע. מען בעדאַרף נישט וויינען. האָסט א שטארקען רצון. אמת, נישט צו געהן אויפ׳ן גלייכען וועג. נו, וואס ט׳איהר דאָ טהאָן מיט מיין פארמעגען? נאָך נישט באטראַכט וואס צו טהאָן? וועסט פיהרען אַ אידישע שטוב, הא?

ר אָ ז י

איך וויים נישט ווי אַזוי צו פיהרען אַ אידישע שטוב.

פנחס פיינבערג

נישט געלערענט? קענסט מיך נישט? נישט דיין זיידע? קוק מיך אָן: פנחס פיינבערג, יאָ?...

ראָזי

איך בין נאָך יונג און וויים גאָר נישט.

פנחס פיינבערג

נישט אמת! אַז ביזט יונג געוועז האָסטו נישט גערעדט מיט אַזא העזה. און וואָס זאָגט די מאַמע?

רבקה

איך האָב שוין אויסגעוויינט מיינע אויגען.

פנחס פיינבערג

וויינט נישט. מען בעדאַרף נישט. כ'פאַרלאַנג נישט... וועסטו געבען צדקה פון מיין פאַרמעגען?

ראָזי

פרעג מיר נישט. דו לעבסט דאָך נאָך. איך וויל דו זאָלסט נאָך לאַנג לעבען.

פנחס פיינבערג

לאַכט מיט אַ שוואַכען קינדערשען געלעכטער.

אַט דאָס איז קלוג געזאָגט. ווילסט כ'זאָל לעבען, כי, כי כי...

רבקה

אדואי וויל זי, איהר זאָלט זיין געזונד און שטארק: ווארום וואָס קען, חלילה, פון אונז ווערען?

פנחס פיינבערג

גענוג געלעבט. ס'קומט מיר נישט מעהר.

קוקט זיך ארום.

ראָזי

וועמען זוכסטו, זיידע?

פנחס פיינבערג

דוד איז געוועזן ביי מיר: ער איז אוועקגעגאַנגען?

רבקה

די שטאט וויל ביי איך אלצדינג צונעהמען.

פנחס פיינבערג

איך גיב מיט מיין אייגענעם ווילען. כ'האב נאך א ווילען.

רבקה

וואס וועט ווערען מיט אונז ?

פנחס פיינבערג

לאכט זיך פאנאנדער.

הא, אבן תשעים זאל פאר איך זארגען ? יונגע מענשין : פארהאן א גאט, א גרויסער גאט, ער דאגה'ט. איך קען נישט פערזארגען.

נעהמט נישט אראפ קיין אויג פון ראזין, וואס שטעהט אנגעשפארט נעבען זיין שטוהל.

ראזי

הייבט אן וויינען.

וואס ווילסטו פון מיר ? פאר וואס פייניגסטו מיך ? איך בין דאך שוין אנ'עלטער קינד ; צו האב איך דיר נישט געפאלגט א מאל ?

פנחס פיינבערג

נעהמט איהר האנט וועלענדיג זי בערוהיגען אהן ווערטער. שוויי־גען אלע א צייט. וויל זיך אויפשטעלען, פאלט צוריק אין זיין שטוהל.

זאגסטו, אז דו וועסט פאלגען א זיידען. כא, כ'וועל דיר גלויבען ווען דו וועסט מיר צוזאגען.

ראזי

וואס האסטו צו איהם ? דו קענסט איהם נישט.

פנחס פיינבערג

איך האב פאר דיר אויסגעקליבען אן עהרליכען אידען. א זוהן פון צדיקים.

ראזי

וואס שווייגסטו, מאמע ? דו קענסט דאך זאגען...

פנחס פיינבערג

כ'וועל אלצדינג אבגעבען שטאט : אויף צדקה.

ר אַ ז י

זאָג דו איהם מאמע, אז אומזיסט בעשטראפט ער מיר. וואס האט ער צו איהם; ער קען דאָך איהם נישט אפילו. איך קען זיך נישט לאָזען טרעטען מיט די פיס.

פּ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

נישט לאָזען טרעטען מיט די פיס... כא, גערעכט. דער זיידע האָט זיך אויך נישט געלאָזט טרעטען מיט די פיס... טאַ רוף איהם אַהער, כ'וויל איהם פרעגען, וואָס ט'ער טהאָן מיט מיין פארמעגען.

ר ב ק ה

געה רוף איהם אריין.

ר אַ ז י

איך וויל נישט.

פּ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

ווער, הא?

ה ע ל ע ר

קומט אַריין געהט גלייך צום אַלטען.

אַט בין איך; כ'האָב שוין עטליכע מאָל געוואָלט אריינגעהן צונ'אייך.

פּ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

דאָס ביזטו? יא?

ה ע ל ע ר

יא, ר' פּנחס.

פּ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

דיר געפעלט מיין איינִיקעל?

ה ע ל ע ר

איך וועל בעטען באַנ'אייך אייער וואָרט.

פּ נ ה ס פ י י נ ב ע ר ג

כי, כי, כי, ווייסט, זי איז אַנ'ארים קינד. נאַקעט. פארמאָגט גאָר נישט.

ה ע ל ע ר

איך בעדאַרף נישט קיין רייכקייט.

פּנחס פּיינבערג

ווילסט נישט? כ'האָב מיין פּארמעגען אָרענטלעך געזאמעלט. כאַ, פאַר וואָס ווילסטו נישט?

העלער

איך ווייס נישט וואָס איהר מיינט.

פּנחס פּיינבערג

שעמסט זיך מיט מיין פּארמעגען, כאַ? מיין איינציקעל איז אויך מיין פּארמעגען. איהר פּאָטער, מיין זוהן. כאַ, אַ כשר'ער איד געווען.

העלער

איך ווייס עס.

פּנחס פּיינבערג

יא, ווייסט עס. כאַ, ווייסט. טאַ געה פון מיין שטוב! אַ איד בעדאַרף איך, אַ איד, אַ איד...

העלער

איך וויל איהר זאָלט מיר אויסהערען... אמת טאַקי, מיין ברודער איז אַוועק פון אידען...

פּנחס פּיינבערג

מאַכט מיט'ן האַנט ער זאָל אַוועקגעהן.

העלער

נישטאָ זיך וואָס נאַריש צו מאַכען.

געהט שנעל אַרויס פון שטוב.

רבקה

שווער לעבען, איך וועל אייך נעהמען צוריק צונ'אייך אין צימער.

פּנחס פּיינבערג

ס'איז רעכט... וואו ביזטו? רייזיל, וואו איז זי?

ראָזי

אָט בין איך, זיידע.

פּנחס פּיינבערג

געמיינט ביזט אויך אוועק. כי, כי, כי... נאָך געטריי דעם זיידען.

דוד קאפלאן און ר׳ אהרן קומען אריין.

ד ו ד ק א פ ל א ן

כא, כא, רב פנחס האט זיך אראבגעקליבען פון געלעגער.

ר׳ א ה ר ן

וואס מאכט רב פנחס? געקומען מבקר־חולה זיין.

פ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

ווערט פרייער.

דערלאנגט שטוהלען צום זיצען. זעהר גלייך געטהאן; געקומען אין צייט. איך געדענק אלץ... ווערסט שרייבען דוד. א שאד די צייט.

ד ו ד ק א פ ל א ן

אפשר זאל מען אריינגעהן אין אנדערע חדר?

פ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

ס׳איז רעכט דא אויך. דא איז ליכטיגער. זיי ווייסען אלע מיין ווילען. מעגען זיין דאביי.

ר׳ א ה ר ן

דער רב האט זיך נאכגעפרעגט אויף אייך.

פ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

וועט מען דערלאנגען טינט און פעדער.

ר ב ק ה

ס׳איז אלצדינג פארהאן אויפ׳ן טיש.

פ נ ח ס פ י י נ ב ע ר ג

אלצדינג צוגעגרייט. כא, דער מושב־זקנים, ווי געזאגט, איין זעקס־טיל פון מיין פארמעגען. מען ווייסט וויפיעל. ביים רב ליגט דער צעטיל. קיין מזומנים נישטא. נו, הייזער — גוט ווי מזומנים.

ד ו ד ק א פ ל א ן

שרייבט.

ר׳ א ה ר ן

די גרעסערע העלפט, ווי איהר ווייסט, האט די שטאט געהאט. מען

האט נאר געוואלט אבקויפען דעם דאבייהיגען פלאץ, טאמער וועט מען בעדארפען צובויען.

פנחס פיינבערג

הכנסת אורחים... אביסעל אבגעלאזען... זאל מען בויען אויפס׳ניי... זאל זיין אויך איין זעקסטיל. וואס זאגט איהר, אידען?

ר׳ אהרן

ווי אייער ווילען וועט זיין אזוי וועט מען טהאן.

דוד קאפלאן

אויף דעם האט מען זיך גאר נישט געריכט. מען האט געמיינט אז איהר וועט נאר בויען א נייע תלמוד תורה.

פנחס פיינבערג

דאס אויך. כ׳האב נישט פארגעסען. כ׳האב דעם רב צוגעזאגט, וועל איך האלטען ווארט. *לאכט קינדיש. פנחס פיינבערג איז רייך.* אלע ווייסען עס. נישטא וואוהין ס׳פארמעגען אהינצוטהאן. נו אין דער בקור־חולים?

ר׳ אהרן

איהר האט דאך געהערט פון דעם סכסוך? זיי האבען זיך אבגעטיילט. ווייסט איהר דאך, אז צוויי בקור־חולים׳ס איז שוין איצטער פארהאנען.

פנחס פיינבערג

מה־רעש? זאל זיין אויףביידע. איין זעקסטיל. וועלען זיי זיך טיילען. שרייב אזוי. באים דער סכסוך וועט אנהאלטען — איז אויף דער העלפט.

דוד קאפלאן

אזוי האב איך געשריבען.

פנחס פיינבערג

און, יא, דער רב זאל עס נעמען אין זיין רשות. כ׳פארלאז מיר אויף איהם.

דוד קאפלאן

אזוי איינגעשריבען.

ר׳ אהרן

אויף אונזער רב קען מען זיך פארלאזען.

פנחס פיינבערג

איהר ווייסט, אז קיין מזומנים איז נישט פארהאן.

דוד קאפלאן

מען ווייסט, אז אויף די הייזער איז קיין צינזען נישטא.

פנחס פיינבערג

נו, און דאס איבריגע, יא דער מושב־זקנים...

דוד קאפלאן

מיר האבען געשריבען, לעזט, אני פנחס בן ר׳ מאיר....

פנחס פיינבערג

רעכט, רעכט, נישט נויטיג צו לייענען.. יי און דאס איבריגע וויפיל, דארט צוויי זעקסטלעך זאל זיין...

רבקה

וואס איז די גאנצע צייט געשטאנען ערשטוינט און זיך צוגעהערט ווי מען טיילט דעם פארמעגען, לויפט צום טיש און לאזט ניט שרייבען.

אידען האט רחמנות אויף אן אומגליקליכע אלמנה מיט איהר יתומה. קינד מיינס, וואס שטעהסטו פון ווייטענס? לאז נישט מען זאל אונז בארויבען.

ראזי

מיר איז אלץ איינס.

דוד קאפלאן

וואס הייסט מיר בארויבען? אזוי איז דער ווילען פון אייער שווער.

פנחס פיינבערג

הא, וואס? אנ׳אונרעכט? כ׳האב אפשר טאקי פארגעסען: וואו איז זי, מיין אייניקעל. געמיינט זי איז פון שטוב ארויסגעגאנגען.

רבקה

געה מיין קינד צו. דער זיידע רופט דיך.

פנחס פיינבערג

קום נאהנטער מיין אייניקעל.

ר אָ ז י

גערט צו.

אַט בין איך, זיידע.

פּ נ ח ס   פ י י נ ב ע ר ג

ס'איז צו מערקען אַז ער ווערט אַלץ שוואַכער. פאַרבאָרגט זיין אויפרעגונג.

האָסט געהערט מיין צוואה?

ר אָ ז י

איך האָב געהערט.

פּ נ ח ס   פ י י נ ב ע ר ג

ביזטו מסכים?

ר ב ק ה

זי ווייסט נישט וואָס זי רעדט. זי איז משוגע. איך בין נישט מסכים. איך האָב אָבגעפינסטערט מיין גאַנץ לעבען דאָ אין שטוב. פאַר וואָס קומט עס מיר? זי האָט קיין שכל נישט; הערט איהר נישט וואָס זי רעדט. ווען איך וואָלט אפילו נאָר געווען א דינסטמיידעל אין שטוב וואָלט מען מיר אויך נישט געדאַרפט אַזוי איבערלאָזען ווי אויפ'ן וואַסער.

וויינט.

פּ נ ח ס   פ י י נ ב ע ר ג

וואָס זאָגט איהר, אידען, אפשר בין איך אומגערעכט?

ד ו ד   ק אַ פּ ל אַ ן

איך מיין, אַז עס ווערט בלייבען פאַר זיי גענוג. צו רבקה'ן. איהר זענט דאָך נישט קיין יונגער מענש — איהר בעדאַרפט אַליין פערשטעהן, אַז מען בעדאַרף האַלטען הייליג דעם ווילען פון אַנ'עלטע־רען מענשען...

ר אָ ז י

איהר אידען, מעגט צונעהמען אַלצדינג פון שטוב. איך בעדאַרף גאָר נישט.

אַלע שווייגען.

פנחס פײנבערג

וואָס איז מען אנטשוויגען געוואָרען?

ר׳ אהרן

אפשר האָט טאַקי ר׳ פנחס איבערגעכאַפּט די מאָס? זײַט זיך מישב.

ראָזי

איך זאָג מיר אָפּ פון מײַן טייל. דער זיידע ווייסט אַליין בעסער ווי אַזוי זײַן פאַרמעגען אָבצוגעבען.

פנחס פײנבערג

וואָס שווייגט איהר, אידען? איהר הערט וואָס זי זאָגט? וואָס האָב איך געטהאָן? דערמאָנט מיר. אפשר האָב איך נישט קיין רשות אויף דעם?... יאָ זאָל זײַן איין זעקסטיל, נאָך אַ זעקסטיל טומעלט זיך. איז נאָך צוויי זעקסטיל, יאָ, אַ זעקסטיל...

דוד קאַפּלאַן

ס׳איז גוט ווי איהר האָט געהייסען שרייבען.

פנחס פײנבערג

וויל זיך אויפהויבען פון אָרט.

וואו איז מײַן קינד, האַ?... וואו איז מײַן קינד?

ראָזי

אָט בין איך.

פנחס פײנבערג

האַ, ניין נישט דאָס האָב איך געמיינט... יאָ, מײַן קינד... פיהרט מיך אין מושב־זקנים אַרײַן. מען וועט דאָרט געפינען אַן אָרט פאַר מיר.

ער לאָזט זיך געהן צום אַרויסגאַנגס טיר.

רבקה

וואָס איז דאָ היינט? כ׳וועל אפשר פון זינען אַראָפּ. שווער לעבען וואוהין ווילט איהר געהן? ווער רעדט דען אייך אנטקעגען? טהוט ווי איהר פאַרשטעהט גיט אוועק אַלצדינג וועמען איהר ווילט.

ר אָ ז י

בלייב אין שטוב, זיידע, זיי מיט אונז. אויב איך בין שולדיג, טאָ זיי מיר מוחל, כ'האָב דיר פאַרשאַפט עגמות נפש.

פּ נ ח ס   פ י י נ ב ע ר ג

דו אויך, כי, כי, כי... מען לאָזט מיך נישט אַרויס פון שטוב. ביזט מיין אייניקעל... אַט אַזוי העלף מיר זיך זעצן. אַט אַזוי. ביזט קליגער פון זיידען. נו, פאַרטייל דו. אידען זיצן, זאָג, וואָס מען זאָל שרייבן.

ד ו ד   ק אַ פּ ל אַ ן

כל זמן איהר לעבט איז אַלץ אין אייער רשות. אַלץ אין אייער רשות.

פּ נ ח ס   פ י י נ ב ע ר ג

קינדיש.

כי, כי, כי, טאָ פאַר וואָס וויל זי נישט זיין אין מיין רשות?

בלייבט זיצן אין שטוהל במעט עבר־בטל.

ר' א ה ר ן

איז זעהר אָבגעשוואַכט.

ר ב ק ה

ער האָט ניט בעדאַרפט אַראָפּ פון געלעגער. שווער לעבען. קומט צו זיך אין צימער אַריין. איהר וועט זיך אַנידערלעגען.

פּ נ ח ס   פ י י נ ב ע ר ג

שטרעקט אויס די הענט ווי אַ קינד און לאָזט זיך פיהרען.

ד ו ד   ק אַ פּ ל אַ ן

צו ראָזי'ן.

האָסט געהערט וואָס דער זיידע האָט אָנגעזאָגט?

ר אָ ז י

איך האָב געהערט.

ד ו ד   ק אַ פּ ל אַ ן

נו, אין פאַל אַז קיין געשריבענע צוואה וועט נישט איבערבלייבען וועסטו געדענקען וואָס דער זיידע האָט פערלאַנגט?

ר א ז י

איך וועל געדענקען.

ד ו ד ק א פ ל א ן

וועסטו עס אויספיהרען?

ר א ז י

איך וויים נישט.

ד ו ד ק א פ ל א ן

וואס הייסט דו ווייסט נישט? דער גאנצער פערמעגען וועט דיר געהערען; וואס וועסטו טהאן דאמיט?

ר א ז י

קומט אריין.

מיין קינד, דער זיידע פרעגט זיך אויף דיר. געה אריין צו איהם. ער וויל דיך זעהן.

ר א ז י

איך וועל נישט געהן.

ד ו ד ק א פ ל א ן

ער קומט צו זיך. גאט'ס נסים.

ער פארנעהמט פאפיר, טינט און פעדער און געהט אריין צום אלטען.

ר' א ה ר ן

קומט ארויס.

ער וויל זעהן זיין איניקעל.

ר ב ק ה

קינד מיינס, נעהם מיר מיין לעבען נישט צו. געה אריין צו איהם.

ר א ז י

איך וועל איהם נישט פאלגען.

ר ב ק ה

אפשר איז ער מסכים; געה אריין צו איהם. ער וויל דיך זעהן.

ר א ז י

עס וועט גאר נישט העלפען. איך וועל איהם נישט פאלגען און איך וויל צו איהם נישט ארייגעהן. איך בין יונג און כ'בעדארף לעבען.

ר ב ק ה

קושט זי.

קינד מיינס, האָב רחמנות אויף מיר.

ר אָ ז י

מאמע, לאָז מיר לעבען.

ד ו ד ק אַ פּ ל אַ ן

קומט אַרויס מיט דער צוואה אין האַנט.

געלויבט איז השם יתברך, האָט אונטערגעשריבען. קום אהרן לאָמיר געהן מענשען אהער אַריבערשיקען.

ר ב ק ה

וואָס ?! אונטערגעשריבען... קינד מיינס, וואָס האָסטו געטהאָן ?...

ר אָ ז י

איך וועל איהם אין קבר אריין נישט מיטגעהן.

ר ב ק ה

דיין זיידע איז עס דאָך.

ר אָ ז י

און איך וועל איהם נייט מיטגעהן אין קבר אַריין.

ד ו ד ק אַ פּ ל אַ ן

געהט בעסער אריין צו איהם. זאָל ער נישט בלייבען אליין.

ער און אהרן געהן אַרויס.

ר ב ק ה

איך וועל עס נישט אויסהאַלטען...

ברעכענדיג די הענט געהט זי אַריין צום חולה.

ר אָ ז י

זי מאַכט אַ טריט צום קראַנקענס טיר, ווי זי וואָלט וועלען אריינ־געהן, קעהרט זיך פלוצלונג אָב פון טיר און געהט אַרויס פון שטוב.

.1915

פּעפּעלע

אידיליע

1915

פערזאנען:

אהרן שלמה

גיטעל, זיין ווייב.

בעבעלע, זייער טאָכטער.

שלום מאיר, בעבעלע'ס חתן.

איידעל, בעבעל'ס חבר'טע.

ליבע, א שכן'טע.

ביי אהרן שלמה'ן. אַ ווייס אויסגעקאַלעכט שטיבעל. אויף די קליינע פענסטערלאך זויבער־ווייסע פאָרהענגלאך. די פּאָדלאָגע מיט געלען זאַמד אויסגעשאָטען. נאָך יום־טוב. פארנאַכט.

א ה ר ן   ש ל מ ה

זיצט ביי אַ טיש אין הינטערגרונד און קנעלט מיט א אינגעל חומש. ער קנייפּט דעם אינגעל'ס באַקען מיט ליעבע.

אז דו וועסט א גאנצען זמן אזוי לערנען מיט חשק, וועל איך דיך האָבען האָלד. איך וועל עס דערצעהלען דיין טאַטען, וועט ער דיך שיקען איבער אַ יאָהר אין ישיבה אריין. ווילסט פאָהרען אין אַ ישיבה?

ד ע ר   א י נ ג ע ל

יא, רבי.

פון גאַס דערטראָגען זיך קולות פון קינדער, וואָס שטיפען הינ־טער'ן פענסטער.

א ה ר ן   ש ל מ ה

זאָג דעם אמת, ווילט זיך דיר איצטער נישט אויף דרויסען שטיפען מיט די קינדער?

ד ע ר   א י נ ג ע ל

נייז, רבי, כ'וויל בעסער לערנען תורה. איך וויל זיין א רב.

א ה ר ן   ש ל מ ה

אז דו וועסט נאָר חשק האָבען, וועסטו זיין אַ רב. דער טאַטע וועט מיט דיר דעם שעהנסטען שידוך טהאָן. ס'וועט זיין אַ גרויסער כבוד פאר דעם טאַטען.

ד ע ר   א י נ ג ע ל

ווען וועלען מיר אָנהויבען גמרא?

א ה ר ן   ש ל מ ה

נאָך היינטיגען זמן. איך וועל קריגען צו דיר נאָך אַ חבר, וועלען מיר מיט גאָט'ס הילף אָנהויבען גמרא.

ג י ט ע ל

קומט אַן.

כ׳לעבען ביזט אַ נאַר. וואָס מאַטערסטו איהם? לאָז איהם אַרויס אויף דער גאַס, זאָל ער שטיפען מיט די קינדער. ווילסטו איהם די גאַנצע תורה אריינשטאָפּען פאַר איין מאָל?

ד ע ר א י נ ג ע ל

איך וויל נישט שטיפען. איך וויל בעסער לערנען תורה.

ג י ט ע ל

אַ ברכה פון גאָט אַזאַ קינד צו האָבען. ווייסט כאָטש די מאַמע, אַז דו ווילסט אַזוי גוט לערנען תורה?

א י נ ג ע ל

זי ווייסט.

ג י ט ע ל

קושט איהם מיט ליעבע זיינע באַקען. ער פערשעהמט זיך, ווישט די באַק.

א ה ר ן ש ל מ ה

פּע, פּע, דו צולאָזט מיר מיינע תּלמידים.

ג י ט ע ל

געה אהיים, יענקעלע. געה אהיים, ס׳וועט שוין זיין היינט גענוג פאַר דיר.

א ה ר ן ש ל מ ה

אויב דו ווילסט, געה. זאָג דער מאַמען, אַז דער רבי האָט מיט דיר די גאַנצע צייט געלערענט.

א י נ ג ע ל

איך וועל זאָגען. אַ גוטען טאָג.

געהט אַרויס.

ג י ט ע ל

וואָס וואָלט מיר פעהלען, ווען דער וואָס איז הימעל וואָלט ביי מיר מיינע אינגלעך נישט צוגענומען פאַר דער צייט?

א ה ר ן ש ל מ ה

נו, גענוג דיר שוין; גענוג. וואו איז בעבעלע? זי איז נישט גע־

גאנגען מיט דיר?

ג י ט ע ל

ווען איז נישט דער מאמען! וואו איז זי דען?

א ה ר ן ש ל מ ה

זי איז מיט איהר חבר'טע, ווי רופט מען דארט איהר, מיט איידלען איז זי אוועקגעגאנגען.

ג י ט ע ל

האסט נישט בעדארפט לאזען ס'קינד אליין געהן פון שטוב.

א ה ר ן ש ל מ ה

ס'איז דאך נאך העלער טאג.

ג י ט ע ל

דו פערגעסט גאר, אז זי איז א כלה.

א ה ר ן ש ל מ ה

קיין בייז זאל נישט זיין.

ג י ט ע ל

דיר וועט דאך אודאי ווען טהאן דער קאפ, אז מיט'ן קינד וועט עפּיס טרעפען.

א ה ר ן ש ל מ ה

זייי נישט קיין טפשה און גיס נישט קיין טרעהרען.

ג י ט ע ל

קוקט אין פענסטער.

בעבעלע מיינס, עס פערגעהט שוין באלד די זון. אוי די איידעל, איך האב איהר טויזענד מאל אנגעזאגט, זי זאל ס'קינד פון שטוב נישט ארויסשלעפען. אפשר טויזענד מאל האב איך עס איהר אנגעזאגט. א כלה. ס'איז א סכנה.

א ה ר ן ש ל מ ה

וואוהין געהט זי עס טאקע?

ג י ט ע ל

דער גוטער יאהר ווייסט. שפאצירען געהען זיי. די גאנצע שטעדטעל לאזט זיך ארויס קוקען.

אהרן שלמה

צופריעדען.

ווארום זי איז טאַקע ביי אַלעמען אויפ'ן אויג.

ליבע

קומט אָן.

אַ גאָט העלף אייך.

גיטעל

אַ גוט יאָהר, ליבעשי. הער זיך איין, אהרן שלמה, דו גערסט דאָך דאַווענען מנחה, טאָמער זעהסטו זי, זאָג איהר, אז די מאַמע קוקט אויס די אויגען.

ליבע

בעבעלע'ן מיינט איהר? כ'האָב זי נאָר וואָס געזעהן שפּאַצירען מיט איידלען. קיין עין־הרע, פערשיינט די גאַס.

אהרן שלמה

געהט אַרויס.

ליבע

פון דעסטוועגען געפינען זיך בייזע צינגער, מען האָט געפּרואווט אָנ־רעדען.

גיטעל

מיינט איהר איך ווייס נישט? זאָלען שוין אַזוי מיינע שונאים ווייס איך וואָס, וואָס מען קען מיר שוין חלילה טהאָן.

ליבע

מען האָט אָנגערעדט, אַז זי איז נישט קיין געזונטע.

גיטעל

ווען מיינט איהר?

ליבע

מען האָט אָנגערעדט פאַר רבקה זעלדע'ן, אַז בעבעלע איז נישט קיין געזונטע.

גיטעל

געזונט און שטאַרק זאָל זי מיר נאָר זיין. אין גאַנצען זיבעצעהן יאָהר

אלט. מיר ארט נישט, אז מיין קינד וועט נאך זיצן א מיידעל.

ל י ב ע

חלילה; וואס איהר רעדט. רבקה זעלדע האט עס מיר דערצעהלט. זי האט געלאכט אין די פויסטען, ווארום ווער ווייס עס נישט, אז בעבעלע איז א געזונטע?

ג י ט ע ל

דורך טרעהרען.

אז גאט האט מיך געשטראפט, פון זיעבען איז מיר איינס געבליבען, זאל ער מיך נאך ווידער שטראפען? ס'איינע קוים אויסגעבעטען און אויסגעוויינט. די גאנצע וועלט ווייסט ווי טייער ס'קינד איז מיר. לויטער. איהר וועט אפשר פערזוכען פון דעם איינגעמאכטס וואס כ'האב נעכטען געפרעגעלט? בעקומט פון אלמער סלויעס ארי־בערגעבונדען מיט ווייסען לייוונט. איהר מוזט עס אדרבה פער־זוכען. אט זאגט פון וואס איז עס געמאכט?

ל י ב ע

פערזוכט און וויל כאפען דעם טעם.

מאמעלעך מיינע, ס'איז דאך אתרוג!

ג י ט ע ל

אתרוג, ליבעשי. מען האט מיך אויסגעלערענט ווי עס צו פרעגלען.

ל י ב ע

ווי עס שמעקט! אתרוג. אזא וואונדער: שוין דאכט זיך אויסגע־פרעגעלט און עס שמעקט אתרוג.

ג י ט ע ל

דריי אתרוגים זענען דא פארהאן. קאכענדיג ווערט עס איינגע־פאלען. און דא האט איהר קארשען פון פאר א יאהרען נאך. זעהט ווי פריש, גלייך ווי נעכטען וואלט מען עס געפרעגעלט.

ל י ב ע

המ... ווי שטייף זיי זענען. ביי מיר זענען זיי צוקראכען געווארען. המ... א חיות. אזא מזל אם ירצה השם. און ווען געהט איהר שוין אננעעהמען חתונה־קליידער?

ג י ט ע ל

נאך שבת, אויב גאָט וועט שענקען ס׳געזונט. די חתונה וועט איצ־טער זיין חמישה־עשר. ס׳קינד האלט נאך אין וואַקסען. וואָס שפע־טער אַלץ בעסער. בעבעלע מיינס. ווען זי קומט אריין, וואָלט זי שוין באַלד אנגעהויבען צו שרייען: געגוג דיר, מאמע, צו פאַסטען.

ל י ב ע

ווארום איהר פאַסט היינט?

ג י ט ע ל

זאָל זי מיר נאָר זיין אויף לאַנגע יאָהרען. יעדען דאָנערשטאַג, נישט פערפעהלט נאך קיין איין דאָנערשטאַג, זינד ס׳לעצטע קינד איז מיר אוועקגעקומען.

ל י ב ע

וואָס אַ מאַמע קען בעווייזען.

ג י ט ע ל

איך האָב געפאַסט מאָנטאַג און דאָנערשטאַג. האָט ער, אהרן שלמה, די מאָנטאָגען איבערגענומען.

ל י ב ע

איך הער דאָך עס איצטער פון אייך, גיטעלשי. ווען איהר פרעגט דעם רב, וואָלט ער אייך מתיר געווען.

ג י ט ע ל

וואָס איז דען מיר יאָ שווער פאַר איהרעטוועגען?

ל י ב ע

האָט איהר זי טאַקע אויסגעבעטען ביי גאָט. ווארום ווער ווייסט פאַר וועמעס זינד מען קומט אָפּ.

ג י ט ע ל

מיין מאַן זאָל לעבען זאָגט אויף דאָס אייגענע. ווען איך נעהם נישט אויף זיך אזא שווערען נדר, ווער ווייס צו מיין קינד וואָלט נעבען דער מאַמען געבליבען. אז ס׳לעצטע קינד איז מיר געשטאָרבען האָב איך אַ שלאָט אריינגעלעגט אין קבר. אפשר טאַקע די ערד פער־שלאָסען געוואָרען. קיין איין טרעהר האָב איך נישט פערגאָסען

עפּעס אַ קלייניגקייט ביי אַ מאַמע נישט פערגיסען קיין טרעהרען ווען מען לעגט איהר קינד אין גרוב אריין?...

ל י ב ע

וואָס וואָלטען מיר ווערטה געווען ביי גאָט, ווען מיר קענען זיך נישט אויסוויינען אין אַן עת־צרה?

ג י ט ע ל

זוכט אין קאָמאָד.

זעהט אויף טשיקאַוועש ווי גאַנץ ס'איז נאָך ס'העמדעלע. אַט אַזוי ליעגט עס ביי מיר אין קאָמאָדע אויסגעוואַשען און אויסגעוועל־גערט. איהר ווייסט וואָס דאָס איז?

ל י ב ע

איהר קינדערשע העמדעלע.

ג י ט ע ל

זאָלט איהר געזונד און שטאַרק זיין: דאָס איז דאָך פון דער אַלטער רביצין, זאָל זיין אין ליכטיגען גן־עדן. אַז זי איז געשטאָרבען, האָ־בען די ווייבער מיר זי אַוועקגעגעבען. פון איהר העמד האָב איך פאַר'ן קינד איבערגענעהט. ס'האָט מיר העגט און פיס געציטערט, ווען כ'האָב ס'לייווענט געריסען.

ל י ב ע

דאָס איז נישט קיין קלייניגקייט. אַ צדקת אַ אידענע געווען.

ג י ט ע ל

ווי שטאַרק די לייוועגט איז! זי איז אין העמדעלע צוויי יאָהר צייט געגאַנגען און סאיז קיין איין לעבעלע נישטאָ. אַט אדרבה זעהט.

ל י ב ע

איהר שלאָפט נאָך היינט אויך נישט ביי טאָג?

ג י ט ע ל

נאָר ביי טאָג? איך לעג זיך נישט פריהער קיין מאָל ווי צוועלף אַ זייגער ביינאַכט. איך פאַל אמאָל אויף דער נאָז, מען האָרעוועט זיך אַן אַ טאָג — נאָר לעגען זיך פריהער ווי צוועלף אַ זייגער... נאָך חלילה מיין נדר נישט געבראָכען. מיר איז נאָר אַ שאָד וואָס נעכע

העניע לעבט שוין נישט מעהר. זי וואלט אנגעקוואלעז פון בעבע־
לע'ן. אלע אויסגעשטארבען. אלע זיבען אלטע ווייבער.

ליבע

דאס האט איהר דאך אויך געטהאן.

ג י ט ע ל

צו זיבען אלטע ווייבער זי פערקויפט פאר אכטצעהן גראשען. נעבע
העניע איז ערשט פאר צוויי יאהרען געשטארבען. פלעגט שטענדיג
זאגען. איצט לעבט זי צוליעב איהר אייגענעם זכות און אז כ'וועל
זוכה זיין צו האבען אן ארט מיט די צדיקים וועל איך בעבעלע'ם
נאמען פון מיינע ליפען נישט אראפלאזען. ווער ווייסט, אפשר צו־
ליעב איהר זכות האב איך מיט מיין קינד אזא שעהנעם שידוך גע־
טהאן.

ליבע

ווייסט ער כאטש, דער חתן, ווי טייער זי איז באנ'אייך ?

ג י ט ע ל

ער וועט זי אם ירצה השם ליעב האבען. איך פערהאף צו גאט.

ל י ב ע

ער איז פון שענע טאטע־מאמע, ער וועט וויסען ווי זי צו היטען.

ג י ט ע ל

ווי דערלעבט מען שוין די ליכטיגע מינוט ? גאטעניו, וואס נאך
ווילסטו זאל איך דיר געבען ? שענק מיר זי, זי זאל דער מאמען אי־
בערלעבען. ס'איז דאך שווער אזא נדר אבצוהיטען, נאר אויף איין
זאך ווארט איך און קען די מינוטען נישט דערציהען. ווי וואלט
זיך מיר שוין וועלען מיין קינד ארומנעהמען און עם קושען, קושען.
מיר דאכט זיך, אז יעמאלט וועט מיר אפשר מיין חיות אויסגעהן.

ל י ב ע

אזא זאך אויף זיך צו נעהמען איז שוין אביסעל געווען צופיעל.
איך ווייס גאר נישט ווי קען מען זיך עם איינהאלטען און א קינד
נישט א קוש צו געבען ? איך וואלט מיר אפשר...

ג י ט ע ל

טאקע שווער. זעהר שווער. דעם נדר האב איך אויף זיך גענומען ווען זי איז מיר געבוירען געווארען. כ'האב געוואוסט, אז דאס וועט מיר זיין צום שווערסטען. ווארען אז דאס קינד ליעגט אין וויעג מיט רויטע בעקעלעך, ווי קען מען זיך עס איינהאלטען און נישט געבען עס קיין קוש? אדער, אז עס זייגט זיך אן און ווערט אנט־שלאפען מיט דער ברוסט אין מויל, ווי גיט מען עס נישט א קוש אין מיילכעלע די ברוסט ארויסנעהמענדיג?... היינט ווער רעדט שוין, אז דאס קינד האט אנגעהויבען טריט צו שטעלען, אנגעהויבען צו פּרעפּלען — ס'הארץ איז מיר שיעור נישט צוריסען געווארען פאר פרייד. כ'האב מיר די ליפּען צוביסען און צום קינד זיך נישט צוגעריהרט.

ווייגט פאר פרייד.

ל י ב ע

ניין, זעהט איהר, ביי מיר וואלט מען עס נישט געקענט פועל'ן. זיינט אויך. ס'לעבען איז מיר אזוי געגוג פינסטער. אז די קליי־נינקע טשעפּעט זיך מיר אן אויפ'ן האלז, קוקט מיר גלייך אין די אויגען אריין און זאגט: „מאמע, ווייז נישט", וואס זאל איך דען יעמאלט טהאן? איך גיב זי א קוש און הער אויף צו וויינען.

ג י ט ע ל

אז גאט וועט געבען נאך דער חופּה... דאכט זיך מיר זי געהט. געזונד און שטארק זאל זי מיר נאר זיין.

ב ע ב ע ל ע און א י י ד ע ל קומען אריין.

ל י ב ע

אט איז זי, די פערשייטע מויד, וואס טהוט דער מאמען אן אזוי פיעל עגמת נפש. קום, די מאמע וועט דאך דיר קיין קוש נישט געבען. אט אזוי גיב מיר דיינע גראבע באקען.

קושט בעבעלע'ן.

ב ע ב ע ל ע

איז ליעב און פערצויגען. זעהט אויס ווי א קינד פון פופצעהן.

מיר זענען געגאַנגען שפּאַצירען.

א י י ד ע ל

איהר שרעקט זיך? מיר זיינען נישט געווען הינטער'ן שטאָדט.

ג י ט ע ל

גוט האָט איהר געטהאָן, קינדערלעך. ביזטו אפשר הונגעריג, בע־בעלע?

ב ע ב ע ל ע

אמת, מיר האָבען געגעסען באַנ'אייך אין שטוב, איידעל?

א י י ד ע ל

כ'וועל דערצעהלען דעם אמת. זי האָט נישט געוואָלט עסען ביי אונז. די מאַמע, זאָגט זי, פאַסט. דעריבער וויל זיך אויך נישט עסען.

ג י ט ע ל

וואָס רעדסטו, קינד מיינס! וואָס האָסטו צו קוקען אויף דער מאַ־מען?

ב ע ב ע ל ע

אז די מאַמע פאַסט, בעדאַרף איך אויך פאַסטען.

ג י ט ע ל

אָט איז אַ קינד...

ג י ט ע ל

עסק'ט זיך ביים אויווען.

זאָג מיר גיכער, קינד מיינס, וואָס זאָל איך דיר מאַכען פאַר אַן עסען?

ב ע ב ע ל ע

אז דו וועסט עסען, וועל איך אויך.

ג י ט ע ל

אָט לאָז צורוה, קינד מיינס. וויפיעל איז מיר שוין אינגאַנצען געבלי־בען צו פאַסטען, אפשר דריי חדשים.

ב ע ב ע ל ע

די זון איז דאָך שוין פערגאַנגען.

בעבעלע

ג י ט ע ל

איך וועל, קינד מיינס, ווארטען ביז שטערען וועלען זיך בעווייזען אין הימעל. איצטער ציטערט דאך דער מאמעס הארץ איבער דיר נאך מעהר ווי שטענדיג.

א י י ד ע ל

אייער מאן, ליבע, איז שוין געגאנגען פון בית המדרש אהיים.

ל י ב ע

וואס דו זאגסט! און איך האב מיר אזוי פערפלאפעלט. האט מיר א גוטע נאכט.

געהט אוועק.

ג י ט ע ל

געהט געזונטערהייד, ליבעשי. נעהם, איידעלע, ועסט פערזוכען מיין אתרוג־איינגעמאכטס.

א י י ד ע ל

נאר אויפ׳ן שפיץ צונג גיט מיר.. אך, ווי עס שמעקט.

ג י ט ע ל

און איצטער נא דיר, בעבעלע.

ב ע ב ע ל ע

אז דו וועסט פערזוכען, וועל איך אויך.

ג י ט ע ל

טהו עס נישט, קינד מיינס. נויט מיך נישט. פריהער ווי שטערען וועלען זיך נישט בעווייזען וועל איך נישט נעהמען אין מויל.

ב ע ב ע ל ע

אט וועל איך אנצינדען דעם לאמפ, וועט ווערען נאכט.

א י י ד ע ל

אי, ביזטו א קלוגע. פערזוך דעם איינגעמאכטס. טהו דער מאמע צוליעב.

ג י ט ע ל

דורך טרעהרען.

נעהמסט און פערשאפסט דער מאמען אומזיסטע יסורים.

א י י ד ע ל

איך וועל פער'מסר'ען פאר דיין חתן, אז דו פאַלגסט נישט דער מאַמען.

ב ע ב ע ל ע

שלום מאיר ווייסט, אז איך פאַלג נישט דער מאַמען. רייצט זיך מיט דער מוטער, אונטערשטעלענדיג איהר באק. נא, גיב מיר א קוש, וועל איך עסען.

ג י ט ע ל

שטויסט זיך אָפּ פון זיך.

געה, טהוסט דער מאַמען אַן יסורים. אדרבה, פרעג איידעלען וועט זי דיר זאָגען, אז פאר דער חתונה בעדאַרף מען פאַלגען א מאַמען. מען קען נאָך חלילה בעשטראַפט ווערען.

ב ע ב ע ל ע

דערפאר וועל איך דיר טאַקע באַלד אַנקושען, אז דו וועסט מיר שוין האָבען צו געדענקען. זי לעגט דער מוטער מיט געוואַלד אַנידער אויפ'ן בעט, כאַפּט אַרום איהר האַלז און קושט זי היים. אַט אַזוי, אַט אַזוי גיט מען א מאַמען וואָס האַט פיינד איהר קינד. אַט אַזוי טהוט מען אַ מאַמען וואָס וויל קיין מאָל נישט א קוש געבען איהר קינד.

ג י ט ע ל

ווערט זיך.

געה שוין, זאָג איך דיר.

א י י ד ע ל

משוגע'נע, לאָז אָב דער מאַמען. זעה ווי די האָר האָבען זיך דיר צוואָרפען. זעהסט אויס ווי אַ מכשפה.

ב ע ב ע ל ע

איך וועל באַלד מיט דיר אויך אַזוי מאַכען.

שפרינגט צו איידלען און כאַפּט זי אַרום.

א י י ד ע ל

לאָז מיך אָפּ.

בעבעלע

אַט אַזוי האָט מיר די מאַמע געדאַרפט טהאָן. אַט אַזוי האָט זי מיר בעדאַרפט אויסקושען מיינע באַקען... אוי, ווי כ'בין פערמאַ־טערט. קוק אין פענסטער, זעה שטערען זיינען שוין פאַרהאַנען.. אוי, איז מיר גוט אויפ'ן האַרצען! מעגסט שוין, מאַמע, אַנבייסען.

צינדט אָן אַ לאָמפּ.

איידעל

ס'איז דאָך נאָך אַזוי פריה, בעבעלע. נישט גוט אַנצוצינדען פייער ווען דרויסען איז נאָך ליכטיג.

לעשט אויס.

גיטעל

הער שוין אויף צו שטיפען. גענוג זאָל דיר שוין זיין. דערצעהל מיר בעסער וואו איהר זענט געווען?

בעבעלע

דערצעהל נישט, איידעלע.

גיטעל

ווערסט דאָך נישט געהן וואו מען בעדאַרף נישט, טאַ וואָס האָסטו מורא צו דערצעהלען?

בעבעלע

אויב דו ווילסט דערצעהל. איך וועל אבער זיין ברוגז מיט דיר.

איידעל

ווערסט זיך ביז דער חתונה מיט מיר איבערבעטען.

בעבעלע

דו שעהמסט זיך אויך צו דערצעהלען.

איידעל

דו האָסט דאָך מיך אהין געפיהרט. וואָס האָב איך מורא צו דער־צעהלען?

בעבעלע

שפּרינגט צו און פערמאַכט איידלען דאָס מויל מיט'ן האַנד.

דערצעהל נישט; איך וועל דיך האָבען פיינד.

אײדעל
נעהמט מיט געװאלד אראפ בעבעלע׳ס האנט פון איהר מויל.
מיר זענען געװעזן אין דער װײבערשער שוהל.

בעבעלע
דערצעהל נישט. דערצעהל נישט.

גיטעל
װאס האט איהר געטהאן אין דער װײבערשער שוהל?

אײדעל
מיר האבען זיך פער׳גנב׳עט צו זעהן װי שלום מאיר לערענט.

בעבעלע
בעהאלט איהר פנים אין אײדעל׳ס שויס.
גנעה, איך האב דיר פײנד. איך װעל שוין שטענדיג זײן מיט דיר ברוגז. איך װעל שוין קײן מאל מיט דיר נישט רעדען.

אײדעל
זי אלײן האט מיך געפיהרט אהין. מיר האבען דורך דעם פאר־האנגעל אין מזרח־װאנט געזעהן, װי ער שטעהט נעבען ארון קודש אין װינקעל מיט׳ן פנים צום װאנט און שאקעלט זיך שטיל איבער דער גמרא.

בעבעלע
איך האב דיך פײנד; איך האב דיך פײנד.

גיטעל
שטיק משוגע׳נע. פאר װאס טאר מען אזא זאך נישט דערצעהלען דער מאמען? מײנסט די מאמע װיל נישט הערען קײן שעהנע זאך דערצעהלען אויף איהר קינד׳ס חתן? אודאי האב איך גרויס נחת, אז ער זיצט און לערענט די הײליגע תורה. דער טאטע זאגט, אז ער איז זעהר א גרויסער למדן, אז ער װעט נאך מיט דער צײט א רב זײן.

בעבעלע
הויבט אויף דעם קאפ. פערקלעהרט זיך.

א י י ד ע ל

ביזט נאך אויף מיר אין כעס, בעבעלע?

ב ע ב ע ל ע

דו וועסט נאך איהם אויך דערצעהלען, אז איך געה אין דער ווייבערשער שוהל זעהן ווי ער לערנט?

ב ע ב ע ל ע

אמת, מאמע, ס'איז נישט שען צו געהן אין דער ווייבערשער שוהל?

ג י ט ע ל

אודאי איז נישט שען. אימיצער קען עס נאך דערזעהן.

ב ע ב ע ל ע

וואס זאל איך טהאן, אז כ'וויל איהם א מאל זעהן? פאר דער חתונה, זאגסטו, איז נישט שען, אז דער חתן געהט צו דער כלה.

א י י ד ע ל

ווען ער וואלט וואוינען אין אן אנדער שטאדט וואלסטו איהם גע־קענט שרייבען בריוועלעך. אי, דאס איז אזוי שען.

ב ע ב ע ל ע

טאקע, ס'איז שען בריוועלעך צו שרייבען. דער טאטע וואלט מיך אויסגעלערענט ווי אזוי צו מאכען א געדרעהטען „שין". שלום מאיר הויבט מען דאך אן צו שרייבען מיט א „שין"? פלוצלונג. דערפאר וואס דו האסט דערצעהלט דער מאמען וואו מיר זענען געווען, וועל איך דיר נישט ווייזען דאס תפילין־זעקעלע וואס איך נעה אויס.

א י י ד ע ל

וועסט נישט ווייזען, בעדארף מען נישט.

ג י ט ע ל

מאך זיך נישט נאריש, מיין קינד, און בעוויין וואס דו האסט אויס־גענעהט.

ב ע ב ע ל ע

בעקומט פון קאמאָד, טיעף בעהאלטען, א סאמעטענעם תפילין־זע־קעל אויסגענעהט מיט רויטען גארען.

א י י ד ע ל

אזוי גאָר. האָסט עס אויסגענעהט און מיר אַפילו נישט געוויזען. איהר, גיטעל, בעדאַרפט זאָגען בעבעלע׳ן, אַז איך בין צו איהר בע־סער ווי זי איז צו מיר.

ג י ט ע ל

כ׳האָב עס איהר שוין נישט איין מאָל געזאָגט. ס׳איז דערפאַר וואָס דו צופּיעשטשעסט זי אַזוי.

ב ע ב ע ל ע

ביזט טאַקע ברוגז? נו זיי מיר מוחל. לאָמיר ביידע זיין חבר־לאַ־ווער. געפעלט עס דיר?

א י י ד ע ל

אודאי געפעלט עס מיר.

ב ע ב ע ל ע

אינעווייניג וועט מען דאָך אַריינלעגען תפילין?!

א י י ד ע ל

אודאי וועלען דאָרט ליגען תפילין.

ב ע ב ע ל ע

קושט דעם תפילין־זעקעלע.

ווען וועל איך עס איהם געבען, מאַמע?

ג י ט ע ל

צו דער חתונה.

ב ע ב ע ל ע

פאַר וואָס נישט פריהער?

א י י ד ע ל

עס פּאַסט נישט.

ב ע ב ע ל ע

איך וויל ער זאָל האַלטען די תפילין אין דעם, און אַז ער וועט געבען אַ קוש די תפילין...

א י י ד ע ל

מאַכט איהר אַ פאָן.

אי, בעבעלע, בעבעלע...

ב ע ב ע ל ע

גענה, דו ביזט א שלעכטע.

ג י ט ע ל

אז מען האט ליעב א חתן איז עס זעהר פיין, מיין קינד: מען בע־דארף אבער דערפון נישט וויסען. נאך דער חתונה מעג שוין אפילו די גאנצע וועלט וויסען, אז מאן און ווייב לעבען צופריעדען. ס'איז א ברכה פון גאט. איך וועל געהן אין קלייט אריינגעמען זאלץ. וועסט איהר, איידעלע, נישט לאזען אליין.

געהט ארויס.

ב ע ב ע ל ע

קום צו מיר, איידעלע.

א י י ד ע ל

ביזט טאקע אויף מיר אין כעס?

ב ע ב ע ל ע

כ'האב נאר טאקע געלאכט.

א י י ד ע ל

פאר א מאמען מעג מען: ס'מאכט נישט אויס.

ב ע ב ע ל ע

טאטעס דארפען פון אזעלכע זאכען נישט וויסען.

א י י ד ע ל

ווילסטו, וועלען מיר אזוי מאכען, אז ער זאל דעם תפילין־זעקעלע געפינען ביי זיך אין סטענדער.

ב ע ב ע ל ע

אוי טאקע.

א י י ד ע ל

ווי אזוי מאכט מען עס אבער?

א י י ד ע ל

וועסט שוין מוזען ווארטען.

ב ע ב ע ל ע

ווארטען?

א י י ד ע ל

האסט איהם טאקע אזוי ליעב, בעבעלע?

ב ע ב ע ל ע

זעהר שטארק.

א י י ד ע ל

פאר וואס האסטו זיך פאר מיר בעהאלטען ווען דו האסט גענעהט דעם תפילין־זעקעל?

ב ע ב ע ל ע

אזוי: כ'האב מיר געשעהמט. אויף דעם ארט וואס כ'האב גענגעבען א שטאך מיט דער נאדעל האב איך געגעבען א קוש.

א י י ד ע ל

גיב, מיר וועלען איבערצעהלען וויפיעל שטעך ס'איז פאראן אין דעם ווארט שלום.

ב ע ב ע ל ע

כאפט ארום איידעלען.

אי ביזט א נאר, ביזט א נאר. ווייסט נישט, ווי גוט ס'איז צו זיין א כלה. ווען איך זאל נאר קענען איהם אט אזוי ארומנעהמען, אט אזוי...

א י י ד ע ל

לאז מיך אפ, משוגע'נע, וועסט דאך מיך דערשטיקען.

ב ע ב ע ל ע

אז דו וועסט ווערען א כלה וועסטו אויך אזוי זיין. וועסטו נאך ארום זיינע פענסטער ארומקריכען. ווען איך זאל נאר נישט מורא האבען אליין צו געהן ביינאכט.

א י י ד ע ל

און ער ווייסט עס גאר נישט?

ב ע ב ע ל ע

נאך דער חתונה וועל איך איהם אלץ דערצעהלען.

א י י ד ע ל

דערצעהל איהם עס איצטער.

ב ע ב ע ל ע

ער ווייסט, אז כ'האב איהם האלד.

א י י ד ע ל

ווי אזוי ווייסט ער עס?

ב ע ב ע ל ע

איך האב שוין געמאכט אזוי, אז ער זאל וויסען.

א י י ד ע ל

אי, ביזטו א גנב'טע!

ב ע ב ע ל ע

איך האב איהם אין קעשענע אריינגעלעגט א בריוועלע, ווען ער איז געווען ביי אונז יום טוב. כ'האב עס נאך פאר יום טוב אנגעגרייט.

א י י ד ע ל

אי, ביזטו א קלוגע. האט ער עס געפונען?

ב ע ב ע ל ע

איך וויים אז יא.

א י י ד ע ל

ווי אזוי ווייסטו עס?

ב ע ב ע ל ע

ווייל איך פיהל, אז ער האט מיך אויך שטארק ליעב.

א י י ד ע ל

ווייסטו ווי שטארק מען בעדארף ליעב האבען דעם מאן נאך דער חתונה?

ב ע ב ע ל ע

איך וועל שוין וויסען... טאמער וועט ער נאך זיין א רב... איך וועל פאר איהם מורא האבען. איך וועל האבען מורא און ליעב האבען איהם אזוי שטארק... ער אליין וועט עס גאר נישט וויסען. אודאי, איידעלע, איך וועל זיך עס שעהמען איהם צו דערצעהלען. איך וועל זיך שעהמען דערצעהלען אלץ וואס איך טראכט.

א י י ד ע ל

גיב, איך וועל דיר פערקעמען דיין קאָפּ. האָסט זיי אַזוי פערפלאָנ־טערט. איך וועל דיר פוןביידע צעפּ איינעם מאַכען.

ב ע ב ע ל ע

אוי, דו רייסט מיר מיט'ן קאַם אוים מיינע האָר! אוי, איידעלע, האָב רחמנות.

א י י ד ע ל

כ'האָב זיך פערטראַכט.

ב ע ב ע ל ע

פון וואָס טראַכסטו?

א י י ד ע ל

אַז דיר איז זעהר גוט.

ב ע ב ע ל ע

ביזט מיר מקנא?

א י י ד ע ל

יאָ, איך בין דיר טאַקע זעהר מקנא.

ב ע ב ע ל ע

איך וועל זאָגען מיין טאַטען וועט ער דיר אויסזוכען אַ חתן.

א י י ד ע ל

וואָס דו רעדסט.

ב ע ב ע ל ע

איך וועל עס איהם היינט זאָגען.

א י י ד ע ל

אוי ניין, איך האָב מורא.

ב ע ב ע ל ע

פאַר וואָס האָסטו מורא?

א י י ד ע ל

טאָמער טהוט ער עס טאַקע?

ב ע ב ע ל ע

איז דאָך גוט.

א י י ד ע ל

ניין, ניין, ס'האט מיר אזש דער אטהעם פערכאפּט. זאג איהם נישט.

ב ע ב ע ל ע

הא, דו האסט ליעב שלום מאיר'ן? איידעלע, ס'איז אמת?

א י י ד ע ל

ניין, ניין. וואס דו רעדסט.

ב ע ב ע ל ע

טא פאר וואס ווילסטו נישט איך זאל איהם זאגען? מיין טאטע האט שוין אויסגעפיהרט א סך שידוכים. נארעלע, וועלען מיר האבען ביידע התונה אין איין ווינטער.

א י י ד ע ל

ניין, בעבעלע, מען בעדארף נישט. איך וועל אפשר אנהויבען וויי־נען, אז דיין טאטע וועט צו אונז קומען רעדען דערפון.

ב ע ב ע ל ע

נעהמט ארום איידלען און פארשט.

האסט ליעב שלום מאיר'ן? יא? ניין? זאג איידעלע, יא?

א י ד ע ל

שטיל.

א קליין ביסעלע. ווייל איך האב דיך זעהר ליעב. דעריבער. ער איז דאך דיין חתן.

א ווייעלע בלייבען זיי ביידע אזוי שטיל ארומגענומען.

ב ע ב ע ל ע

צושראקען.

האסט טאקע ליעב שלום מאיר'ן?

א י י ד ע ל

וועהרט זיך.

ניין, בעבעלע: איך שווער דיר, אז ניין. ווייז נישט. איך בעט דיר... איך שווער דיר. בעבעלע. דו האסט דאך עס געזאגט... איך האב דאך גאר נישט געזאגט...

ב ע ב ע ל ע

אוי, מיר איז נישט גוט...

א י י ד ע ל

בעבעלע, וואָס איז דיר?

ב ע ב ע ל ע

אוי, דער קאָפּ; ס׳דרעהט זיך מיר דער קאָפּ.

א י י ד ע ל

איך שווער דיר, בעבעלע, איך בין ניט שולדיג.

ב ע ב ע ל ע

אוי, מיר איז נישט גוט. רוף דער מאַמען.

קומט אַן.

וועה איז מיר, בעבעלע, וואָס איז דיר?!

א י י ד ע ל

דער קאָפּ האָט זיך איהר פערדרעהט.

ג י ט ע ל

נאָ דיר אַ ביסעלע וואסער... נו, שלינג אראָפּ, שלינג אראָפּ...

א י י ד ע ל

פלוצלונג איז איהר נישט גוט געווארען.

ג י ט ע ל

איידעלע, מיין קינד, לויף אין בית המדרש אריין; הייס ארויסרופען מיין מאַן. זאָל ער די מינוט קומען אַהיים. איך וועל עס נישט אויסהאַלטען.

א י י ד ע ל

איך געה שוין.

ב ע ב ע ל ע

אוי, מיין קאָפּ.

א י י ד ע ל

קושט בעבעלען.

הער אויף. בעבעלע, איך בעט דיר, הער אויף...

געהט אַרויס.

ג י ט ע ל

וועה איז מיר, ווינד איז מיר. אַנ'עיז־הרע האָט מען מיר ס'קינד געגעבען. ליבע האָט מיין קינד אַ גוט אויג געגעבען. נישטאָ וועמען אין שטוב צו לאָזען. איך וועל זי רופען, זאָל זי מיר זאָגען, וואָס זי האָט צו מיר.

ב ע ב ע ל ע

ניין, מאַמעשי, זי איז נישט שולדיג.

ג י ט ע ל

טאָ וואָס דען איז דיר? וועה איז מיר, ווינד איז מיר.

ב ע ב ע ל ע

ס'איז מיר שוין באַלד בעסער, מאַמעשי.

ג י ט ע ל

זי האָט דיר אַ גוט אויג געגעבען. זי האָט דיך געקושט. איך וועל זי שיקען רופען.

ב ע ב ע ל ע

מאַמעשי, מען בעדאַרף נישט, מיר איז שוין בעסער.

ג י ט ע ל

אויף איין מינוט בין איך פון שטוב אַרויסגעגאַנגען. אויף אַ רגע בין איך פון שטוב אַרוים. דיר איז בעסער, מיין פייגעלע?

ב ע ב ע ל ע

מיר איז נאָר אין די אויגען אַ ביסעל פינסטער געוואָרען, אָבער ס'האָט שוין אויפגעהערט.

ג י ט ע ל

און ס'הערצעלע?

ב ע ב ע ל ע

קלעמט אַ קליין ביסעלע.

ג י ט ע ל

אַ גוט אויג האָט מען דיר געגעבען, מיין קינד. רשעים מענשען. וואָס קוקען זיי אַזוי פיעל אויף מיין קינד? פאַר וואָס לאָזען זיי קיין אויג נישט אַראָפּ פון מיין קינד?

ב ע ב ע ל ע

גיב מיר נאָר אַ ביסעל וואַסער, מאַמעשי.

ג י ט ע ל

נאַ דיר, מיין קינד. מיר זאָל זיין פאַר מיין פיינגעלע. אַט אַזוי לעג אַנידער דיין קאָפּ אויף מיין הארצען. אַט אַזוי. דיר איז שוין בעסער?

ב ע ב ע ל ע

מיר איז שוין בעסער.

ג י ט ע ל

קלעמט נאָך ס׳הערצעלע?

ב ע ב ע ל ע

ס׳האָט שוין באַלד אויפגעהערט.

מען הערט רעדען הינטער׳ן פענסטער.

ג י ט ע ל

דער טאַטע מיט שלום מאיר׳ן געהען.

ב ע ב ע ל ע

שפּרינגט אויף פון אָרט.

איך וועל מיר אויסבעהאַלטען.

ג י ט ע ל

וואוהין, קינד מיינס?

ב ע ב ע ל ע

ער וועט זעהן מיינע פערוויינטע אויגען.

אהרן שלמה און שלום מאיר קומען אַן.

א ה ר ן   ש ל מ ה

וואָס איז דער מער?

ג י ט ע ל

ס׳איז איהר עפּעס נישט גוט געוואָרען.

ש ל ו ם   מ א י ר

אַ גוטער אָווענד. וואָס מאַכט עפּעס מיין מחותנת׳טע?

ג י ט ע ל

מיין בת יחידה האָט זיך עפּעס פערפּיעשטשעט.

ב ע ב ע ל ע

קוקט פון אַהינטער דעם שטערען צו שלום מאיר׳ן.

וואו איז איידעל?

א ה ר ן ש ל מ ה

זי איז דאָך נאָכגעגאַנגען הינטער אונז.

ש ל ו ם מ א י ר

בעבעלע מאַכט זיך נאַריש.

ג י ט ע ל

איך האָב אַלץ מורא פאַר אַ גוט אויג.

ש ל ו ם מ א י ר

צוליעב דיר האָבען מיר פערשפּעטיגט מעריב. אַנגעוואַרען אַ מנין.

ג י ט ע ל

איך נעהם די עברה אויף זיך. וואָרום ווען וואָלסטו אָהער געקומען?

א ה ר ן ש ל מ ה

אַז די מאַמע האָלט עס אַזוי ציטעריג. האָט זי צולאַזען.

ג י ט ע ל

הלואי וואָלט זי געווען ביי איהר חתן אַזוי טייער, ווי זי איז טייער ביי טאַטע־מאַמע.

א ה ר ן ש ל מ ה

טאָפּט בעבעלעס קאָפּ.

אבי מיך איבערגעשראָקען. כע, כע. אַן איינפאַל אַ ביסעל.

ג י ט ע ל

טאָפּט איהר קאָפּ.

איך זעה אויך חלילה אויף איהר קיין בייז נישט.

ב ע ב ע ל ע

ווינקט בגנבה צו שלום מאיר׳ן.

ש ל ו ם מ א י ר

מיין מאַמע האָט געלאָזט בעטען בעבעלע׳ן אויף היינטיגען שבת

צו אונז.

ג י ט ע ל

אם ירצה השם. זי וועט זיך נישט לאָזען בעטען.

א ה ר ן ש ל מ ה

קיין בייז זאָל נישט זיין. קום, שלום מאיר. אפשר וועלען מיר נאָך פערכאַפּען אַ מעריב.

ש ל ו ם מ א י ר

אַ גוטע נאַכט. איך ווינש, אַז בעבעלע זאָל אין גיכען געזונד ווערען.

ב ע ב ע ל ע

איך בין שוין געזונד.

א ה ר ן ש ל מ ה

לאָמיר זיך אַ ביסעל צואיילען.

געהען ביידע אַרויס.

ג י ט ע ל

קוקט נאָך אין פענסטער.

ווי שען ער איז!

ב ע ב ע ל ע

פער׳גנב׳עט זיך הינטער דער מאַמע׳ס פּלייצע און קוקט אויך אַרויס.

אַט איז דאָך איידעל הינטער׳ן פענסטער! קום אַריין! איידעלע, קום אַריין!

לויפט צום טהיר.

א י י ד ע ל

קומט אַריין. קענטיג זי האָט געוויינט.

ב ע ב ע ל ע

איך בין אַזאַ שלעכטע... איידעלע, ביזט אויף מיר ברוגז?

ג י ט ע ל

אַט זעהסטו ווי צולאָזען דו ביזט. אומזיסט און אומנישט אַלעמען אַזוי איבערגעשראָקען.

א י י ד ע ל

קוקט אָן בעבעלע׳ן אָהן ווערטער.

גיטעל

וואס ביזטו אזוי אומעטיג? האסט זיך אויך דערשראקען. וואס איז דא געווען אזעלכעס?

איידעל

צערטליך.

ער האט גערעדט צו דיר, בעבעלע?

בעבעלע

יא, ער האט גערעדט צו מיר. ער האט געזאגט, אז די מאמע זיינע האט געבעטען מיך צו זיי אויף שבת.

איידעל

איך האב זיך אזוי דערשראקען.

גיטעל

דו, איידעלע, ביזט דאך מיר אזוי טייער גלייך ווי דו וואלסט מיינס א קינד געווען. איך קען מיין קינד נישט א קוש טהאן אפילו. קום צו מיר. זי נעמט ארום איידלען און דריקט זי שטארק צו איהר הארצען. גאט וועט געבען אז דיין בעשערטער וועט זיך גאר אין גי־כען אפזוכען. איך וועל געהן זעהן אויב שטערען האבען זיך שוין בעוויזען אין הימעל.

געהט ארויס.

בעבעלע

ביזט מיר מוחל, איידעלע?

איידעל

זעהסט, איך בין אפילו אין שטוב נישט אריינגעגאנגען ווען ער איז געווען.

בעבעלע

האסט איהם געוואלט זעהן?

איידעל

איך האב איהם דורכ'ן פענסטער געזעהן.

בעבעלע

יא, ער איז א שעהנער? זעהר א שעהנער?

זי רוימט עפּעס איין איידלען אין אויער.

א י י ד ע ל

יאָ, בעבעלע, מעהר נישט. איך שווער דיר, אז מעהר נישט.

ג י ט ע ל

קומט אַריין.

נו וואָס מאַכסטו, מיין קינד?

ב ע ב ע ל ע

מיר איז שוין גוט. מיר ווילט זיך שוין ווידער שפּרינגען און טאַנצען.

א י י ד ע ל

געהט צו און נעמט זי אַרום.

וואָס ווילסטו?

ב ע ב ע ל ע

ווּעסט נאָך קומען צו מיר מאָרגען?

א י י ד ע ל

איך וועל קומען, בעבעלע. א גוטע נאַכט, גיטעל.

ג י ט ע ל

געה געזונד, איידעלע.

ב ע ב ע ל ע

א גוטע נאַכט, איידעלע.

א י י ד ע ל

שלאָף געזונד, בעבעלע.

געהט אַוועק.

ג י ט ע ל

אַט אזוי נעמט מען עס און מען שרעקט עס איבער א מאַמע'ן.

צינדט אָן דעם לאָמפּ.

1915

א זאַווערוכע

אמאל האבען אידען געהוליעט.

1915

פערזאנען:

כאטשע שמחה, ישוב'ניק.

רייצע יענטע, זיין ווייב.

זיידע, פעסעלע — זייערע קינדער.

יואל חיים, זיין פאטער

אורטשע, כלאונע, וואווע, שמערע — ישוב'ניקעס.

שרה מלכה, אורטשע'ס ווייב.

פעלטע פייגעלע, זייער מיידעל. זיידעס כלה.

שפרינצע צירעל, שמערעס מיידעל.

ביניש אלטער, כלאוועס זוהן

ביי כאַטשע שמחה׳ן. אַ דאָרפיש הייזעל. שפּעט בווי־
נאַכט. ווינטער. די פענסטער בעדעקט מיט שניי. דרווי־
סען אַ זאַווערוכע.

יואל חיים

אַנ׳אַלטער, הויכער געבויגענער איד. אַריבער הונדערט יאָהר אַלט.
זיצט ביים אייוועון און פליקט פעדערען פון אַ זיפּ. דרעמעלט איין
יעדע ווײַלע. טוט אַ שאָקעל מיט׳ן קאָפּ, די יאַרמעלקע פאַלט אַריין
אין די פעדערען. כאַפּט זיך אויף און פיהלט אַז די יאַרמעלקע איז
נישט אויפ׳ן קאָפּ. ער געפינט זי אין די פעדערען. צעלאַכט זיך. רעדט
צו זיך אַליין אַרומקלייבענדיג די פעדערען פון דער יאַרמעלקע.
האָסטו דיר געזעהן אַ מאָל, אַ יאַרמעלקע זאָל ווערען קליין אויפ׳ן
קאָפּ... וואו ביזטו דאָרט, פעסעלע?

פעסעלע

רעדט פון אַנדערען חדר.

איך ליג אויפ׳ן אייוועון.

יואל חיים

ס׳אי דיר קאַלט?

פעסעלע

איך שלאָף.

יואל חיים

די הענער האָבען שוין געקרעט?

פעסעלע

שוין לאַנג.

יואל חיים

הייסט עס שוין נאָך האַלבע נאַכט.

פעסעלע

אודאי, שוין לאַנג אַז זיי האָבען געקרעט.

יואל חיים

קום אהער דאָ איז אויך וואַרים.

פּ ע ס ע ל ע

הערסט זיידע, ווי אין דאָרף בילט א הונט, דאַס מוזען זיי שוין פאַהרען.

י ו א ל ח י י ם

דער ווינט רייסט. וועט פאַרטראַגען דעם וועג. און זיי האָבען זיך דאָרט פאַרהוליעט.

פּ ע ס ע ל ע

קומט אַריין זעצט זיך נעבען אַלטען.

מיך האָבען זיי נישט געוואָלט מיטנעמען.

י ו א ל ח י י ם

זאָל מען גאָר דערלעבען ביזקעל דער חתונה, נע, וועל, איך מיר שוין נישט לאָזען איבעררעדען.

פּ ע ס ע ל ע

די חתונה וועט דאָך זיין זומער; מיר וועלען ביידע פאַהרען.

י ו א ל ח י י ם

זעה נאָר, מיין קינד, צו זיי פאַהרען נישט.

פּ ע ס ע ל ע

די שויבען זענען אנגעפרוירען, אָט וועל איך באַלד אראָפּהויכען דעם אייז... אוי, ס׳אַרא ווייסקייט דרויסען איז! מען דערקענט נישט די ביימער אפילו.

י ו א ל ח י י ם

דערלאַנג מיר נאָר אהער דאָס פּלעשעל. כ׳האָב שוין איין מאָל גענומען א גלעזעלע; עס שלעפערט.

פּ ע ס ע ל ע

ביי דיר איז די יארמעלקע פול מיט פעדערען.

י ו א ל ח י י ם

כע — כע — כ׳בין אנ׳דרעמעלט געוואָרען איז זי אריינגעפאַלען אין זיפּ. אָט אזוי מיין קינד... ברענג אהער א גלעזעלע אויך, דאָס קליינע גלעזעלע. אָט דאָס איז עס. ווּעסטו אויך נעמען אביסעלע?

פ ע ס ע ל ע

טאַמיר וועל איך נאָך ווערען שיכור.

י ו א ל ח י י ם

ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו... הא, נאָך א יאָהר וועסטו שוין ווערען א כלה. וועסט ווערען איבער א יאהר זעכצען יאהר, ווייסט עס?

פ ע ס ע ל ע

גיב מיר א ביסעלע בראנפען.

י ו א ל ח י י ם

מאך א ברכה.

פ ע ס ע ל ע

כ׳האָב שוין געמאכט... הא, עס ווערט ווארימער.

י ו א ל ח י י ם

איך וועל נעהמען נאָך א גלעזעלע. פאר דיר וועט זיין גענוג.

פ ע ס ע ל ע

אוי, מיר דרעט זיך שוין דער קאָפּ.

י ו א ל ח י י ם

דאָרט טהוט זיך איצטער א לעבעדיגע וועלט.

פ ע ס ע ל ע

באשר כ׳האָב דיך נישט געוואָלט לאָזען אליין.

י ו א ל ח י י ם

גוט האָסטו געטהאָן, מען טאָהר אזא אלטען זיידען נישט לאָזען אליין.

פ ע ס ע ל ע

איך וועל אויך לעבען אזוי לאַנג?

י ו א ל ח י י ם

כע, כע, נישט יעדערער דערציהט ביז הונדערט יאָהר.

פ ע ס ע ל ע

דער טאַטע וועט אויך לעבען אזוי לאַנג.

יואל חיים

אז דער טאטע וועט איהם קענען אבנארען.

פעסעלע

וועמען מיינסטו?

יואל חיים

כע, כע, איהם מיין איך, דעם מלאך־המות.

פעסעלע

ווי אזוי האסטו איהם אבגענארט?

יואל חיים

כע, כע כע, — ער האט זיך אוועקגעשטעלט אין טיר מיט א חלף אין האנט און מיט טויזענט אויגען מיך גענומען זוכען. האב איך אויפגעשטעלט די קניה און אנגעטהאן אויף איהר די יארמעלקע האט ער מיך געקוילעט אין קניה — כע, כע, כע.

פעסעלע

געווען א צייכען אויפ'ן קניה?

יואל חיים

ווי א רויטער פאדים געווען אויפ'ן הויט. טרינקט א גלעזעלע בראנ־פען. אט אזוי נעהמט מען און מען נארט אפ אפילו איהם אליין. זעה נאר צו זיי פאהרען שוין.

פעסעלע

כ'האב מורא צו קוקען אין פענסטער.

יואל חיים

דו האסט נאך נישט וואס מורא צו האבען. נו, זינג מיט מיר... דיי דאי דים — דים — דים, — א, ווע, דים־דים־דאים... אז ביי דיר וועט זיין תנאים וועט מען דעם עולם נעהמען אהער. א פייי־נער יונגאטש כלאוונעס, אט דער קלענערער.

פעסעלע

ער וועט מיך נישט ווע‎לען.

יואל חיים

פאר וואס וועט ער דיך נישט ווע‎לען? וועט זיך שעמען מיט'ן

זיידען דיינעם. וואס? וועסט איהם זיין א כשר'ע ווייב; האבען איהם כשר'ע קינדער.

ער לאזט זיך אוועק איבער'ן שטוב, שיכור'לאך, זינגט.

פעסעלע

אימעצער איז צוגעפאהרען!

כלאונע און וואווע קומען אריין מיט א „מזל טוב".

יואל חיים

אט זענען זיי.

כלאונע

זיי זענען דאך נישטא!

וואווע

וואס האב איך געזאגט.

יואל חיים

וואס, נישט געפאהרען אינאיינעם?

וואווע

ארויסגעפאהרען אינאיינעם: האט זיך ס'פערד זייערם צעטראגען און אוועק בעזונדער. מסתמא וועלען זיי באלד אנקומען. לאמיר נעהמען צוביסלאך, זיך אנוואַרימען.

פעסעלע

טרייסעלט אפ דעם שנע פון היטעל.

יואל חיים

וואו איז דיין זון, כלאונע? מיר וועלען דא פראווען א תנאים.

כלאונע

לחיים, זאל נאך מיין קלענערער יונגאטש וואקסען... אבער א הוליע געטהאן...

וואווע

ווייסט, אז דארט איז נישט געוועזן קיין ריינער אכציגער.

כלאונע

אורטשע האט ליב צוצומישען וואסער... לחיים! אט דאס איז ריינער אכציגער.

כ ל א ו ו נ ע

געה אַרויס, וואַווע, זעה דער פערד זאָל נישט פאַרקירעווען אין שטאָל אַריין. נו, פעסעלע, וואַקס נאָך אונטער א ביסעל וועל איך דיך נעהמען פאַר אַ שנור.

ו ו א ו ו ע

זי איז שוין גענוג גרויס.

כ ל א ו ו נ ע

נאָר שמחה׳ס, נאָר געהוליעט... רב יואל חיים, נאַכסאָל האָט איהר זיך געלאָזט ווערען אַלט ? העי, גלייכט נאָר אוים די פּלייצע ! גיט נאָר אַ האַנט. זינג נאָר, וואַווע, ווי געהט ער עס דאָרט דער ניגון ?

פאַרלעגט אַ האַנט אויפ׳ן אלטענס אַקסעל און טאַנצט.

ש מ ע ר ע

קומט אַריין.

מזל טוב ! וואו זענען זיי ?

כ ל א ו ו נ ע

כא — כא — כא — אויך אַנגעוואָרען ? וועלען זיך געפינען. גיב א האַנט שמערע, אַפּיי דריצעם, אַפּיי דריצעם — שטעל אַ פוס, שמערע.

ש מ ע ר ע

מען בעדאַרף געהן זעהן הינטער׳ן דאָרף, אפשר האָבען זיי פאַר־בלאָנדזשעט.

ו ו א ו ו ע

וואָס הייסט, א איך פאַרבלאָנדזשעט ? כאַטשע שמחה׳ס פערד וויי־סען דעם וועג.

פ ע ס ע ל ע

וואו איז אייער שפּרינצע צירעל ?

ש מ ע ר ע

איז אַריינגעקראָכען צו חתן־כלה אין וואָגען.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

קומט אַריין נישט טויט נישט לעבעדיג.

אוי ווע איז מיר, אידעז, האט רחמנות.

פ ע ס ע ל ע

וואס איז עס, מאמע, וואו זענען זיי?

ר י י צ ע י ע נ ט ע

אידען, ווע איז מיר, וואס זיצט איהר אין שטוב?

ו ו א ו ו ע

וואו זענען זיי?

ר י י צ ע י ע נ ט ע

דער פערד מיט חתן־כלה האט זיך צעטראגען.

ש מ ע ר ע

מיין חצופה איז ביי זיי אין וואגען.

י ו א ל ח י י ם

טראגט ער זיך דער פערד מסתמא טאקי א היים... דים, דים, דאים, דים — זינגט זשע קינדערלאך.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

איך בין ארויסגעפאלען פון שליטען גלייך אין גראבען אריין. א גליק וואס דארט האט אנגעטראגען שניי.

י ו א ל ח י י ם

בעדארפסט בענשען גומל, מיין קינד.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

אז כ'האב מיר אויפגעהויבען איז שוין פון זיי קיין סליאד נישט געווען.

ש מ ע ר ע

ביזטו אויך געקומען א היים צו פוס? כא — כא — כא. קומט, רב יואל חיים, וועלען מיר געהן א זוך טהאן.

י ו א ל ח י י ם

דים, דים, דיי, דים... — זינגט זשע קינדערלאך.

ש מ ע ר ע

ער איז פארשנעבעט, דער אלטער.

ר י י צ ע   י ע נ ט ע

קום, פּעסעלע, מיין קינד, מיט מיר, ווארום איך וועל עס נישט אויסהאלטען. קום מיר וועלען זיך ארייננזעצען אין שליטען.

כ ל א ו ו נ ע

וואוהין, אידענע, וועט איהר געהן? באלד וועלען מיר אלע א פאהר טהאן. זינגט זשע אידעלאך, אצים דריצעם איי, איי, איי, — נאר שמחה׳ס זאל טאקי זיין ביי אידען. קום, וואווע, קום, שמערע.

ר י י צ ע   י ע נ ט ע

פּעסעלע, מיין קינד, פאהר דו אויך מיט.

ש מ ע ר ע

נעהם נאר מיט א רעכטע בייטש. מיין בייטש־שטעקעל האט זיך צעבראכען.

פּ ע ס ע ל ע

אט איז א גוטע בייטש.

כלאוונע, וואווע, פּעסעלע און שמערע לאזען זיך ארויס מיט געזאנג.

ר י י צ ע   י ע נ ט ע

וואס זאגט איהר צו מיינע צרות, שוועה לעבען? כ׳האב זיך גע־בעטען, אידען טרינקט נישט, מען וועט נאך בעדארפען פאהרען א היים...

י ו א ל   ח י י ם

וויין נישט, אידענע, וועלען זיך אפזוכען.

ר י י צ ע   י ע נ ט ע

אזא זאווערוכע... שאט נאר, דאכט מיר די קאלב מעקעט אין שטאל.

י ו א ל   ח י י ם

און מיר דאכט אז עס איז א שעפּסען קול. הערסט?

פּ ע ס ע ל ע

טאקי א שעפּסען קול.

ז י י ד ע

קומט אריין בעדעקט מיט שנע.

ר י י צ ע   י ע נ ט ע

פאַלט איהם אויפ'ן האַלז.

אַט איז דאַס קינד. וואו זענען זיי? וואו איז די כלה?

ז י י ד ע

כ'האָב זיי אַנגעווארען. דער שליטען האָט זיך אויסגעקערט. די פערד זיך צעטראָגען.

י ו א ל   ח י י ם

האָבען זיך פארשנעבעט. כע — כע —כע.

ז י י ד ע

אורטשע האָט די פערד בעוויזען די בייטש, זיי האָבען זיך געגעבען א טראָג.

י ו א ל   ח י י ם

זיינע פערד האָבען פיינט די בייטש.

ר י י צ ע   י ע נ ט ע

איך וועל זיך נאָר אַ מעשה אָנטהאָן.

ז י י ד ע

וואו זענען די איבריגע?

ר י י צ ע   י ע נ ט ע

וואווע, כלאָונע, שמערע און פעסעלע זענען אוועק אייך זוכען.

ז י י ד ע

זיי זענען שוין געווען? זיי ווייסען דאָך נישט וואו צו זוכען.

י ו א ל   ח י י ם

אי זיך פארשנעבעט... וואו איז די כלה?

ר י י צ ע   י ע נ ט ע

פעלטע פייגעלע, ווע איז מיר, זאָל חלילה מיט איהר נישט טרעפען עפעס.

י ו א ל   ח י י ם

האָט מען טאַקע שאַרף אריינגעשנעבעט?

ר י י צ ע   י ע נ ט ע

אַט דאָס איז דאָך מיין אומגליק, ווע איז מיר. כ'האָב זיך געבע־

טען ווי ביי א גזלן, אידען האט גאט איין הארצען. אורטשע האט אריינגעקאטשעט א גאנץ פעסעל בראנפען.

יואל חיים

און מען האט געצאפט פון קראן?

רייצע יענטע

אודאי.

יואל חיים

איז דאך טאקי געווען א תנאים ביי מיין אייניקעל. טא וואס זשע דאגה'סטו אידענע?... אז דער חתן איז פארהאן, מסתמא וועט באלד די כלה אויך זיין.

עס קומען אריין כאטשע, שמחה, אורטשע, כלאוונע, שמערע, שרה מכלה, פעלטע פייגעלע, און שפרינצע צירעל פארשנעטע. דער עולם איז בגילופין. זינגט.

רייצע יענטע

וואו איז מיין קינד, פעסעלע?

פעלטע פייגעלע

אוי ווע, זי איז דאך נישטא!

וואווע

פון אונטער די הענט איז זי מיר פארפאלען געווארען.

זיידע

איך וועל זי געהן זוכען.

לויפט ארויס.

אורטשע

נישט בעדארפט לאזען דעם חתן אליין.

כאטשע שמחה

מיין זוהן וועט צעהן שדים פארשטעקען אונטער'ן גארטעל.

מכלה שרה

וואס א איד רעדט!

פעלטע פייגעלע

כ'וועל אפשר נישט אויסהאלטען.

א ו ר ט ש ע

קלאָג נישט, טאָכטער מיינע, דיין חתן וועט נישט פערפאַלען ווערען.

ו ו א ו ו ע

שאַט, שאַט ווייבער, נישט קלאָגט, איך געה.

גערט אַרוים.

פ ע ל ט ע פ י י ג ע ל

נעהמט אַרום שפּרינצע צירלען און וויינט.

כ א ט ש ע ש מ ח ה

וואָס קלאָגט איהר דאָרט, נאַרישע קעלבער?

כ ל א ו ו נ ע

גיב אַ האַנט כאַטשע שמחה, קום אהער שמערע, וואו איז די כלה? אי, זינגט זשע אידעלאך ווארום די שטוב דרעט זיך.

מ כ ל ה ש ר ה

דאָס דרעט זיך אייך דער קאָפּ, ווע איז מיר.

כ אַ ט ש ע ש מ ח ה

שאַט, אידען, וואו איז טאַקי מיין טאָכטער?

ר י י צ ע י ע נ ט ע

איצטער האָט ער זיך דערמאנט, אז דאָס קינד איז נישטאָ. כ׳וועל עס אפשר נישט אויסהאלטען.

ו ו א ו ו ע

קומט אַריין.

די הינט בילען אין דאָרף. דאָס פאָהרען זיי.

כ ל א ו ו נ ע

אידען, אייך דרעט זיך נישט דער קאָפּ, ברענגט מיר אהער מיין שטוב. מיין אידענע און די בנים... רב יואל שמחה, איהר שלאָפט? שטעהט אויף, אידעלאך פרעהען זיך!

ז י י ד ע

קומט אַריין. עס ווערט אַ געטומעל. די מאַמעס קושען איהם. די כלה פאַלט צו צו איהם און וויינט.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

וואו איז פעסעלע?

ז י י ד ע

נישט געזעהן. די פערד בעדארף מען אריינפיהרען אין שטאל. עס דרעט די זאווערוכע.

כ ל א ו ו נ ע

דער טייוועל וועט זיי נישט כאפען.

כ א ט ש ע ב ע ר

שאט נאר, אידען, וואו איז טאקי מיין טאכטער?

ר י י צ ע י ע נ ט ע

האסט זיך אנגעטרונקען און ווייסט נישט וואו דו ביזט אין דער וועלט.

ש מ ע ר ע

אידענע וואס איהר זענט. די ציג וועט קומען א היים.

מ כ ל ה ש ר ה

קום, שמערע, לאמיר גאר פאהרען א היים. קום צירעלע מיר וועלען פאהרען א היים.

ש מ ע ר ע

כא — כא — כא — ווער וועט עס פאהרען א היים?... אי וואס מיר זענען זענען מיר, אבער אידען זענען מיר! זינגט אידעלעך. וואס מיר זענען זענען מיר...

ר י י צ ע י ע נ ט ע

נישט אנדערש אין דעם פאסטערנאק-צימעס איז עפעס געווען.

מ ל כ ה ש ר ה

וואס רעדט איהר? איך האב דעם פאסטערנאק איבערגעקליבען.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

איהר וועט מיר נישט איינרעדען. נישט אנדערש א משוגע׳נער פאסטערנאק זיך אריינגע׳גנב׳עט, א נישט וואלט זיך דעם עולם אזוי נישט פארדרעט די קעפ.

א ו ר ט ש ע

וואס וועט איהר, מחותנעסטע, אויסטראכטען אויף מיין צימעס?
איך וועל מיר נישט לאזען.

פ ע ס ע ל ע

פאלט אריין א פארשנעטע.

כ ל א ו ו נ ע

אט איז זי, אידען! לאמיר הוליען, לאמיר טאנצען...

ר י י צ ע י ע נ ט ע

קושט זי.

מיין קינד, וואו ביזטו געווען?

פ ע ס ע ל ע

אלע שוין פארהאן?

קושט זיך מיט די מוידלאך.

ש פ ר י נ צ ע צ י ר ע ל

אוי ווע, מיין טאטע, איז דאך נישטא!

כ א ט ש ע ש מ ח ה

כא — כא — כא — וואו איז שמערע?

כ ל א ו ו נ ע

ער איז אוועקגעפאהרען ברענגען מיינע חברה.

ש פ ר י נ צ ע צ י ר ע ל

קומט, אידען, זוכען מיין טאטען אוי ווענה, איך וועל געהן איהם זוכען.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

לאזט זי נישט ארויס פון שטוב.

כ א ט ש ע ב ע ר

שמערע איז אוועק צו כלאוונען זאג איך אייך. זעצט זיך אידען צום טיש. דערלאנג, מיין ווייב, וואס צו פערבייסען. אידען, צום טיש!

ש מ ע ר ע

קומט אריין. עס ווערט א געטומעל.

כ ל א ו ו נ ע

שמערע, סערדצע, וואו ביזטו געוועזן?

ש מ ע ר ע

ציילט דעם עולם.

נישט איינס, נישט צוויי, נישט דריי...

כ ל א ו ו נ ע

אלע פארהאנען, וואס ציילסטו?

ש פ ר י נ צ ע צ י ר ע ל

אט בין איך דאך, טאטע?

ש מ ע ר ע

ווארפט די היטעל אן דר'ערד פאר התפעלות.

דאס ביזטו דאך מיין כשר'ע טאכטער! טא וואס זשע שווייגט איהר אידען? לאמיר זינגען, לאמיר שפרינגען, אי, וואס מיר זע־נען זענען מיר, אבער אידען זענען מיר...

כ ל א ו ו נ ע

אידען זייט עדות: כאטש כאטשע בער איז מיר אמאל געקראכען אין וועג אריין, נאר איך בין איהם נישט קיין שונא. וואו ביזטו זיידע? און דו פעלטע פייגע, חתן־כלה קומט אהער! זאל גאט געבען, אז טאטע מאמע זאלען האבען נחת פון אייך! קום אהער, כאטשע בער, אדער כאטשע שמחה.

כ א ט ש ע ש מ ח ה

וואס בין איך דיר אמאל געקראכען אין וועג אריין? די בהמה איז סיי ווי געוועזן מיט א חסרון, דאריבער האב איך זי געפיהרט אויפ'ן יריד.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

ווואס רעדט איהר, כלאוונע, ווען די בהמה זאל זיך נישט בריקען וואלט איך זי אייך פערקויפט. האט נישט צוגעלאזען די מילך, געמוזט שטענדיג איהר געבען א ביסעל היי אונטער דער נאז.

כ ל א ו ו נ ע

כא — כא — כא, — אידענע וואס איהר זענט! איך רעד נישט

פון דער בהמה, כ׳מיין אַז מיין אַלטער בייניש האָט געהאַט אַנ׳-אויג אויף אורטשעס טאָכטער און איך אויך: נאָר איך פאַרגין דיר. אידען זייט עדות, איך זאָג, אַז איך ווינש די קינדער מזל און גליק.

ש מ ע ר ע

און מיט מיר שטעהט דיר גאָר נישט אָן צו משדך זיין? טאָ זינגט זשע אידעלאַך וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער אידען זענען מיר...

כ אַ ט ש ע ש מ ח ה

וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו רעדען? איך זאָג אויך, אַז כלאַוונעס קדיש איז אַ וואוילער יונגאַטש.

כ ל א ו ו נ ע

שאַט אידען, כ׳וועל גאָר נעהמען פעסלען פאַר אַ שנור.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

קושט פעסעלען.

ביי מיין קינד איז נאָך די מילך אויף די ליפּען.

כ ל א ו ו נ ע

וואָס זאָגט איהר, רב יואל חיים?

י ו א ל ח י י ם

אַ שאָד ארויסצולאָזען פון שטוב.

ש מ ע ר ע

און מיט מיין קינד שטעהט דיר נישט אָן צו טהאָן אַ שידוך?

כ ל א ו ו נ ע

זי האָט דאָך אַ חתן.

א ו ר ט ש ע

וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו רעדען. איך זאָג, אַז ער איז אַ וואוילער יונגאַטש און דו, שמערע, בעדאַרפסט זיך נישט ברעקלען.

כ אַ ט ש ע ש מ ח ה

שאַט, שאַט, איך גיב קיינעם נישט מיין טאָכטער, כלאַוונע, איך גיב דיר נישט מיין טאָכטער.

ש מ ע ר ע

וואָס דאגה'סטו, טאָכטער מיינע, וועסט קריגען א חתן. זינגט זשע אידעלאַך: וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער גאָט דינען מיר. אוי, אוי, אוי, ס'איז מיר גוט, ס'איז מיר וואויל, אוי, אוי, ס'איז א נחת, בעוויז'זשע טאָכטער ווי דו וועסט טאַנצען אויפ'ן טיש.

כ א ט ש ע ש מ ח ה

בעוויז וואָס דו קענסט, שפּרינצע צירעל.

מ ל כ ה ש ר ה

נו, שפּרינצעלע, בעוויז וואס דו קענסט!

ו ו א ו ו ע

שווייגט ווייבער! איי ווע אידען, ס'איז מיר גוט!

ר י י צ ע י ע נ ט ע

ווער עס טאַנצט אויף פרעמדע שמחה'ס דער וועט דערלעבען צו טאַנצען אויף אייגענע שמחה'ס... אוי מאַמעלאַך, שמערע געהט טאַקע טאַנצען אויפ'ן טיש. לאָזט, כ'וועל די גלעזלאַך אראָפּנעהמען.

ש מ ע ר ע

כא, כא, כא, אידענע! גיס אָן די גלעזלאַך פול ביז די ראנדען און איך וועל טאַנצען צווישען זיי. ער וואַרפט אַראָפּ די שטיוועל און אין די זאָקען קלייבט ער זיך ארויף אויפ'ן טיש. שרייט. נו, זינגט זשע מיר אידעלאַך: אוי וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער אידען זענען מיר: וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער גאָט דינען מיר... קום ארויף, טאָכטער מיינע, העלף דעם טאַטען טאַנצען ביי א אידען אויף אַ שמחה.

כ ל א ו ו נ ע

נו, שפּרינצע צירעלע, געה אויפ'ן טיש, דער טאַטע רופט... בעוויז וואס דו קענסט!

ש פ ר י נ צ ע צ י ר ע ל

וואַרפט אַראָפּ די שיך און שפּרינגט אַרויף אויפ'ן טיש. טאַנצט אנטקעגען טאַטען.

ש מ ע ר ע

פאַרקאַשערט די פּאָלעס און טאַנצט גרינג צווישען די גלעזלאַך אַנטקעגען דער טאָכטער. זינגט.

איי, אידעלאַך טייערע, וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער אידען זענען מיר...

כ ל א ו ו נ ע

וואווע, סערדצע, כאַפּ זיך אַריין אין מיין שליטען און ברענג מיר מיין משפחה אַהער. כ'וויל, אַז שמחה'ס זאָל זיין... שמערע! מיין זוהן נעהמט דיין טאָכטער ווי זי שטעהט און געהט! אידען, זייט עדות, אַז כלאוונע גיט אָפּ זיין זוהן פאַר שמערעס טאָכטער. אַהן נדן, אַהן... איי, וואָס מיר זענען זענען מיר... זינגט זשע, אידעלאַך, אַצים דריצעם, אַי, אַי, אַי...

שמערע און שפּרינצע שפּרינגען אַרונטער פון טיש.

כ ל א ו ו נ ע

נעהמט אַרום שמערען.

הערט אידען, כ'האָב געהאַט פאַריבעל אויף שמערען. געהאַט באַנ'־איהם אַנ'עולה. געוואָלט וואַרטען ביזקעל יום־כפּור און כ'בין עס איהם מוחל! כ'בין דיר מוחל, שמערע. אַך, וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער אידען זענען מיר.

אַ קלאַפּ אין פענסטער פון דרויסען, ברעכט אויס אַ שויב.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

אוי, ווי דער ווינט פייפט.

מ כ ל ה ש ר ה

פאַרשטאָפּט די שויב גיכער, מיט אַ שמאַטע.

ו ו א ו ו ע

ס'האָט מיין פערד אויסגעשלאָגען. בעט זיך אין שטוב אַריין. כ'וועל געהן וועל איך אַלע בייזע חלומות צו איהם אויסלאָזען.

כ א ט ש ע ש מ ח ה

פיהר איהם אַהינטער הינטער דער שטאַל דאָרט רייסט נישט דער ווינט אזוי שטאַרק.

א ו ר ט ש ע

קום אַרויס וועלען מיר זעהן ווער עס איז דאָרטען. דאכט מיר ס'איז נישט דעם פערד'ס מלאכה.

ו ו א ו ו ע

קום אורטשע!

גערען ביידע אַרויס.

כ ל א ו ו נ ע

וואָס מיר זענען זענען מיר... געפעלט דיר, שמערע, מיין זון? האָס־טו איהם! — און דו טאָכטער, געפעלט דיר מיין יונגאטש, האָס־טו איהם. איך גיב איהם, שמערע, איבער אין דיינע הענט. לעה־רען איהם צו האלטען א בייטש אין דער האנט, און שבת זאָל ער ביי דיר זיין א איד — זינגט זשע אידעלאך אצים דריצעם אַי, אַי, אַי... און דו, פעסעלע, האָסט האלד מיין קלענערען יונגאטש, ער בעדאַרף נאָך וואקסען, דו בעדארפסט נאָך וואקסען. וואָס זאָגסטו כאטשע שמחה?

כ א ט ש ע ש מ ח ה

מסכים!

ש מ ע ר ע

ער האָט א וואויל קעפעל.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

מיין קינד קען נאָך ווארטען.

ש מ ע ר ע

כאטשע שמחה וועט פעסעלען געבען נדן אויך.

כ ל א ו ו נ ע

טאָ, טאַנץ זשע, צירעלע, מיין שנור! קום אהער, כלאוונע רופט דיך. ווילסט זיין מיין שנור? צו מיר אויף קעסט. וועסט דאָס פוטער־פעסיל ביי מיר נישט בעדארפען דרעען און די בהמה מעל־קען אויך נישט.

מ כ ל ה ש ר ה

די מאַמע האָט זי נישט געלעהרענט צו זיין א פריצטע. זי וועט

דרעען דאס פעסעל און מעלקען די בהמה, אז מען וועט בעדארפען.

שפרינצע צירעל

וואס זאגסטו פעלטע פייגעלע, ס'איז גוט צו זיין א כלה?

זיידע

ווער א כלה, צירעל, וועט מעןביידע חתונות פראווען אין איין וואך.

יואל חיים

וואס האט די גאנצע צייט געדרעמעלט רייבט די אויגען און הייבט אן זינגען.

איי דים, דים — דים — דים, אוי דוי, דים — דים — דאים.

שמערע

לעבען זאל רב יואל חיים!

כלאוונע

מחותן, שמערע! גיב מיר אהער דיין האנט. קומט אידען לאמיר פאהרען צו מיר, זאל מיין אידענע וויסען, אז איהר זוהן איז גע־ווארען א חתן.

כאטשע שמחה

זאל זי טאקי וויסען, דיין אידענע.

כלאוונע

נישט געקענט זי מיטנעהמען, א אידענע, האט זיך פארריבען, זאל זי וויסען.

שמערע

איך וועל איהם דעם חתן אנדרעען פאר'ן אויער. קומט אידען לאמיר פאהרען. און דו, טאכטער מיינע, צירעל שפרינצע אדער שפרינצע צירעל א דאגה, אידען, איהרע צוויי באבעס כשר'ע ווייבער געוועזן.

וואווע און אורטשע קומען אריין, לאכען אויפ'ן הויכען קול.

שמערע

קומט אריין אידען!

וואווע

ווייסט איהר ווער ס'האט די שויב אויסגעשלאגען?

א ו ר ט ש ע

מיין בּאַראַן! מיט די הערנער אויסגעשלאָגען.

מ כ ל ה ש ר ה

מען האָט געלאָזט אָפען די שטאַל איז ער נאָכגעלאָפען.

כ ל א ו נ ע

שאַט, אידען, דאָס האָט ער מיר דעם פערד איבערגעשראָקען.

ש מ ע ר ע

ער האָט מיין פערד אויך איבערגעשראָקען, כאַ — כאַ — כאַ.

א ו ר ט ש ע

מיט געוואַלד איהם אין שטאַל אַריינגעפיהרט. צו דיר, כאַטשע שמחה אין שטאַל אַריין.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

איז עס טאַקע אייער בּאַראַן?

א ו ר ט ש ע

כאַ — כאַ — כאַ — אידענע!

מ כ ל ה ש ר ה

וויל נישט בּלייבען אין שטאַל אַליין אָהן דעם פערד.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

טאָ ווי קומט ער צום פענסטער?

ש מ ע ר ע

האָט געהערט אידען זענען זיך משמח.

אַ קלאַפּ אין פענסטער. אַ שויב צעבראָכען.

ו ו א ו ו ע

כ'האָב געזאָגט מען באַדאַרף דעם טויער פערשפּאַרען.

ז י י ד ע

ער בּעט זיך אין שטוב אַריין.

מ כ ל ה ש ר ה

געה, חתן, אַוועק פון פענסטער.

פ ע ס ע ל ע

קוקט אין פענסטער.

מען זעהט קיינעם נישט.

ו ו א ו ו ע

קום אורטשע, כ'בין א בעלן צו זעהן וואָס דאָרט איז אַזעלכעס.

כ ל א ו ו נ ע

קומט, אידען, לאָמיר איהם כאַפּען און בינדען.

י ו א ל ח י י ם

נעהמט מיט די בייטש. כ'בין אַ בעלן צו געהן.

אַלע מענער געהען אַרויס. די ווייבער בלייבען קוקען אין פענס־טער.

ש פ ר י נ צ ע צ י ר ע ל

ער איז אנטלאָפען געוואָרען.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

ס'איז נישט רעכט, מיין קינד, דו זאָלסט שטעהן נעבען פענסטער.

פ ע ל ט ע פ י י ג ע ל ע

זיי יאָגען איהם נאָך.

מ כ ל ה ש ר ה

געה דו אויך אוועק פון פענסטער.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

האָבען זיך קיין עין הרע אנגעשנעבעט. זאָלען זיי דאָרט חלילה נאָר נישט בלייבען אין שנע.

פ ע ל ט ע פ י י ג ע ל

קוקט, קוקט, ווי זיי יאָגען איהם נאָך. אוי, דער זיידע איז געפאַ־לען אין שנע!

מ כ ל ה ש ר ה

מען האָט דעם חתן נישט בעדאַרפט לאָזען געהן.

ש פ ר י נ צ ע צ י ר ע ל

שרייט דורך דער צובראָכענער שויב.

זיידע, זיידע, קום אריין!

ר י י צ ע י ע נ ט ע

געה אוועק מיין קינד פון פענסטער. וועסט זיך נאָך פערקיהלען.

שפרינצע צירעל

אונזער בּאראָן איז אַזאַ קלוגער, פּונקט ווי אַ מענש איז ער קלוג. אַנומעלט זאָגט צו מיר דער טאַטע: געה שפּרינצע, טרייב איהם אַריין אין שטאַל און פאַרשטעל דעם טויער. נעהם איך אַ רי־טעל און וויל געהן צו איהם, טוט ער אַ קאַפּיע מיט די הערנער און אַנטלויפט אויף דער לאַנקע. אַזוי ווי אַ מענש איז ער קלוג!

פּעסעלע

איהר זעהט דער זיידע ליגט אין שנע. קומט לאָמיר איהם אויפ־הויבען. קום, צירעלע!

כאַפּט צירעלען ביים האַנט. לויפען אַרויס.

רייצע יענטע

אַלט איז נישט יונג. אַנ'איבּעריג גלעזעל גענומען קען ער זיך שוין נישט איינהאַלטען אויף די פיס.

די צוויי מיידלאַך פיהרען אונטער די הענט דעם אַלטען.

יואל חיים

האַלט זיך קוים אויף די פיס. זינגט.

דים, דים, דיי דיי דאַים...

רייצע יענטע

נאַכסאַל, שווער לעבען, האָט איהר בּעדאַרפט אַרויסגעהן אין אַזאַ זאַווערוכע?

יואל חיים

וואו זענען מיינע קינדער, מיינע אייניקלעך?

פּעסעלע

זיי זענען אַלע אין גאָרטען; זיי יאָגען זיך נאָך איהם.

מיט געזאַנג לאָזען זיך אַריין אַלע מענער, אויסער בּלאָוונע.

פאַלען פון די פיס.

מכלה שרה

וואו איז בּלאָוונע?

שמערע

האָט זיך אָוועקגעיאָגט נאָך איהם.

אורטשע

איך זאג איהם, ס'איז מיינער און ער יאגט איהם נאך.

שמערע

זעצט זיך אנידער און האלב איינגעשלאפען זינגט ער.

אך, וואס מיר זענען זענען מיר, אבער אידען זענען מיר.

וואווע

זינגט, זיידעשו, אי ווע ס'איז מיר גוט; אי ווע ס'איז א נחת. — כאטשע בער, דו שלאפסט? שטעה אויף דיין זון איז דאך א חתן געווארען. אורטשע דו שלאפסט אויך? — קומט לאמיר זינגען לאמיר שפרינגען.

שמערע

וואו איז מיין מחותן, כלאוונע? כ'וועל איהם געהן זוכען.

לאזט זיך צום טיר.

שפרינצע צירעל

בלייב אין שטוב טאטע.

מכלה שרה

לאזט איהם נישט ארויס.

שמערע

לאזט מיר ווייבער. כ'וועל געהן מיין מחותן זוכען. כלאוונע, וואו ביזטו? קומט, אידען, לאמיר איהם געהן זוכען.

מכלה שרה

אט בעסער לעגט זיך צו. איהר האט דאך שוין נישט קיין כח צו שטעהן אוי[?]די פים.

שמערע

אך, וואס מיר זענען זענען מיר, אבער אידען זענען מיר... טאטע רבונו של עולם — איי ס'איז מיר וואויל, — לאזט מיר אויפ'ן טיש. כ'וויל טאנצען. גיב א האנט, טאכטער...

רייצע יענטע

טהוט עם נישט. איהר וועט נאך חלילה אראפפאלען. לאז איהם נישט שפרינצעלע, מיין קינד, ער וועט אראפפאלען.

א ו ר ט ש ע

קום, שמערע, איך געה אויך מיט דיר...

וויל זיך אַרויפקלייבען אויפ'ן טיש און קען ניש.

מ כ ל ה ש ר ה

גאָט איז מיט אייך, איהר וועט זיך נאך חלילה ממית'ן.

כ ל א ו ו נ ע

לאָזט זיך אַריין מיט אויסגעשפּרייטע הענט ווי אויף פליגעל. אויסגעטונקט אין שנע. קוקט אַרום דעם עולם.

אַט זענען זיי דאך! כא — כא — כא — שטעהט אויף, אידען! ביי מיר איז א שמחה, ביי מיר איז א שמחה... העלפט מיר טאַנ־צען, העלפט מיר שפּרינגען... אַט אזוי...

מ כ ל ה ש ר ה

איהר וועט איינוואַרפען דעם באַלקען אזוי טאַנצענדיג.

כ ל א ו ו נ ע

אידען שפּאַרט אונטער דעם באַלקען! איך וויל זינגען, איך וויל שפּרינגען.

טאַנצט אזש די גאַנצע שטוב ציטערט.

א ל ט ע ר ב י י נ י ש

קומט אַריין, זעהט אויס ווי אַ זייל שנע. דער עולם צעלאַכט זיך אויפ'ן הויכען קול.

כ ל א ו ו נ ע

מיין זון, מיין קדיש! זינגט זשע, אידעלאך, וואָס מיר זענען זענען מיר...

פ ע ל ט ע פ י י ג ע ל

אַלטער, דו ביזט געוואָרען אַ חתן!

מ כ ל ה ש ר ה

וואָס מאַכט די מאַמע?

א ל ט ע ר ב י י נ י ש

די מאַמע האָט געהאַט אַ אינגעל. קום אַ היים, טאַטע.

עס ווערט אַ געשריי „מזל טוב כלאוונע“.

מ כ ל ה ש ר ה

אוי ווע איז מיר, מזל טוב, מזל טוב איך, כלאוונע.

א ל ט ע ר ב י י נ י ש

איך בין געקומען רייטענדיג. מען וועט קענען מיין פערד צושפאנען צום ארטשיק; ווי ס'איז זיך ארויסשלעפען פון שנע.

כ ל א ו ו נ ע

פאר וואס האסטו דער מאמען נישט געבראכט?

א ל ט ע ר ב י י נ י ש

איך זאג דאך דיר, די מאמע האט געהאט א איננעל.

כ ל א ו ו נ ע

ווער, שפרה? מיין ווייב? מיין כשר'ע איהענע? טא וואס זשע שווייגט איהר, אידען? שמערע, מחותן, וואס מיר זענען זענען מיר, אבער אידען זענען מיר... קום אהער, זוהן! וואו איז זי... די כלה? זוכט.

א ל ט ע ר ב י י נ י ש

וועמען זוכסטו, טאטע?

כ ל א ו ו נ ע

לאזט זיך אראפ אויף דרערד, פאטשט מיט די הענט פאר תענוג.

איי, שמערע, אנ'איידעם וועסטו האבען. איי, א שנור וועל איך האבען! טאנצט זשע אידעלאך, טאנצט זשע קינדערלאך...

דער עולם נעהמט זיך ביי די הענט און טאנצט ארום כלאוונען.

ש פ ר י נ צ ע צ י ר ע ל

קלייבט זיך ארויף אויפ'ן טיש און טאנצט.

ר י י צ ע י ע נ ט ע

דיין כלה איז דאך עס, אלטער ביינישׁ!

כ ל א ו ו נ ע

מיין זון, מיין קדיש. אויפ'ן טיש קריך ארויף, טאנץ מיט דיין כלה.

ש מ ע ר ע

קושט אלטער ביינישׁ.

אף וואס מיר זענען זענען מיר, אבער אידען זענען מיר...

ר י י צ ע י ע נ ט ע

ער ווייסט נישט פון וואס צו זאגען.

ז י י ד ע

גיב א האנט, אלטער ביניש, ביזט דאך א חתן!

כ ל א ו ו נ ע

טא וואס זשע שוויגט איהר... שרייט זשע מזל טוב! —

עס ווערט א געשריי „מזל טוב“. מען ברעכט כלים. אלע זינגען „וואס מיר זענען זענען מיר.“ שפרינצע צירעל טאנצט נאך אלץ אויפ'ן פיש.

אײנזאַמע װעלטען

1905

פערזאנען:

שלמה

שרה

טעלצע, איהר איניקעל

עזריאל

חיים, זיין אינגעל

חייקעל

אַ קעלער־וואוינונג עהנליך צו אַ הייל. דער סופיט שווארץ און געוועלבט, לאָזט זיך האַלברונד אַראָב ביז צו די פענסטער. די וואַנד שמוציג. קיין מעבעל איז נישטאָ, נאָר אין איניגע ערטער ליגען אויף שטיקער האָלץ ברעטער און אויף זיי בערג שמאַטעס, וואָס דיענען פאר אַ געלעגער. אין אַ וואַנט צוויי קליינע פענסטערלעך. אַ הרובע אין אַ ווינקעל. ווינטער. אַרום האלבען טאָג.

שלמה ליגט אויף אַ געלעגער צוגעדעקט מיט שמאַטעס.
שרה זיצט אויף דער הרובע, די פיס אונטער זיך. דרעמעלט.
עזריאל שטעהט ביים וואַנד און קוקט אין איין פינטעל אַריין
טעלצע ליגט אויף אַ געלעגער.
חיים זיצט אויף דער ערד און צייכענט וואָס אויף אַ פּאַפּיר.

עזריאל

הא — הא, דערגאַנגען דעם סוד! דערגאַנגען — אדרבא, זאָל מיר ווער ווייזען פערקעהרט. פיהרט מיט די פינגער איבער׳ן וואַנד. דאָ האַט איהר איין שורה רעכטס און דאָ פערנעהמט זי זיך לינקס. און ווייטער רעכטס און ווידער לינקס — געוויס: דאָרטען איז דער סמבטיון! קום חיים׳ל, זאָג: וויפיעל פינטלעך און וויפיעל פּאַס־קעס זעהסטו דאָ אויף׳ן וואַנד?

פערקוקט זיך אויף איין פינטעל.

שלמה

קוקט צום סופיט. רעדט צו זיך.

ער בעוועבט מיר מיין קאָפּ!... חיים׳ל! נעהם אַ שטעקען און טרייב אַראָב דעם שפּין איבער׳ן קאָפּ. דעם שפּינוועבס... איבער׳ן קאָפּ חיים׳ל!

חיים

שפּרינגט אויף מיט שמחה. קוקט אויף׳ן פּאַפּיער.

אַ, ס׳אַרא גרויסער מויער! צעהן יאָהר איינגאַנצען אַלט, כ׳האָב נאָך ניט קיין שיך. נאָך אין צעהן יאָהר אַרום, כ׳וועל זיין אַ גרויסער,

וועל איך האָבען אַזאַ מויער. איצטער דאַרף מען צוטיילען די קאַ־מערן...

נעמט זיך ווידער פאַר'ן צייכנען.

ש ל מ ה

אַ שטורם, אַז גאָט שיקט אַן — אַ שטורם אין וואַלד — בוימער מיט די וואָרצלען פאַלען. דעמבעס קענען דעם שטורם ניט בייקומען; די ערד אַליין קען דעם שטורם ניט בייקומען. דעמבעס מיט דער ערד אין איינעם קערען זיך אויס. און איך, אַהן הענד. איין פוס — נאָר איין פוס איז מיר פערבליבען און ס'איז גאָר קיין סוף ניטאָ. חיים, טרייב אַראָב דעם שפּין! איך זעה שוין באַלד די שיין ניט. חיים!

ע ז ר י א ל

שפּאַצירט זיך דורך הין און צוריק. קוקט יעדער'ן אָן מיט חשד. קוקט אַ לאַנגע צייט צו חיים'ס אַרבייט. חיים מערקט איהם ניט.

ש ר ה

עפענט די אויגען. טרייסעלט זיך אויף. גענעצט זיך אויס. רעדט צו זיך אַליין.

זודיגע וואַסער, האַ — זודיגע וואַסער, אַ שטיקעלע שמאַלץ מיט עט־ליכע סקאָרענקעס. אַ קוויקעניש. נישטאָ קיין ציינער אין מויל. וואָס קען מען מאַכען אָהן ציינער, וואָס? טראַכט אַ ווילע. אַז כ'האָב געבאָרען בתיה'ן, איז מיר אַרויסגעפאַלען דער ערשטער צאָהן פון מויל; אַז כ'האָב געבאָרען חוהן, איז אַרויסגעפאַלען דער אַנדע־רער; און אַז כ'האָב געבאָרען נחמנ'ען, האָב איך אָנגעוואָרען דריי ציינער מיט אַ מאָל... דערנאָך זענען זיי שוין געפאַלען, געפאַלען ביז איינעם. דאָס מויל איז גאַנצען לעדיג געבליבען... טאַפּט מיט די פינגער אין מויל. לעדיג, לעדיג, אַלץ געהט פערביי... געהט פערביי.

שאָקעלט מיט'ן קאָפּ ביז זי דרעמעלט איין.

ע ז ר י א ל

שטעלט זיך ביי אַ וואַנד און פיהרט איבער איהר מיט'ן פינגער. איהר מיינט, אַז די פינטלעך מיט די פּאַסקעס און די פלעקען אויף

די װענד און דער סטעליע איז סתם אזוי — אַ טעות! אַ גרױסער טעות. אַלצדינג האָט זײן בעדײט, אַלץ האָט אַ ציעל. אדרבא זאָל מיר װער אױפװײזען פערקעהרט... אין די אױגען איז מיר פינסטער, איך זעה נישט, װאָס דאָרט טהוט זיך איבער מיר. קוקט צום סופיט. דאָרט איז גאָר אַנ'אַנדער װעלט. אַ סך װעלטען איז פאַראַן און אַלץ אײנע אַנדערש װי די אַנדערע. קײן זאַך איז ניט גע־ראָטען אין דער אַנדערער. אַט זעהט די פינטעלעך און די פּאַסקעס, אַט האָט איהר גרױסע און קלײנע, גלײכע און קרומע; די קאַליאָרען אױך אַנדערע. װענדט זיך צו די הױזלײט. װאָס זאָגט איהר אױף די לאַנגע שורה, װאָס ציהט זיך לינקס?

פערטראַכט זיך.

ט ע ל צ ע

קריכט אַראָב פון געלעגער און שפּאַצירט אום אַפּאַטיש.

נחמן געװועזן אַ נאַר; בתיה געװעזן אַ נאַר. אַ מענש אלײן, עלענד. װאָס קען מאַכען אַ מענש אלײן? נישטאָ קײן חשק אַראָבצוגעהן פון געלעגער. װענדט זיך צו דער אַלטער. באָבע! זאָג, װי האָט די מאַמע אױסגעזעהען פאַר'ן טױדט? אַלע זענען אױסגעשטאָרבען; פאַר װאָס האָבען זײ מיך געלאָזען, זאָג? געהט צוריק אױפ'ן געלעגער. כ'װעל רעדען, אין גאַנצען פערגעסען. פערגעסען מײן נאָמען. עסען, עסען. װאו איז חײקעל? פאַר װאָס איז ער נאָך ניטאָ?

ח י י ם

מיט שמחה.

צעהן קאַמערען אױף יעדען שטאָק! און אין גאַנצען װעלען זײן — און אין גאַנצען װעלען זײן... װענדט זיך צו עזריאל'ן. צעהן מאָל צעהן פיעל איז, טאַטע?

ע ז ר י א ל

קוקט איהם אָן פערװואונדערט.

אדרבא, זאָל מיר װער אױפװײזען פערקעהרט...

ח י י ם

צו טעלצען.

מומע, זאג וויפיעל איז צעהן מאל צעהן, הא?

קריגט קיין ענטפער. רעכענט אויף די פינגער.

ט ע ל צ ע

פאר וואס שפּילט מען נישט דארט אויבען? טראכט א ווײלע. פאר וואס זיצען זיי דארט אויבען און איך אונטען? פאר וואס? ווער האט מיך אהער אריינגעזעצט? פאר וואס קען איך נישט ארויס־געהן פון דאנען?... איך בין אין גאנצען פיערציג יאהר... דרייסיג... פיערציג יאהר אלט. טאפּט איהר געזיכט. קנייטשען, קנייטשען. געפינט אונטער'ן צוקאפּענס א שטיקעל שפּיגעל־גלאז, קוקט זיך איין אין דעם. יעדען טאג א קנייטשעלע; יעדען טאג קומט צו א קנייטשע־לע. דער שטערן דורך אין קנייטשען. די באקען... שפּרינגט ענערגיש אראב פון געלעגער. ווענדט זיך צו דער אלטער. באבע, זאג: פאר וואס בין איך דא פערשפּארט? וואלט מען שוין אנהויבען שפּילען דארט אויבען... הא! כ'וואלט וועלען הערען דעם פרעהליכען, דינעם ניגון. ווי רופט מען איהם? ווען איך וואלט זעהן ווען פון אויבען וואלט איך פרעגען ווי דער ניגון רופט זיך. אז איך וועל האבען חתונה... וועט מען יעמאלט שפּיעלען?

זעצט זיך ווידער אויפ'ן געלעגער. שטארק פערטראכט.

ח י י ם

שפּרינגט אויף מיט שמחה.

צען מאל צען איז הונדערט, גאנצע הונדערט! הונדערט קאמרן ווע־לען זיין אין מיין שטוב. איצטער דעם קעלער מיט א שטאל.

נעמט זיך ווידער פאר'ן צייכענען.

ש ל מ ה

ברעכט אוים מיט א ביטערען געלעכטער.

הא־הא־הא. דאקטוירים! דאקטוירים אהן קעפּ, אהן מחות. וואו איז זייער שכל, זייער פערשטאנד? ביידע הענד מיט איין פּוס האבען זיי מיר אבגעשניטען — כ'וואלט זיי אלץ מוחל געווען. דעם קאפּ, דאס הארץ פאר וואס האבען זיי נישט אבגעשניטען?! וואס קען א מענש מאכען נאר מיט איין פוס? טאטע, פאטער אין הימעל! נעהם

דאָס האַרץ מיינס, נעהם! שטעקט אַרויס פון אונטער'ן צודעק זיין געזונדען פוס און בעטראַכט. דאָס איז מיר געבליבען... אין וועלכער ערד פוילט דיין פאָר? וואו ערגעץ פוילען מיינע הענד? וואָלטען זיי מיר איין האַנד געלאָזען — כאָטש נאָר די לינקע האַנד. דאָס מויל האָבען זיי מיר געלאָזען. עסען און שילטען. איך בין הונגעריג — שילטען וועל איך! וועמען זאָל איך שילטען? טרייבט ווער דעם שפּין אַראָב! דער שפּין איבער'ן קאָפּ!

טעלצע

געהט ווידער אַראָב פון געלעגער און שפּאַצירט אום.

עפּעס אַ פוילקייט האָט זיך מיר אין אַלע מיינע ביינער איינגע־געסען. בעקוקט איהרע הענד. בלייז איז דאָרט אַנשטאָט די ביי־נער.

עזריאל

בעווייזט אויפ'ן וואַנד.

אדרבא, זאָל מיר ווער בעווייזען פערקעהרט! פּאַסקעס און פינטעלעך. פּאַסקעס דאָס בעווייזט אויף די טייכען, און פינטעלעך — מיינט מען די אינזלען — די מדינות. אָט האָט איהר די גאַנצע לאַנדקאַרטע! איצט לאָז איך זיך צום סמבטיון און דערנאָך צום בארג אררט און גליידך קיין פּרס...

טעלצע

קוקט אָן עזריאל'ן. שאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

שלמה

וואָלט זיך דער מויער איין מאָל פאַר אַלע מאָל איינגעבראָכען און אַלע־מען צורייבען, צומאָלען! וואָלט אַ דונער פון הימעל אַראָבפּאַלען און צוזעצען די וואַנד מיט אונז אינאיינעם! פיער חדשים צו זומער נאָך געבליבען. איך וועל דאָ ליגען. זאָגט, וועלכער חודש איז היינט? פאַר וואָס שווייגט איהר, אַז איך רוף? ס'פּלאַצט מיר די גאַל — פאַר וואָס הערט איהר נישט?! חייקעל! פאַר וואָס איז נאָך חייקעל נישטאָ?! דעם שפּין טרייבט אַוועק איבער'ן קאָפּ.

טעלצע

געהט צוריק אויף איהר געלעגער.

פויל, פויל, פויל.

שרה

וואכט אויף, רייבט די אויגען, קוקט זיך ארום.

נחמן פלעגט מיר שטענדיג טרייסטען, שטענדיג טרייסטען. געגעצט. ניט דאגה, מאמע. אז כ׳וועל אם ירצה השם אויסוואקסען... א טייער קינד געווען בתיה, א ליעב קינד. געבארען געווארען א ליעב קינד. נחמן איז קליגער געווען. געזאלט א רב זיין, אלע האבען עס געזאגט. קא־קאלט!... סאיז שוין נאכט? מיינע אויגען זענען מיר פינסטער? חייקעל? אה, חייקעל? נישטא? שאקעלט מיט׳ן קאפ. אלץ געהט פערביי, אלץ פערביי. זיי פוילען אין דער ערד: אלע אין דער ערד. אלץ פערביי, אלץ פערביי.

דרעמעלט איין.

חיים

ווען כ׳וואלט קענען ארויף אויף דעם אויבערשטען שטאק, זעהן, ווי דארט איז אלע קאמערן, — די טישען, די בענק, דארט וואו מען שפילט. איז מסתמא א גרויסע קאמער. דארטען זיצט דאס קליינע מיידעל, זי שפילט. איהר מאמע זיצט נעבען איהר און גלעט איהר קאפ. צו עזריאל׳ן. הער, טאטע!

עזריאל

מערקט איהם ניט.

חיים

שלעפט איהם פאר׳ן ארבעל.

הער, טאטע! זאג מיר — קוק מיר נאר גלייך אין פנים אריין. ביזט דאך מיין טאטע, פאר וואס ווילסטו מיר אין פנים נישט קוקען?

עזריאל

ווארפט צו איהם א טעמפען בליק.

חיים

אלע טאג פרעג איך דיר, זאלסט מיר זאגען וואו די מאמע איז. זאג

מיר — וואו איז זי, וועל איך געהן צו איהר. איך בעדארף דיך נישט. איך וועל זי געהן זוכען. איך וועל געהן פון שטאָדט צו שטאָדט איז אַלע הייזער. זאָג, טאַטע, ווי רופט מען די מאַמען? ווי האָט זי אויסגעזעהן זאָג, טאַטע!

ט ע ל צ ע

לאַכט.

איך וועל נאָך, איך וועל נאָך. דרייסיג יאָהר אַלט. פיערציג יאָהר. דריקט איהר ברוסט מיט ביידע הענד. כ'וואָלט דאָ האָבען אַ קליינ־טשיגעס קינד, אַ וואָרעמענקעס, אַ רויטענקעס... כ'וואָלט עס גלעטען. אַט דאָ וואָלט איך עס האַלטען.. דריקען, דריקען.

ח י י ם

קוקט זי אָן פון ווייטען.

ט ע ל צ ע

ביינאַכט אויפ'ן געלעגער, אַריבערדעקען זיך מיט איהם אונטער די שמאַטעס, דריקען צום האַרצען, און ער מיט די ענדטעלעך גראָבעלט, זוכט, גראַבעלט. דאָס לייב, די ברוסט. אַרום איז פינסטער, פינסטער, איך זעה גאַרנישט, נאָר איך פיהל ווי ער גראָבעלט, גראָבעלט.

ש ל מ ה

חיימ'ל, שעהנער, קינד! קום צו מיר. טייער קינד, קום צו מיר.

ח י י ם

קריכט אַרויף צו דער אַלטער אויף דער הרובע. זי בעמערקט ניט.

ש ל מ ה

מיט די ציינער וועל איך זיך דאָס לייב בייסען... דעמבעם רייסט דער שטורם־ווינד אוים אין וואלד — דעמבעם מיט דער ערד איינ־איינעם קעהרט ער אוים; שטעדט ברעכט דער דונער איין. מיין פום! שניידט מיר אָב מיין פום! שניידט מיר אָב דעם קאָפּ! שניידט מיך אויף שטיקער! פאַר וואָס שווייגט איהר? רוצחים! מערדער! אַ דונער פון גאָט זאָל אייך אַלע מיט אַמאָל איינברעכען! מאַכט מיר דעם טוידט, אָדער הערט מיין בעטען. אפשר זענט

איהר טויב? אַלע טויב... שׂרה!... טעלצע!... עזריאל! נאַר ער
איז דאָך משוגע... חיים!

ש ר ה

אַז מען האָט נחמן'ען אין קבר געלעגט, האָט זיין צורה געלויכטען
ווי לעבעדיג. אַנאַנדער קרענק פרעסט אין גאַנצען אויף. אַז כ'האָב
געזעהן, ווי מען דעקט צו זיין ליכטיגע צורה מיט שאַרבענס, איז מיר
אין די אויגען פינסטער געוואָרען. כ'האָב נישט געוויינט און די אויג־
גען זענען מיר פינסטער געוואָרען. אפשר צוליעב דעם זענען זיי
פינסטער געוואָרען. ס'מוז נאָך הענגען דאָס וויגעלע אויפ'ן בויי־
דעם. צוויי וויקעלשנורען זענען דאָרט געלעגען — איינער אַ רויי־
טער און איינער אַ ווייסער. נאָך איהם געוויקעלט. נחמן — ביז
דער לעצטער מינוט האָט ער נאָך גערעדט. געוואוסט, ער שטאַרבט.
זיין דבור קלאָר. ביז דער לעצטער מינוט... אַלץ געהט פעריביי.

שאָקעלט מיט'ן קאָפּ ביז זי שלאָפט איין.

ע ז ר י א ל

פון איין שטערען צום אַנדערען איז נישטאָ קיין וועג; פון דער זון
צו דער לבנה איז אויך נישטאָ קיין וועג; פון דער ערד צום הימעל
איז אויך נישטאָ קיין וועג. דאָס בעווייזט, אַז אַלע זענען אַליין אויף
זייער וועלטעל. אין דעם איז קיין שום ספק נישטאָ. אדרבא, זאָל
מיר ווער ווייזען פערקעהרט. קוקט צו דער סטעליע. דאָרטען איז
נאָך גאָר אַ פרעמדע וועלט. גאָר פרעמד. דאָרט מוזען חיות אויך
זיין. אדרבא, זאָל מיר ווער בעווייזען פערקעהרט.

ט ע ל צ ע

קוקט אין שטיקעל שפּיעגעל־גלאָז.

דאָס קען נאָך אויסגעפיהרט ווערען; אין גיכען געמאָלט זיין. ראשית
דאַרף איך אַנטלויפען פון זעלער אפילו נישט קומען מעהר צוריק...
אָבער ווי קלייבט מען זיך אַרויס פון דאַנען? אַלע פרעמד; קיינעם
קען איך נישט. איך האָב שוין פאַרגעסען ווי צו רעדען מיט אַ מענ־
שען. אַז כ'וועל וועמען בעגעגענען אין גאַס, וואָס וועל איך איהם זאָ־
גען?... וואָס וועט ער מיר זאָגען?... קיינעם, קיינעם קען איך נישט.

איך האָב שױן רעדען פארגעסען. װענדט זיך צו חיים'ען. חיים'ל! טײערער, חיים'ל! װאָס דאַרפסטו דײן משוגע'נעם טאַטען? קום בעסער צו מיר, קום, מיר װעלען בײדע רעדען. װעסט נישט געפּי־נען דײן מאַמען. אפילו װען דו װעסט זי געהן זוכען. הינט האָבען זי אױפגעגעסען. — ס'אַגרױסער פראָסט אױף דער גאַס, זי איז פערפראָרען געװאָרען. איך בין שױן אַלט דרײסיג, פיערציג יאָהר. װענסט מיך רופען „מאַמע" און איך דיר „טײער קינד", „ליעב קינד", און אַז חײקעל װעט קומען, מיט דער קערבעל, װעל איך פאַר דיר אױסקלײבען די װײסע חלה מיט ראָזשענקעס.

װאַרט אױף אַ תשובה.

ח י י ם

בעהאַלט זײן קאָפּ צװישען די קניה.

ט ע ל צ ע

דײן מאַמען האָבען װעלף אױפגעגעסען; דו האָסט גאָר קײן מאָל קײן מאַמען ניט געהאַט. דײן משוגע'נער טאַטע װײס אױך ניט װאו זי איז...

פון דעם אױבערשטען שטאָק הערען זיך אײנציגע קלאַנגען פון עפּעס אַ מעלאָדיע אױפ'ן פּיאַנאָ.

ח י י ם

שפּרינגט אַראָב פון הרובע.

די מוזיקע האָט זיך שױן אָנגעהױבען! איך הער װי מען שפּילט!

ט ע ל צ ע

דער דינער פרעהליכער ניגון! דאָס שפּילט דאָס שעהנע בלײכע מײדעל, װאָס געהט פערבײ יעדעס מאָל פאַר'ן קעלער. אפשר שפּילט דאָרט גאָר אַ קלײנע מײדעלע? גאָר אַ קלײנינקע, צעהן יאָהר אַלט... איך שפּיר, אַז גאָר קלײנע דינע פינגערלעך שפּילען דאָרט. — מען בעדאַרף זיך אױפהױבען נעהענטער צו דער סטעליע. שטעלט זיך אױף דעם געלעגער, דעם קאָפּ גענײגט צו דער סטעליע. דאָס איז דער פרעהליכער דינער ניגון. טריל — טריל — טריל... טריל — טריל טריל....

ש ל מ ה

מוזיקע, מוזיקע! אויף דעם האָבען זיי אויערן — רוצחים! וואַלד־גזלנים! אַ מענש געהט אויס פאר זייערע אויגען. אַ מענש געהט אויס...

ח י י ם

אַז איך מאַך צו די אויגען, זעה איך די קאַמער, וואו מען שפּילט. אַ שעהנער, אַ גרויסער, אַ הויכער חדר. דאָרטען שטעהען גרויסע טישען, רויטע און גרויסע, רויטע שטוהלען. אַ מענש שפּילט: אַ קליין מיידעלע שפּילט.

הערט זיך צו.

ט ע ל צ ע

דאָס שפּילט אַ קליין, בלייך מיידעלע, מיט דינע, דינע פינגער־לעך, אין די פינגערלעך איז ניטאָ קיין ביינדלעך.

הערט זיך צו. די קלאַנגען גיסען זיך.

ע ז ר י א ל

אַט האָט איהר די גאַנצע לאַנדקאַרטע, אַלע ימים, אַלע טייכען... הויבט אויף זיין קאָפּ צום סופית מיט אַן אָפּענעם מויל. האַ, מוזיקע. דאָס איז שוין איבער מיר, דאָרט העכער אויף די פערבאָרגענע וועל־טען. דאָרט געהט שוין אַרויס פון מיין רשות...

בלייבט שטעהן מיט אַן׳אָפּענעם מויל — הערט זיך צו.

ש ל מ ה

בלאָזט צום סופית.

אַראָב פון דאָרט — אַראָב! קיין אַנדער עצה איז מיר ניט געבליבען. איך וועל זיך לעגען אויפ׳ן בויך — מיט׳ן פּנים אַראָב, איך זאָל גאָר ניט קוקען, אַניט וועט מיר די גאַל מיינע פּלאַצען. באַלד וועט ער מיר שוין פערשפּינען דעם קאָפּ, זאָל שוין אַ דונער אויס־ברעכען! איבערקעהרען דעם מויער מיט׳ן פונדאַמענט — דעם מויער מיט די וואַנד, אַז עס זאָל אַ שטיין אויף אַ שטיין נישט בלייבען... אַ ציגעל אויף אַ ציגעל זאָל נישט בלייבען.

ח י י ק ע ל

קומט אַריין. באַרפוס. טראָגט אַ קערבעל מיט שטיקלעך ברויט. שטעלט דאָס קערבעל אויף דער ערד. שפּרינגט אַרויף אויף אַ געלעגער, בעהאַלט זיינע פיס אונטער די פּאָלעס. עזריאל, טעלצע, חיים מערקען איהם ניט.

הא — הא — הא — ווי קאַלט! אָנוואַרעמען די פיס—פערגעסען זיי אַרומצובינדען מיט שמאַטעס. אַ פולע קאָרב מיט אַל־דאָס־גוטס האָב איך געבראַכט. איך הער מוזיקע אַלע טאָג, אַלע טאָג הער איך מוזיקע, אַ סך מוזיקע.

ש ל מ ה

הא, חייקעל! ביזט געקומען... קום צו מיר, מיין אויסלעזער. כ'האָב געמיינט, אַז איך גאה שוין אוים ביז דו וועסט קומען. נישטאָ קיי־נער אויסער דיר, ווער עס זאָל מיך הערען... ווער זאָל פערשטעהן מיינע יסורים. — קום צו מיר, חייקעל!

ח י י ק ע ל

באַלד, באַלד. איך וועל נאָר אָנוואַרעמען די פיס.

ש ל מ ה

איך האָב נאָר איין פוס, איז ער מיר אויך איבריג. כ'האָב זיך אויפ'ן טוידט געבעטען. כ'האָב זיך אויפ'ן דונער געבעטען. קום צו מיר, חייקעל.

ח י י ק ע ל

נאָך אַ ביסעל. נאָר אָנוואַרעמען די פיס. סאיז היינט אַ גרויסער פראָסט אויפ'ן גאַס. ביז די קניה שנע ליגט אין גאַס. קאַלט אין די פיס, כ'וועל זיך נאָר אָנוואַרעמען. כלי־זמר הער איך אַלע מאָל אין גאַס און אויף חתונות. אויף חתונות שפּילען כלי־זמר און דער עולם טאַנצט.

ט ע ל צ ע

קוקט צו חייקלען מיט טיפען שמערצען אויפ'ן געזיכט.

ש ל מ ה

חייקעל! חייקעל!

חייקעל

שפרינגט ארויף צו שלמה'ן אויפ'ן געלעגער.

אט בין איך נעבען דיר — ווילסט חלה מיט ראזינקעס?

שלמה

דו זעהסט דארט דעם שפין? ער בעוועבט מיר דעם קאפ. נעהם א שטעקען און פערטרייב איהם; צוריים אלץ.

חייקעל

א שענער שפינוועבס, אך ווי שען!

שלמה

בייז.

צוריים! צוריים!

חייקעל

אהן א שטעקען קען איך נישט. שטעלט זיך אויפ'ן געלעגער און צורייסט מיט'ן האנד דעם שפינוועבס. א שאד, א שאד אזוי שען!

שלמה

און דעם שפין האסטו געכאפט?

חייקעל

ער איז אנטלאפען געווארען.

שלמה

כאפ איהם, כאפ איהם און הרג'ע! דו וועסט אוועקגעהן און ער וועט זיך ווידער פאר די ארבייט נעהמען. — כאפ איהם!

חייקעל

ער איז שוין אין ווינקעל אנטלאפען.

שלמה

יאג איהם נאך מיט א שטעקען און הרג'ע איהם. יאג איהם נאך.

שרה

וואכט אויף.

חוה האט נישט געוואלט געהן נדבות בעטען. איך האב זי נישט געשיקט. נחמן פלעגט שטענדיג זאגען, אז איך וועל ווערען א מענש.

ח י י ק ע ל

באַבע, זעה: איך האָב געבראַכט פון כל טוב פרישע חלה, ווייבע.

קריכט אַראָב פון געלעגער, די קלאַנגען פון אויבען ווערען שטיל.

ט ע ל צ ע

שוין נאָך דער מוזיק! גאָר קנאַפּ האָט זי היינט געשפּילט. ס'האָט ווער אָנגעשריען אויף איהר. מען האָט אויף איהר אָנגעשריען, האָט זי אויפגעהערט. הא, חייקעל! ביזט געקומען. ברויט מיט ראָזינקעס האָסטו געבראַכט?

זוכט אין קערבעל.

ח י י ם

געהט צום קערבעל.

אַ שאָד אַזוי קנאַפּ געשפּילט היינט. מיט די ראָזינקעס איז מיינע.

זוכט אין קערבעל.

ש ל מ ה

פאַר וואָס, אַז איך האָב אייך גערופען, האָט מיר קיינער ניט געהערט?!

ש ר ה

איך הער, אַז חייקעל איז פאַרהאַן אין שטוב. גיט מיר ווער אַ שטיקעל ווייכע פרישע ברויט.

ט ע ל צ ע

קלייבט אויס פאַר זיך עטליכע שטיקלעך ברויט, זיצט ביי זיך אויפ'ן געלעגער און קייט.

ח י י ם

בלייבט זיצען ביים קערבעל.

ש ר ה

חייקעל! איך הער אַז דו ביזט דאָ אין שטוב — פאַר וואָס ענטפערסטו נישט?

ח י י ק ע ל

שפּרינגט אַרונטער פון שלמה'ס געלעגער. טראָגט צו דער אַלטער דאָס גאַנצע קערבעל. איך בין געקומען, געוויס, געקומען. אָט האָב

איך דיר דאָס גאַנצע קערבעל געבראַכט, קליב אוים.

ש ר ה

די פרישע און ווייכע שפיר איך צווישען די פינגער, נאָר צו איז עס ווייס?

ש ל מ ה

פאַר וואָס האָסטו מיר נישט צוגעדעקט, חייקעל? דעם שפּין האָסטו געלאָזען לעבען, ער פערציהט שוין ווידער א שפּינוועבס, חייקעל!

ח י י ק ע ל

דערלאַנגט שרה'ן חלה.

איך געה, איך געה אָט דאָס איז גוט פאַר דיר, ס'איז ווייך. אהן ציינער קענסטו עס עסען.

ע ז ר י א ל

נעמט אַרום חייקלען פריינדליך און שפּאַצירט מיט איהם אום.

צווישען איין בארג און דעם אנדערען ליגט א טאָל און צווישען איין טייך און דעם אנדערען ליגט די יבשה. איין טייך גיסט זיך אריין אין דעם אנדערען, און אלע — אין ים אריין. אדרבא, זאָל מיר ווער בעווייזען פערקעהרט. פערשטעהסט עס נישט? פיהרט חייקלען צו אַ וואַנד. שטעה דאָ און היט. איך בעדאַרף נאָך געפינען דאָס שטיק יבשה צווישען דעם סמבטיון און דער מדינה פרס. שטעה זשע און היט — ניט פון אָרט און איך וועל געהן עסען.

נעמט עטליכע שטיקלעך ברויט פון קערבעל ניט קלייבענדיג. קייט, שפּאַצירענדיג פערטראַכטערהייט.

ש ל מ ה

מיך האָסטו פערגעסען, חייקעל! כ'וועל דאָס הארץ מחיה זיין, איך זאָל כח האָבען צו שילטען, חייקעל!

ח י י ק ע ל

באַלד, באַלד.

ע ז ר י א ל

שטעה אויף אַן אָרט.

ח י י ם

געה ברענג בעסערע ברויט. געה בעט, מען זאל דיר געבען חלה מיט ראזינקעס, געה.

ח י י ק ע ל

בלייבט שטעהן צוטומעלט, ניט וויסענדיג וואס צו טהאָן.

ט ע ל צ ע

זאג מיר, חייקעל, ווי זעהען אוים די מענשען אין גאס? כ'האב שוין פערגעסען, ווי זיי זעהען אוים. זאג, דו זעהסט עפעס קליינינקע קינ־דערלעך אין גאס, חייקעל?

ח י י ם

זאג, חייקעל, אפשר זעהסטו מיין מאמען אין גאס? דו געהסט דאך דעם גאנצען טאג אום אין גאס — זאג — איך האב דאך א מאמען.

ש ל מ ה

פאר וואס בין איך אזוי פערשאלטען געווארען? פאר וואס האט מען מיר ניט געלאזען כאטש די לינקע האנד — איינציגווייז וואלט איך אייך די מחות צושלאגען. — חייקעל!

ח י י ק ע ל

כאפט דאס קערבעל און שטעלט עס שלמה'ן צופוסען.

אט האסטו דיר דאס גאנצע קערבעל.

ע ז ר י א ל

פיהרט חייקלען צוריק צו דער וואנד.

שטעה אויף דיין אָרט און היט.

ש ל מ ה

שטיק פערד!! וואס טויג מיר דאס קערבעל, אז כ'האב קיין הענד ניט? חייקעל! דו רייצט זיך אויך מיט מיר?!

ט ע ל צ ע

קריכט אראב פון געלעגער, נעמט חייקלען פאר'ן האנד.

קום צו מיר, פאלג זיי ניט. זיי דא, אט הער, וואס איך וועל דיר זאגען.

ע ז ר י א ל

וואו אַ בארג און וואו אַ טהאָל וועסטו שוין קיין מאָל נישט געפי־נען...

שטעלט זיך ביים וואנד, קוקט אין איין פּונקטעל אַריין.

ש ל מ ה

נאָר אַ דונער פון הימעל קען אייך אַלעמען אוועקלעגען. כ'וועל וואַרטען ביז זומער, און וועל גאָט בעטען, ער זאָל אַ דונער אויף אייך אָנשיקען.

ש ר ה

חייקעל, חייקעל!

ט ע ל צ ע

האַלט איהם צו.

הער זיי ניט, הער זיי ניט. זאָל זי זיצען דאָרט, די אַלטע. דער־צעהל מיר אַ מעשה. דערצעהל מיר, וואָס דו זעהסט אין די גאַסען — ווען מען זעהסטו דאָרט, האַ? דו, חייקעל, ביזט נישט עלענד, דו זעהסט אַלעמען — דערצעהל מיר, וואָס האָסטו היינט געזעהען אין גאַס?

ח י י ם

זעצט זיך ווידער אויף דער ערד צייכענען.

גיה, חייקעל, ברענג חלה מיט אַ סך ראָזינקעס. גיה זוך מיר אויף די מאַמע מיינע.

ש ל מ ה

וואָס האָט מען מיר דאָס קערבעל אונטער די נאָז געשטעלט — דער ריח פון פרישען ברויט זאָל מיר דאָס האַרץ פערברענען? נעמט צו! איהר נעמט צו. שליידערט מיט'ן פוס אַראָב דאָס קערבעל. די שטיקלעך ברויט צופליהען זיך אין אַלע זייטען. נאָר איין פוס איז מיר פערבליבען און מיט איהם וועל איך אַלץ אַרום מיך צו־שמעטערען!

ח י י ק ע ל

אַ שאָד דאָס ברויט, אַ שאָד דאָס ברויט.

ט ע ל צ ע

פון פריה ביז נאַכט ביזטו אויף יענער זייט קעלער — הער, וואָס כ'וועל דיר זאָגען: וועסט ביינאַכט ארויסגעהן אין גאַס, וועסט בע־געגענען א קליין קינד, אָדער ווייבער מיט קליינע קינדער — כאַפּ ארויס און לעג אין קערבעל אריין, און קום צולויפען אהער — צו מיר.

ח י יק ע ל

קוקט זי אָן פערוואונדערט.

ש ר ה

צעהן יאהר אַז כ'בין ביי נחמן'ן אויפ'ן קבר געוועזן. צעהן יאהר ביי חוה'ן אויפ'ן קבר נישט געוועזן... בתיה'ס קבר געדענק איך שוין גאָר נישט — חייקעל, חייקעל!

ח י יק ע ל

שטעלט זיך.

איך וועל געהן אויפקלייבען דאָס ברויט.

ט ע ל צ ע

האַלט איהם צו.

וועסט אַנדער ברויט ברענגען. כאָטש נאָר איין נאַכט וויל איך איהם האַלטען נעבען זיך. ער וועט מיט זיינע הענדטעלעך גראַב־לען, גראַבלען. בעהאַלטען איהם אונטער די שמאַטעס.

שעפּטשעט איהם וואָס אין אויער.

ש ל מ ה

וואָלטען זיי מיינע קינדער געוועזן — איינציגוויז וואָלט איך זייע־רע לייבער צוביסען, מיט'ן פוס די הערצער צובראָכען. איצט איז מיר געבליבען מיין איינציגע פוס צום בייסען. בייסען מיין אייגען לייב פאַר צאָרן, אויף וועמען זאָל איך מיין כעס אויסגיסען? — כ'וועל מיך אליין, מיין אייגען לייב! —

ש ר ה

אז דער שנע וועט צוגעהן וועל איך בעטען חייקלען, ער זאָל מיך ארויספיהרען אויף די זון. כ'וועל געהן אויפ'ן פעלד. נחמן'ס קבר

וועל איך נאָך דערקענען. כ'וועל דעם צייכען אַנטאַפּען — דעם שטעקען, וואָס כהאָב אין קבר אריינגעשטעלט. ביי חוה'ן אויפ'ן קבר מוז נאָך דאָס וויגעלע ליגען. חייקעל, חייקעל!

ט ע ל צ ע

האַלט חייקלען. שעפּטשעט איהם אין אויער.

ע ז ר י א ל

מיט גרוים שמחה. פערקוועטשט דאָס היטעל אויפ'ן קאָפּ.

געפונען דעם גלייכען וועג! אַלץ געפונען — דערגאַנגען. שלעפּט אַרויס אַ געלעגער אויפ'ן מיטען שטוב. שטעלט זיך אויף איהם און טאַפּט מיט שמחה דעם סופית. אָט האָב איך דעם גאַנצען הימעל ביי זיך אויפ'ן האנד — אַלץ אויפ'ן האנד! פינטלאַך און פּאַסקעס; פּאַסקעס און פינטלאַך — גאָר קיין נייעס אויף דער וועלט נישטאָ — אדרבא, זאָל מיר ווער בעווייזען פערקעהרט. איצט פערשטעה איך שוין דעם סוד, פאר וואָס דער רעגען גיסט זיך דוקא פון אויבען און נישט פערקעהרט. גאָר קיין נייעס אויף דער וועלט נישטאָ, גאָר קיין נייעס אויף דער וועלט נישטאָ... אַלץ די אייגענע בערג, אַלץ די אייגענע ים'ען, אַלץ די אייגענע טייכען. אָט דאָס איז דער סוד פון דעם רעגען. גאָר קיין נייעס, גאָר קיין נייעס. — אַלץ אויפ'ן האנד.

פיהרט מיט'ן פינגער איבער'ן סופית. רעדט צו זיך אַליין.

ט ע ל צ ע

שטעהט אויף, נעמט חייקלען אונטער'ן אָרעם און פיהרט איהם צו דער טיר.

איצטער געה. געדענק, וואָס כ'האָב דיר אָנגעזאָגט. אָט ווי איך האָב דיר געלערענט.

ח י י ק ע ל

עקשנ'ט זיך.

לאָז, כ'וועל נעהמען דאָס קערבעל, ברענגען האָלץ. נאָך ברויט.

כאַפּט דאָס קערבעל.

ש ל מ ה

איך װעל פֿון הונגער שטאַרבען! חײקעל, װאוהין?!

ט ע ל צ ע

שטופּט איהם אַרױס אױף דער גאַס.

געה, געה גיכער. בײ נאַכט װעסטו קומען. געהט צוריק אױפ'ן געלע־גער. לײדענשאַפֿטליך. אײן נאַכט, אײן נאַכט, אונטער דער דעקע, ער װעט זוכען מיט זײנע קלײנע הענטלאַך, גראַבלען, גראַבלען דאָס לײב. די ברוסט.

פֿערטראַכט זיך שטאַרק.

ח י י ם

כאַפּט זיך אױף, לױפֿט צו צו דער טיר און קלאַפּט מיט'ן פֿױסט.

חײקעל! די מאַמע!... מײן מאַמען! חײקעל! געדענק, די מאַמע!

ש ל מ ה

שרײט.

חײקעל, װאוהין! אַ דונער זאָל דיך אױפ'ן װעג אײנברעכען! געה צוריק! נאָר אײן ביסען ברױט לעג מיר אין מױל אַרײן, אײן ביסען ברױט! כ'װעל בײסען מײן לײב. כ'װעל גריזען מײנע בײנער. כ'װעל צורײסען מײן האַרץ און דאָס בלוט אױסטרינקען. איהר זענט טױב?! שרײט מורא'דיג. איהר זענט טױב?!... הערט!... הערט, הערט!... אײן בי—סען ברױט לעגט אין מױל!... אײן בי—סען ברױט!... — דעם — שפּײז — טרײבט אַ—ראָב!

ש ר ה

אײנציגװײז, אײנציגװײז אױסגעשטאַרבען מײנע קינדער.. אײנ־ציגװײז, אײנציגװײז אױסגעשטאַרבען די אײניקלעך. אײנציגװײז, אײנציגװײז אַרױסגעפֿאַלען די צײנער. ביסלעכװײז, ביסלעכװײז פֿינסטער געװאָרען אין די אױגען... ביסלעכװײז, ביסלעכװײז געהט אַלץ פֿערבײ־!... אַלץ פֿערבײ...

שאָקעלט מיט'ן קאָפּ ביז זי דרעמעלט אײן.

.1906

ווען עס פאלט דער טוי

אידיליע

1915

פ ע ר ז א נ ע ן:

ע ו ז ר ז א ל צ ב ע ר ג } ביידע אַכציגער
נ ח מ ה, זיין פרוי.

ס י מ ע, הויזמיידעל.

ח י י ם פ י י ג י ן, אַ גוטער פריינד. פּאַראַליזירט

א ש ר, פיהרט אום פייגינען.

סוף זומער פארנאכט. ביי זאלצבערג'ן. אַנ'אַלטער גרויסער פרוכט־גארטען ציהט זיך ווייט אַוועק אין הינ־טערגרונד. אין פאָדערגרונד, רעכטס, אַ סוכה צום זיצען. אַ וועג לויפט פון דער סוכה ביז צו אַ גרויס אַלט הויז, וואָס זעהט זיך אַרויס ווייט פון צווישען די בוימער. פון ווייטען בעווייזען זיך עוזר און זיין פרוי. געהען זייט ביי זייט. בעטראכטען די בוימער.

ע ו ז ר

רופט.

סימע! סימע!

בעקומט קיין ענטפער. ער קלאפט מיט'ן שטעקען אן אַ בוים, רו־פענדיג.

נ ח מ ה

עס קען זיין זי איז פון שטוב אוועקגעגאנגען.

ע ו ז ר

זי וועט דאָך נישט לאָזען די שטוב אליין.

קומען אן.

נ ח מ ה

ביי איהר קענסטו אַלץ פועל'ן.

ע ו ז ר

האָט נישט וואָס צו טהאָן.

נ ח מ ה

וואָלט זי נאָר וועלען, מען קען שוין געפינען וואָס צו טהאָן.

ע ו ז ר

אַלצדינג בעדעקט מיט שטויב, אין שטוב.

נ ח מ ה

כ'האָב היינט אראָפּגענומען א שפּינוועבס איבער'ן בעט.

ע ו ז ר

האָסט עס איהר געדאַרפט ווייזען.

נ ח מ ה

ווייסט נישט וואס זי וועט דיר ענטפערען? כ'האב איהר געוויזען דעם שטויב אויפ'ן אלמער ווייסטו, וואס זי האט מיר געענטפערט? אז מען זוכט נישט, זאגט זי, געפינט מען קיין שטויב נישט.

ע ו ז ר

גאר נישט קיין נארישער ענטפער. כע — כע...

נ ח מ ה

איך פרעג זי, וואס זי טהוט אזוי שפעט אין גאס? ענטפערט זי: — זי געהט שפאצירען מיט איהר חתן.

ע ו ז ר

ווער איז איהר חתן?

נ ח מ ה

ווייס איך דארט וואס! ענטפערט זיך אזוי. האט פיינט צו בלייבען שולדיג אנ'ענטפער.

ע ו ז ר

קלאפט מיט'ן שטעקען און רופט.

סימע, סימע!

נ ח מ ה

לאכט גוטמוטיג.

מאכט זיך נישט הערענדיג.

ע ו ז ר

מאכט זיך נישט הערענדיג. אז איך רוף? איך גלויב עס נישט.

נ ח מ ה

ווי דען. אויף איהר איז אליץ צו גלויבען.

ע ו ז ר

איך וועל זי אויסזידלען.

נ ח מ ה

וואס ווערסטו זיך שוין אנהייבען מיט איהר?

ע ו ז ר

דו צעלאזט זי.

נ ח מ ה

איך? אנ׳איינפאל. וויפיל מאל האב איך זי שוין געוואלט אוועק־שיקען?

ע ו ז ר

וואס עפעס אוועקשיקען? איז שוין צוגעוואוינט צום שטוב. זאל זיין. נאר מען בעדארף זי אויסשטראפען. איך וועל זי היינט אויסשטראפען.

נ ח מ ה

דו האסט זי צעלאזען. איך האב געהייסען אלע טאג אויסווישען די טיר און פענסטער, האסטו געזאגט, אז ס׳איז גענוג איין מאל אין וואך. זאל איך דען זיי די שלעכטע?

ע ו ז ר

כי, כי, כי... ביזט נאר אייפערזיכטיג. כי, כי, כי...

נ ח מ ה

וואס פרעגסטו זי אלע מאל איבער צו זי האט שוין געגעסען? פארלאז זיך אויף איהר. זי נעהמט פריהער פאר זיך און דערנאך דערלאנגט זי דיר.

ע ו ז ר

נע, נע, דאס רעדסטו שוין בייז. דאס רעדסטו שוין נישט גוט.

נ ח מ ה

ווארום איך בין גערעכט.

ע ו ז ר

זעהסטו, אין דעם ביזטו שוין נישט גערעכט. זי מעג, א יונגער מענש, אז ער הארעוועט בעדארף מען איהם געבען עסען צו זאט.

נ ח מ ה

איך זשאלעווע דען? איך קוק דען נאך? וויים איך וואס דו רעדסט.

ע ו ז ר

איך בין אויף איהר נישט ברוגז. וואס זאל איך האבען צו איהר? כי, כי, כי, נאר א קלוגע איז זי. א פערשייטע, ענטפערט צו דער

אַך. איך זאָג איהר: האָסטו עס גאָר קיין דרך ארץ נישט פאַר אַנ'אַלטען מאַן? איך בין דאָך עפּעס דיין בעל הבית? ווייסטו וואָס זי האָט מיר געענטפערט? אייך, זאָגט זי, געפעלט וואָס איך האָב פאַר אייך קיין דרך־ארץ נישט. איך בין, זאָגט זי, אנטקעגען אייך אַ קליין קינד. כי, כי, כי...

נ ח מ ה

איז נאָך טאַקע גאָר אַ קינד!

ע ו ז ר

גוטמוטיג.

אַ שטיפּערקע... כי, כי, כי...

נ ח מ ה

אוי ווע איז מיר!...

ע ו ז ר

וואָס, ווידער אַ שטאָך געגעבען אין זייט?

נ ח מ ה

ווי מיט נאָדלען.

ע ו ז ר

האָט זעהסטו, און איך זאָג ס'איז אַנ'עולה. היט דיך נישט אָפּ. סימע! סימע...

נ ח מ ה

וואָס רופסטו? זי איז נישטאָ אין שטוב.

ע ו ז ר

ניין, איך וועל זי היינט גוט אויסשטראָפען. איך וועל איהר זאָגען אַז אויב דאָ איז איהר שלעכט קען זי זיך געהן פון דאַנען.

נ ח מ ה

זי זאָגט גאָר נישט, אַז איהר איז שלעכט ביי אונז.

ע ו ז ר

טאָ וואָס הייסט עס? אַז כ'רוף ענטפערט זי נישט?

נ ח מ ה

כאַפּט זיך ווידער ביים זייט.

עוזר

איך בין שוין באלד ברוגז. סימע! סימע! נע, איך וויל עס נישט לײדען. איך וועל זי אפשר היינט דורכטרייבען. איך וועל זי אפשר היינט... נע, איך וועל איהר זאגען, אז... נע... איך בין שוין ברוגז. איך וויל עס נישט לײדען...

נחמה

רעג זיך נישט אויף אזוי. מען קען רעדען מיט איהר מיט גוטען.

עוזר

אבער איך וויל עס נישט לײדען. סימע! אז איך רוף בעדארף מען ענטפערען!

נחמה

זי פאלגט מיר אויך נישט. כ'האב איהר געזאגט, אז מען לעגט זיך שלאפען בעדארף מען דעם פענסטער צומאכען. ענטפערט זי מיר: קיינער וועט מיך נישט ארויס'גנב'ענען. און, אז מען וועט קריכען דורכ'ן פענסטער אין שטוב אריין וועל איך, זאגט זי, דערהערען.

עוזר

און דו זאגסט עס נישט מיר, אזא זאך... זי קען זיך נאך חלילה פארקיהלען און דאנאך... אזא חצופה... זי וועט שוין מעהר קיין פענסטער נישט האלטען אפען...

נחמה

ער זאגט פארקיהלען... איך טראכט, אימעצער קען אריין דורכ'ן פענסטער אין בע'דלות שטעלען.

עוזר

יא, איך מיין עס אויך. מען קען בע'דלות שטעלען... ניין, איך וועל זי היינט דורכטרייבען. איך האב שוין מעהר קיין געדולד נישט. און רעכט אויף איהר, אז מען האט אזא גוט ארט, בעדארף מען איהם שאנעווען. טהוט מען נישט קיין הפקר זאכען. זאל זי זיך געהן!

נחמה

א נארישע מיידעל. ווייסט נישט אז דא איז איהר גוט. אז ווי אן

אייגען קינד איז זי ביי מיר.

ע ו ז ר

דאָס האָט מען נישט בעדאַרפט. פון ערשטען טאָג אָן, שטרענג!
און איך הויב עס נאָך איצטער אָן. נאָר שטרענג...

ס י מ ע

קומט אָן פון צווישען די בוימער. ליכטיג בליאנד. מיט יוגענד פול. טראָגט אין ביידע הויפענס רויטע מאַלינעס. לאַכט.

איהר זענט גאָר דאָ און איך האָב אייך איבער'ן גאַנצען גאָרטען געזוכט. זעהט נאָר וואָס כ'האָב געפונען. פארזוכט, העדר זאַלצ־בערג, שטעלט אָן די האַנט וועל איך אייך אריינשיטען.

נ ח מ ה

גנה, ביזט א צעלאָזענע מיידעל. ער איז שוין געווען אין כעס.

ס י מ ע

ווע איז מיר, איהר האָט מיך בעדאַרפט?

ע ו ז ר

איך בין נאָך איצטער אויך אין כעס.

ס י מ ע

ווען איך זאָל עס וויסען. כ'האָב געמיינט אז איהר שלאָפט.

ע ו ז ר

כי, כי, כי... זי מיינט, אז אַלטע לייט שלאָפען שטענדיג.

ס י מ ע

איהר שלאָפט דאָך שטענדיג אין דער צייט.

נ ח מ ה

גנה און זיי אין כעס אויף איהר.

ע ו ז ר

גוטמוטיג.

כ'האָב דיך שוין געוואָלט דורכטרייבען.

ס י מ ע

איהר דאַרפט מיך נישט טרייבען. איך קען אַליין אוועקגעהן.

נ ח מ ה

כ'ווייס וואס ער רעדט. ס'האט מיר אין זייט א שטאך געטהאן.

ס י מ ע

בעסער פארזוכט די מאלינעס. איהר זעהט, פולע הויפענס.

עוזר נעהמט פון איין האנט און לעגט אין מויל און נחמה נעהמט פון דער אנדערער האנט און לעגט צו זיך אין מויל. סימע שטעהט אויף די קניה מיט אויסגעשטרעקטע הויפענס, און קוקט זיי אין די אויגען.

ע ו ז ר

א בעלנות געווען אזוי פיל נאך איצטער מאלינעס אנצוקלייבען.

נ ח מ ה

מען זעהט זיי שוין קיין מאל נישט אין דער צייט.

ס י מ ע

איך האב געזוכט פאר אייך. כ'האב געוואוסט אז איהר האט עס ליעב.

ע ו ז ר

כי, כי. כ'האב שוין באלד אין גאנצען אויפגעגעסען, און פאר דיר נישט געלאזען.

נ ח מ ה

לעגט סימען א מאלינע אין מויל אריין.

נא, דו שטיפערקע, דו...

ע ו ז ר

און דו זאגסט, אז איך האב זי צעלאזען.

כמעט ניט בעמערקענדיג לעגט ער אויך סימען אין מויל אריין מא־לינעס.

נ ח מ ה

איך זאג עס נאך איצטער אויך.

ס י מ ע

מיט וואס בין איך שלעכט? אט, אדרבה, זאגט מיר. איך וואלט װעלען פון גאנצען הארצען, אז איהר זאלט זיין צופרידען מיט מיר. איך ווייס דען נישט, אז איך בעדארף אייך אויפהיטען. אייער טאכ־

טער האט עס מיר אנגעזאגט — איך ווייס אבער אליין בעסער פון איהר.

ע ו ז ר

אודאי, אודאי, וויל מיין טאכטער, אז דו זאלסט אונז אויפהיטען.

נ ח מ ה

איך האב צו דיר גאר נישט. ביזט מיר ליעב ווי אנ׳אייגען קינד.

ס י מ ע

איך ווייס, אז איהר וועט מיך נישט דורכטרייבען.

נ ח מ ה

חלילה, ווער טראכט פון אזעלכע זאכען.

ע ו ז ר

נאר א שטיפערקע ביזטו. וואס האסטו זיך אזוי אוועקגעזעצט אויף דער ערד און מען קען מיינען דו קארמעסט צוויי הינער?

ס י מ ע

עס טהוט מיר וועה די פיס. כ׳בין א סך אומגעגאנגען.

ע ו ז ר

וועסט זיך היינט לעגען פריהער שלאפען. און בעדארפסט נישט אויפשטעהן אזוי פריה.

ס י מ ע

איך הער, אז איהר שטעהט אויף, נו ווי קען איך שוין שלאפען.

ע ו ז ר

האסט אויף מיר נישט וואס צו קוקען.

נ ח מ ה

אט זעהסטו, ביי דיר איז רעכט, זי זאל שלאפען ביז האלבען טאג.

ע ו ז ר

כי, כי, האסט א שלעכטע בעל־הבית׳טע. כי, כי...

ס י מ ע

נו, וואס זאל איך אייך איצטער ארויסברענגען?

ע ו ז ר

ברענג מיר ארויס מיין שלאף־ראק, ס'איז שוין קילבלאך.

ס י מ ע

זאל איך אייך, מאדאם, אפשר ארויסברענגען א טוך?

נ ח מ ה

יא, מיין קינד, ס'איז שוין טאקע קאלט.

ס י מ ע

לויפט אין שטוב אריין.

ע ו ז ר

און דו האסט זיך געבייזערט אויף איהר.

נ ח מ ה

איך האב געזאגט, אז ב'האב, חלילה, צונ'איהר גאר נישט.

ע ו ז ר

דו ביזט א שלעכטע, ביזט צו מיר אויך שלעכט.

נ ח מ ה

וואס נאך פאר א בלבול וועסטו אויף מיר אויסטראכטען?

ע ו ז ר

זעהסט, אט איז זי שוין צוריק. ווי זי שפרינגט! לויף נישט אזוי! וועסט נאך פאלען איבער די צווייגען!....

ס י מ ע

קומט אן, טהוט איהם אן דעם שלאף־ראק און איהר די טוך.

אט אזוי וועט אייך זייןווארעם.

ע ו ז ר

ס'קומט פארנאכט, פאלט שוין א קאלטער טוי.

ס י מ ע

פייגין פאהרט דאכט מיר אהער.

ע ו ז ר

הא, הא... זעהר גוט. זאג איהם מיר זענען אין גארטען. עפען אויף דעם טויער און זאל ער אריינפאהרען אהער.

נ ח מ ה

נישט אַנדערש. בעט איהם אַהער...

ס י מ ע

אָבגעהענדיג, שרייט.

וואַרט דאָרט נעבען טויער! איך געה אויפעפענען.

ע ו ז ר

שוין דריי טעג איהם נישט געזעהן.

נ ח מ ה

קען זיין ער איז געלעגען צו בעט.

ע ו ז ר

געקענט זיין גאָר אַ שטאַרקער איד.

נ ח מ ה

ווען נישט גאָטס שטראָף,

ע ו ז ר

אַ גרויסע שטראָף... כי, כי, אַזאַ חצופה האָט אַנגעקליבען אַזעלכע שאַרפע מאַלינעס. אַ וואויל קינד.

מיט'ן וועג קומט אַן פייגין, געפיהרט אין אַ שטול אויף רעדער. אשר שטופט דעם שטול. סימע געהט אויך נאָך.

פ י י ג י ן

גרוי און אַלט. זיצט אין שטול איבערגעדעקט די פיס מיט אַ פלעד.

ע ו ז ר

אַ גלייכע זאַך האָסטו געטהאָן, דאָ איז גאַנץ פריש.

נ ח מ ה

וואָס עפּעס גאַנצע דריי טעג נישט געזעהן?

א ש ר

הער פייגין איז געלעגען.

נ ח מ ה

וואָס האָב איך געזאָגט?

פ י י ג י ן

מיין יונגערמאַן וואָס געהט מיר נאָך פון הינטען האָט זיך גע־

פֿילט מיך צו פֿיהרען, האָט ער מיר אײנגערעדט, אַז כ'בין אַ חולה און כ'בעדאַרף ליגען אין בעט.

הוסט.

נחמה

טע, טע, טע, אַט הוסט איהר. טאַקי פֿאַרקיהלט.

אשר

איהר האָט נאָך הײַנט אױך נישט בעדאַרפֿט אַרױספֿאָהרען.

סימע

מיט װאָס זאָל איך מכבד זײַן דעם גאַסט?

פֿײגין

אַט איז דער אַנדערער גוטער מענש.

סימע

געװים בין איך אַ גוטער מענש.

פֿײגין

אַי, זענט איהר גוט. איהר קענט דען לײַדען אַלטע לײַט?

סימע

װינקט זיך דורך מיט אשר'ן.

נחמה

אומזיסט האָסטו פֿאַראיבעל, חיים. אַט זאָג איך איהר אין די אױגען, זי איז אַ גרױסע שטיפֿערקע, נאָר כ'װינש איהר קײן בײז נישט. איז מיר אַ גוטער פֿרײַנד.

אשר

הער פֿײגין איז אױף מיר אין כעס פֿאַר װאָס איך גײה אַ פֿאַר־טראַכטער װען איך שטופּ דעם שטול.

פֿײגין

מען האָט מיך די װאָך שיעור נישט איבערגעפֿאָהרען.

עוזר

אַזױ... שיעור נישט איבערגעפֿאָהרען. כי, כי, כי, דו יונגאַטש אײ־נער — פֿאַרגעסט זיך, אַז דו פֿיהרסט אַ לעבעדיגען מענשען. טאָמער עפּעס, דו קענסט אַנטלױפֿען און ער נעבעך...

פייגין

אַט דאָס שריי איך. חלום נישט! רעד אַ וואָרט אַרויס. געהט ער הינטער מיר און כ'מיין ער איז שטום געוואָרען.

אשר

נעהמט סימען. זי איז אַ בעסערע פון מיר.

פייגין

וואָלט זי נאָר וועלען געהן צו מיר.

סימע

איך וועל געהן. פאַר וואָס נישט? סיי ווי וויל מיך הער זאַלצבערג דורכטרייבען.

עוזר

דו, נאַריש מיידעל דו. ווער האָט עס דיר געזאָגט? האָט זיך איינגערעדט, אַט, דו נאַריש מיידעל.

פייגין

דאָס מאַכט זי נאָר אָנ'אַנשטעל. כ'וועל איהם שוין מוזען האַלטען, אַט דעם שלאַק... נו איצטער ביזטו פריי... קענסט זיך געהן אויב דו ווילסט.

סימע

ווינקט צו אשר'ן. זיי געהען ביידע אָפּ אין הינטערגרונד.

פייגין

כע, דאָס בייזער איך זיך נאָר. מען קען נישט אַנדערש. אַ וואוילער בחור. האָט אַ שאַרפען קאָפּ. אין רעכענען — פייער־פלאַם. איך כאַפּ איהם אַמאָל, אַז ער שטומט הינטער דעם וועגעל געהענדיג, מיין איך, אַז ער איז גאָר אַנטשלאָפען געוואָרען, פרעג איך פּלוצלונג: וויפיל איז טויזענט מאָל טויזענט — ער ענטפערט! גאָר נישט געקעלערט. כאָטש פרעג איהם וויפיל שטערען אין הימעל פאַרהאַן, ט'ער אויך זאָגען.

אין הינטערגרונד איז צו זעהן ווי סימע קלעטערט אויף אַ בוים — אָשר העלפט איהר אונטער.

נ ח מ ה

מיינע אויך, אַ דימענט. שאַנעוועט אונז ווי אייגענע טאַטע מאַמע.

פ י י ג י ן

איך האָב אַזעלכעס בעדאַרפט האָבען. איך זעה, אַז זי איז מיט אַ גוט הארץ... זענען שוין די עפּעל דערשטאַנען?

ע ו ז ר

פאַלען פון די בוימער. נישטאָ וועמען זיי אויפצוקלייבען. אַט ווילסט, וועל איך דיך אַ ביסעל דורכפיהרען דעם גאַרטען... העלף מיר, נחמה.

ביידע שטופען דעם שטול.

ס י מ ע

קומט צו לויפען פאַר'גנב'ענענדיג זיך צווישען די בוימער און ווינקט פון ווייטען צו אָשר'ן ער זאָל קומען.

א ש ר

קומט. בעהאַלטען זיך אונטער אַ בוים. כאַפּען זיך אַרום און לאַכען צופרידען.

ס י מ ע

זעה נאָר, ווי די אַלטיטשקע שטופּען דעם שטול?

קוקען ביידע אַ צייט אַהין וואו צווישען די בוימער שפּאַצירען די אַלטע.

א ש ר

ווילסט, וועל איך איהם אַנרעדען ער זאָל דיך נעהמען. וועסט גאָר נישט האָבען צו טהאָן דאָרט.

ס י מ ע

ניין, איך האָב מיינע אַלטיטשקע ליעבער. ווי צוויי ווייסע טייבעלאך זעהן זיי אויס. כ'האָב זיי ביידען פריהער ווי צוויי טייבעלאך געלעגט מאַלינעס אין די מייל'ער... און דער אַלטעטשקער, אי האָט ער מיך ליעב! ווייסט, ער בייזערט זיך אַמאָל אויף מיר אין מישנע. איך מאַך מיר אַזוי דערשראָקען, און איך הויב אַזש אָן צו וויינען. ווערט אַזוי ווייך. הויבט ער מיר אָן צו גלעטען און זאָגען, אַז ער האָט עס נישט געמיינט אַזוי ערענסט. כאַ, כאַ, כאַ.

א ש ר

אַלט איז נישט יונג.

ס י מ ע

אַלט איז נישט יונג.

א ש ר

און יונג איז נישט אַלט.

ער קושט זי.

ס י מ ע

כאַפּ מיך!

רייסט זיך אַרויס פון איהם און לאָזט זיך לויפען.

א ש ר

יאָגט זיך נאָך.

עוזר און נחמה קומען אָן מיט פייגינען.

ע ו ז ר

פארשטעהסט, צייטענווייז דאכט זיך דיר אויס, אז ביזט נאָך גאָר ניט אַזוי אַלט. קענסט נאָך גאָר אַ ניי לעבען אַנהייבען.

נ ח מ ה

די וועלט פיין אַבגעלעבט. נישטאַ וואס צו בעקלאָגען זיך. וואָלט איך נאָר זיין אַזוי מיט יענער וועלט בעזאָרגט.

פ י י ג י ן

ווען איך זאָל נאָר קענען פון וועגעלע אַראָפּ. כ'וואָלט נאָך וועלטען איינגענומען. אַזוי אָבער טראַכט איך אַמאָל: די וועלט איז שוין נישט פאַר דיר.

נ ח מ ה

כל זמן מען לעבט, לעבט מען.

ע ו ז ר

אודאי, כל זמן מען לעבט איז מען אַ מענש...

געהן פאַרביי

אשר און סימע קומען אָן פאַר'גנב'ענענדיג זיך פון צווישען די בוימער און בעהאַלטען זיך ווידער אונטער אַ בוים.

ס י מ ע

דער אַלטיטשקער וועט אפשר וויינען, אז כ'וועל עס איהם אָנזאָגען.

א ש ר

וואָס געהן זיי אונז אָן?

ס י מ ע

טאָקע וואָס געהען זיי אונז אָן? (נעהמט אַרום זיין קאָפּ און קוקט איהם אין די אויגען. ווען דו וואָלסט אָבער געקענט גוט קלעטערען, וואָלסטו דאָרט איבער דעם צוים בייטאָכט אריבערגעקלעטערט און וואָלסטו טאקי מיין פענסטער געפונען אָפען.

א ש ר

האָב איך טאָקע געקענט קלעטערען און דיין פענסטער איז געווען פארמאכט.

ס י מ ע

אזוי גאָר? קריכסט גאָר ביינאכט אין פרעמדע גערטנער. גוט וואָס כ'האָב נישט דערהערט. איך וואָלט געמאכט א גוואַלד און מען וואָלט דיך געכאַפּט. ביי אונז איז דאָ ביינאכט אַ שומר אין גאָרטען. יאָ, א געזונטער שומר.

א ש ר

אָבער דעם פענסטער האָלטסטו פארמאכט.

ס י מ ע

ניין, אָפען.

א ש ר

ניין, פארמאכט.

ס י מ ע

צו וואָס פאר א פענסטער ביזטו געגאַנגען?

א ש ר

אָט צו יענע פענסטער וואָס קומען אַרויס, דאָרט פון דער לינקער זייט.

ס י מ ע

שיסט אוים מיט אַ געלעכטער.

דאָס איז דאָך זייער פענסטער! זיי האַלטען איהם שטענדיג פאַר־מאַכט. האָבען מורא טאָמער פאַרקיהלען זיי זיך.

א ש ר

וואו זשע איז די פענסטער פון דיין צימער?

ס י מ ע

קום איך וועל דיר ווייזען... שאַ אַט זענען זיי שוין.

פאַרשווינדען צווישען די בוימער. עס קומען אַן עוזר, נחמה און פייגין.

ע ו ז ר

כי, כי, אַז איך האָב מיט איהר חתונה געהאַט איז זי געווען גאָר אַ ציג... געשאָטען נאָך זאַמד אין טשעפּיק און געשפּילט אין צייכענס. כי, כי... האָט מיך נישט געלאָזט אויף די אויגען... אַט די ציג.

נ ח מ ה

וואו נעהמט מען איצטער יענע יאָהרען? אַז כ'האָב געבוירען ס'ערשטע קינד בין איך נאָך אַ קינד געווען.

ע ו ז ר

אַט נישט געוואוסט וואָס אין בויך וואַקסט. מען האָט איהר גע־קענט איינרעדען, אַז קעצעלעך האָט זי אין בויך, כי, כי כי...

נ ח מ ה

גענוג, שוין גענוג... ווי דען טאַקי? צו יונג געווען...

פ י י ג י ן

לאַכט אויך גוטמוטיג.

איי, די יונגע יאָהרען.

ע ו ז ר

מען האָט מיך חתונה געמאַכט. נישט געוואוסט וואָס ס'איז. געמיינט ס'איז מיט די אינגלאַך אין קנעפּלאַך שפּילען און זי איז נאָך גאָר געווען אַ ציג...

גיט דער אַלטער אַ קניפּ אין באַק.

פ י י ג י ן

טע, טע, ווען מען קען צוריק איצטער כאַפּען יענע יאָהרען. איצ־טער איז די וועלט קליגער.

געהן פאַרביי.

סימע און אשר קומען אַן.

ס י מ ע

איצטער בעווייז מיר ווי אַזוי דו וועסט ווערען ברוגז אויף מיר.

א ש ר

איך וועל קיין מאָל נישט זיין אין כעס אויף דיר.

ס י מ ע

אַזוי האָב איך פיינט. מען בעדאַרף ווערען ברוגז און דאַנאַך זיך איבערבעטען.

א ש ר

אַז איך וועל שוין אַמאָל יא ווערען ברוגז, וועל איך זיך קיין מאָל נישט איבערבעטען.

ס י מ ע

וואָס הייסט?

א ש ר

איך פרעג אויך, וואָס הייסט?

ס י מ ע

פאַר וואָס וועסטו זיך מיט מיר קיין מאָל נישט איבערבעטען?

א ש ר

טאַ פאַר וואָס זאָלסטו מיט מיר זיין ברוגז?

ס י מ ע

אַזוי. א ווייב מוז אַמאָל ווערען ברוגז. זי מוז. פאַרשטעהסט? אַז איך וועל אויף דיר נישט ווערען ברוגז... אי געה, דו פאַר־שטעהסט גאָר נישט...

א ש ר

פון וואַנען ווייסטו אַזעלכע זאַכען?

ס י מ ע

גיט איהם אַ שנעל אין נאָז.

ווער ברוגז!

א ש ר

גיט איהר אַ קוש.

ס י מ ע

ווער ברוגז!

א ש ר

איך האָב דיך ליעב.

ס י מ ע

און איך האָב דיך פיינד!

אנטלויפט.

א ש ר

בלייבט אַליין צעטומעלט.

די אַלטע קומען אָן. אשר בעהאַלט זיך הינטער אַ בוים.

ע ו ז ר

כי, כי, כי, ווייסטו וואָס זי האָט מיר אמאָל אָבגעטהאָן? ברוגז געוואָרען אויף אַ גאַנצע וואָך... כ'וויים נישט פאַר וואָס און פאַר ווען...

נ ח מ ה

דערצעהל זשע אָבער פאַר וואָס כ'בין ברוגז געוואָרען.

פ י י ג י ן

מעהר ווי איין מאָל איז זי נישט ברוגז געוואָרען?

ע ו ז ר

אָבער אויף אַ גאַנצע וואָך! נישט געגעסען. כי, כי... נישט געגאַנגען שלאָפען צו מיר אין חדר. אין אַנטאָהן געשלאָפען אַ גאַנצע וואָך.

אַלע לאַכען גוטמוטיג.

פ י י ג י ן

און איהר האָט זיך איבערגעבעטען?

עוזר

געקומען ערב שבת. און אין שטוב איז פֿינסטער. ממש פֿינסטער. כ׳האָב זי פּונקט בכבוד געווען. זי האָט געוואָלט אַ קלייד. זאָג איך: וואָס בעדאַרפֿסטו נאָך דער חתונה קליידער? כי, כי, אַזוי האָב איך געזאָגט. האסט דאָך שוין אַ קינד... כי, כי. ווערט זי ברוגז. אָבער אויף אַ גאַנצע וואָך!

נחמה

לאַכט גוטמוטיק.

אַז מען איז יונג איז מען נאַריש. האָב געמיינט, אַז ער האָט מיך אָבגענאַרט. און וויפֿיל האָב איך פֿאַר יענער וואָך געוויינט!... די קישען נאַס געמאַכט...

פּייגין

און זיך איבערגעבעטען?

עוזר

געמוזט... אויסגעקליבען צעהן גילדערנע רענדלאַך. דאַכט זיך אַז צעהן, וואָס זאָגסטו, נחמה?

נחמה

אודאי צעהן.

עוזר

צעהן גילדערנע רענדלאַך אין טשעפּיק אַריינגעלעגט.

פּייגין

איז זי בעסער געוואָרען?

עוזר

בעסער געוואָרען! די מינוט בעסער געוואָרען.

נחמה

כי, כי, כי, שטעהן נאָך מיר איצטער פֿאַר די אויגען יענע צעהן גילדערנע רענדלאַך...

סימע

קומט אָן.

איהר האָט זיך דאָך פֿאַרמאַטערט. לאָזט מיר איך וועל שטופּען

דעם וועגעלע.

ע ו ז ר

פאמעלאך, פאמעלאך.

פ י י ג י ן

אט אזא פיהרען האב איך ליב.

זי שטופט שנעל מיט דער אלעע דעם שטול. עוזר און נחמה געהען נאך.

א ש ר

פאר׳גנב׳עט זיך און קוקט צו פון וויטען. ער געהט אויך אוועק אין יענער ריכטונג. ס׳איז צו מערקען ווי ער וויל איבערנעהמען ס׳וועגעלע ביי איהר. זי גיט עס איהם איבער און אליין לויפט זי אוועק און בעהאלט זיך אין סכה.

ס י מ ע

לאכט פאר זיך אליין מיט אנ׳איינגעהאלטענעם צופרידענעם גע־לעכטער.

א ש ר

קומט אן.

סימע, זייט נישט ברוגז אויף מיר. איך בין נישט שולדיג.

ס י מ ע

איך האב געהאלטען פון אייך מעהר.

א ש ר

איך בין נישט שולדיג. איך האב נישט פערשטאנען.

ס י מ ע

וואס האט איהר דען צו פארשטעהן? אז מען האט ליעב בעדארף מען זיך לאזען אפילו אפבייסען א פינגער אויך.

א ש ר

נו, הייסט וועל איך עס טהאן.

ס י מ ע

איצטער איז שוין צו שפעט.

אשר

זייט נישט ברוגז אויף מיר.

סימע

שווייגט.

אשר

נו, איך בעט אייך. איך וועל אפשר אַנהויבען וויינען. איך וועל אפשר היינטיגע נאַכט נישט קענען שלאָפען, אויב איהר וועט מיר נישט זאָגען, אז איהר זענט נישט ברוגז. ס'מאַכט זיך אַ מאָל, מען רעדט אַרוים אַזא זאַך וואָס מען קלערט נישט אפילו. ס'רעדט זיך ארוים; וואָס בעדאַרפט איהר אָבער אַזוי זיך נעהמען צום האַרצען?... סימע, איך בעט אייך...

סימע

נעהמט אַרום זיין קאָפּ.

נאַ־רי־שער ב־חור, נאַ־רי־שער ב־חור... איצטער ווייסט איהר שוין פאר וואָס אַ ווייב בעדאַרף אַ מאָל ברוגז ווערען אויף דעם מאַן? ס'איז דערפאַר ער זאָל נישט ווערען זויער... ס'איז דערפאַר, אַז מען זאָל זיך איבערבעטען.

אשר

זענט איהר נישט ברוגז?

סימע

ציט די ווערטער.

ביזטו נישט ברוגז?

אשר

ביזטו נישט ברוגז?

סימע

ניין. איך בין נישט געווען ברוגז און איך... קום, קום... מיין קליי־נער, שענער אינגעלע, גיב מיר דיין האַנט... איך וועל דיך פיהרען אין אונזער גאָרטען און וועל דיר בעווייזען זעהר אַ שענעם אָרט...

געהען אַוועק.

די אַלטע קומען אָן.

ע ו ז ר

ווי נאָר עס ווערט נאכט, הויבט אָן אַ טוי צו פאַלען... טאפּט די גראָז און דערלאַנגט פייגינען די האַנט. זעהסטו שוין נאָס די גראָז. ס'איז אומגעזונד איצטער דאַ אומצוגעהן.

נ ח מ ה

לאָמיר שוין געהן אין שטוב אריין.

פ י י ג י ן

איך וועל שוין פאַהרען צו זיך אַ היים. עס לעגט זיך דער נאַסער טוי, ברעכען די ביינער.

ע ו ז ר

אין שטוב איז ווארימער... כי, כי, מיין טרייע ווייב וועט מאכען אַ ווארימען טרונק... דער אבענד איז שוין גרעסער.

פיהרען אַוועק פייגינען צום שטוב צו.

נ ח מ ה

רופט געהענדיג.

סימע, קום אין שטוב אריין!

פ י י ג י ן

אשר, וואו ביזטו פערפאַלען געווארען?

פאַרשווינדען פון אויג.

סימע און אשר קומען אָן.

ס י מ ע

טראָגט אויפ'ן קאָפּ זיין הוט.

אָז די פאַרנאַכטען קומען אָן ווילט זיך מיר אין די פעלדער אריין לויפען. ביז'ן האַלז מיט דעם טוי זיך נאַס מאכען.

א ש ר

היינט ביי נאכט, — גוט?

ס י מ ע

האַ, היינט ביי נאכט וועט אַ שטארקער טוי זיין. זעהסט די גראָז איז שוין נאַס. זעהסט ווי די הענט זענען נאַס. גיב כ'וועל זיי

אין דיינע האָר טרוקען מאַכען. איידער מיר געהן אין שטוב אריין, לאָמיר זיך אביסעל א יאָג טהאָן — גוט?

לויפט. אַשר יאָגט זי נאָך. ער קען זי נישט כאַפּען. זי קומט צו לויפען אַ פארסאפּעטע און זעצט זיך אַנידער אויף דר'ערד.

א ש ר

קומט אויך צו לויפען און פאַלט אַנידער נעבען איהר.

אוי ביז איך פארמאטערט!

ס י מ ע

לעג צו מיין האנט צו מיין הארצען. הערסט ווי סקלאפּט?...

א ש ר

הערסט, ווי מיין הארץ קלאפּט?

ס י מ ע

זעהסט, מיין גאנצע קלייד איז נאַס געוואָרען פון דעם טוי.

א ש ר

ביי נאכט וועלען מיר זיך אויסטהאָן בארפוס.

ס י מ ע

גלייך מיט'ן פעלד, הינטער דעם גאַרטען. הו — הו! הערסט ווי עס ענטפערט אָפּ... ס'איז אַ ווידער־קול... הו — הו —

א ש ר

וואו זענען זיי?

ס י מ ע

ווער?

א ש ר

די אַלטע...

ס י מ ע

אין שטוב, זעהסט ס'איז שוין ליכטיג אין פענסטער, מען האָט א לאָמפּ אָנגעצונדען. זיי זענען שוין אין שטוב.

א ש ר

לאָמיר נאָך אַ מאָל לויפען.

ס י מ ע

ווער פריהער?

א ש ר

דו פריהער!

ס י מ ע

לאָזט זיך לויפען.

א ש ר

יאָגט זי נאָך. ס'הערט זיך נאָך פון ווייטען איהר שרייען — הו — הו! און שפּעטער אַנ'אלגעמיינער געלעכטער.

1915.

אליהו הנביא

א מעשה'לע.

1914

פערזאנען:

חיים־דוד, אַ דאָרפס־מאַן.

כאַשע־דאַבע, זיין ווייב.

מאיר־פייוועל, זיין אַלטער פאָטער

בעני־לייב
ציפּע־חנה } זיינע קינדער
העני־פייגעל

אורח

ביי חיים דוד׳ן. ווינטער. שבת נאָך שלש־סעודות. אַ וויים, אויסגעקאַלכט שטיבעל מיט צוויי פענסטערלאך אין דער וואַנד רעכטס. לינקס, אַ באַק־ און קאַך־אייוועגס. צווי־שען די אייוועגס אַ טיר אין אַ צווייט קעמעריל. אַ ביסעל נידריגער אַ טיר אויף דער גאַס. אין שטוב איז שוין טונ־קעל׳לאך. בלויז דורך די פענסטערלאך בלאנקט דער שנע. די מענער זיצען ביים טיש, כאשע־דאָבע און ציפּה־חנה זיצען ביים אייוועג.

דער אורח

אונטערגעשפּאַרט דעם קאָפּ מיט ביידע הענט זינגט אַ ניגון פון זמירות. אַלע הערען זיך איין.

כאשע דאָבע

אין שטאָדט זינגט מען זמירות, איז עס אַ חיות צו הערען.

חיים דוד

אין שטאָדט זינגט מען זומער מיט אַ זומערדיגען ניגון און ווינטער — מיט אַ ווינטערדיגען ניגון.

מאיר פּייוויל

ס׳איז געוועגדט ווי קאַרטאָפּעל געראָט ביי אונז אין גאָרטען. וואָס פאַר אַ געוועטעניש אין דאָרף, אַזאַ ניגון אין שטאָדט. כי, כי כא...

כאשע דאָבע

זאָל מיר גאָט נישט שטראָפען פאַר די רייד, אַז כ׳קום אין שטאָדט אריין, דאכט זיך מיר, אַז מענשען געהען דאָרט מיט׳ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פים ארויף. פּפוי זאָל עס ווערען!

ציפּה חנה

כי, כי, כי... די מיידען דאָרט געהען נישט ווי מענשען. נאָר דרעהען זיך, ווי מען וואָלט זיי נויטען פון קהל.

בעני לייב

קוקען אויס חתנים.

ח י י ם ד ו ד

שטיק פויער! וואס פלאפעלסטו? זיצט א פרעמדער מענש און קען מיינען, ווייסט ווער זייער טאטע איז.

צ י פ ה ח נ ה

ווארען ס'איז נישט אנ'אמת?

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

לאכט גוטמוטהיג.

ס'איז א דור אויפגעשטאנענע. לאקשען פערזוכט עס נאר ערב יום־כפור און דאס אויך נישט קיין לעדערנע לאקשען, כי, כי... דער רבי איז א טייג כאטש קנעט פון איהם פארפעל, וואקסט אויס די צונג — נישט געשטויגען און נישט געפלויגען.

ח י י ם ד ו ד

ווארען ער איז נישט גערעכט? וואס זאגט איהר עפעס, רב איד, צו היינטיגער וועלט?

א ו ר ח

מיט א ניגון.

צור משלו אכלנו, נו, נו, נו....

אלע שווייגען און הערען דעם אורח'ס זינגען. ער ענדיגט מיט א גרויסען גענייץ. דער גאנצער עולם צעגענעצט זיך.

ח י י ם ד ו ד

אין שטאדט קען מען נאך כאפען א מאל א ניגון אויך.

כ א ש ע ד א ב ע

גענעצט.

ווארען, אז מען זיצט אין דארף פערגעסט מען אפילו אין גאט, איז זיין הייליג געבאט.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

צו בעני לייב'ען.

האלט זיך ווי א מענש. וועט דער איד פאר דיר עפעס א שידוך אויס־זוכען...

ב ע נ י ל י י ב

כ'וועל מיר שוין אליין אויסזוכען. כ'פאהר מארגען אויף א יריד.

ח י י ם ד ו ד

עסט נישט שווייגען ? !

ב ע נ י ל י י ב

וואס ווילסטו פון מיר ? דער איד הערט אפילו נישט וואס כ'רעד. זעה נאר אויף איהם, ווי שבת ווערט ער א גאנצער...

ח י י ם ד ו ד

עס נישט שווייגען, קענסט ביי מיר כאפען פעטש אפילו אום שבת.

כ א ש ע ד א ב ע

א חרפה און א שאנד. וואס ווילסטו פון קינד ? ער רעדט דאך גאר נישט.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

האסטו דיר א דור. אז מען לאזט עס לאנג אומבריקעווען. מיך האט מען געפענטעט אז כ'בין נאך געווען א קיזשיק. און טאקע מיט דער בייטש געכוואשטשעט.

צ י פ ה ח נ ה

פערשטאפט דאס מויל מיט'ן פויסט און לויפט ארויס אויף דער גאס.

ח י י ם ד ו ד

שפרינגט אויף פון ארט.

איהר גליק וואס זי איז ארויסגעלאפען. א שענע טאכטער אויסגע־האדעוועט.

כ א ש ע ד א ב ע

אזא יאהר מיר וואס פאר א קינד עס איז. כ'וועל נישט בייטען צעהן שטאדטישע אויף איהר איינער.

ח י י ם ד ו ד

שוין באלד ביז דער סטעליע גרויס.

כ א ש ע ד א ב ע

האסטו געזעהען א ביסעל, נאך די מילך אויף די ליפען. באשר קיין עין־הרע עס וואקסט... איז ארויסגעלאפען אויף דער גאס, קען זיך

נאָך חלילה פערקיהלען. געהט צום פענסטער. דאַכט מיר שטערען זענען שוין דאָ. מען קען שוין מעריב דאַווענען.

אורח

זינגט און פּאַטשט מיט די הענט צום טאַקט. אַלע הערען זיך צו.

חיים דוד

רעכטע קינדער וואָלטען איבערגענומען אַזאַ שעהנעם ניגון.

אויפ'ן באַק-אייווען ווערט אַ גערודער. הענני פייגעל קוויטשעט, שרייט „אַ פּסיק!", „אַ פּסיק!".

כאַשע דאַבע

וואָס איז דאָרט?

הענני פייגעל

זי לאָזט זיך נישט. אוי, זי גראַבעלט זיך!

חיים דוד

איך וועל דיר באַלד געבען אַ קאַץ: איך וועל דיר באַלד געבען אַ זיצען אויפ'ן אייוועז.

כאַשע דאַבע

קריך אַראָב, מיין קינד, פון אייוועז. וואָרען דעם טאַטע געהט נעמען די בייטש.

חיים דוד

איך וועל דיר שוין באַלד געבען אַ שפּיעלען מיט אַ קאַץ.

ער געפינט די בייטש און הויבט אָן כוואַשטשען דאָרט אין דער פינסטער.

הענני פייגעל

גוואַלדעוועט אויפ'ן אייוועז.

מאַמע, מאַמעלע, מאַמעלע...

אַ קאַץ שפּרינגט אַראָפּ פון אייוועז און אַנטלויפט.

כאַשע דאַבע

וואָס ביזטו צוגעשטאַנען צום קינד. זעה נאָר, אַ פרעמדער מענש איז פאַראַנען, איז ער גאָר משוגע געוואָרען. וויל זיך איבערנעהמען פאַר אַ פרעמדען אידען מיט זיין פרומקייט.

ח י י ם ד ו ד

שלעפט אראָפּ הענין פייגלען פון אייוועז.

א מויד א ביסעל! פופצעהן יאהר איז עס אלט און ס'איז שוין גרעסער פון דער מאמען.

ער וויל איהר נאָך אַ מאָל דערלאַנגען מיט דער בייטש.

ה ע נ י פ י י ג ע ל

כאַפּט זיך אַרויף דער מוטער אויפ'ן האַנד.

מאמע, מאמעלע, לאז איהם נישט...

כ א ש ע ד א ב ע

זאלסט זיך נישט דערוועגען זי אנצוריהרען — הערסט?

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

כי, כי, כי, פיין אונטערגעשמיסען. האסט דאך כאטש געקענט ווארטען ביז נאך הבדלה...

ח י י ם ד ו ד

איך קען נאך הבדלה פארבעסערען.

א ו ר ח

געהט אַרוים אויף דער גאַס.

כ א ש ע ד א ב ע

עפּעס א מאדנער איד. א שוויגענדיגער. וואס ווילסטו זיך אזוי אויספיינען פאר איהם?

ח י י ם ד ו ד

ווי דען? דאס הייסט א איד. שבת בעדארף מען קיין מיאוס ווארט נישט רעדען, פלאפלען נישט געשטויגען און נישט געפלויגען. וואלטען מיינע קינדער געווען עפּעס רעכטס, וואלט ער געפונען וואס צו רעדען מיט דעם. כ'האב א זוהן א בורילע.

ב ע נ י ל י י ב

טאַ פאר וואס רעדסטו מיט איהם נישט?

ח י י ם ד ו ד

וואס זאגסטו?!

כ א ש ע ד א ב ע

וואס ווילסטו, דער זוהן זאל טאקע זיין לייטישער פון טאטען און פון זיידען. א מענש זאל זיך שטענדיג טשעפען צו קינדער. דער ארי־מאן שווייגט, ווייל ער האט נישט פון וואס צו רעדען. קיין עיז־הרע א פיינער קייער. אז מען איז זאט, שווייגט מען.

ח י י ם ד ו ד

אט, ווער ס'פיהרט זיי פון וועג אראפ. די מאמע אליין איז נישט בעסער.

ב ע נ י ל י י ב

נו גוט, טאטע, גיב מיר א כלה כאטש מארגען.

כ א ש ע ד א ב ע

און ציפה־חנה'ן קענסטו אויך כאטש מארגען אונטער דער חופה פיה־רען. קריג נאר א שענעם נדן פון איהרעט וועגען, וועט זיך נאך א שטאדטישער בחור אויך קוואפען.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

ווערסטו חיים דוד, נאך הבדלה איבערשמועסען מיט'ן אידען. אפשר האט ער טאקע עפעס א בחור פאר'ן מיידעל.

ח י י ם ד ו ד

קוקט אין פענסטער.

ער געהט אום הין און צוריק די הענט פערלעגט אויף הינטען. ס'איז איהם גאר נישט קאלט. שוין לאנג אזא אידען נישט געזעהן.

ב ע נ י ל י י ב

מזל־טוב!

ח י י ם ד ו ד

גראבער יונג. האסט כאטש געהערט זיינע זמירות? עס הערט זיך דרויסען א קוה מהוקען. אט האסטו דיר!

כ א ש ע ד א ב ע

איך פערשמעה נישט, וואס דו דרעסט זיך ארום. מען דאווענט אפ מעריב, וועט מען די קוה אויסמעלקען. כוועדארע איז היינט אין דער פריה נישט געקומען מעלקען.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

אז מען מעלקט א מאָל איבער א מאָל ווערט ס׳מילך פערפאַלעז.

ח י י ם ד ו ד

דאַוונט מעריב ברומענדיג.

כ א ש ע ד א ב ע

הויבט אָן מיט אַ ניגון הויך.

גאָט פון אברהם, פון יצחק און פון יעקב, בעהיט און בעשירעם דיין כשר פאָלק ישראל אין זיינעם נויט. טהוסט דאָך שפייזען אויפ׳ן וואנד די שוואכע פליג, אזוי זאָלסטו מיר נישט פערלאָזען. און אַזוי ווי דעם אָקער מאכט מען דאָך פון אייזען, אזוי זאלסטו מיר מיט מיין מאַן און מיינע קינדערלעך שפייזען...

אויף דער גאַס הערט זיך ווידער די קוה שרייען. אַלע ווערען אויף אַ ווײַלע שטיל.

צ י פ ה ח נ ה

קומט אַריין.

דער אורח דאַוונט מעריב אויף דער גאַס. דער בהמה האָט ס׳מילך אָנגעשפּארט. אין דער פריה נישט געמאָלקען.

צינדט אָן אַ ליכט און שרייט.

גוט וואָך!

כ א ש ע ד א ב ע

גוט וואָך, גוט יאָהר! געזעהן אַ מאָל ווי ס׳האָט זיך איינגעקנור־רעט. געה, כ׳האָב דיר נישט קיין כח צו האלטען אויפ׳ן האנד.

ה ע נ י פ י י ג ע ל

ס׳איז מיר אזוי קאַלט.

ח י י ם ד ו ד

שטעהט אויס שמונה עשרה.

צום ערשטען מאָל זעה איך אַזאַ אידען. עפּעס געפעלט ער מיר נישט. א מענש זאָל קיין וואָרט נישט רעדען. קוקט אויף דער לבנה...

ה ע נ י פ י י ג ע ל

אז איך האָב איהם געזאָגט „גוט שבת" האָט ער מיר געזאָגט „גוט יאָהר".

כ אַ ש ע ד אָ ב ע

ער האָט קיין עיז־הרע פיין געגעסען, נאָך אויסגעווישט מיט חלה דעם טעלער.

ח י י ם ד ו ד

שוויינ שוין בעסער.

א ו ר ח

קומט אַריין.

גוט וואָך, גוט וואָך!...

אַלע ענטפערען איהם „גוט יאָהר" און בעטראַכטען איהם ווי זיי וואָלטען איהם צום ערשטען מאָל געזעהן.

ה ע נ י פ י י ג ע ל

קריכט אַראָפּ פון דער מאַמע׳ס האַנט.

א ו ר ח

אַ מיידעל טאָר זיך נישט שפּילען מיט אַ קאַץ.

אַלע הערען זיך צו ווי ער רעדט.

ח י י ם ד ו ד

אַט אַזוי ווי איהר זעהט, האָט עס נישט וואָס צו טהאָן. ברענג אַריין מילך, וועט מען מאַכען הבדלה.

א ו ר ח

עס איז קיין ביין נישט אויף מילך צו מאַכען הבדלה. נאָר ביי מיר איז נאָך דאָ אין זעקעל אַ ביסעל וויין. וועט סטייען אויף הבדלה. וואו איז ער, מיין זעקעל?

כ אַ ש ע ד אָ ב ע

געה, ציפּע חנה, ברענג אַריין דעם אידען׳ס זעקעל.

ה ע נ י פ י י ג ע ל

שלעפּט אַריין פון קעמעריל דעם אידען׳ס אַ זאַק.

ר ע ר א ו ר ח

זוכט אין זאַק. ער בעקומט דאָרט אַ פלעשעל מיט וויין.

אויף דעם קען מען „בורא פרי הגפן“ מאַכען...

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

כי, כי, כאַ... אין וועג איז גוט א גלעזעלע וויין. הבדלה איז רעכט איבער מילך אויף... ער שמעקט פון פלעשעל. שוין אַ ביסעלע זויער־לעך.

א ו ר ח

מאַכט הבדלה, מאַכט הבדלה. כ׳וויל נאָך היינט פון דאַנען זיך ארויסקלייבען.

ער געהט אַריין אין קעמעריל.

כ א ש ע ד אָ ב ע

זעה נאָר, ווי רעדעוודיג ער איז געוואָרען מיט א מאָל.

צ י פ ה ח נ ה

אַלע פרומע אידען שווייגען שבת?

ה ע נ י פ י י נ ע ל

כ׳וועל אַ קוק טהאָן וואָס ער האָט אין זאַק.

ח י י ם ד ו ד

דו קריגסט באַלד איבער די הענט!

ב ע נ י ל י י ב

אַנ׳עסק צו שלעפען זיך מיט אַזאַ פאַק אויף די פּלייצעס.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

הייסט איהם, זאָל ער דאָ איבערנעכטיגען אויב ער וויל.

צ י פ ה ח נ ה

אז ער האָט אָנגעהויבען צו רעדען, איז ער גאָר אַנ׳אַנדער מענש געוואָרען. איך האָב שוין פאַר איהם מורא געהאַט.

כ א ש ע ד אָ ב ע

אַ פרומער איד. מיין זיידע זאָל זיין אין גן־עדן האָט אויך שבת געשוויגען.

א ו ר ח

קומט ארוים.

כא־כא, כ׳האב מיין טאבאק־פושקעלע נישט געקענט געפינען. אז איך שמעק פריהער נישט קיין טאבאק, הער איך נישט דעם ריח פון בשמים.

כ א ש ע ד א ב ע

ביי אונז איז גאר קיין בשמים נישטא פאר הבדלה.

א ו ר ח

בעקומט פון זאק א הדס און א דיקע געפלאכטענע הבדלה. ער דערלאנגט העני פייגלען.

צינד עס נאר אן, טאכטער, וועט דער טאטע מאכען הבדלה.

צ י פ ה ח נ ה

האלט די הבדלה איבער׳ן קאפ, וועסטו האבען אזא הויכען חתן!

ב ע נ י ל י י ב

פער׳גנב׳עט זיך און פרובט מיט׳ן פוס א ריהר טהאן דעם זאק.

א ו ר ח

נו, רב חיים־דוד, מאכט הבדלה.

ח י י ם ד ו ד

אפשר וועט דער אורח מאכען הבדלה.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

אנו טאקע, איבער דעם אייגענעם וויין.

א ו ר ח

דער בעל הבית בעדארף הבדלה מאכען.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

נאמיר גאר אין א נאווינע הבדלה מאכען.

ער מאכט הבדלה איבער דעם וויין. העני פייגעל האלט הויך איבער׳ן קאפ די הבדלה.

ח י י ם ד ו ד

שמעקט פון הדס פערגאפט. דער הדס געהט איבער פון האנד צו האנד. דער אלטער גיט יעדען צו פערזוכען פון הבדלה־וויין. דער עולם לעקט די ליפען און פרובט דעם טעם פון וויין.

א ו ר ח

און איצטער וועל איך מיר קלייבען אין וועג.

ח י י ם ד ו ד

איהר וועט ווארטען ביז מארגען. פאהר איך אין א דארף אריין, וועל איך אייך אונטערפיהרען.

א ו ר ח

קיין בייז, קיין בייז. אז מען געהט צופוס, קומט מען גיכער.

כ א ש ע ד א ב ע

איך וועל אנלעגען א פייער און אבקאכען עפעס א זופ צו טהאן.

א ו ר ח

קיין עין הרע זאט. אזא שבת שוין לאנג נישט געהאט. כ'בין מיט'ן מאגען ביז מארגען פערזארגט.

צ י פ ה ח נ ה

איך וועל אויסמעלקען די בהמה, וועט דער איד א גלאז מילך טרינ-קען.

א ו ר ח

ווער דארף עס נאך מילך איצטער? ס'וועט מיר שוין געזונט זיין.

ב ע נ י ל י י ב

איך וועל געהן איינשפאנען דעם פערד און דעם אידען אונטער-פיהרען.

א ו ר ח

כא, כא, אויפ'ן דארף זיינען נאך אידען פארהאנען, כשר'ע עהרליכע קינדער פאראנען...

ער זוכט אין פעקעל.

כ א ש ע ד א ב ע

איהר וועט מוחל זיין די הבדלה מיט דעם וויין אריינלעגען.

זי פערפראפט ס'פלעשעל און דערלאנגט דעם אורח.

א ו ר ח

ס'פלעשעל איז שוין לעדיג, טא צו וואס זאל איך נאך עס טרא-גען. די הבדלה לאזט פאר זיך. אין שטאדט קריג איך עס ביים

שמש אין שוהל. זעהט איהר, פ׳הרס׳ל וועל איך מיר נעמעו...
א שענעם שבת געהאט...

חיים דוד

האט איהר אפשר עפעס א שדוך פאר מיין זוהן?

בעני ליב

איך האב נאך צייט, כ׳קען מיין ארט פאר ציפע חנה׳ן לאזען.

ציפה חנה

כ׳האב נאך צייט. כ׳בין נאך אין גאנצען זיעבצעהן יאהר אלט.

כאשע דאבע

זאל נאר דער איד עפעס רעכטס געפינען, וואלט שוין צייט געוועו.

מאיר פייוועל

כי, כי, כא, גרייט נאר א נדן אן פאר איהר.

אורח

גריבעלט זיך אין פעקעל.

ס׳וועט שוין נדן אויך זיין. ווען מזל איז פארהאן, ווען דער וואס אין הימעל ווארפט נאר אן אויג איז שוין מזל אויך פאראן.

חיים דוד

געה, בעני ליב, שפאן איין ס׳פערד און לעג אין קעלנע אריין גענוג היי, זאל דעם אידען זיין וועיך צו זיצען.

בעני ליב

געהט ארויס.

חיים דוד

א לייטישער בחור. א ביסעל דארפיש. קיין דרך־ארץ נישט גע־
האט פאר׳ן מלמד.

כאשע דאבע

זאל מיר גאט נישט שטראפען פאר די רייד — געווען א נאר א
גרויסער דער מלמד.

העני פייגעל

ער האט א מאל געוואלט איינשפאנען דעם פערד, האט ער איהם

אריינגעפיהרט מיט'ן קאָפּ אין וואָגען.
לאַכט.

צ י פּ ע   ח נ ה

אז ער האָט מיט מיר געלערענט, האָט ער געהאַלטען אָפען די טיהר, טאָמער וועל איך איהם עפּעס אַבטהאָן, האָט ער מורא געהאַט.
לאַכט.

א ו ר ח

מען טאָר נישט אַזוי.

ח י י ם   ד ו ד

לאָך נישט אַזוי: האָסט געזעהען ווי ס'האָט זיך צעלאַכט!

א ו ר ח

פון אַ מענשען חוזק מאַכען איז נישט רעכט... פערנעמט דעם פּעקעל. נו, האָט איך אַ גוטע וואָך. דער רבונו של עולם וועט אייך ממלא זיין און איהר וועט אייערע קינדער מגדל זיין לחופּה ולמעשים טובים. אַ איד בעדאַרף נאָר צופריעדען זיין מיט דעם וואָס ער האָט.

ב ע נ י   ל י י ב

קומט אַריין.

עס קנאַקט דער פראָסט. לאָמיר נאָר אַ פּעלצעל אַנטהאָן... איהר, רב איד, וועט כאַפּען אַ פריהר.

א ו ר ח

איך וועל מיר געהן צופוס. אַזאַ מנהג איז ביי מיר. שבת צו־נאַכטס געה איך צופוס.

מ א י ר   פ י י ו ו ע ל

וואָלט בעסער דער אורח געבליבען: אַ הייסען קאַרטאָפעל מיט אַ ציבעלע... כי, כי, כאַ...

א ו ר ח

געזעגענט זיך.

אַזוי איז מיין שטייגער: זונטאָג בעדאַרף איך שוין אין אַן אַנדער שטאָדט זיין. מיט דער נייער וואָך אַ נייע שטאָדט און נייע אַו־

דען...

כאשע דאבע

טא נעמט כאטש מיט עפעס אויפ'ן וועג.

זי פאקט איהם אריין א גרויסע געפלאכטענע חלה אין זאק.

אורח

כא־כא־כא; וואס וועלען אנדערע אידען טהאן? אזוי קנאפ אורחים פאראן. קען דאך איין אורח אזוי פיעל גוטס נישט פערנעמען.

בעני לייב

נעמט זיין פעקעל.

אויב איהר ווילט נישט פאהרען, טא וועל איך אייך ביז אויפ'ן רעכטען וועג ארויספיהרען. הינטער'ן דארף זענען צוויי וועגען פארהאן.

ציפה חנה

דארט קען מען זעהר גרינג פערבלאנדזשען.

אורח

וואס הייסט פאר אן ארימאן בלאנדזשען? ער בלאנדזשעט, בלאנדזשעט און געפינט א אידען. אט האב איך דאך אהער אויך פערבלאנדזשעט.

ער לאכט גוטמוטהיג. ער מונטערט אויף דעם גאנצען עולם מיט זיין רעדען און פרעהליכקייט.

כאשע דאבע

צו חיים דוד'ען.

ווי מען קען עס א מענשען נישט דערקענען מיט איין מאל.

העני פייגעל

נעהם מיך אויך מיט, בעני־לייב.

בעני לייב

ס'איז קאלט, בלייב אין שטוב.

אורח

ס'קאלט, קינד: ס'איז ווינטער אויף דער גאס. בלייב אין שטוב און שפיעל זיך נישט מעהר מיט קיין קאץ: ווארען א קאץ גרא־

בעלט איין מאָל, בלייבט א צייכען אויף צוויי מאָל. א גוטע וואָך.

ער געהט אַרויס. בעני טראָגט איהם נאָך דעם פּעקיל. חיים־דוד און מאיר־פייוועל בעגלייטען איהם אַרויס.

כאשע דאָבע

איך וועל געהן אויסמעלקען די קוה. צינד מיר נאָר, העני פיינעלע, די לאָמטערנע אָן.

העני פיינעל

נעהמט אַראָפּ פון וואנט אַ לאָמטערנע מיט הילצערנע רעמלאך און צינדט דאָרט אָן אַ ליכט.

כאשע דאָבע

ווי מען קען עס גאָר נישט אַ מענשען. רעדט אזעלכע קלוגע רייד.

ציפּע חנה

און דעם גאנצען שבת האָט ער געשוויגען און געגעסען.

כאשע דאָבע

איך האָב איהם פערגונען מיט'ן גאנצען הארצען. ווארען וואס האָב איך דע' צו זשאַלעווען אַ מענשען ברויט?

ציפּע חנה

ווייסט פאר וואָס כ'האָב זיך פריהער אזוי צעלאכט?

כאשע דאָבע

ווייל ביזט אַ נאר. גוט וואס ער האָט זיך נישט געמאכט וויסענדיג. ווי לאַכט מען עס פון אַ פרעמדען מענשען? ! קום וועסטו מיר צו־לייכטען.

געהען ביידע אַרויס.

העני פיינעל

בלייבט אַליין אין שטוב. זי קוקט אין פענסטער. עס זעהט זיך ווי מען געהט פארביי מיט דער לאָמטערנע. אַ פערד הירזשעט. זי געהט צו טיש און בעטראַכט די לעדיגע פלעשעל פון וויין, קוקט אנט־קעגען ליכט. פּרובט אויסנייגען די פלאש איבער'ן גלעזעל אפשר וועט זיך נאָך פון דאָרטען וויין בעקומען. פּאַמעליך גיסט זיך דער וויין פון פלעשעל ביז די גלעזעל ווערט פול. מיט ברייט־געעפענטע אויגען

פאר וואונדער קוקט זי אַ מאָל אויפ'ן לעדיג פלעשעל און אַ מאָל אויף דעם גלעזעל. גאַנץ פאַרזיכטיג פערזוכט זי פון וויין און ס'פּנים איהרס לייכט אויף פאר תענוג. זי טרינקט אוים די גלעזעל וויין און נעהמט זיך ווידער פאר'ן פלאש. זי נייגט איבער'ן גלעזעל די לעדיגע פלאַש און באַלד איז דאָס גלעזעל ווידער פול. טרינקט ווידער אוים. זי לויפט צום פענסטער און קוקט אויף דער גאַס. קיינעם ניט זעהענדיג קומט זי ווידער צום טיש און גיסט דעם וויין פון פלאַש און טרינקט אָהן אויפהער. דער וויין צענעהמט זי און זי הויבט אָן פרעהליך טאַנצען ווי אַ ציג איבער'ן שטוב. ס'דערהערט זיך טריט. זי קריכט אַרויף מיט גרוים מיה אויף דעם באק-אייוועז, בעהאַלט זיך דאָרט.

מאיר פייוועל

קומט אַריין. ס'איז איהם קאַלט. ער קלאַפּט די הענט אַ ביסעל זיך צו דערוואַרימען. ער געהט צום טיש און בעטראכט די פלאַש פון וויין, גיסט זיך אָן אַ גלעזעל וויין און טרינקט אוים. לאָבט זיך. פּרובט אָנגיסען נאָך אַ גלעזעל.

חיים דוד

קומט אַריין.

צופום איז ער נאָכגעגאַנגען דעם שליטען, האָט זיך נישט געוואָלט אויפזעצען. וואָס איז דאָס? ס'פלעשעל איז דאָך לעדיג געוועז.

מאיר פייוועל

דערלאַנגט דעם זוהן אַ גלעזעל וויין.

מענסט איהם פערזוכען. אין פלעשעל איז אליהו הנביא אריינ־געקראָכען.

חיים דוד

טרינקט.

וואָס הייסט? פיינער וויין. ס'האָט דאָך אויסגעזעהן, אַז די פלע־שעל איז לעדיג.

ער גיסט אָן נאָך אַ גלעזעל. בעטראכט די פלאש און בלייבט פער־וואונדערט. דאָך טרינקט ער אוים און נעהמט גיסען ווידער פון פלאש אין גלעזעל אַריין.

צ י פ ה ח נ ה

קומט אַריין. טראָגט אין ביידע הענד פאַרזיכטיג אַ פולען שעפעל. אַזש מיט אַ שוים איז די מילך פון אויבען.

נעהם עס, טאטע, צו פון מיר. די בהמה האָט שוין לאנג אזוי פיעל מילך נישט געגעבען. די מאַמע האָט שוין באלד נאָך אַ שעפעל מילך אנגעמאָלקען. אַט דער טאָפּ וועט שוין גענוג זיין.

זי נעמט אַרוים פון אַלמער אַ גרויסען טאָפּ און געהט מיט איהם אַרוים.

ח י י ם ד ו ד

שיסט אוים מיט אַ געלעכטער.

וואָס איז דאָס, טאטע? כא, כא, כא. ס'ווערט אין פלעשעל נאָר נישט ווינציגער. כא, כא, כא, די פים הויבען זיך מיר אליין. פּשש. ס'ארא וויין!

ער טרינקט און ווערט אַלץ פרעהליכער.

כ א ש ע ד א ב ע

קומט אַריין. טראָגט אַ פולען טאָפּ מילך.

מאַמעלעך מיינע. איך קען דאָך אונזער קוה נישט אויסמעלקען היינט. שוין דער דריטער טאָפּ פול און ס'איז נאָך קיין אנהויב נישט!

ח י י ם ד ו ד

טראָגט איהר צו אַ גלעזעל וויין.

נאַ, פערזוך, מאַך אַ ברכה בורא פרי הגפן. ס'אי אמת'ער וויין.

זי האַלט מיט ביידע הענט דעם טאָפּ מילך און טרינקט פון זיין האַנד דעם וויין.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

מחיה נפשות... וואָס זאָל עס בעדייטען?

כ א ש ע ד א ב ע

וואָס זשע שטעה איך מיט די מילך אין האנט?

שטעלט דעם טאָפּ מילך אַוועק אויף דער ערד און זוכט אוים נאָך

צוויי לעדיגע טעפּלעך און געהט אַרויס.

צ י פּ ה ח נ ה

קומט אַריין, טראָגט אַ טאָפּ מילך.

אוי, כ'האָב שוין קיין כח נישט. די הענט טהוען מיר שוין וועה. וואו זענען נאָך כלים?

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

קום, טאָכטער, פערזוך פון דעם וויין. נאַ, געפין דיר אַ גלעזעל אויס.

מען טאָר די פלעשעל נישט איינלאָזען...

ער גיסט איהר אָן וויין.

צ י פּ ע ח נ ה

טרינקט אויס אַ גלעזעל וויין.

ווי עס שמעקט. דער אייגענער ריח ווי פון די בשמים...

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

ס'איז דאָך אליהו הנביא געוועזן... כי, כי, כאַ...

ח י י ם ד ו ד

פ ל ו צ ל ו נ ג

וואו איז ער? מען טאָר איהם נישט אַפּלאָזען... אוי־וואַ, אוי־וואַ...

כ א ש ע ד א ב ע

קומט אריין און שלעפּט אַ גרויסען טאָפּ מילך.

אוי, כ'האָב שוין קיין כח נישט... וואָס איז דאָ? מאַמעלעך! אליהו הנביא...

ח י י ם ד ו ד

אליהו הנביא דאָ געוועזן! אוי וואַ... נישט געטאַרט איהם אַזוי ארויס־לאָזען.... יע, וואָס טהוט מען מיט אַזוי פיעל מילך?

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

לאָז מען בעסער דעם וויין אויסצאַפּען... ברענג אריין ס'פעסעלע פון הויז, ס'פעסעלע פון וואסער, וועט מען דעם וויין אריינצאַפּען.

ברענגט אַריין אַ פעסעל פון הינטער'ן טיר. מען שטעלט עס אַוועק נעבען טיש. דער אַלטער שפּאַרט אָן די פלאַש אויפ'ן טיש און דער

וויין גיסט זיך אָהן אויפהער... אַלע שטעהען אַרום דעם און קוקען פארגאפט...

בעני לייב

קומט אַריין, טראָגט דעם אָרימאַן׳ס פּאַק אויף די פּלייצעס. אַלע לויפען איהם אַנטקעגען.

כאשע דאָבע

וואו איז דער איד, מיין קינד? ס׳אי דאָך אליהו הנביא געווען!

זי הויבט אָן וויינען אויפ׳ן הויכען קול.

בעני לייב

וואָס, ער איז דען נישטאָ? כ׳האב געמיינט אז ער האט זיך אומגע־קערט אַ היים.

כאשע דאָבע

וויינענדיג.

וואו איז ער?

בעני לייב

מיט׳ן פּעקיל אויפ׳ן פּלייצע.

איך בין געפֿאָהרען פאראוים און ער איז מיר הינטען נאָכגעגאַנגען. איך קוק מיר אַרום — ער איז נישטאָ. געמיינט ער איז דאָ גע־בליבען...

ציפּע חנה

ס׳איז דאָך אליהו הנביא געווען... זעה ווי דער וויין גיסט זיך פון פלאַש!

באשע דאָבע

זעה, מיר קענען דאָך די קוה ניט אויסמעלקען: זעה וויפיעל מילך מיר האָבען שוין אָנגעמאָלקען...

חיים דוד און מאיר פּייוועל קוקען צום וויין.

בעני לייב

אוי, אוי, אוי... דער פּעקיל ווערט מיר אַלץ שווערער! רייסט די פּלייצע אָפּ.

דער פּעקיל פּאַלט איהם ווי אַ שווערע משא אַראָפּ פון

פלייצע. אלע לאזען זיך צו איהם, זעהן וואס אינוועניג איז. ציפע חנה שטעקט אריין די האנט און כאפט ארוים צוריק מיט שרעק.

חיים דוד

לאז מיר. וואס איז דארט אזעלכעס?

ער שטעקט ריין די האנט אין זאק און נעמט ארוים א הויפען רענדלעך. ס'ווערט א געטומעל. אלע שטעקען די הענט אין זאק און בעקומען פון דארט ליכטיגע רענדלעך.

באשע דאבע

וויינט נאריש.

אוי, ווער איז מיר, רענדלעך!

חיים דוד

שטיק פערד! כלים דערלאנגט. כל־זמן עס לאזט זיך, בעדארף מען נעמען.

באשע דאבע

דערלאנגט טעלער, שיסלען, גלעזער, טעפלאך. די כלים ווערען פול מיט רענדלעך. זי זוכט אוים וואו נאר עפעס א כלי און דערלאנגט. און פון זעקעל נעמט זיך אלץ ניט אוים. אלע כלים זענען שוין פול.

באשע דאבע

אוי, ווער איז מיר, מעהר קיין כלים שוין נישטא.

חיים דוד

שרייט.

גים אוים די מילך! ווער בעדארף איצטער מילך האבען? אזוי פיעל טעפ מיט מילך פערנומען — גיסט אוים!

ציפה חנה

טראגט ארוים איין טאפ מילך נאך דעם אנדערען און ברענגט איהם צוריק א לעדיגען. ער ווערט באלד מיט רענדלעך אנגעפילט. ביז דאס גאנצע מילך ווערט אויסגעגאסען. ווי פער'כשופ'ט ארבייט דער עולם.

בעני לייב

וואס וועט איצטער זיין? שוין ווידער קיין כלים נישטא.

חיים דוד

גיסט דעם וויין ארוים! לעדיגט אוים די פּאַס. איך בעדאַרף קיין וויין נישט. אַ פּאַס איצטער פּערנעמען מיט וויין — גיסט אוים!

מאיר פּיוועל

גיסט דעם וויין נישט אוים. גיסט נישט אוים אינגאַנצען. אַזאַ וויין קריגט מען נישט אַזוי גיך; אַזאַ וויין קריגט מען נישט פאַר געלד. איך היים ס'פּעסעל נישט ריהרען. וויין איז וויין. פון איהם הבדלה געמאַכט.

חיים דוד

איך בעדאַרף קיין וויין נישט! קום, בעני, העלף מיר ארויסקאַטשען ס'פּעסעל אויף דרויסען.

כאשע דאָבע

פאָלג מיר, חיים דוד, טשעפּע נישט דעם וויין. ס'איז דאָך גאָט'ס מתנה.

חיים דוד

מאַטערט זיך אַרויסצוברענגען אויף דער גאַס די פּאַס. בעני לייב העלפט איהם. אין אַ ווײַלע אַרום קומען זיי אַריין מיט דער לעדיגער פּאַס און נעמען זיך צום זעקעל, אָבער דער זעקעל ווערט מיט אַמאָל לעדיג. די לעצטע רענדלעך פאַלען פון איהם אַרוים, ווי נאָר מען קעהרט דעם זעקעל אוים. דער עולם ענטווישט. אַן אַלגעמיינער אויס־געשריי: „נישטאָ מעהר"...

כאשע דאָבע

געזאָגט, מען זאָל דעם וויין נישט אויסגיסען. אפשר האָט מען איהם גאָר בעדאַרפט היטען. אוי, וועה, פערזינדיגט.

מאיר פּיוועל

ס'איז אויף קידוש און אויף הבדלה דער וויין געווען. בעדאַרפט איהם שאָנעווען.

חיים דוד

נעמט דאָס פלעשעל און בעטראַכט עס.

עס וועט זיך נאָך גיסען. ס'איז דאָרט נאָך פאַראַן.

ער בויגט אוים די פלעשעל. עס טריפט נאָך אַ פּאָר טראָפּענס פון איהר און הערט אויף.

בעני לייב

קיין ווייז אויך מעהר נישטאַ! איך וועל זיך זעצען רייטענדיג און איך וועל איהם נאָכיאָגען.

חיים דוד

אז מען האָט קינדער העלצער! האָט איהר נישט געקענט נאָך כלים אריינברענגען?... עס שטעהען דאָך נאָך אויף דער גאס אפשר צעהן טעפּלאך לייכענע... ער פערמעסט זיך צו ציפּע חנה'ן. ווער האָט דיר געבעטען דו זאָלסט געהן מעלקען דער קוה און די כלים פערנעמען?!

מאיר פייוועל

שריי נישט; בייזער זיך נישט. זיי צופריעדען מיט דעם, וואָס דו האָסט. וועסט די קינדער קענען אויסגעבען צו לייטען. וועסט אין שטאָדט אריין קענען ארויסציהען. דעם ווייז האָט מען נישט בעדאַרפט אויסגיסען... ס'איז געווען פאר קידוש וועגען.

בעני לייב

קום, טאַטע, מיר וועלען זיך אויפזעצען רייטענדיג. מיר וועלען איהם דעריאָגען.

חיים דוד

דערלאַנגט איהם אַ פּאַטש.

ביזט קראַנק געווען דעם עמער אריינברענגען?! ער הענגט אויפ'ן ברונעם. אַ גאַנצער עמער רענדלעך האָט דאָך נאָך געקענט זיין.

בעני לייב

וואָס ווילסטו פון מיר? וואָס בין איך שולדיג? ווען איך וואָלט דעם זעקעל נישט געבראַכט, וואָלט דאָך גאָר נישט געווען.

חיים דוד

וויינענד.

איך וועל אייך אַלעמען די ביינער צוברעכען. האָרעווען אויף אייך — איך קען שוין מעהר נישט!

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

וואס איז מיט דיר, מיין זוהן? איך דערקען דאך דיר נישט. בעסער זעה וואס דו טהוסט. קענסט נאך חלילה דאס אויך אנווערען.

כ א ש ע ד א ב ע

פלוצלונג.

וואו איז דאס קינד? וואו איז העני פייגעל?! וועה איז מיר, וואו איז דאס קינד?

אלע קוקען זיך ארום צושראקען.

ב ע נ י ל י י ב

איך וויים נישט פאר וואס און פאר ווען עס קומט מיר צו שלאגען...

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

זי איז דאך נאר־וואס געווען.

צ י פ ע ח נ ה

זעהט, זי איז דאך אויפ'ן אייווען... שטעה אויף, פייגעלע... קום אראפ פון אייווען. זעה, וואס מיר האבען.

ח י י ם ד ו ד

איידער אזעלכע קינדער, איז שוין בעסער גארנישט.

צ י פ ה ח נ ה

קריך אראפ פון אייווען; וועסטו זעהן וויפיעל רענדלעך מיר האבען...

כ א ש ע ד א ב ע

זעה נאר, פונקט ווי א שטיין וואלט זי איינגעשלאפען. קום אראפ, קינד מיינס, קום אראפ...

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

צו חיים דוד'ען.

דו, קינד מיינס, זינדיגסט: א מענש בעדארף זיין צופרידען.

ב ע נ י ל י י ב

און איך בין נישט צופרידען. איך האב קינדער העלצער און בין נישט צופרידען. איך וועל זיי פון שטוב ארויסיאגען!

כ א ש ע ד א ב ע

וועקט העני פייגלען.

קינד מיינס, קום אראָפּ פון אייוועז...

חיים דוד

העלפט מיר עס אריינשיטען צוריק אין זעקעל אריין. אימיצער קען נאָך אריינקומען... געה ארויס, בעני ליב, און זעה, אויב אימיצער געהט נישט אהער. און איהר העלפט מיר עס צוריק אין זעקעל אריינ־שיטען.

מיט ציטערענדע הענט הייבט ער אָן צו שיטען פון די פערשיידענע כלים די רענדלעך צוריק אין זאַק אריין.

כאשע דאָבע

וועקט העני פייגלען אויפ'ן אייוועז.

וואָס איז מיט דעם קינד היינט?

בעני ליב

געהט אַרויס אויף דער גאַס.

חיים דוד

קומט בעסער אהער! גאָלד וואלגערט זיך אויף דער ערד. אימי־צער קען אריינקומען, זענען מיר פערפאַלענע.

כאַשע דאָבע און ציפּע חנה נעמען אַראָפּ פון אייוועז העני פייגלען.

מאיר פייוועל

לעגט די רענדלעך אין זאַק אַריין און זינגט.

אליהו הנביא, אליהו התשבי... אליהו הגלעדי... כי, כי, כא...

בעני ליב

קומט אַריין.

דאכט זיך, אימיצער געהט אהער!

חיים דוד

פערשפּארט די טיר און לעשט אויס די ליכט!

ער שפּרינגט אויף פון אָרט און לעשט אויס די ליכט.

מאיר פייוועל

ווער געהט, הא?

ציפּע חנה

איך הער ווי עס סקריפּעט דער שנע... אימיצער געהט אהער...

ח י י ם ד ו ד

שא, שווייגט... פערשפּאַרט די טיר...

כ א ש ע ד אָ ב ע

וועקט העני פייגלען.

שטעה אויף, קינד מיינס... שטעה אויף, קינד מיינס...

ח י י ם ד ו ד

איהר וועט ניט שווייגען צו גיין!... וואַרען איך...

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

ששש...

אַלע שווייגען מיט אַן איינגעהאַלטענעם אָטהעם.

ב ע נ י ל י י ב

איך הער קיינעם נישט.

כ א ש ע ד אָ ב ע

איך הער אויך קיינעם נישט.

צ י פּ ע ח נ ה

איך הער אויך קיינעם נישט. קום, בעני, לאָמיר ארויסגעהן אויף דער גאַס.

כ א ש ע ד אָ ב ע

זיצט אין שטוב. מען טאָר איצטער נישט ארויסגעהן... שטעה אויף, העני פייגעל... שטעה אויף, קינד מיינס...

ח י י ם ד ו ד

קיינער געהט נישט? איהר הערט נישט?

ב ע נ י ל י י ב

ס'האָט זיך מיר אפשר נאָר אויסגעדאַכט.

כ א ש ע ד אָ ב ע

גאָט מיין גאָט, וואָס איז מיט איהר? שטעה אויף!...

צ י פּ ע ח נ ה

לאָז, איך וועל איהר געבען אַ קניפּ.

ה ע נ י פ י י ג ע ל

לאַכט זיך פאַנאַנדער אויפ׳ן הויכען קול.

ח י י ם ד ו ד

פערשטאָפּט איהר איהר ס׳מויל, זאָל זי נישט לאַכען אַזוי הויך.

כ א ש ע ד אָ ב ע

שמע ישראל! וואָס איז מיט דיר, מיין קינד?

צ י פּ ע ח נ ה

כ׳וועל איהר געבען נאָך אַ קניפּ, וועט זי שוין באַלד אָנהויבען צו וויינען...

ה ע נ י פ י י ג ע ל

לאַכט אויפ׳ן הויכען קול.

כ א ש ע ד אָ ב ע

צינדט אָן ליכט, וואָרום כ׳האָב מורא צו זיצען אין דער פינסטער.

ח י י ם ד ו ד

שטילער זאָל זיין. איך וועל זי באַלד דערשטיקען דאָרט טאָמער הערט זי נישט אויף צו לאַכען.

כ א ש ע ד אָ ב ע

כ׳בעט אייך, קינדער, צינדט אָן אַ ליכט. מען הערט דאָך קיינעם נישט. מען זעהט דאָך קיינעם נישט.

ב ע נ י ל י י ב

כ׳האָב פאַר קיינעם קיין מורא נישט... לאָמיר זעהן, וואָס זי לאַכט אַזוי...

מאַכט ליכטיג מיט אַ מאָל.

ח י י ם ד ו ד

פון זינען קען מען אַראָפּ. וואָס איז דאָס?... וואו ס׳געלד... וואו ס׳גאָלד? ס׳אי דאָך...

ער נעמט אָן אַ הויפען רענדלעך. עס לאָזט זיך גאָר אויס, אַז שוואַרצע שערבלאַך ליגען אין די כלים... ער נעמט אָן אַ הויפען פון זאק — דאָס אייגענע.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

כי, כי, כא, שערבלאך...

אַלע קוקען צו דעם ערשטוינט.

ה ע נ י פ י י ג ע ל

קומט אויף. קראַצט זיך אין קאָפּ.

אוי, האָט זיך מיר גע'חלומ'ט, אַז די קאַץ האָט קעצעלאך געהאט, און די קליינע קעצעלאך האָבען נאָך קעצעלאך געהאט. א פולע שטוב איז געוואָרען מיט קליינע קעצעלאך.

לאַכט.

ח י י ם ד ו ד

זוכט נערוועז צווישען די שערבלעך, אפשר וועט ער כאָטש נאָך איין רענדעל געפינען. ניטאָ.

מ א י ר פ י י ו ו ע ל

כי, כי, כא. מען קען די שערבלאך אויף דרויסען ארויסשיטען.

כ א ש ע ד אָ ב ע

אויסגעגאָסען דעם וויין, האָט מען גאָט'ס חסד ארויסגעגאָסען...

ח י י ם ד ו ד

קוקט אין די לעדיגע כלים. קראצט זיך אין קאָפּ און רעדט קיין וואָרט.

ה ע נ י פ י י ג ע ל

האַלט זיך אַזש ביים בויך לאַכענדיג.

אין דער פינסטער

1906

פ ע ר ז א נ ע ן:

פ י י ו ו ע, אַ גאַס-מענש.

פּ ע ש ק ע, זיין טאָכטער.

פ י י ג ע, פייוועס מוטער, בלינד.

אַ ב ר ם ' ל, אַ יונגער קוימען-קעהרער.

ב ײ נ י ש, אַנ'אַלטער טרעגער.

ווינטער־אָבענד. ביי פייווע׳ן: צוויי שמאָל־לאַנגע חדרים׳לעך אין אַ טיפען קעלער. ווען עס ווערט ליכטיג זעהט מען אין פאָדערגרונד־צימער, רעכט׳ס, אַ באַק־אויווען און אַ קיך. אויף דער ערד טעפּלעך שוואַרצע. פענסטער, טיעף אין דער וואנד פערגראָבען. שטיקלעך צובראָכענע מעבעל. אין הינטער־גרונד אַ צווייטער צימער. פון אַנ׳אויזערנעם אייוועלע ציהען זיך שוואַרצע רעהרען ביז צום קוימען אין דעם פאָדערשטען צימער. פון צווייטען צימער הויבט זיך אָן צו הערען דער אַלטער פייגע׳ס טריט בעגלייט מיט קרעכצען און זיפצען.

פ י י ג ע

טאַפּט און זוכט.

אַרויס, ווייזט אויס, פון שטוב. נאַר אנדרעמעלט געוואָרען און דאָס איז שוין אַרויס... קאַלט דער אויווען. נישט דערלעבט זיך אַנצואוואַרעמען... פינסטער. נישט צו מערקען, מ׳זאָל וואָס ברענען. פּלאָנטערט זיך אַרום אין דער פינסטער. פעשקע! הא?... אַרויס. האָט זי נישט געלאָזט אָפען די טיר? ס׳אַלעבען, ס׳אַלעבען! הו־הו־הו... אבי נישט אין גאנצען אין דער ערד. די טיר עפענט זיך עמיצער קומט אַריין. ווער געהט? הא, ווער געהט? בייניש?

ב י י נ י ש

גוט נ׳אווענד! דאָס בין איך.

פ י י ג ע

ביינישׂ?

ב י י נ י ש

איך בין עס. גאָר אין דער פינסטער?

פ י י ג ע

בעדאַרף איך דען ליכט? איך זוך, פעשקע איז נאַר וואָס געווען אין שטוב. אַנדרעמעלט געוואָרען. שטאַרק פינסטער, וואָס?

ב י י נ י ש

שטארק פינסטער. סע באַנ'אייך קאַלט. געמיינט די ביינער אַבי־סעל אָנוואַרעמען.

פ י י ג ע

אַ שטאַרקע קעלט. וואָס זאָגסטו?

ב י י נ י ש

אַ מורא'דיגע קעלט: גאָר נישט איינצושטעהן.

פ י י ג ע

פערדינט וואָס?

ב י י נ י ש

אפילו דעם שטריק פון זיך נישט אָבגעבונדען... קאַלט. מסתמא נישט געהייצט היינט?

פ י י ג ע

געהייצט, ווי דען?

ב י י נ י ש

מיט שפּענער מסתמא?

פ י י ג ע

מיט גראָבע שייטער האָלץ. אַליין זיי מיט מיינע הענד געזעהן.

ב י י נ י ש

גאָר אַ מורא'דיגע פראָסט!

פ י י ג ע

איז נישט פינסטער?

ב י י נ י ש

פינסטער, חושך!

פ י י ג ע

דאָרט אויפ'ן טיש דאַרף שטעהן אַ לאָמפּ.

זיי געהען ביידע אין צווייטען צימער.

ב י י נ י ש

אויפ'ן קוימען?

פ י י ג ע

דאַרטען ליגען זיי אַ מאָל... ס'וויל אין שטוב נישט איינזיצען. אפשר שלאָפט זי ערגעץ — זיי מוחל, טהו אַ קוק.

ב י י נ י ש

ווער?

פ י י ג ע

פעשקע. זי זיצט אין שטוב. געהט אַהן שיך.

ב י י נ י ש

קיינעם נישט צו זעהן, פינסטער — אַ טורמע.

פ י י ג ע

בין איך, הייסט עס, לאַנג געשלאָפען. ס'שלאָפט זיך שוין. די ברעמען לאָזען זיך אַראָב בעצייטען. נישט געפונען?

ב י י נ י ש

כ'ווייס נישט, וואו צו זוכען. אַ מורא'דיגער פראָסט געוועזן. אַז זי פערדינט נישט, כאַפּט שוין גאָר פאַר'ן האַרצען.

פ י י ג ע

נישטאָ. קען אין שטוב נישט זיצען. ביי טאָג איז דאָ געוועזן ווער אין שטוב. מען האָט זיך געשושקעט... זאָל עס אברמטשיק זיין? נישט צו דערגעהן געוועזן.

ב י י נ י ש

אַי, וואָלט איך ביי איהר דערגאַנגען! וואָס זאָגט פייווע? און די שטריק? וואָס זשאָלעוועט מען די שטריק?

פ י י ג ע

אויף אַ יונג לייב די שטריק איינדרעהען, טהוט וועה. צו יונג איהר לייב פאַר'ן שטריק. ס'וויל דעם יאָך אויף זיך נישט שלע־פען. זאָל איך איהר דעם יאָך אָנהענגען? נישט צו זעהן, וואָס אויף דער ווייסער וועלט טהוט זיך. באַלד דרייסיג יאָהר. אפשר זעהט שוין אפילו די גאָס גאָר אַנדערש אויס...

ב י י נ י ש

אַבער ווי לאָזט עס אַ מויד די באָבען אין דער פינסטער? פייוועץ

דאַרף מען אַביסעל אונטערטרייבען. כ'וועל איהם בארגען מיין שטריק.

פ י י ג ע

ער האָט זיין אייגענע שטריק. הו־הו־הו... אָט אַזוי זיצט מען אין דער פינסטער. בלינד און עס גלוסט זיך, פייער זאָל ברענען. הו־הו־הו עלטערע קינדער שלאָגען; ס'הייסט זיך אליין מיט די פויסטען. געקענט אַ מאַמען, האָט אָנגעהויבען שלאָגען איהרע קינדער נאָך אין די גערערעם. זיך איבער'ן בויך מיט די פויסטען. דאָס ביטער לעבען נישט פערטראָגען. דער מאַן האָט גענאָגט. נישט געווען, צו וועמען אויסצולאָזען דעם כעס...אַ גאַל פּלאַצט. וואָס איז אַ קינד שולדיג? אַ יונג קינד? ס'וויל שטיפען, ס'וויל זיך קעהרען קאָזאָלקעס.

ב י י נ י ש

אי, וואָלט איך פאַר דעם מיט'ן שטריק פאַסען געריסען!

פ י י ג ע

און ווער האָט פּייוועז דאָס לייב געריסען? אַ שטיפער געבוירען געוואָרען, נאָך ווי אַ שטיפער! אַ שווער טראָגען געהאַט מיט איהם. געוואָלט פאַר דער צייט פון די גערערעם ארויסשפּרינגען. אויפ'ן קאָפּ זיך געשטעלט און מיט די פּיסלעך אין הארצען געטראַסקעט. גאַר אַ שווער טראָגען! געבוירען געוואָרען — און מיט זיך דעם יאָך מיטגעשלעפּט. אין מיינע גערערעם אַליין דעם יאָך געכאַוועט.

אין צווייטען צימער ווערט מיט אַמאָל ליכטיג.

פ ע ש ק ע

קומט מיט אַן אָנגעצונדענער שוועבעלע.

ב י י נ י ש

גאָר! דאָ איז זי, גאָר ניט געוואוסט.

פ ע ש ק ע

בעווייזט מיר נאָר, ביינישׁ, אייער שטריק, אין וויפיעל איז זי גערעדט? איהר ווילט בארגען דעם טאַטען אייער שטריק — איהר קענט דאָך איהם אפילו פון זיך ניט אָפּבינדען.

פ י י ג ע

כ'האָב געמיינט, ביזט ערגעץ וואו געגאַנגען. מאַך פייער, מיין קינד.

פ ע ש ק ע

וואוהין זאָל איך געהן בארפוס אין אַ פראָסט?

ב י י נ י ש

אונטער'ן טיש האָט זי זיך בעהאַלטען מסתמא. אומעדום געזוכט. האַ—האַ—האַ אַלץ האָט זי געהערט. אבי אַנ'אמת גערעדט. דער טאַטע זשאַלעוועט אביסעל.

פ ע ש ק ע

ער זשאַלעוועט, ער זשאַלעוועט.

ב י י נ י ש

איז ער אַ נאַר. קינדער מוז מען שלאָגען. נאַר געפּאַסעוועט אויפ'ן הוילען לייב.

פ ע ש ק ע

ווי גוט איז אייך, ביינישׂ!

ב י י נ י ש

נו, נו, איך האָב חוזק געמאַכט. גלויב מיר, איך האָב חוזק געמאַכט.

פ י י ג ע

האָסט גאָר נישט חוזק געמאַכט, ביינישׂ, ס'רעדט זיך אַ מאָל אַרויס און מען מיינט אליין, אז דאָס איז אַ נאַרישקייט.

ב י י נ י ש

אויף אַ טאַטען דאַרף מען זיך נישט אָנלעגען, אַ טאַטע דאַרף שלאָ־גען, אַז אַ קינד לעגט זיך אָן אויף זיינע פּלייצעס.

פ ע ש ק ע

כ'וויים נישט, מיינט איהר, אַז איהר האָט גערעדט מיט'ן טאַטען? ביינישׂ מיינט, אַז מיט זיינע שטריק וועט ער קענען העלפען דעם טאַטען מיך צובינדען.

פ י י ג ע

צינד בעסער אָן אַ ליכט.

פ ע ש ק ע

כ׳קען אין דער פינסטער אויך זיצען. זי צינדט אָן אַ שוועבעלע. איהר וואָלט האָבען אייגענע קינדער, וואָלט איהר שוין גאָר אָנ־דערש געווען ג... . איז אין כעס און ווייסט אפילו ניט, וואָס אַ קינד איז.

ב י י נ י ש

איך וואָלט זיי נישט געשאָנעוועט. פאַר צינדען שוועבעלעך אומ־זיסט, וואָלט איך די פינגער געבראָכען... איך לאַך, נאַר!

פ ע ש ק ע

ס׳איז מיר אַלץ איינס: יא געלאַכט, נישט געלאַכט. מיינע קליי־דער זענען אויפ׳ן וואַנד צופוילט געוואָרען פון שימעל. ווי לאַנג נאָך וועל איך דאָ זיצען? ביז מיינע זייטען וועלען אָנהויבען צו פוילען? לעבעדיגערהייט פוילען וויל איך נישט. און — כ׳וועל נישט!

זי רייבט אָן אַ שוועבעלע.

פ י י ג ע

נישט צינד אומזיסט, נישט צינד... איז עס יונג, איז עס אָהן שכל; ס׳וויל קלוג זיין. נאַריש קינד! וואו מען ווערט געבוירען דאָרט ווערט מען פערלוירען. אין קעלער האָט דיך דיין מאַמע געבוירען, וואָס נישט? נאָך נאָסער ווי אין דעם געווען. די ווענט מיט שימעל בעדעקט. פאַר׳ן בעט מיט זעק פערהאַנגען. די זעק צו־פוילט געוואָרען. דו האָסט געלאַכט, געקלאַפּט מיט די פיסלעך און געלאַכט. אַנדערע קינדער הויבען גאָר פריה אָן צו לאַכען; אויף דער אַנדערער וואָך: נאָך גאָר אין קינד־בעט... הויבט עס נאָר אָן צו רעדען, לאַכט עס שוין נישט מעהר, וויינט עס...

פ ע ש ק ע

איך וועל איצטער מעהר נישט וויינען... וויינען — מעהר נישט!

ב י י נ י ש

וועסט נאָך וויינען אין די פויסטען: בעגראַבען דעם קאָפּ אין קי־

שען און וויינען... ביי מיר איז ווארעמער — א גוטע נאכט!
גיעהט ארויס.

פ ע ש ק ע

ער האט אפילו קיין שכל נישט א געלעכטער צו מאכען. בונטעוועט דעם טאטען.

פ י י ג ע

דער טאטע איז איצטער אויך נישט שלעכט. צרות, מיין קינד, מאַ־כען שלעכט. מען ווערט ביין אויף זיך אליין — שילט מען זיך אליין. א קינד איז דען נישט א שטיק פון'ם אייגען לייב?

פ ע ש ק ע

ער קען דאך נישט זעהען אפילו, אז איך הויב אויף דעם קאפ.

פ י י ג ע

אז זיין קאפ, מיין קינד, ליגט איהם צעהן איילען אין דער ערד. צי לאכט ער אמאל, — כ'הער נישט. קיין מאל נישט. צרות נאגען. מען לעבט אין קבר. דוכט זיך, כ'זעה נישט, אין די אויגען פינס־טער: איז דען א חילוק וואו כ'זיץ, אויבען, צי אונטען? אלץ איינס, דוכט זיך—ניין! אבער ניין. שפיר איך מיט מיינע בלינדע אויגען, אז כ'ליעג אין גרוב. קענסט זיך נישט אויפהויבען, וואס קומט פון דעם ארויס?... הו־הו־הו—ביזט גערעכט, מיין קינד, ביזט גערעכט. מיט מיינע בלינדע אויגען שפיר איך, אז דו ביזט גערעכט; כ'וועל דיך מיט מיינע הענד בעשירמען. דער טאטע וועט דיך נישט טשעפען. כ'וועל איהם נישט לאזען שלאגען. כ'וועל איהם זאגען —

פ ע ש ק ע

וואס האסטו דען איהם צו זאגען? כ'וויים נישט, צי ער שלאגט מיך פאר ליעבשאפט, צי פאר יסורים.

פ י י ג ע

כ'וועל איהם זאגען, מיין קינד, אנ'עלטער קינד בעדארף מען שאַ־נעווען, מען דארף פאר דעם דרך ארץ האבען. ער קען נישט זעהן, מיין לעבען, אז דו געהסט אום לעדיג. א מענש, אז ער טרינקט זיך,

אפילו אַ שטרייעלע אין איהם שווער אויף זיך צו האלטען. וואו ביזטו, מיין קינד?

פּעשקע

אַט בין איך.

זי צינדט אָן אַ שוועבעלע.

פּייגע

אַז דו מאכסט פייער, דוכט זיך מיר, אַז איך זעה דעם גאַנצען קעלער.

פּעשקע

זעהסט נישט, באָבע; אַז קיינער פון אונזערע זעהט איהם נישט.

ס׳ווערט ווידער פינסטער.

פּייגע

אַט, זעהסטו, האָב איך געמערקט, אַז עס איז ווידער פינסטער געוואָרען.

פּעשקע

כ׳וועל דיר מאכען באַלד ווידער ליכטיג.

רייבט אַ שוועבעלע.

פּייגע

אַ שאַד, אַ שאַד. געוויס מערק איך. אַלץ מערק איך. אפילו דיך מערק איך אויך. אין אַ ווייל אַרום. די שטוב לעדיג. כאַטש וואַרעמע וואסער; ער וועט קומען פון גאַס אַ צופראָרענער...

פּעשקע

וואָס וועט פון׳ם ביסעל וואַסער אַרויסקומען? זאָל שוין זיין, וואָס עס וויל. איך האָב נישט געקענט. באָבע, איך האָב מעהר נישט געקענט! פון הונגער שטאַרבען, אבי נישט לעבעדיג פער־פוילט ווערען. אָך, באָבע, באָבע, באָבע!

זי וואַרפט זיך צו דער אַלטער אויפ׳ן האַלז.

פּייגע

דו ביזט שוין אַזוי לאַנג פון פאַבריק און דער טוטון האָט נאָך נישט אויסגעוועבט.

פ ע ש ק ע

די ביטערניש וועט זיך שוין הערען פון מיר, צייט איך וועל לעבען. זאג מיר, באבע, פארוואס איז אזא יונג-בלוט, ווי איך, אזוי אומעטיג?... באבע, מיר איז אומעטיג, מיך דריקט! כ'וועל אפשר אויסגעהן פאר אומעט? זאל דער טאטע קומען און מיר דאס לייב מיט א שטריק צופאסעווען, וועט מיר אפשר גרינגער ווערען.

פ י י ג ע

ביזט, מיין קינד, זיבצעהן יאהר אלט — און איך זיבציג. שווער איז צו פערמאכען די אויגען. פערמאכט מען זיי שוין יא — פאלט פון הארצען א שטיין אראב. דיר איז אומעטיג, און מיר איז פינס-טער.

פ ע ש ק ע

מיינסט, באבע, כ'פויל זיך צו ארבייטען. כ'בין נישט פויל, באבע! אלץ אין דער וועלט וואלט איך געטהאן, אבי מיר זאל גרינגער ווערען.

פ י י ג ע

מאך זיך מיין קינד, א וועג, ווי אזוי פון דאנען ארויסצוגעהן. כ'האב פריהער געזינדיגט. מיר האט זיך געדוכט, מען רעדט, מען שושקעט זיך... מסתמא אברהמ'טשיק געוועז. אפשר וועט ער דיך פון דאנען ארויספיהרען. כ'האב פאר ביינישען געגרעדט, כ'האב עס נישט געטארט...

פ ע ש ק ע

אך, באבע! ווען דו זאלסט וויסען, ווי אט דא קלעמט מיר; עס רייסט מיר מיט אייזערנע קאמען. דאס גאנצע לייב ווערט מיר קאלט און ווידער הייס. אין די אויגען ווערט מיט אמאל נאך פינס-טערער, ווי דיר איז... די מאמע פלעגט מיך פאר די האר רייסען. איך בין קליין געוועז. כ'האב נישט פערשטאנען, פאר וואס. און זי האט מיך פאר די האר געריסען. זאג, צי איז איהר דען גרינגער געווארען, אז מיר האט וועה געטהאן?

פ י י ג ע

זי האָט זיך אליין ס'האַרץ געריסען. כ'ווייס, מיין קינד, ווי זי האָט דיך ליעב געהאַט, נאָר די יסורים. דיין מאַמע איז פון הונגער געשטאָרבען. דיך האָט זי מיט קאַרטאָפּעל געקאָרמעט, און אליין די שפּייעכץ געשלונגען, די טרערען געשלונגען... שווייגט אַ ווײַלע. באַלד וועט דער טאַטע קומען הונגעריג און דו האָסט פאַר איהם גאָרנישט צוגעגרייט, מיט וואָס זיך צו קוויקען, וועט ער באַלד זיין אין כעס... אַ מאַמע קען אַליז, אַ טאַטע — נישט. אַ מאַמע קען פאַר דער צייט אין דער ערד אריינגעהן — אפילו לעבעדיגער־הייד, און ווען דיין מאַמע האָט געוויינט איבער דיר, ווען דו האָסט, נישט היינט געדאַכט, געפּאַקט און געמאַזעלט און ווען די צרה האָט זיך איז האַלז אריינגעקליבען, האָסטו שוין נישט גע־הערט... דאָס, מיין קינד, האָב איך געהערט... מיט מיינע בלינדע אויגען, און מיין לייב האָט געברענט: טרערען האָבען גע'שרפ'עט. אַ בלינדער קען נישט וויינען. ניין, ער קען נישט. איז דען דיין מאַמע מיין טאָכטער נישט געווען?... איין שטיק ליכט. און מיט מיינע בלינדע אויגען האָב איך געשפּירט, ווי עס געהט איין, געהט אויס ווי אַ ליכט... הו־הו־הו — דיר איז אומעטיג, פאַרוואָס דען נישט? איך זעה נישט. וואָלטען זיך מיר מיינע אויגען געעפענט — ווי אַ קליין קינד וואָלט איך געבליפּעט. כ'וואָלט דיין טאַטען דער־זעהען — און נישט דערקענט. דער פּנים מוז זיין פערענדערט... אז מען שלאָגט אַנ'עלטער קינד, בעדאַרף שוין דער פּנים זיין שוואַרץ פאַר יסורים. אז מען רייסט אַ בת־יחידה פאַר די האָר. מיין קינד, פאַר יסורים טהוט ער דאָס.

שטיל.

פ ע ש ק ע

כ'בין אין פאַבריק געגאַנגען און געפּוילט אין דער ביטערניש, און פון אַלע זייטען זיצען: פערגעלטע, פערגרינטע פּנים'ער און שווייגען; שווייגען און פוילען. און איך שוויג אויך. און אין מיר רייסט

עס ווערט אומעטיג. אוי, ווי אומעטיג! אז אַ ליכט געהט אויס און שמעלצט זיך. און אַז מענשען שמעלצען זיך, געהען אויס; בויגען זיך און פאלען אין גאנצען אום — פאלט אַן אימה אָן. זאָג, זיך, פּלאַצט דאָס הארץ. ס'איז אויף מיר אַ פּחד אָנגעפאלען. באָבע! באָבע! צי בין איך אומגערעכט, אַז איך ענטלויף פון פייער, איך זאָל זיך ווי אַ ליכט נישט צושמעלצען?... אַז איך זעה, ווי אַ פּנים ווערט געל, ווי אַ בלעטעל אין אָסיען, האָב איך מורא. ווערט מיר ביז צום שטארבען. מיר דאכט, אַז מיט איינמאָל איז מיין פּנים צוקנייטשט געוואָרען. און די אויגען... אוי, באָבע, כ'האָב עס גאָר מורא ארויסצורעדען פון מיין מויל. און דאָ איז נאָך ערגער... זאָג, באָבע, צי פיהלסטו גאָרנישט, זיצענדיג אין קעלער, אַז דער גרויסער מויער ליגט אויף דיר, אויפ'ן קאָפּ, ליגט און דריקט דעם שארבען מיט'ן מארך אינאיינעם?

פ י י ג ע

קושט פּעשקע'ן.

אַך, די יוגענד! ווי עס פיהלט, ווי עס שפּירט דעם וועהטאָג! בין איך יונג געוועזן, מיין קינד, מיט אויגען, אין דיינע יאָהרען, האָט מיין לייב אַלץ געשפּירט. וועה האָט געטהאָן — אונערבארעמדיגע יסורים, מען האָט מיר מיינע גליעדער געבראָכען. כ'האָב די ליפּען פערביסען — ביז בלוט, פאר יסורים פערביסען און געשוויגען. כח איז געוועזן מעהר, צום שווייגען — גבורה געוועזן. די גבורה איז ביי היינטיגע קינדער נישטאָ... הו־הו־הו—יסורים, יסורים און קיין גבורה איז נישטאָ.

א ב ר ה מ ' ט ש י ק

קומט אַיין.

גאָר אין דער פינסטער זיצט איהר. איז ווער דאָ?

פ ע ש ק ע

קום אהער, אברהמ'טשיק.

פ י י ג ע

מיר האָבען זיך פאררעדט און קיין פייער נישט אָנגעצונדען.

א ב ר ה מ׳ ט ש י ק

אין דער פינסטער זעהט מען נישט, ווי מיין פנים איז אין שאָשע פערשמירט.

פ ע ש ק ע

ס׳איז קאַלט אויף דער גאַס?

א ב ר ה מ׳ ט ש י ק

א פראָסט א שטאַרקער. שטעהענדיג אין דער הויף אויף די קוימענס, איז נאָך קעלטער. דער ווינד בלאָזט פון אַלע זייטען.

פ ע ש ק ע

מען קען נאָך אמאָל פון אויבען אַראָבפאַלען אויף. דער ווינד קען א טרייב טהאָן.

פ י י ג ע

אויפ׳ן גלייכען וועג ווערט מען נאָך גיכער געשטראָפט.

א ב ר ה מ׳ ט ש י ק

ס׳איז גוט צו שטעהן אויפ׳ן שפּיץ דאַך און קוקען אין גאַס אַראָב, זעהען, ווי די מענשען קנורען זיך. זיי דרעהען זיך איין אין דרייען און לויפען פונקט, ווי עמיצער וואָלט זיי מיט א לאַנגער בייטש טרייבען.

פ ע ש ק ע

אָט צינד אָן דאָס לעמפּעל.אויפ׳ן טיש שטעהט עס. מיר איז קאַלט אין די פיס, כ׳געה באָרפוס.

א ב ר ה מ׳ ט ש י ק

ער צינדט אָן אַ קליין לעמפּעל און לאָזט עס שטעהן אויפ׳ן טיש. דעם קעלער הילען שאָטענס איין.

פ י י ג ע

שוין ליכטיג?

א ב ר ה מ׳ ט ש י ק

וואָס האָט איהר זיך אזוי איינגעקנורעט אינאיינעם?

פ ע ש ק ע

בעפרייט זיך פון דער אַלטער; איהר געזיכט איז בלאַס אָהן אַ

שפור פון פרעהליכקייט. מיר האבען זיך געווארעמט. אוי, ביזטו שווארץ! וואש אב דעם פנים ביי אונז.

זי דריקט זיין האנד.

אברהמ'טשיק

ער קוקט זי א צייט אן אין די אויגען. וואשט זיך.

פייגע

פונדעסטוועגען, מיין קינד, מאך פייער. אפשר וועט ער וואס ברענגען פון גאס, וועט מען פערקאכען.

אברהמ'טשיק

נו, איצטער בין איך שוין וויים?

פעשקע

ביזט נאך אלץ אין סאזשע פערשמירט.

זי פאלט איהם אויפ'ן האלז. א ווײלע שטיל.

פייגע

מאכסטו פייער?

פעשקע

סוד'עט איהם וואס אויפ'ן אויער. זי קוקט אויף דער אלטער, רעדט הויך.

איז א שטארקער פראסט, זאגסטו?

אברהמ'טשיק

א פראסט און א ווינד.

פייגע

שטעלסטו וואס צום פייער. דער טאטע וועט קומען. זאל ער נישט זיין אין כעס.

פעשקע

זי זאגט אברהמ'טשיקען וואס. ער ציטערט אויף, זי בעפרייט זיך פון איהם און בלייבט שטעהן צעשטרויט.

א לעדיגע שטוב, א לעדיגע שטוב...

אברהמ'טשיק

ער געהט צו צו פעשקע'ן, נעהמט איהר האנד.

פ י י ג ע

אברהמ'טשיק איז שוין אוועקגעגאנגען?

א ב ר ה מ'ט ש י ק

איך בין דא.

ער רעדט איהר וואס אויפ'ן אויער.

פ ע ש ק ע

שאקעלט מיט'ן קאפ, ווי א צייכען אויף ניין. רעדט הויך אויף דער אלטער'ס זייט.

ווי ליכט האבען זיי זיך געשמאלצען ענטקעגען פייער, און פון טאג צו טאג איינגעגאנגען... כ'האב נישט געוואלט פאר דער צייט אין דער ערד אריינגעהן. מיין יונג־בלוט וויל נאך לעבען, מיין יונג הארץ וויל נאך אויפבליהען. בין איך אויפגעשטאנען פון שלאף און דערזעהען, אז מיינע קליידער זענען צופוילט געווארען, אויפ'ן וואנד הענגענדיג.

זי בעגראבט איהר קאפ אויף זיין ברוסט, און איהר קערפער ציטערט פון געוויין.

פ י י ג ע

קינדער, דער טאטע וועט קומען.

פ ע ש ק ע

איידער דאס אויג זאל נאך דער צייט אנהויבען צו זעהען אלץ, וואס ארום טהוט זיך, איז שוין גלייכער...

פ י י ג ע

שלאגט זי איבער.

שילט זיך נישט, מיין קינד! ביזט נאך יונג. מיר וועט שוין קיינמאל גוט נישט זיין. כ'האב נאר מורא, פייווע וועט קומען.

פ ע ש ק ע

זאל ער קומען, זאל ער קומען, זאל ער מיין לייב מיט זיינע פיס טרעטען.

א ב ר ה מ'ט ש י ק

קיין מענש אין דער וועלט דארף זיך ניט לאזען מיט די פיס טרעטען.

אפילו געגען אן אייגענעם טאטען וואלט איך אויפגעשטאנען.

פעשקע

דריקט איהם צו זיך און קושט איהם שטיל.

ניין, ניין, ניין. ביזט ניט גערעכט, מיין מאמע האט מיך געלאזען. גאנץ רוהיג איבערגעלאזען. זי האט געדארפט שוין מיט די שאר־בענס אויף די אויגען פון קבר צוריק ארויסשפרינגען און מיך ניט פערלאזען.

וויינט. בלייבעןביידע געארעמט.

אברהמ׳טשיק

ווישט די טרערען.

פייגע

וויינט נישט, וויינט נישט. מענשען, וואס האבען ליכטיגע אויגען טארען נישט וויינען. געזעהען מאמעס, די באקען געל געווארען פון צופיעל וויינען אין דער יוגענד. געבליבען פלעקען. שוין אויפ׳ן גאנצען לעבען געבליבען...

פעשקע

ביי מיר, באבע, וועלען קיין געלע פלעקען נישט בלייבען אויף די באקען...

פייגע

אברהמ׳טשיק! ביזט מפרנס דיין מאמען. דיין מאמע האט דיך ליעב. אז מען האט א מאמען, וואס זאל ליעב האבען, איז שוין גענוג. אז מען שפארט אן דעם קאפ ביי א מאמען אויפ׳ן הארצען איז שוין גענוג.ביידען ווערט גרינגער. אפילו אין דער ערד ליגענדיג, ליידען די מאמעס, האבען קיין רוה נישט, ס׳טהוט זיי וועה...

פעשקע

קושט און האלזט אברהמ׳טשיקען. זי מאכט איהם א צייכען, ער זאל אוועקגעהן. רעדט הויך. דער טאטע וועט באלד קומען!

פייגע

ווער וויינט עס אין דער שטיל? ווער וויינט?

א ב ר ה מ ׳ ט ש י ק

ווינקט וואס צו פעשקע׳ן.

א גוטע נאכט! כ׳וועל נאך היינט אפשר נאך אמאל קומען.

בלייבט נאך א ווײלע בײם טיר.

פ י י ג ע

נעה געזונד, מײן קינד!

פ ע ש ק ע

שטעהט נעבען אײוועז צוטראגען.

א ב ר ה מ ׳ ט ש י ק

געהט ארױס ניט אראבנעהמענדיג די אויגען פון פעשקע׳ן.

ש ט י ל

פ י י ג ע

הו־הו־הו. — די יוגענד, די יוגענד, די שעהנע, ליכטיגע יוגענד! אין א ווײלע ארום. מײן קינד, דו ביזט הונגעריג, מאך פײער אין אײוועז.

פ ע ש ק ע

נײן, באבע, איך בין נישט הונגעריג.

פ י י ג ע

אין דײן קול ליגט עס, מײן קינד; עס ציטערט.

פ ע ש ק ע

נײן, באבע, כ׳בין נישט הונגעריג.

פ י י ג ע

שעהנע, ליכטיגע יוגענד...

א שווערע שטילקײט.

פ י י ו ו ע

קומט ארײן. ער איז אויפגעדרעהט פון קעלט. לעגט אויפ׳ן טיש א קלײנעם טײל פון א לאבען שווארץ ברויט. דרעהט זיך ארום אין שטוב.

פ י י ג ע

פײוועז?

פ י י ו ו ע

שווייגט. ער זעצט זיך ביים טיש, אָנגעשפּארט דעם קאָפּ אויפ'ן האַנד.

פּ ע ש ק ע

קוקט איהם אָן, שטעהענדיג ביים אייוועז.

פ י י ג ע

הויבט זיך אויף פון איהר אָרט.

פייווע, דו ביזט דאָך געקומען, הא? פּעשע, דער טאַטע איז גע־קומען?

פּ ע ש ק ע

יא.

פ י י ג ע

לעג אַז א פייער, פּעשע. האַסט וואָס געבראַכט, פייווע? ביזט אודאי הונגעריג. זי זיצט אויף אומגעגעסען.

פ י י ו ו ע

ברויט ליגט אויפ'ן טיש.

פ י י ג ע

דער ברויט, דער ברויט. איז דען א פּעולה, אז דו ביזט... ברויט קען גענוג זיין, אָבער...

פ י י ו ו ע

לאָז, מאַמע, צורוה.

פ י י ג ע

דער מאַמע'ס בלינדע אויגען טהוען וועה. דער מאַמע'ס אַלט הארץ טהוט וועה. דאָס יונגע בלוט גיסט זיך; ס'געהט איין.

פּ ע ש ק ע

פאר מיר דאגה נישט, באָבע.

פ י י ג ע

האַסט געבראַכט ברויט, האַסטו,—א פרעהליכען פּנים צו איהם וואָלסטו געבראַכט. א פּאַר ווערטער גוט־הארציגע וואָלסטו גע־בראַכט. — ברויט אָהן דעם — סם איז עס.

פ י י ו ו ע

סם מיר נישט מיין בלוט, מאַמע!

פ י י ג ע

עס ליגט דער ברויט אויפ׳ן טיש — פאַרוואָס עסט מען איהם נישט?

זי געהט צו צו פייוועין און פירט איהרע הענד איבער זיינע אַקסעל.

שוויינסט, פאַר דעם האָב איך שוין גאָר מורא. וואָס שווייגט איהר? א שטוב מיט מענשען, און עס איז שטיל... וואו מענשען זענען, דאָרט איז שווער די שטילקייט צו פערטראָגען. מאַך א פרעהליכען פנים, זיי נישט מביש דעם ברויט. א טיש איז א מזבח און דער ברויט — זיין הייליגער קרבן, זיי איהם נישט מביש.

פ י י ו ו ע

קוקט אָן די אַלטע מיט אויפגערעגטע אויגען.

פ י י ג ע

שווייגסטו גאָר; ווייס איך שוין גאָר נישט וואָס צו רעדען צו דיר. ווייס איך שוין גאָר נישט וואָס ביי דיר אויפ׳ן הארצען איז. שרייסטו, ווייס איך; שלאָגסטו, פיהל איך; אָבער דיין שווייגען... נאָר אויף דיין קינד׳ס קאָפּ זאָלסטו דיינע יסורים נישט אויסגיסען... ס׳איז איהר גענוג. פּעשקע! וואו ביזטו? אויף מיר גיס דיין צאָרן אויס, דיין ביטער הארץ, אויף מיר.

פ י י ו ו ע

בעהאַלט זיין קאָפּ אויפ׳ן אָרעם.

פ י י ג ע

איצטער איז מעהר, ווי שטענדיג, פערביטערט דיין הארץ—שאָן דיין קינד. זאָל זי געהן איהר וועג... פייוועע, רעד זיך אוים פאַר מיר. כ׳בין דאָך דיינע א מאַמע, געדענקסט, דו ביזט א קינד געווען, כ׳האָב דיך אויף מיין שוים געכאַוועט, כ׳האָב דיך אין מיינע טרערען געבאָדען. האָסט געוויינט און געלאַכט, אַלץ ביי מיר אויפ׳ן שוים. רעד איצטער אויך פאַר מיר—כ׳וועל נאָך הער־רען, און אויב איך וועל קענען, וועלען נאָך מיינע בלינדע אויגען ווייגען.

פ י י ו ו ע

שטעלט זיך פלוצלונג, שרייט אויס, מיט גרויס שמערצען אויפ'ן געזיכט.

מא־מע !מא־מע!

פ י י ג ע

רעד נאָך, רעד נאָך...

פ י י ו ו ע

נ־ניין, כ'קען נישט...

ער געהט אַרויס פון שטוב.

פ י י ג ע

וואוהין טראָגסטו דיין ביטער הארץ, מיין קינד !?

בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב.

פ ע ש ק ע

געהט אַרויס אויף דער גאַס און קומט שנעל אַריין צוריק.

פ י י ג ע

ווער איז עס?

פ ע ש ק ע

דאָס בין איך.

שטיל.

פ ע ש ק ע

געפינט אַ שטריק, און ווערענד די אַלטע רעדט, ציהט זי איהם דורך איבער'ן רעהר פון אייוועז, נעבען טיר פון צווייטען צימער. זי אָרדענט איין אַ שלייף. די הענד איהרע ציטערען.

פ י י ג ע

דער ברויט ליגט אויפ'ן טיש פער'יתום'ט. אויף איהם האָט זיך אויסגעגאָסען דער ים יסורים. ווער קען איהם צום מויל נעהמען? ווער זאָל א מויל עפענען?... כ'שפיר, ווי דער באלקען בויגט זיך נידריגער אראָב איבער מיין קאָפּ... וואָס טהוסטו, פעשקע?

פ ע ש ק ע

מיר חלומ'ט, באָבע.

פּ י י ג ע

וואָס, מיין קינד?

פּ ע ש ק ע

אַז דאָס לעבען ווערט גרינגער און ליכטיגער.

וואַרפט זיך דער אַלטער אויפ׳ן האַלז.

פּ י י ג ע

דו ציטערסט, מיין קינד.

פּ ע ש ק ע

קושט די אַלטע.

מיר חלומ׳ט זיך, באָבע.

פּ י י ג ע

קושט פּעשקע׳ן.

וואָס, מיין קינד?

פּ ע ש ק ע

אַז נישט אייביג וועט זיך די יוגענד אַזוי פּלאָגען.

בלייבען ביידע שטעהן אַרומגענומען.

שטיל.

פּ י י ג ע

פאַרוואָס קלאַפּט אַזוי שטאַרק דיין האַרץ, מיין קינד?... שטאַרק אָבער אונרוהיג.

פּ ע ש ק ע

פאַר שמחה, באָבע...

שטיל.

פּ ע ש ק ע

בעפרייט זיך פון דער אַלטער. זי געהט צו שטיל צום טיש און הויבט אָן לאַנגזאַם אַראָבלאָזען דעם פייער פון לאָמפּ, בעמיהענדיג זיך, די אַלטע זאָל ניט מערקען.

פּ י י ג ע

שטעהענדיג אין מיטען שטוב רעדט, ווי צו זיך אַליין.

דאָס ליכט לעשט זיך... דאָס ליכט לעשט זיך...

פונקען

א פאר שטריכען.

1913

פערזאנען:

פעריל

מאטעלע, איהר קינד.

גדליה, איהר געשטארבענעם מאנ'ס פאטער.

סענדער, וואוינט די צווייטע טיר, אויף דעם אייגענעם בוידעם.

מלכה, זיין ווייב.

אַ בוידעם־שטיבעל. די סטעליע אין הינטערגרונד צו די פענסטער אַראָבגעבויגען. צווישען די פענסטער אַ נייה־מאַשין, איבערגעדעקט. רעכטס און לינקס געלעגערס. זו־מער פארנאכט. אויף איין געלעגער ליגט דער אַלטער ג ד ל י ה, שלאָפט. געגענאיבער, אויף אַ געלעגער זיצט פ ע ר י ל. נעבען איהר ליגט איהר דריי־יאָהריגער מ אַ־ ט ע ל ע; זיין קעפּעל אויף איהר שויס.

פון איהר אויסגעמאַטערט, אויסגעוויינט געזיכט קוקט אַרויס שעהנקייט און יוגענד. זי ענדיגט פלעכטען איהרע לאַנגע גאָלדיג־בלאָנדע האָר. פון צייט צו צייט בויגט זי זיך איבער'ן קינד און קושט איהם אויפ'ן קעפּעלע. זי רעדט מעהר פאר זיך, ווי צום קינד.

קינד מיינס, ליכט מיינס... ווען דער טאַטע דיינער זאָל איצטער לעבען! קינד מיינס, ליכט מיינס!

קושט איהם לאַנג און שטיל.

מ אַ ט ע ל ע

דער טאַטע ט'הײנט ניש' קומען?

פ ע ר י ל

ניין, מיין קינד.

מ אַ ט ע ל ע

דו ס'ניש' געהן צו איהם?

פ ע ר י ל

דיין מאַמע דאַרף איהר שוועלבעלע היטען. אויף דיין מאַמען וועט גאָט רחמנות האָבען. צוליעב דיר, מיין ליכט, וועט ער דיין מאַמען אויף דער ערד לאָזען.

מ אַ ט ע ל ע

הויבט זיך אונטער און קושט די מוטער.

האָב איך דיך טאַקע ליעב.

פ ע ר י ל

ווי ט'מען גערופען דיין טאַטען?

מ אַ ט ע ל ע

מיין טאַטען רופט מען עוזר.

פּ ע ר י ל

וויינט אין דער שטיל.

עוזר האָט מען גערופען דיין טאַטען. איצטער... וואָס איז מיין לעבען ווערט אָהן דיר?

מ אַ ט ע ל ע

פערדעקט זיין געזיכט.

וויינסט אויף מיין פּנים, מאַמע.

פּ ע ר י ל

קינד מיינס, ליכט מיינס... נו שאַ — דיין מאַמע וועט שוין מעהר נישט וויינען. נאַרעלע, דו וויין נישט. דיין מאַמע וועט דאָך פאַר דיר איהר גאַנץ לעבען אָבגעבען. זי וויינט, אז דער וואָס אין הימעל זאָל זי נעבען איהר שוועלבעלע לאָזען.

מ אַ ט ע ל ע

איך נאַר געלאַכט. איך טאָקע ניש' געוואָלט וויינען. גיב, איך דיר קעמען דיין קאָפּ.

פּ ע ר י ל

קינד מיינס, ליכט מיינס, ס'איז שוין באַלד נישטאָ וואָס צו קעמען. אַלץ איז אַוועק מיט'ן רויך.

מ אַ ט ע ל ע

איך וויל עסען.

פּ ע ר י ל

ווילסט עסען?... ווילסט עסען — באַלד וועט די מאַמע קאָכען פאַר איהר קינד צום עסען.

מ אַ ט ע ל ע

וואָס דו קאָכען?

פ ע ר י ל

וואס איך קאכען ?... קום, מיין קינד, לאמיר זעהן, וואס אין קור־פערט איז פארהאנען... וואס איך וועל קאכען, מיין קינד...

זי עפענט אויף א קופערט, וואס שטעהט ניט ווייט פון איהר געלעגער.

מ א ט ע ל ע

איך באלד ארייננקריכען אין קופערט, און דו פערמאך.

פ ע ר י ל

זעהסט, מיין קינד ? ס'איז דיין טאטענס נייער אנצוג. קיינמאל וועט ער עס שוין נישט אנטהאן.

מ א ט ע ל ע

איך ווערען גרויס, איך אנטהאן.

פ ע ר י ל

גאט וויים, גאט וויים. זי בינדט עס איין אין ליילאך. פאר דעם וועט די מאמע עסען קריגען פאר איהר קינד. זי נעהמט ארויס פון קופערט א לאנגען דאמען־מאנטעל פון שווארצען שטאף, ניט פער־ענדיגט, נאך מיט די ווייסע פארסטריגעס.

מ א ט ע ל ע

וואס אי' דאס, מאמע ?

פ ע ר י ל

דיין טאטע פאר דער מאמען א מאנטעל גענעהט אליין מיט זיינע הענד שפעט אין דער נאכט, פון שלאף געפאלען, און פאר דער מאמען א מאנטעל גענעהט. בעקוקט די ווייסע פארסטריגעס. זיינע גילדערנע הענד... איצטער פוילען זיי ערגעץ. זי מעסט אן דעם מאנטעל, ער גרייכט ביז צו איהרע טריט. זי בעקומט פערוויקעלט סאַ־מעט, וואס איז געווען אויף א קראגען גרייט, און מעסט אן אויף איהרע אקסלען. נעהמט ארויס פון קופערט שווארצע געשטיקטע בע־פוצונג און שפילעט צו אויף די ארבעל מאנזשעטען. זי בעפוצט מיט

אַ טויל פון דעם די ברוסט. אַ ווײַלע בלײַבט זי אַזוי שטעהן אין מיטען שטוב. זעהסט, מײַן קינד? אַזוי האָט געוואָלט דײַן טאַטע די מאַמען אויספּוצען און שבת מיט איהר געהן שפּאַצירען, און איצטער...

ס ע נ ד ע ר

קומט אַרײַן.

פּ ע ר י ל

בלײַבט אין פערלעגענהייט.

מ אַ ט ע ל ע

לויפט איהם אַנטקעגען.

טאַקע דער טאַטע געגעהט.

ס ע נ ד ע ר

וואָס קוקט איהר מיך אַן אַזוי פערוואונדערט?... ווי איהר וואָלט מיך צום ערשטען מאָל זעהן.

פּ ע ר י ל

געהט צום פענסטער, ווענדט אָב איהר געזיכט. שווייגט.

ס ע נ ד ע ר

נעהמט מאָטלען אויפ'ן האַנד.

דו האָסט עס געמאַכט, דײַן מאַמע זאָל וויינען, יונגאַטש איינער?

ער קושט איהם.

מ אַ ט ע ל ע

איך ניש' געמאַכט די מאַמע וויינען.

ס ע נ ד ע ר

ווער דען?

מ אַ ט ע ל ע

זי וויינט, דער טאַטע געשטאָרבען טאַקע.

ס ע נ ד ע ר

פּעריל....

פּ ע ר י ל

איהר האָט נישט געטאָרט קומען אַהער.

ס ע נ ד ע ר

מיר זענען שכנים. איהר ווייסט עס. איך וויל א לעבעדיגען מענשען זעהן. וואס קומט מיר דערפאר?

פ ע ר י ל

און אויף יענער זייט וואנט.... — האט גאט אין הארצען!

ס ע נ ד ע ר

זעהט, וואס איהר מאכט פון זיך! ווי א שאטען זעהט איהר דאך אוים.

פ ע ר י ל

איך ווייס אליין נישט, וואס מיט מיר איז. ערשט איצטער האב איך דערפיהלט, אז איך בין נאך עלענדער ווי מאטעלע. איך בין דאך נאך אפילו קיין צוויי און צוואנציג יאהר נישט אלט.

ס ע נ ד ע ר

טהוט אוים פון זיך דעם מאנטעל. איך וועל אבגעבען צו א שניידער, ער זאל עס ענדיגען.

פ ע ר י ל

ניין, ניין!

ס ע נ ד ע ר

וואס האט איהר זיך אזוי דערשראקען?

פ ע ר י ל

צו פריה. ער שטעהט נאך פאר מיינע אויגען. צי קאן איך גאר פון אזעלכעס טראכטען? איך וועל עס היינט אוועקטראגען פער־זעצען.

ס ע נ ד ע ר

איהר פערשטעהט....

פ ע ר י ל

רעדט נישט, רעדט נישט. איך זעה אליץ, וואס אויף יענער זייט וואנט טוט זיך. איהר זענט פריהער קיינמאל אזוי נישט געקומען.

ס ע נ ד ע ר

יא, טאקע אמת, אבער...

פּ ע ר י ל

שווייגט א ווײַלע. מאכט אויף אַ רגע צו די אויגעז, וועט איהר נאָך דאָ הערעז זיין קול... דאָ אין שטוב איז נאָך זיין קול געבליבעז. און איהר האָט גאָט אין הארצעז! איהר האָט אויף א רגע פון אייער שוועל נישט געדארפט אריבערטרעטעז.

ס ע נ ד ע ר

איך בין געקומעז אייך זאָגעז, אז איהר בעדארפט פון דער שטוב ארוים. איהר זאָלט וואוינעז ערגעץ אנדערש.

פּ ע ר י ל

זי נעהמט מאָטלעז אויפ'ן האַנד, ווי זי וואָלט זיך וועלעז בעשי־צעז.

ס ע נ ד ע ר

וואָס קוקט איהר מיך אַזוי דערשראָקעז אַז? איך בין פריהער צו אייך נישט געגאנגעז, וויל... אָבער צוליעב וואָס זאָל איך עס זאָגעז? איהר זענט דאָך קיין קינד נישט...

פּ ע ר י ל

האָט גאָט אין הארצעז! אייער ווייב ליגט אויפ'ן טויטעז בעט. עס קעהרט זיך מיר דער מח אין קאָפּ איבער. וואָס ט'איהר געטהאָז? ווי ט'איהר גאָר מיין שוועל איבערגעטראָטעז?

מ א ט ע ל ע

הויבט אָן וויינעז ביי דער מוטער אויפ'ן האַנד.

פּ ע ר י ל

איהר זעהט, ס'קינד פערשטעהט אויך וואָס איהר האָט געטהאָז.

ס ע נ ד ע ר

איך פערלאנג פון אייך גאָרנישט.

פּ ע ר י ל

איך בעט אייך, געהט איצט ארוים פון דאנעז.

ס ע נ ד ע ר

איך וועל עס נישט טהאָז.

פ ע ר י ל

פערלירט זיך.

קינד מיינס, נעהם שטארקער ארום דיין מאמען... איך וועל אפשר פון זינגען אראב!

ס ע נ ד ע ר

געהט צו איהר. רעדט מיט א ציטערדיגער שטים.

הערט מיך אוים, איך...

פ ע ר י ל

אין שרעק.

אייער ווייב לעבט נאך...

ס ע נ ד ע ר

איהר בעדארפט עס נישט זאגען. איהר ווילט אזוי לעבען, גלייך ווי איך. פונקט ווי עוזר האט געוואלט לעבען.

פ ע ר י ל

ניין, ניין...

ס ע נ ד ע ר

איהר ווייסט אליין, אז איך בין אין איהר קרענק נישט שולדיג.

פ ע ר י ל

זי לעבט דאך אבער. און אפשר געהט זי איצטער אוים, און קיי־נער שטעהט ביי איהר בעט נישט... לאמיר בעסער ביידע צו איהר געהן... איך וועל בעסער צו איהר געהן...

ס ע נ ד ע ר

איהר וועט עס נישט טהאן, פעריל!... איך וויל נישט. איהר זאלט זי זעהן... ניין, איהר וועט נישט געהן. שוין באלד א יאהר, אז איך שטעה נעבען איהר טויט'ען בעט. אויף מיר איז א שרעק אנגע־פאלען. איך ווייס שוין אליין נישט, ווער עס בעדארף שטארבען, אויף וועמען דער טויט ווארט.

פ ע ר י ל

איהר האט דאך זי ליעב געהאט.

ס ע נ ד ע ר

איהר ווייסט דאָך, פּעריל, אז איך האָב זי ווי ס'לעבען ליעב געהאַט. אָבער איך קען שוין נישט מעהר... איך קאָן דאָך איהר געזונד צוריק נישט אומקעהרען. אַט ווי איהר קאָנט עוזר'ן פון דער ערד צוריק נישט ברענגען א לעבעדיגען... וואָס קוקט איהר מיך אָן אזוי מיט חשד?... איך וויל האַרעווען פאר א געזונטען מענשען. איך פער־לאנג פון אייך גאָרנישט. לאָזט מיר פאר אייך מיט אייער קינד פּראַצעווען.... איהר הונגערט דאָ אַלע; איך בין דאָך א מענש מיט א הארץ. ווען איך קאָן מאכען, איהר זאָלט נישט הונגערן....

פּ ע ר י ל

דאָס וועט נישט זיין. פּערדעקט דאָס געזיכט. איך טאָר נישט, איך טאָר נישט. איז מיר בעשערט אויסצוגעהן מיט מיין קינד פון הונ־גער — וועל איך. געהט א היים... אייער ווייב איז אַליין. צום קינד, וואָס איז איינגעשלאָפען אויף איהר האַנד. שלאָפסט און ווילסט גאָר נישט וויסען, ווי דיין מאַמע פּלאָגט זיך. נו, סענדער, איהר זענט נאָך אַלץ דאָ? אויב נישט אויף זיך — טאָ האָט אויף מיר מיט קיין קינד רחמנות.

לעגט דאָס קינד אויפ'ן בעט.

ס ע נ ד ע ר

געהט צו איהר, נעהמט איהר האַנד.

פּ ע ר י ל

טהוט עס נישט.

ס ע נ ד ע ר

מיר זענען דאָך דערוואקסענע מענשען.

פּ ע ר י ל

שאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין.

ס ע נ ד ע ר

מיר זענען שכנים. אפשר האָט עס בעדאַרפט אזוי זיין, אפשר איז אונזער ביידענס מזל אזוי געווען, אז עוזר זאָל שטאַרבען. אַט, טהוט אויס דעם מאַנטעל מיט די פאַרסטריגעס. רעדט איין וואָרט!

איך וויל, אז איהר זאָלט מיר כאָטש איין צייכען געבען, אז איהר וועט ווארטען אויף מיר. איך וועל מעהר נישט רעדען פון דעם. איך וויל מעהר נישט, אז ווען איך אַרבייט, זאָל איך וויסען, אז פאר א לעבעדיגען מענשען טהו איך עס. וועל איך כח האָבען אזא יאָך אויף מיינע פּלייצעס צו טראָגען. פּעריל, איך בעט אייך.

פּ ע ר י ל

גערהט איבער צום קינד און בעהאַלט נעבען איהם איהר קאָפּ.

ס ע נ ד ע ר

איהר פערשטעהט דאָך מיך. איהר ווייסט אלץ. און אויב איך בע-געה א זינד — ווייסט גאָט אין הימעל, אז איך בין נישט שולדיג.

פּ ע ר י ל

הויבט אויף איהר קאָפּ און קוקט איהם שטום אָן.

ס ע נ ד ע ר

זעצט זיך נעבען איהר.

איך בין געזונד און שטארק. איהר זענט געזונד און שעהן. אָט בעקוקט מיינע הענד. שטארקע הענד. און אזוי עלענד בין איך. דורך טרערען. איך בין עלענד, ווי איהר, ווי אייער קינד. האָט אויף איהם רחמנות און...

זיין קאָפּ פאַלט אויף איהר ברוסט.

פּ ע ר י ל

הילפלאָז. ווערט זיך ניט. קוקט זיך אַרום פערווירט, ווי פון די שטומע ווענט וואָלט זי הילף זוכען. זי הויבט אָן פּלוצלונג וויינען אויפ'ן הויכען קול.

ס ע נ ד ע ר

ניין, טהוט עס נישט. כ'בעט אייך, פּעריל, הערט אויף. ס'איז איבער מיינע כחות.

ער קושט איהר אויפ'ן קאָפּ. זי ווערט זיך ניט.

פּ ע ר י ל

כליפּעט.

עלענד און פון גאָט פערשאָלטען....

ס ע נ ד ע ר

ניין, איהר זענט ניט פערשאַלטען. איך בין עלענד, אבער ניט איהר.

ער קושט לאַנג איהרע הענד. זי ווערט זיך ניט.

אין דער צייט הויבען זיך אָן צו הערען שוואַכע טריט הינטער דער טיר. ביידע גלייבען זיך אויס, אויפ'ן בעט זיצענדיג, און קוקען צום טיר, ווי עפּעס אונהיימליכעס וואָלטען זיי דערוואַרטען. די טיר עפענט זיך, און ס'בעוויזט זיך מלכה. איהר יונג פּנים איז האַלב טויט. די האָר אין אונאָרדנונג, אַ טוך אויף די אַקסלען, און אויף די פּיס שטעק־שיך. זי בלייבט אויפ'ן שוועל מיעד, אָנגעשפּארט אָן בייד־שטידעל. זי קוקט שטום צו סענדער'ן און פּערלען, וועלכע בלייבען אַ ווײַלע אינגאַנצען ערשטוינט.

פ ע ר י ל

לויפט פּלוצלונג צום געלעגער, וואו דער אַלטער גדליה שלאָפט, און הויבט איהם אָן וועקען.

שטעהט אויף, שווער, איך האָב מורא!

ג ד ל י ה

הא, וואָס?

מ ל כ ה

קוים וואָס זי רעדט.

האָב קיין מורא נישט, פּעריל....

ג ד ל י ה

זעצט זיך.

וואָס איז דאָ?

פ ע ר י ל

גאַטעניו, איך האָב מורא! וועקט מאַטלען. מאַטעלע, שטעה אויף...

ס ע נ ד ע ר

מלכה, ווי קומסטו אהער?...

מ ל כ ה

ביזט נישט שולדיג, פּעריל... כ'וויים.

ס ע נ ד ע ר

איך בין שולדיג, איך.

מ ל כ ה

דו אויך נישט. איהר מעגט. כ׳וויים, איהר ווילט לעבען... איהר מעגט....

ג ד ל י ה

קריכט אַראָב פון געלעגער, רייבט די אויגען.

ווער איז עס? מלכה? ביזט שוין געזונד געוואָרען?

פ ע ר י ל

זייט מיר מוחל, מלכה. איין גאָט אין הימעל ווייסט, אז איך בין נישט שולדיג. אָט, זעהט, אויף מיר איז דער מאַנטעל, וואָס איזר האָט נאָך געגעהט. מיין הארץ איז ריין.

מ ל כ ה

כ׳וויים... כ׳וויים... נישט וויין, כ׳וויים...

ס ע נ ד ע ר

געהט צו מלכה׳ן. ער נעהמט זי אַרום און **דריקט** איהר קאָפּ צו זיין ברוסט. וויל זי פון שוועל צונעהמען.

מ ל כ ה

שטרעקט אוים איהרע הענד, ווי זי וואָלט איהם וועלען פעסט אַרומנעהמען. איהרע כוחות פערלאָזען זי אָבער. איהרע פים ברעכען זיך אונטער, און זי הויבט זיך אָן אַראָבלאָזען אויף דער ערד.

ס ע נ ד ע ר

מלכה...

פ ע ר י ל

פאָלט צו איהרע פים.

זייט מיר מוחל!... מאַטעלע, קום צו מיר... האָט רחמנות אויף מיין קינד!

ס ע נ ד ע ר

לעגט מלכה׳ן אויפ׳ן געלעגער.

ג ד ל י ה

גערט צו, בעטראַכט זי.

איך וועל געהן מענשען רופען.

ס ע נ ד ע ר

נעהמט מאַטעלען אויפ'ן האַנד און הויבט אַן ווײנען אויפ'ן הויכען קול.

פ ע ר י ל

גראַבט איין איהר קאָפּ אויפ'ן טויטענס געלעגער. איהר גאַנצער קערפּער ציטערט פון געוויין.

קברים בלומען

1906

פ ע ר ז א נ ע ן :

א ל ח נ ן

נ ע מ י

ב ע ל א , עלטערע טאָכטער.

ר ב ק ה, יונגערע טאָכטער.

נ ח מ י ה

א גרויסער צימער שען געמעבלירט. לינקס צוויי פענסטער, קוקען אריין אין א גארטען. נעבען זיי א זאפע. אנטקעגען א טיר אין א צווייטען צימער.

פארנאכט

בעלא

ליגט אויף דער זאפע קוקט זיך אום יעדער ווײלע אונרוהיג.

נעמי

עפענט די טיר, קומט אריין.

בעלא

שפרינגט אויף דערשראקען.

ווער איז עס? ! דאס ביזטו מאמע?

נעמי

ווידער ביזטו אליין: וואס בלייבסטו רק אליין אין שטוב?...

בעלא

כ'האב זיך אזוי דערשראקען.

נעמי

אבער וואס בלייבסטו רק אליין? וואו איז רבקה?

בעלא

איך בין ניט אליין: איך בין ניט אליין. בעווייזט צו דער טיר אנט־קעגען. איך הער זיך צו צו יעדער טריט אין יענעם צימער... ווען איך הער נאר זיינע טריט, שפיר איך זיך שוין ניט אליין.

נעמי

פערזארגט.

דער זיידע איז דארט?

בעלא

דער זיידע איז דארט. איך הער, ווי זיכער און שטאלץ איז זיין טריט, ער שפירט גאר ניט, וואס ארום איהם איז.

נעמי

טאכטער מיינע, ניט מאך מיר גרעסער דעם טרויער מיינעם. גענוג

האָט מיך שוין דער, וואָס איז הימעל, בעשטראָפט. איך האָב שוין ניט קיין טרערען צו בעוויינען דאָס אונגליק.

ב ע ל א

וואו איז רבקה? וואָס זעהט מען זי ניט דעם גאַנצען טאָג? זי געהט אום אַליין הינטער'ן שטאָדט. ס'איז שוין באַלד נאַכט — און זי איז נאָך נישטאָ.

נ ע מ י

פאַר איהר שרעקט מיר גאָר דאָס האַרץ. ביי נאַכט האָב איך גע־הערט, ווי זי האָט געלאַכט פון שלאָף — אָבער שטאַרק געלאַכט. כ'האָב זיך דערשראָקען.

ב ע ל א

קוקט זיך אַרום צושטריימ.

ביי נאַכט האָט זי געלאַכט. זי לאַכט שטענדיג. איהר פּנים לאַכט אַליין, איהרע אויגען לאַכען אויך.

נ ע מ י

קום, טאָכטער מיינע, אין גאָרטען. וועסט זיך אַביסעל אָבפרישען.

ב ע ל א

נחמיה איז גאָר היינט ניט געווען? האָסט איהם גאָר ניט... נחמיה איז... זעץ זיך נעהענטער צו מיר, מאַמע. כ'האָב געמיינט, אַז ער וועט קומען. עס שוועבט וואָס אַרום אין אַלע ווינקעלאך. ווען איך געה אַרום, ווען איך ליג און האַלט אפילו פעסט פערמאַכט די אויגען, זעה איך שטענדיג איינס. דער זיידע געהט זיכער אום, און נאָך איהם שפּאַצירט נאָך עפּעס איינער מיט טויזענדער אויגען. און זיינע גלידער קנאַקען אַ ביין אין אַ ביין.

נ ע מ י

וואָס איז מיט דיר, טאָכטער מיינע?! וואָס זעהסטו?

ב ע ל א

מיר דוכט זיך, אַז יעדע נאַכט לאָזט זיך אַראָב אַ גרויסער, שוואַר־צער פליגעל איבער אונזער שטוב... איך זעה יעדע נאַכט... מאַמע! וואו איז מיין שוועסטער? פאַר וואָס האָסטו מיין שוועסטער רו־

היגקייט געשענקט?

נ ע מ י

אונטער איין הארצען האָב איך אייךביידען אויסגעטראָגען: פון איין מילך האָט איהר ביידע געזויגען... קום, מיין קינד.

ב ע ל א

איך קען דעם זיידען אליין ניט לאָזען.

נ ע מ י

קום מיט מיר.

גערען אַרויס.

נ ח מ י ה

קומט אַריין. קלאַפּט אין טיר אַנטקעגען.

א ל ח נ ן

עפענט די טהיר.

ווער קלאַפּט עס? אַה, נחמיה! איהר זענט עס. כ'האָב שוין היינט געטראַכט וועגען אייך. איז גאָר קיינער אין שטוב ניט געווען? איך האָב געמיינט, אז רבקה איז אין שטוב. כ'האָב געמיינט, אז זי שטעהט הינטער דער טיר און הערט זיך צו... אַלץ געהט איבער בירושה: קינדווייז פלעג איך האָלט האָבען שטעהן הינטער דער טיר און צוהערען זיך, וואָס מען רעדט... איז גאָר קיינער ניטאָ?

נ ח מ י ה

פון ווייטען, דאַכט מיר, האָב איך געזעהען בעלא'ן מיט איהר מו־טער. זיי זענען אין גאָרטען געגאַנגען.

א ל ח נ ן

זעהר גוט. איך היט זיך פון זיי. ווייבער מאַכען דעם טרויער נאָך גרעסער. זיי האָבען מיר מיין קאָפּ מיט טרערען נאַס געמאַכט. — וואו איז רבקה?

נ ח מ י ה

איך האָב זי ניט געזעהען.

א ל ח נ ן

דאָס איז נאָך דער איינציגער קוואַל פון אונזער לעבען. קלאַפּט

נחמית'ן איבער'ן פלייצע. נו, דערצעהלט מיר וואס!

נ ח מ י ה

וואס קען איך אזוינס דערצעהלען, אז ס'זאל זיין פאסענד פאר אייך?

א ל ח נ ן

אלץ איז פאסענד פאר מיר... כהאב אלץ אין מיין לעבען איבער־געלעבט. — נאר שווער איז צו טראגען יוגענד אין קבר אריין...

זעצט זיך אויפ'ן דיוואן, קלערט א ווײלע. יא, איהר זענט נאך יונג — זאגט מיר, וואס פיהלט א יונג הארץ?

נ ח מ י ה

עס האפט, עס לעבט — אויב האפנונג און לעבען איז אין דעם פא־ראן.

א ל ח נ ן

אויב לעבען איז אין דעם פאראן. מהום... אין מיין שטוב איז גע־שעהן, אייגענטליך, א גאנץ געוועהנליכע זאך: מיין זון איז ביי מיר געשטארבען. ס'האט געמוזט אזוי זיין: נאר הינטער ארום האט זיך ווער אין מיין שטוב אריינגע'גנב'עט. ניט גאנץ רוהיג איז דא ארום. יא, נחמיה: שווער צו טראגען מיט זיך סודות אין קבר אריין.

נ ח מ י ה

רבקה איז שוין לאנג אוועקגעגאנגען?

א ל ח נ ן

די פעלדער זענען שוין אבגעשניטען, יא? די גארבען אויך אראב־געפיהרט? עס גיסט רעגענס, און די פעלדער מוזען שוין געוויס זיין שווארץ. שווארץ געווארען. געוויס האט געמוזט בלייבען גאר־בען אונטערן רעגען. שטעהן שווארץ. וועלען שוין צופוילט ווערען.

נ ח מ י ה

עס געהט גאר קיין רעגען ניט. היינט איז זעהר שען.

א ל ח נ ן

צווישען די שווארצע פעלדער קריכען ארום שווארצע קראהען און שרייען.

נ ח מ י ה

איך האָב ליעב צו זיין אין פעלד אין אַ הייסען זומערטאָג. די שנ־־טער און שניטערינס קלייבען זיך צונויף אין איין בינטעל און זינגען, און שטיפען.

א ל ח נ ן

ווער קלאַפּט עס אין מיין וואַנד ! ? מען קלאַפּט... וואָס קוקט איהר מיר אַזוי אָן, נחמיה ?

נ ח מ י ה

איך קוק, ווי עס שפּיעלט נאָך די יוגענד אין אייערע אויגען.

א ל ח נ ן

זיין קול ציטערט.

שטיל און רוהיג בין איך ביי מיין מאַמען אין שוים געזעסען : געלעגט מיין קאָפּ אויף איהר ברוסט. פון אָפענעם פענסטער האָט אַ ווינד געטראָגען און געגלעט מיין געזיכט. יאָ, דאָס האָט דער שטורם־ווינד זיין אינגערן ברודער, צו מיר געשיקט. דאָס הארץ מיינס האָט געציטערט. שטאַרק געציטערט. יאָ, נחמיה. איך האָב גע־הערט אַז איהר רעכענט אין וועג אריין זיך לאָזען ?

נ ח מ י ה

ס'ווילט זיך ניט שלאָפען דעם גאַנצען לעבען אויף דעם אָרט, וואו מיין קבר דאַרף זיין. אַ מענש דאַרף יעדען טאָג אויף דאָס ניי גע־בוירען ווערען ?

א ל ח נ ן

אַ שטורם האָט זיך אין מיין שטוב אַרוונגעריסען. ס'ברעכט זיך, ס'ברעכט זיך אַלעס וואָס ס'איז פערפלאַנצט געווען... — ס'קלייבט זיך ניט אויף אַ רעגען ?

נ ח מ י ה

די זון שיינט.

א ל ח נ ן

וואָס, דו זאָגסט עפּעס ?

נ ח מ י ה

איך זאָג, אַז איהר זענט נאָך מונטער און פריש, ווי אין דער יוגענד.

א ל ח נ ן

מערקווירדיג! מיינע מיטעלע יאָהרען זענען פון מיר אינגאַנצען פערשוואונדען געוואָרען און קינדערשע נאַרישקייטען שווימען פאַר מיר אַרוים. איך בין קינדוויין א בעל־פּחדן געווען. אונזער שטוב איז אויף א הויכען אָרט געשטאַנען. ס'פלעגט זיך זעהן די גאַנצע געגענד אַרום. דער טייך, וואָס איז ניט ווייט דורכגעגאַנגען, האָט זיך יעדע ווינטער צוגאָסען, און די גאַנצע געגענד איז געשטאַנען אין וואַסער. און שווארצע, אָהן בלעטער, פלעגען שטעהן די בוימער ביז העלפט אין וואַסער, און פאָכען מיט די נאַקעטע צווייגען... האָב איך מורא געהאַט ביינאַכט אַליין צו שלאָפען. מיר פלעגט זיך אויס־דוכטען, אַז די בוימער הויבען זיך אַז ביינאַכט צו בעוועגען און וואַנדערען אום איבער די בלאָטעס... ס'ווערט פינסטער. כ'וועל מיי־נע קינדער געהן זוכען. קינדער מיינע, קינדער מיינע! וואָס האָט איהר מיך איבערגעלאָזען?

נ ח מ י ה

איהר זענט ניט אַליין.

א ל ח נ ן

כ'האָב זיך גאָר פערפלוידערט. כ'האָב זיך גאָר פערפלוידערט. איך וועל געהן צו מיינע קינדער.

געהט אַרויס פון שטוב.

נ ח מ י ה

בלייבט אַליין זיצען אויפ'ן זאָפע.

ר ב ק ה

קומט אַריין, ווארפט זיך נחמיה'ן אויפ'ן האַלז.

ביזט דאָ! זאָג, וואָס האָסטו זיך אַזוי געשפּעטיגט? כ'האָב שוין קיין כח ניט געהאַט צו וואַרטען אויף דיר איך וויל לעבען — און דאָ — אמת'ע טויט־שרעק. קיינער ניטאָ?

נ ח מ י ה

כ'האָב מיט'ן אַלטען פערבראַכט. זיינע אויגען בלאַנזשען ארום דערשראָקען.

ר ב ק ה

בעלאַ איז אויך ניטאָ?

נ ח מ י ה

ניטאָ.

ר ב ק ה

זי וויים גאָר ניט, אַז דו ביזט דאָ?

נ ח מ י ה

זיי מוזען אַלע אין גאָרטען זיין.

ר ב ק ה

דער זיידע איז אויך ניטאָ?

נ ח מ י ה

ניטאָ.

ר ב ק ה

און די מוטער?

נ ח מ י ה

זי מוז היטען בעלאַ'ן, זי זאָל זיך ניט שרעקען.

ר ב ק ה

שיט אויס פון שירץ אַ באַרג פערשיעדענע בלומען.

זעה, וואָס בלומען איך האָב געבראַכט! איך בין הינטערען שטאָדט געוועזן. דאָס האָרץ האָט מיר געזאָגט, אַז דו ביזט שוין דאָ. כ'האָב זיי אַלע פאַר דיר געריסען. די גאַנצע נאַכט האָב איך ניט געקענט אַז אויג פערמאַכען. כ'האָב זיך קוים ביז פריהמאָרגען דערוואַרט. איך זאָל קענען פאַר דיר פרישע בלומען קלייבען. די מוטער האָט מיך ניט געלאָזט געהן, איך האָב זיך ארויסגע'גנב'עט — זעה, ווי שען דאָס איז!

נ ח מ י ה

וויין, איך וועל דיר זיי אין דיינע לאָקען איינפלעכטען.

ר ב ק ה

כ'האָב מורא פאַר דער שוועסטער. זי וועט זעהן ביי מיר בלומען אויפ'ן קאָפּ. זי וועט פערשטעהן, אז כ'האָב זיי אויפ'ן בית־עולם צווישען די קברים געריסען... הערסט, נחמיה, וואָס ביינאַכט איז געווען? די מאַמע האָט זיך אויך אויפגעכאַפּט פון שלאָף. איך האָב געדרעמעלט, נאָר די אויגען זענען ביי מיר געווען אָפען. איינגאַנ־צען אָפען. און איך הער: עס עפענט זיך די טיר,; און דערנאָך שטילע, גאָר שטילע טריט, קינדערשע טריט. און איך זעה, מיין פּופּע, וואָס כ'פלעג זיך מיט איהר שטענדיג שפּילען, געהט אום אי־בער'ן שטוב. אָבער אַזוי שען! די בלאָנדע לאָקען איהרע צעוואָר־פען אויפ'ן שטערען. כ'האָב זיך שטאַרק צעלאַכט, — אָבער שטאַרק געלאַכט!

ר ב ק ה

וואָס האָסטו געלאַכט?

ר ב ק ה

ס'האָט ווי אַ קליין מלאכ'ל אויסגעזעהן. כ'האָב אויסגעצויגען די הענד און געוואָלט עס אַ כאַפּ טהאָן און אויפ'ן געלעגער אַרויפנעה־מען. און כ'האָב זיך פאַר מיין אייגענער נאָז געכאַפּט, כ'האָב אַזוי פיעל געלאַכט, אַז כ'האָב שוין ניט געקענט אויסהאַלטען, איצטער ביזטו דאָ — אָט האָסטו דיר!

שיט איהם אָן מיט בלומען.

נ ח מ י ה

וואו האָסטו זיי געריסען?

ר ב ק ה

כ'זאָג דאָך דיר, אַז כ'האָב זיי אויפ'ן בית עולם געריסען. כ'האָב מורא: זיי קענען זיך נאָך אין שטוב דערוויסען, אַז כ'האָב זיי אויפ'ן בית־עולם געריסען.

נ ח מ י ה

נעהסט אויך אויפ'ן בית־עולם?

ר ב ק ה

נארעלע! איך קלייב דאָרט נאָר די בלומען. די שענסטע בלומען וואַקסען אויפ'ן בית־עולם. זאָג מיר, נחמיה, ווער פערזעט עס דאָרט אזוי פיעל בלומען?

נ ח מ י ה

דאָס זענען שענע געדאַנקען, וואָס מען האָט דאָרט לעבעדיגערהייד בעגראָבען — איז פון זיי שענע בלומען אויסגעוואַקסען.

ר ב ק ה

אַך, ווי וואונדערליך! כ'האָב עס גאָר קיין מאָל ניט געוואוסט. קוסט איהם. אַלעס דערצעהלסטו מיר, אַלעס דערצעהלסטו מיר... רויזען רויטע וואַקסען דאָרט אויך.

נ ח מ י ה

און גאַנצע בלומען־שטרויסען האָסטו געזעהען?

ר ב ק ה

ניין.

נ ח מ י ה

אויף אַנ'אַנדער אָרט וואַקסט אוים אַ גרויסער שטרוים מיט אַלערליי בלומען.

ר ב ק ה

כ'האָב עס יאָ געזעהן — און אפשר האָב איך עס ניט געזעהן — וואָס בעדייט עס?

נ ח מ י ה

דאָס איז אַ צייכען, אַז אויף יענעם אָרט האָט מען בעגראָבען אַ הארץ, וואָס איז פול מיט ליעבע געווען, מיט לעבען געשאָסען — איז אויף דעם אָרט אַ שטרוים בלומען אויסגעוואַקסען.

ר ב ק ה

פערוואונדערט.

קען מען אַ לעבעדיג הארץ אויך בעגראָבען?

נ ח מ י ה

יאָ, עס טרעפט.

ר ב ק ה

פערטראכט זיך.

אך, מיין שוועסטער מוז אויך קיין הארץ ניט האבען. געשטארבען איהר הארץ. שווארצע פליגעל — זאגט זי, הענגען איבער'ן שטוב.

נ ח מ י ה

דו פלוידערסט אויך?

ר ב ק ה

ווען איך וואלט וויסען, וואס פאר א געדאנק עס ליגט אין יעדען בלימעלע. זאג, נחמיה, וואס קען איצטער טראכטען אט דאס בלויע בלימעל? שיט נחמיה'ן אָפּ מיט בלומען. אט האב איך דיך מיט שענע געדאנקען אבגעשאטען.

נ ח מ י ה

גיב, איך וועל אין דיינע אויגען קוקען און דיר א מעשה דערצעהלען.

ר ב ק ה

וועסט עס פון מיינע אויגען לעזען?

נ ח מ י ה

איך וועל זי פון דיין הארץ שעפּען.

ר ב ק ה

קיינער איז ניטא?

נ ח מ י ה

קיינער איז ניטא!

ר ב ק ה

און טאמער וועט ווער קומען?

נ ח מ י ה

ווער קען קומען?

ר ב ק ה

נו, איך וועל שוין מעהר ניט פרעגען.

ס'ווערט פינסטערער.

נ ח מ י ה

לעגט זיין קאָפּ אויף איהר שולטער.

ר ב ק ה

זעה, מיר זיצען אין בלומען.

נ ח מ י ה

דו האסט עס זיי געבראכט.

ר ב ק ה

אויפ'ן בית־עולם געריסען.

נ ח מ י ה

געדאנקען געריסען. היילינ איז דאס, וואס ווערט אונשולדינ גע־טהאן.

ר ב ק ה

ווערסטו מיר דערצעהלען?

נ ח מ י ה

עפען ברייט דיינע אויגען.

ר ב ק ה

גיב מיר דיין קאפ.

נ ח מ י ה

איז דיר ווענינ מיין הארץ?

ר ב ק ה

לאכסט?

נ ח מ י ה

ווייט, גאר ווייט — דארט, וואו דער הימעל לאזט זיך איינגאנצען אראב, דארט וואו די שטראהלען פון אונזער זון קומען גאר ניט צו, איז פאראן דאס לאנד פון ליעבע און גלויבען.

ר ב ק ה

איז דארט פינסטער?

נ ח מ יה

און דא איז פינסטער?

ר ב ק ה

ביי אונז אין שטוב?

נ ח מ י ה

יא.

ר ב ק ה

נו, כ׳וועל שוין מעהר ניט פרעגען!

נ ח מ י ה

און יענע מענשען האָט גאָר אַן אַנדער גאָט בעשאַפען — ליבע און גלויבען זענען דאָרט די מושלים. אנשטאט א הארץ האָט דאָרט יע־נער גאָט די מענשען א זון געגעבען, וואָס שיט ליעבע, גלויבען אויף אַלע וועגען, אויף אַלע שטעגען, וואו נאָר דער מענש זאָל א פוס ניט שטעלען. יענער גאָט האָט דאָרט ביי די מענשען אין די אויגען איינגעפאַסט פלאַמען הייסע, ווי די ליעבע אליין. און די זונענהער־צער בלאַנזשען אום אין דעם וואונדערשעהנעם לאַנד. און ווען דורך ליעבע און הייסען גלויבען פרעסען, שליסען זיך ברוסט צו ברוסט און הארץ צו הארץ, ווערט ערשט דאָרטען דאָפּעלט ליכטיג. עס שימערט עס פינקעלט דער גאַנצער געגענד ארום. שטראַהלען שיסען אויף טויזענדער מיילען. און די מענשען פערשטעהן דאָ־מאלסט דאָרט, אַז דאָס האָט א הארץ א הארץ געפונען. און עס טרעפט, אז די שטראַהלען שלאָגען דורך דעם הארטען הימעל, זיי רייסען דורך די שווערע וואלקען און טראָגען זיך אין די לופטען, ווי הייסע פיילען...

ר ב ק ה

פאַלען זיי אַמאָל צו אונז אויף דער ערד אויך אראָב?

נ ח מ י ה

עס טרעפט.

ש ט י ל.

ר ב ק ה

איך וויל אין דיינע אויגען קוקען.

נ ח מ י ה

ווילסט וואָס פון מיין הארץ שעפען?

ר ב ק ה

איך וויל דיר וואָס דערצעהלען.

נ ח מ י ה

פון ליעבע און גלויבען?

ר ב ק ה

אַט וועל איך באַלד בעטראַכטען... פון בלומען — גוט? אַמאָל איז געווען אַ שטאָדט. ניין — אַ דאָרף איז עס גאָר געווען! און נעבען דאָרף אַ הויכער באַרג, און נעבען באַרג אַ טיפער טאָל — גאָר אַ טיפער טאָל! ניט קיין מענש און ניט קיין פויגעל האָבען געוואוסט פון יענעם טאָל... ניין, פויגעל האָבען יאָ געוואוסט! און פון הויבען באַרג האָט אַ קוואַל געשאָסען און פלעגט אין טאָל זיך אַראָבקלייבען. און פון טאָל פלעגט זיך דאָס טייכעל שטיל אַרויסשלענגלען און לויפען ווייט ווייט, אַזש ביז דעם וועג אין דאָרף אַריין. אַמאָל, ביינאַכט, איז דורכגעפלויגען אַ מלאך אין לופטען. און ער איז געווען בעהאַנגען מיט קליינע ריינע נשמה'לעך פון קליינע ריינע קינדערלעך. דאָס האָט ער זיי אויפגעקליבען פון אַלע, אַלע וויגעלעך. געטראָגען האָט ער זיי אין בלאָהען הימעל אַריין אויף איבערנאַכט. און ווען דער מלאך איז געווען איבער יענעם שטילען טאָל, זענען צוויי קלייניקע פערשלאָפענע נשמה'לעך פון דעם מלאך'ס פליגעלעך אַראָבגעפאַלען גלייך, גלייך אין טאָל אַריין. און דער מלאך האָט עס גאָר ניט געשפּירט; ער איז גלייך צום הימעל אַוועקגעפלויגען און אין טאָל ביים טייכעל זענען געוואַקסען צוויי ווייסע, שנע־ווייסע, שלאַנקע ליליען. זענען די צוויי נשמה'לעך אין די בעכער פון די צוויי ליליען אַריינגעפאַלען. די נאַכט האָט זיי פערשלעפערט. בעגינען, ווען די זון איז אויפגעגאַנגען איז אויף זיי שטראַהלענליכט געפאַלען און זיי האָבען זיך אויפגעוואַכט. און איין נשמה האָט ניט ווייט פון זיך אַ צווייטע דערשפּירט. און ווען ס'איז געוואָרען אַ ווינטעל האָט זיך געבויגען איין ליליע צו דער צווייטער און איין נשמה האָט די צווייטע געקושט.

ש ט י ל

נ ח מ י ה

גיב מיר דיינע אויגען.

ר ב ק ה

וועסט מיר וואס דערצעהלען?

נ ח מ י ה

איך וויל אין זיי יענעם טאל געפינען.

ר ב ק ה

אין די צוויי נשמה'לעך?

נ ח מ י ה

יענעם פרישען קוואל.

ר ב ק ה

גיב מיר דיינע אויגען.

נ ח מ י ה

דו ווילסט וואס דערצעהלען?

ר ב ק ה

איך וויל יענעם לאנד געפינען.

נ ח מ י ה

ווילסט דארט יענע מענשען זעהן?

ר ב ק ה

איך וויל דארט יענע הערצער געפינען... ש־ש־ש! מען געהט!

נ ח מ י ה

זיי לאזען זיך שוין מיט'ן טרויער זייערן.

ר ב ק ה

בעלא'ס קול הער איך, דאס איז זי.

נ ח מ י ה

לאמיר אוועקגעהן פון דאנען.

נ ח מ י ה

לאמיר דורכ'ן פענסטער ארויסקריכען.

ר ב ק ה

לאמיר ארויסגעהן דורכ'ן פענסטער, אין גארטען אריין. מיר וועלען

זיך צווישען די געדיכטע עפּעל־בוימער בעהאלטען. נעהם די בלומען מיט.

נחמיה

קום, מיר װעלען דאָרט פרישע בלומען רייסען.

קריכען אַרויס דורכ'ן פענסטער.

אלחנן

קומט אַריין.

נחמיה! נחמיה! ער איז ניטאָ?

בעלא

קומט אַריין. וואַרפט זיך דעם אַלטען אין די אָרעמס.

זיידע! זיידע! בעשיץ מיך. שוואַרצע פליגעל לאָזען זיך אַראָב איבער אונזער שטוב. איך האָב איהם געזעהען נעבען אונזער שטוב... ער געהט אום און זיינע גלידער קנאַקען א ביין אין א ביין. זיידע, וואָס שווייגסטו? זאָג כאָטש איין וואָרט. איך שטאַרב פון שרעק.

אלחנן

שעפּטשעט.

מען קלאַפּט.

בעלא

רבקה! וואו איז רבקה? ווער האָט דאָ בלומען געבראַכט?

אלחנן

ס'ברעכט זיך מיין האַרץ, אַלץ ברעכט זיך דאָרטען. דער שטורם האָט זיך אהין אַריינגעריסען. ווער קלאַפּט עס אין מיינע ווענד?

בעלא

טוליעט זיך צום אַלטען אין שרעק.

אָט געהט ער... אָט געהט ער...

ס'ווערט פינסטער. זיי בלייבען ביידע שטעהן געאָרעמט. ציטערן

פון שרעק. דורכ׳ן אָפּענעם פענסטער טראָגט זיך פון גאָרטען נחמיה׳ס
ון רבקה׳ס געזאַנג, זיי זינגען אין צוויי שטימען:

עס שלאָגט פון באַרג אַ זילבער־קוואַל
פער—פלייצט דעם טאָל, פער—פלייצט דעם טאָל
פער—פלייצט דעם טאָל!
וועלטען שענע בע—גראבט דער מענש
מיט זיי—נע הענד, מיט זיי—נע הענד,
מיט זיי—נע הענד!...

אַ לעבען פאַר אַ לעבען

דראַמע

1915

פּערזאָנען:

ישראל נח, וואוינט אויפ׳ן ישוב.

פּעריל, זיין ווייב.

בתיה פּיינע, איהר מוטער.

בלומע, זיין שוועסטער׳ס אַ מיידעל, אַ יתומה.

טעוויע, זיין שותף.

אשר | ישובניקעס. האַנדלען מיט איהם.
גרשון |

לייזער, אַ מענש ביי איהם.

אסתר |
אידען | דורכפאָהרער
פּרויען |
מיידלאך |

ע ר ש ט ע ר אַ ק ט.

ביי ישראל נח'ן. אויף מאָרגען נאָך פסח, אַרום האַלבען טאָג. אַ גרויסע שטוב ווייס אויסגעקאַלכט. געגנוג פענסטער און ליכט. אין מזרח וואנט אַ קליין ארון־קודש'ל און ביים זייט אַנ'עמוד.

ב ת י ה פ י י ג ע

זיצט אויף אַ פוסבענקעלע און לעגט איבער מיט שטרוי פסח'־ריגע כלים, וואָס ליגען אויף דער ערד. נעהמט אָן אַ פעקעל טעלער און געהט מיט דעם אַרויס.

פ ע ר י ל

קומט אַריין. יוגענדליך, אָבער בלאַס און טרויעריג. זי פארנעהמט דער אַלטערס פּלאַץ. די הענט אָבער קלעפּען זיך נישט צו דער אַרבייט. ווישט די טרערען. ביסלאַכווייז געהט זי איבער אין אַנ'־איינגעהאַלענעם שלוכצען. וואַרגט זיך מיט די טרערען. שטערט זיך ניט ווען די אַלטע קומט אַריין.

ב ת י ה פ י י ג ע

קומט אַריין.

פעריל, הא, וואָס שוין ווידער? טהו דער אַלטער מאַמען קיין יסורים נישט אָן.

פ ע ר י ל

אפשר וויין איך עס פאר גליק. אפשר. ווער ווייסט?

ב ת י ה פ י י ג ע

טאָ, ניטע, נישט וויין. ווי קליין דאָס עופ'עלע זאָל נישט זיין אונטער'ן הארצען פיהלט עס. טאָ, ניטע, נישט וויין.

פ ע ר י ל

אַלע יאהר ווערט צעבראכען איין כוס פון די מיט די גילדערנע ראנדען. געהאט זיי גאנצע צוועלף און איצטער, זיבען איבער־געבליבען.

ב ת י ה פ י י ג ע

טאַקי אַ שאַד. נישט צו קריגען אזעלכעס. אַזוי אַלט און ס׳גאָלד קריכט נישט אַראַפּ. אַט, זעהסטו, ס׳איינע שוין אויסגעשטער־בעט.

פ ע ר י ל

דער אַלטער אורח האָט עס פון האַנט ארויסגעלאָזען. ס׳האָט זיך מיר אַזש אין הארצען אָבגעריסען.

ב ת י ה פ י י ג ע

זאָל עס שוין זיין אַ כפרה פאַר אונזערע זינד... און דיר זאָג איך, טאַכטעריל, אַז דיין וויינען איז איבריג. מענשען טהוען אמאָל אַ שווערען נדר אין הארצען אבי גאָט זאָל זיי אויפריכטען. דער וואָס אין הימעל אָבער בעדאַרף נישט מעהר ווי דעם גוטען ווילען. און אַזוי וועט עס זיין, מיין קינד. איך וואָלט דיר גאָר זאָגען, אַז דו זאָלסט נעהמען עפּעס אין מויל אריין.

פ ע ר י ל

איך וועל שוין וואַרטען ביז ישראל נח וועט קומען צוריק פון שטאָדט. אויבען, אויף דער סטעליע הערט זיך טריט. זאָלסטו מיר געזונד זיין, זי וועט די גאַנצע קאַלך פון סטעליע אַראָפּטרייסלען.

ב ת י ה פ י י ג ע

שרייט צום סטעליע.

וואָס בריקעוועסטו, נאַרישע ציג? כע, כע, יונג בריקעוועט עס. וועט נאָך די כלים צעברעכען.

פ ע ר י ל

קיין עין־הרע אויסגעוואַקסען פאַר דעם יאָהר. איז שוין באַלד אַזוי גרויס ווי איך.

ב ת י ה פ י י ג ע

איהר מאַמע זאָל זיין אין גן־עדן, אוי וועה איז מיר: ווי אַ סאַסנע איז זי דאָך געווען. אין איהר געראַטען, ווי צוויי טראָפּען וואַ־סער.

ב ל ו מ ע

קומט אריין.

פ ע ר י ל

וואס ביזטו אזוי ארומגעשפרונגען אויפ'ן בוידעם?

ב ל ו מ ע

שוועלבעלאך זענען שוין פארהאן. מאכען א נעסט אויפ'ן בוידעם. כ'האב איינס געוואלט כאפען.

ב ת י ה פ י י ג ע

זעהסט די גאנצע קאלך האסטו פון סטעליע אראפגעווארפען.

ב ל ו מ ע

א גרויסע דאגה. כ'וועל אויף שבועות ווידער קאלכען.

זי נעהמט אן כלים אוועקצוטראגען.

ב ת י ה פ י י ג ע

ניטע, מיין קינד, קענסט זיך נאך חלילה איינרייסען. נעהמסט אן צופיעל.

ב ל ו מ ע

א גרויסע זאך... כ'וואלט נאך אמאל אזוי פיעל געקענט טראגען. טהוט מיר, מומע, אן דעם גרויסען טאפ אויפ'ן קאפ וועל איך פאר איין וועגס שוין מיטנעהמען.

פ ע ר י ל

דיר ווילט זיך היינט עפים אויפשפילען.

ב ל ו מ ע

מיר איז גוט אויפ'ן הארצען. טהוט מיר, באבע, אן דעם טאפ אויפ'ן קאפ.

ב ת י ה פ י י ג ע

געה שוין דו שטיפערקע. אט זעהסטו, ער וועט דאך דיר זיין איבער די אויערען. ווי א קליין קינד איז זי צעלאזען. זעה צעברעך נישט די כלים.

ב ל ו מ ע

געהט ארויס.

פ ע ר י ל
מיר פארדריסט זעהר וואס כ׳בין נישט מיטגעפאהרען מיט ישראל נח׳ן.

ב ת י ה פ י י ג ע
עס וועלען דארט נאך רבנים זיין. עפּעס א קליינינקייט לעגען דעם ערשטען שטיין פאר גאטס א שול.

פ ע ר י ל
אפשר וועט מען ישראל נח׳ן דעם כבוד געבען. דער רב האט איהם אזוי ליעב.

ב ת י ה פ י י ג ע
דער רב וואלט פאר איהם זיין האלז געגעבען.

פ ע ר י ל
וועה מיר ווינד, ער איז פאר דער לעצטער צייט גרוי און אלט געווארען.

ווישט די טרערען.

ב ת י ה פ י י ג ע
קינד מיינס, איך זאג דיר נאך א מאל, שלאג דיר זיך עס ארויס פון קאפּ.

פ ע ר י ל

פארדעקט מיט די הענט איהר געזיכט.

איך מיין א מאל, אז דער מוח קערט זיך מיר איבער אין קאפּ. איך האב עס נישט בעדארפט. מענשען לעבען אפּ שעהן זייער לעבען אהן קינדער, אזא נדר, אזא נדר.

ב ת י ה פ י י ג ע
אזא לעבען איז עס שוין. וואס איז א מענש אהן א קינד? א שטיין!

פ ע ר י ל
ווען גאט וואלט מיר נאר בעשטראפען מיט ארימקייט. כ׳וואלט שוין מעהר נישט געוואלט. ס׳גליק האט זיך שוין אזוי אויך אפּ־געטהאן פון אונזער שטוב.

אויפ׳ן בוידעם הערט זיך א שווערער פאל און א קלאנג פון צע־בראכענע כלים.

בתיה פייגע

וואס האב איך געזאגט?

פעריל

אין הארצען האט זיך מיר אזש אפגעריסען! נאך קיין מאל אזוי פיעל גלאז נישט צעבראכען געווארען אין שטוב ווי היינטיגען פסח.

לייזער

קומט אן.

פעריל

וואו איז ישראל מאיר?

לייזער

מען האט מיך געשיקט זאגען, אז איהר זאלט זיך דא צוגרייטען. געסט וועלען קומען.

פעריל

וואס פאר א געסט?

לייזער

דער רב און נאך אידען.

פעריל

וואס רעדסטו?! בלומע, בלומע! וואו ביזטו דארט? קום אראפ פון בוידעם, מען בעדארף אין שטוב אויפראמען.

לייזער

ר׳ ישראל נח האט געלעגט דעם ערשטען שטיין. ער האט צו־געזאגט צו געבען אזוי פיעל געלט וויפיעל דער שטיין וועגט.

בתיה פייגע

מאמעלאך מיינע!

פעריל

האסט אליין געזעהן?

ל י י ז ע ר

איך קום דאָך איצטער פון דאָרט. אַט וועל איך העלפען די כלים אַרויסטראָגען.

פ ע ר י ל

העלף איהר טאַקי. זי האָט שוין באלד אַלע כלים צעבראָכען.

ל י י ז ע ר

ווער, בלומע?

ב ל ו מ ע

קומט אַריין.

זייט נישט אין כעס אויף מיר, מומע, איך בין געפאַלען. כ'האָב זיך אויסגעגליטשט.

פ ע ר י ל

כאָטש עפּעס איבערגעבליבען גאַנץ?

ב ל ו מ ע

צוויי כוסות צעבראָכען.

פ ע ר י ל

מיט די גילדערנע ראַנדען?

ב ל ו מ ע

ווי איהר זאָלט זיין דאַביי.

פ ע ר י ל

שוין מעהר נישט ווי פינף געבליבען.

ב ת י ה פ י י ג ע

זאָל שוין זיין אַ כפּרה פאַר אַלע זינד. בעסער שטעהט נישט; ראַמט אויף אין שטוב.

ל י י ז ע ר

צו בלומען.

נעמט בעדאַרפען קומען. טהו אַן רי שיך.

ב ל ו מ ע

זאָגסט אַ ליגען.

פ ע ר י ל

דער רב וועט באלד קומען. מען בעדארף די כלים ארויסטראגען. און די שטרוי פון שטוב ארויסקערען... עפעס גלויבט זיך מיר נישט די גאנצע זאך.

ל י י ז ע ר

איך דערצעהל דאך אייך. דער רב האט אזוי געזאגט צום עולם: דא איז פארהאן א איד, וואס וועט געבען אזא וואג גאלד וויפיעל דער ערשטער שטיין וועט וועגען. לאמיר אידען איהם די מצוה אבגעבען.

ב ת י ה פ י י ג ע

טאכטער מיינע, הערסט?

פ ע ר י ל

איך גלויב עס מיינע אויערען נישט. מענשען דאביי געשטאנען?

ל י י ז ע ר

די גאנצע שטאדט.

פ ע ר י ל

וואו וועט ער עס נעהמען? צו פארמעגן מיר דען אזוי פיעל?

ב ל ו מ ע

ס'איז שוין איינמאל א סך געלד!

ב ת י ה פ י י ג ע

געה, מיין קינד, פעריל. טהו אן אנ'אנדער קלייד.

ב ל ו מ ע

עס קלעפען זיך מיר נישט די הענט.

ל י י ז ע ר

קערט די שטרוי פון שטוב.

שטעה נישט, בלומע, טראג די כלים ארוים.

ב ל ו מ ע

גיב מיר דעם בעזים און די כלים זיי מוחל טראג אליין. כ'האב מיר שוין גענוג אנגעדשוויגעט.

פ ע ר י ל

נעהם, מאמע, לעג אן א פייער און שטעל צו וואסער. אפשר וועט מען עפעס דארפען פארקאכען. איז שטוב איז דאך נאך אלץ פסח'דיג. איך וועל מיר געהן איבערטהאן.

געהט אין צווייטען צימער.

ב ל ו מ ע

די אלטע זאל ניט הערען.

צוליעב דיר האב איך היינט אזוי פיעל כלים צעבראכען. כ'האב דיר דערזעהן דורכ'ן פענסטער פון בוידעם.

ר ח ל

אין טיר.

דאכט מיר אימעצער פאהרט אהער!

ב ל ו מ ע

גיכער, גיכער, לייזער. זי לעגט לייזער'ן אן כלים אויף די הענט. איך הער אויך, אז אימעצער פאהרט. קום שוין גיכער.

געהען ארויס.

א ש ר און ג ר ש ו ן קומען אן מיט די בייטשען אין די הענט.

פ ע ר י ל

קומט ארויס.

א גוטער מארגען! כ'האב דורכ'ן פענסטער געזעהן, אז איהר פאהרט.

א ש ר

נישטא ישראל נח?

ג ר ש ו ן

מיר האבען געבראכט ווייץ.

פ ע ר י ל

די שליסלען פון שפייכלער זענען פארהאן. איהר קענט די תבואה אראפשטעלען.

ב ת י ה פ י י ג ע

אפשר בעדאַרפען זיי געלט בעקומען.

א ש ר

נאָך מיט צוויי חדשים צוריק דאָס געלד אַבגענומען.

ג ר ש ו ן

כ'וואָלט שוין ישראל נח'ן אנגעטרויט מעהר ווי צוויי פוהרען ווייץ. איז אַבער אַ צרה, ער האָט פיינד מען זאָל איהם געטרויען. ער צאָהלט פאַראויס.

לאַכט אויפ'ן הויכען קול.

א ש ר

וואו איז ער עם טאקי אַזוי פריה?

פ ע ר י ל

ער איז געפאָהרען אין שטאָדט אריין. מען לעגט היינט דעם ערשטען שטיין פאר דער נייער שול, וואָס מען וועט בויען.

א ש ר

אוי וואי! גאָר פארגעסען.

ג ר ש ו ן

פון קאָפּ איז עס מיר גאָר ארויס.

ב ת י ה פ י י ג ע

ווי פארגעסט מען עס אַזאַ זאַך. מיילא מיר זענען דאָך זינדיגע וויבער, מישטיינס געזאָגט, אַבער איהר?...

א ש ר

וואָס זאָגסטו, גרשון, אפשר זאָלען מיר נאָך איצטער א פאָהר טהאָן.

ג ר ש ו ן

כ'וואָלט מיין האלז געגעבען, ווי דו זעהסט מיך לעבען. אלץ די פינסטערע פרנסה, אוי ווא; אוי ווא.

א ש ר

און איך זאָג, מיר זאָלען אראָפּוואַרפען די תבואה און פאָהרען — אפשר וועלען מיר נאָך עפּעס פארכאַפּען. ס'האָבען דאָך נאָך

רבנים בעדארפט זיין.

ל י י ז ע ר

קומט אריין.

איהר זענט גאר נישט געפאהרען אין שטאדט אריין? נישט געזעהן ווי מען האט דעם ערשטען שטיין געלעגט.

א ש ר

כ'האב מיר אזש פאר'ן קאפ געכאפט. ווען פאלט עם אוים אזא זאך. אוי ווא, אוי ווא.

ג ר ש ו ן

נע, איך געה נאך איצטער א כאפ טהאן זיך אין שטאדט אריין.

ל י י ז ע ר

איך קום דאך איצטער פון דארט.

א ש ר

אזוי גאר! דערצעהל, וואס איז געווען?

ל י י ז ע ר

מען האט תהילים געזאגט.

ג ר ש ו ן

אוי ווא, אוי וואו...

א ש ר

אלץ די פינסטערע פרנסה.

פ ע ר י ל

איהר האט דאך די תבואה געקענט ברענגען מיט א פאר טעג שפע־טער.

ג ר ש ו ן

פארשטעהט איהר מיר, כ'האב גאר בעדארפט זיין אין שטאדט מכח אנ'עסק. טראכט איך מיר: לאמיר שוין די ווייץ ארויפוואדפען.

א ש ר

הערסטו, ווי דו זעהסט מיך לעבען, איך בין דאך עפים א איד אנ־רימאן, נאר איך וואלט געגעבען, — ס'אי דען עפים פארהאן א שיעור וויפיעל ס'איז ווערט א זאך צו זעהן... מען איז דאך עפים

אידען.

ג ר ש ו ן

אוי וואַ, אוי וואַ.

ב ל ו מ ע

דער רב וועט דאַ באַלד זיין.

ג ר ש ו ן

ביזטו לייזער אליין דאביי געווען, טאַ וואָס זשע שווייגסטו? דער־
צעהל, ווי אַזוי איז עס צוגעגאנגען? ווען פארלויפט עס אַזאַ זאך?

ל י י ז ע ר

ישראל נח האָט געלעגט דעם ערשטען שטיין.

ג ר ש ו ן

דעם ערשטען שטיין!

ל י י ז ע ר

ווייסט איהר אָבער וויפיעל עס קאָסט?

ב ת י ה פ י י ג ע

איהר האָט עס שוין ביידע געמעגט פאַרדינען אַלע יאָהר.

א ש ר

וויפיעל, וויפיעל?

ל י י ז ע ר

וויפיעל דער שטיין וועגט אַזאַ וואָג גאָלד בעדארף ישראל נח געבען.

א ש ר

גיט אַ קנאַק מיט דער בייטש פאר התפעלות.

אין דער האלבער וועלט פארלויפט נישט אַזאַ זאך!

ג ר ש ו ן

וואו וועט ער עס נעהמען? פארמאגט גאָר אַזוי פיעל ישראל נח?

פ ע ר י ל

מיינט איהר איך וויים?

א ש ר

מסתמא נישט מיט אמאל; מסתמא אויסצאָהלען.

ג ר ש ו ן

אַ גרויסער שטיין געווען?

ל י י ז ע ר

ווי מיין קאָפּ.

א ש ר

אוי וואַ; אוי וואַ...

ג ר ש ו ן

ווי אַ קאָפּ, אַ שרעק! צו דער אַלטער. איין איידעם האָט איהר, אָבער עפּעס רעכטס. ווער בעדאַרף תורה? אַ מענש זאָל מען זיין! הערסט, אשר, אַ מענש זאָל מען זיין...

א ש ר

אוי וואַ, ס'קריכט מיר גאָר פון קאָפּ נישט אַרויס...

וועסט, לייזער, אַראָפּוואַרפען פאַר די פערד אַביסעל היי. איך וועל איהם זאָגען, ישראל נח'ן, אַז ער איז אַ איד ווי איך פאַר־שטעה. כאָטש קינדווייז געווען אַזאַ דאַרפיש אינגעל ווי איך, נאָר וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו זאָגען? איך מוז מיר מודה זיין, אַז נישט יעדער איד איז ווערט וואָס ער לעבט אויף דער וועלט. קום, אשר, וועלען מיר געהן אַראָפּשטעלען די תבואה אין שפּייכלער.

ג ר ש ו ן

אָבער נישט בעשערט. כ'האָב נאָך נעכטען ביינאַכט געוואָלט פאָה־רען, האָט זיך עפּעס די אַלטע מיינע פאַרריבען.

ל י י ז ע ר

קוקט אין פענסטער.

מען פאָהרט.

פ ע ר י ל

דער מאַן פאָהרט.

ל י י ז ע ר

דאַכט מיר דער רב אויך.

ג ר ש ו ן

קום, אשר, גיכער לאָמיר אַראָפּנעהמען די תבואה.

געהען ארויס.

לייזער

דער רב, אודאי דער רב! אי, אנ'אלטיטשקער!

געהט ארויס.

בלומע

עס ציטערען מיר אזש די הענט. מומעשע וואס זאל איך איצטער טהאן?

פעריל

לעג אז א פייער. ווערה איז מיר, א פולע שטוב מיט שטרוי.

בתיה פייגע

ביים אויוועז.

קלייב צונויף די שטרוי און גיב אהער וועט בעסער ברענען.

בלומע

מאמעלאך מיינע, איך אנטלויף פון שטוב.

בתיה פייגע

האב קיין מורא נישט. דער רב זאל געזונד זיין, קוקט נישט אויף קיין נשים.

פעריל

ס'הארץ שפרינגט מיר ארויס. כ'וועל אפשר באלד חלש'ן. אוי מאמע, קום צו מיר.

בתיה פייגע

וואס איז דיר מיין קינד?

פעריל

פאר וואס האבען מיר אזא זכיה?

בתיה פייגע

די וועלט שם'ט דאך מיט איהם. עפעס א קלייניגקייט, זיין גוטס־קייט!

בלומע

כ'וועל אריינברענגען פון אנדערען חדר דעם גרויסען שטוהל.

ב ת י ה פ י י נ ע

זעהסטו ווי אלץ קומט צונויף. אבי דו האסט איהם שוין געוואלט פארוואַרפען אויפ'ן בוידעם.

פ ע ר י ל

נעהם, בלומע, פארשפרייט עפּיס; דעק איהם איבער מיט א ריינעם סערוועט.

ב ל ו מ ע

אט אזוי, דא זאל ער שטעהן. ער וועט זיך זעצען אויף איהם.

פ ע ר י ל

קוקט אין פענסטער.

זעהסט, מאמע, הער העלפט דאך זיי אראפּנעהמען די תבואה פון וואגען.

ב ת י ה פ י י ג ע

געוויס מיין קינד, א איד טאר נישט פארביי געהן און נישט העל־פען ווען אימיצער טהוט א שווערע מלאכה.

ב ל ו מ ע

לייזער נעהמט אליין אויפ'ן פּלייצע אזא גרויסען זאק!

פ ע ר י ל

דער רב בייזערט זיך אויף איהם. זעהט, ער העלפט איהם אונטער.

ב ת י ה פ י י ג ע

אין פענסטער קוקענדיג.

נאר צוליעב דעם זכות פון אזעלכע אידען לעבען מיר אויף דער וועלט. צוליעב זיין זכות, מיין קינד, ביזטו אויפגעריכט געווארען.

פ ע ר י ל

פארדעקט דעם פּנים.

אוי מאמע, רעדט נישט דערפון, אוי, כ'וועל אפשר באלד פאלען.. עס שווינדעלט מיר דער קאפּ.

מיט שוואַכע טריט געהט זי אָב אין צווייטען צימער.

ל י י ז ע ר

קומט אריין.

זיי געהען אין שטוב אריין. ער האָט מיר דוקא געוואלט העלפען אראָפּנעהמען דעם זאק תבואה פון וואגען, אז ער האָט מיר אָנגענו־מען פאר'ן האנט האָט עס מיר אזש א ברען געטהאָן און כ'האָב גאָר דעם כח פון האנט פארלארען.

דער רב און ישראל נח קומען אריין. דער רב האַלט זיך זעהר פשוט, וואָכעדיג, איינפאך געקליידט.

ישראל נח

איהר וועט מוחל זיין זיצען, רבי.

רב

אָט דאָס איז עס דיין שטוב, ישראל נח?

ישראל נח

אליין געבויט, רבי.

בתיה פייגע

דער רבי האָט אונז אזא כבוד אָנגעטהאָן.

ישראל נח

דאָס איז מיין שוויגער, מיין ווייבס מוטער.

רב

אוי ווא, כ'האָב מיין טאבאק־פושקעלע ערגיץ אין וואגען פארגעסען.

ישראל נח

לויף, בלומע, און זוך עס אויף.

רב

כ'וועל אליין געהן.

בלומע

געהט אַרויס.

ישראל נח

אָט איז זי שוין געגאנגען.

אשר און גרשון קומען אָן.

רב

ס'איז שוין גאָר נישט נויטיג. דו מוזט דאָך, אשר, האָבען א שמעק טאבאק. כ'האָב ס'פושקעלע אין וואגען פארגעסען.

א ש ר

פרישער טאַבאַק, רבי, כיד המלך. הײנט ערשט אָנגעשאָטן.

ר ב

פּרובט דעם טאַבאַק.

ג ר ש ו ן

הא, שארף, שארף. שוין אביסעל צו שארף. און דו, גרשון, שמעקסט אויך אזא שארפען טאבאק? איך? אמאל שבת נעהם איך א שמעק טאבאק פון יענעמס פּוש־קעלע. כ'בין נישט קיין גרויסער איבערקלײבער.

ר ב

כע, כע, אידען רחמנים בני רחמנים, וואס פאר א קיום וואלט דען די וועלט געהאט אהן א אידען?

ר ח ל

קומט אַרײן פון צװײטען צימער, בלאס, טראָגט אויף אַ טאַץ װײן מיט פאַרבײסאַכץ.

י ש ר א ל נ ח

וועט מען עפעס נעהמען אין מויל ארײן.

ב ת י ה פ י י ג ע

נאך פסח'דיגען ווײן.

י ש ר א ל נ ח

דער רבי וועט זיך זעצען נאָהנטער צום טיש.

ר ב

דיך, אשר, געדענק איך נאך ווען ביזט א קלײן אינגעל געווען. דײן טאטע פלעגט דיך ברענגען צו מיר.

א ש ר

איך געדענק, רבי, וואס קומט ארויס, אז כ'האב נישט געוואלט לערנען.

ג ר ש ו ן

כא — כא — איצטער האט ער זיך ארומגעזעהן.

ר ב

זעצט זיך אידען. ס'איז פאראן תורה און ס'אי פאראן מצוות,

מעשים טובים. איינס קען ס'צווייטע פארבייטען. אזוי שוין איינגעטיילט געווארען. ער קלאפּט ישראל נח'ן אין פּלייצע. אַ גרויסע זאך האסטו היינט געטהאן. צו די פרויען וואס שטעהן אין אַ זייט. ישראל נח האָט היינט זעהר אַ גרויסע זאך געטהאָן.

א ש ר

לייזער האָט שוין היינט דערצעהלט. ס'איז מיר גאָר פון קאָפּ ארויס. נישט זוכה געווען דאביי צו זיין.

ר ב

טרדת פרנסה איז אַלץ דוחה. נו, לחיים, אידען.

י ש ר א ל   נ ח

נעהם, אשר, גרשון, מאכט אַ ברכה.

ב ל ו מ ע

קומט אַריין. ברענגט אַ פּושקעלע טאַבאַק, גיט עס זלמן נח'ן און יענער גיט עס דעם רב.

ר ב

הא, זיך אַפּגעפּוגען! ס'איז דיינע אַ שוועסטערס אַ מיידעל?

פּ ע ר י ל

יא, רבי.

ר ב

מען בעדארף שוין באַלד האָבען אַ חתן פאר איהר.

ב ל ו מ ע

פארשטעקט זיך אהינטער דער אַלטערס פּלייצע פארשעמט.

ז ל מ ן   נ ח

ווען דער רבי וועט נאָר עפּעס רעכטס אויפזוכען. אין קיין נדן וועט קיין מניעה נישט זיין.

א ש ר

פייז, ישראל נח! זעהר פיין!

ר ב

וואָס בעדארף מען וויים זוכען? מען בעדאָרף נישט וויים זוכען. צו לייזער'ן, וואס שטעהט פון וויימען. קום, וואָס האָסטו זיך בע־

האלטען? קום אהער און מאך א ברכה.

ישראל נח

קום נאהנטער צום טיש, לייזער.

לייזער

דערנאהנטערט זיך. מאכט א ברכה איבער'ן וויין. אביסעל צע־טומעלט.

רב

וואס בעדארף מען עס זוכען ווען ס'איז פארהאן אין דער היים?

אשר

גיט א פאטש מיט די הענט.

געזונד און שטארק זאל זיין דער רבי!

א ווײלע שטיל. די ווייבער ווינקען זיך דורך, בלומע פאר־שעמט.

רב

יא, יא, מען בעדארף נישט זוכען ווייט, ווען נדן איז פארהאנען... נישט איין מאל דיך אנגעדרעט ביים אויער. כ'האב געקענט דיין טאטען. געווען אנ'עהרליכער איד.

לייזער

איך געדענק, רבי; נישט געהאט יעמאלט קיין שכל.

רב

געווען אנ'עהרליך אינגעל. איך געדענק... יא, מען בעדארף זיין אנ'אבי יתומים. א גרויסע זאך האט היינט ישראל נח געטהאן. א פארמעגען אוועקגעגעבען, און אפשר נאך מעהר ווי א פארמע־גען. איך האב צער געהאט. געמיינט שוועד זיין די שול אויפצו־בויען.

אשר

אז מען האט אזא רב אין א שטאדט מעג מען אזא זאך טהאן. וואלט מיר גאט העלפען, וואלט איך א גילדערנעם שטוהל געהייסען אוועק־שטעלען פאר'ן רבי'ס ווענען.

ר ב

נישט געדרונגען. בעסערע רבנים פערהאנען. גרעסערע אידען פאר־האנען. געזעהן היינט צוויי אידען פון שכנישע מקומות? וואס בין איך אנטקעגען זיי? האסטו עפּיס קינדער?

א ש ר

קיין עין הרע פינף. דריי אינגלאך און צוויי מיידלאך.

ר ב

דאכט זיך גדליה שמחה'ס א טאכטער האסטו?

א ש ר

יא, רבי.

ר ב

נו, און פרנסה?

א ש ר

מען קאלאטשעט זיך. ישראל נח זעהט צו, גיט געלד פאראוים.

ר ב

אלץ ישראל נח. כע, כע, קומט, אידען, ט'איהר מיר די געגענד בע־וויזען. ס'גרינט שוין דער גראז אזוי פריה. קום, דו, אשר און גרשון.

א ש ר

מיט'ן גרעסטען כבוד.

ר ב

קום, דו, לייזער, אזוי זשעדנע גאטס וועלט צו בעטראכטען.

פ ע ר י ל

געה מאמע, דו אויך אביסעל.

ר ב

אזוי זשעדנע גאטס וועלט צו בעטראכטען.

אלע, אויסער ישראל נח און פעריל, געהן ארויס.

פ ע ר י ל

אזא זכיה!

י ש ר א ל נ ח

ער האט זיך אליין אויסגערופען, אז ער וויל זיין ביי מיר.

פ ע ר י ל

זעהסט אוים אזוי שלעכט.

ז ל מ ן נ ח

כ'ווייס נישט וואו כ'בין אין דער וועלט. אפשר א שעה צייט האט ער מיט מיר גערעדט. אליין מיט איהם אין זיין חדר געווען. כ'האב איהם געזאגט, אז אויף אלץ בין איך מסכים.

פ ע ר י ל

מיין לעבען... וואס איז מיין לעבען...

י ש ר א ל נ ח

ס'הארץ איז מיר עפעס אזוי פול... דאכט מיר כ'בין מיט הונדערט יאהר עלטער געווארען.

פ ע ר י ל

ווי וועסטו עס אזוי פיעל נעהמען? איז עס פאר דיינע כחות?

י ש ר א ל נ ח

נו, איז אין איין העמד בלייבען. וואס געווען איז געווען... יא, כ'האב זיי אליין געלאזען.

הוילט ארויסצוגעהן.

פ ע ר י ל

געהט אום א צעטראגענע. ווייסט נישט פאר וואס זיך צו נעהמען. וויל אפראמען פון טיש און לאזט אין מיטען די ארבייט. לויפט אויך צום טיר נאר אין טיר טרעפט זי זיך מיט אסתר'ן.

א ס ת ר

א גאט העלף דיר, פעריל'שו.

קושען זיך.

ווי קומט איהר איצטער אהער, אסתר'שו?

א ס ת ר

ס'האט מיך פון ארט געהויבען. עפעס א קליינינגקייט. די גאנצע שטאדט קלינגט דאך מיט דעם.

פ ע ר י ל

מיט וואס?

א ס ת ר

מיט ישראל'ס נדבה. עפעס א קלייניגקייט.

פ ע ר י ל

ס'איז געווען דער ווילען פון דעם רב זאל לעבען.

א ס ת ר

קוקט אן פערלען.

שיינסט דאך. מיינסט די שטאדט וויים נישט דערפון? מען ווייסט.

פ ע ר י ל

פארשעמט.

גאט האט מיין צער אנגענומען.

א ס ת ר

גאט ווייסט וואס ער טהוט. וועט נאך זיין א אינגעל און אפשר א גרויסער צדיק.

ב ל ו מ ע

קומט אריין.

ער האט אויסגעריסען א גראז מיט א ווייץ און האט עס אלעמען געוויזען. מענשען, זאגט ער, געהן אום אויף דער ערד און ווייסען נישט וואס אין דער ערד טהוט זיך. איהר זעהט, זאגט ער, ווי דער ווייץ איז אנגעקוואלען?

א ס ת ר

זעהט נאר, זעהט נאר סארא מויד ס'איז אויסגעוואקסען!

פ ע ר י ל

דער רב רעדט איהר א שידוך.

ב ל ו מ ע

איך בעט אייך דערצעהלט נישט.

א ס ת ר

מיט וועמען?

ב ל ו מ ע

כ׳בעט אייך דערצעהלט נישט.

פ ע ר י ל

ס׳איז נאָך אזא מענש אויף דער וועלט נישטאָ. נישטאָ זאָג איך אייך.

ט ע ו ו י ע

קומט אַריין.

א ס ת ר

די גאַנצע שטאָדט וועט זיך אָהער אראָפּלאָזען.

פ ע ר י ל

א גאַסט, א גאַסט.

ט ע ו ו י ע

א גאַנצער יריד איז דאָ.

א ס ת ר

דער רב איז דאָך פאַרהאַנען.

ט ע ו ו י ע

כ׳האָב שוין גֿעזעהן.

א ס ת ר

וואָס זשע ביזטו אזוי אָנגעבלאָזען? פאַרגינסט נישט דיין שותף דעם כבוד?

ט ע ו ו י ע

איך פאַרגין איהם דעם כבוד פון גאַנצען הארצען.

פ ע ר י ל

זיצט, רב טעוויע.

ט ע ו ו י ע

דרעט זיך אום אונרוהיג.

א ס ת ר

עפּעס איז ער היינט אָנגעבלאָזען. איהר זענט דא מיט אייער איי־גענער פוהר?

טעוויע

ווארום וואָס?

אסתר

איך וועל מיט אייך פאָהרען צוריק אין שטאָדט אריין. איהר פאָהרט באלד?

טעוויע

איך ווייס נישט.

פעריל

וואָס היילט איהר זיך, אסתר? מען וועט אייך מיט אונזער פוהר אבפיהרען א היים.

אסתר

כ'האָב עפּעס געוואָלט בעטען פון ישראל נח'ן.

טעוויע

א גמילת-חסד מתמא? ער וועט אייך שוין ברענגען אין שטוב אריין.

אסתר

כ'האָב נישט געוואָרט אזעלכעס פון אייך צו הערען.

טעוויע

איך זאָג וואָס איך טראכט. ישראל נח איז מיין שותּף.

אסתר

איך מיין, אז ישראל נח ווייסט אליין וואָס ער טהוט.

פעריל

איך פארשטעה נישט וואָס איהר רעדט, רב טעוויע.

טעוויע

איהר ווייסט אז איך בין זיינער א שותּף?

אסתר

טאָ איז וואָס?

טעוויע

(גראָב.)

ער וועט אייך ברענגען דעם גמילת חסד אין שטוב אריין. וואָס

מישט איהר זיך אין פרעמדע עסקים?

פעריל

ער גיט דאָך נישט פון אייערע.

טעוויע

אפשר גיט ער יא פון מיינע!

פעריל

איהר זאָלט עס זאָגען.

אסתר

אז מען האָט א מגה ומשא מיט גראָבע יונגען.

טעוויע

מיר וועלען זעהן ווער ס'וועט שעהנער אויספיהרען זיין ווענטיל.

אסתר

ס'איז טאַקי א גרויס וואונדער, ווי אזוי ישראל נח קומט צוג' אזא שותף.

טעוויע

צוג'אייך האָב איך גאָר נישט. איהר זענט אנ'אלמנה מיט יתומים און בעדאַרפט חיונה.

אסתר

איך בין דערוויל נאָך קיינעם נישט שולדיג.

טעוויע

מען האָט געקענט א טאָכטער חתונה מאַכען וויפיעל איהר זענט ישראל נח'ן שולדיג. פון וועמעס מעל באַקט איהר דעם גאַנצען יאָהר?

אסתר

שעמען בעדאַרפט איהר זיך. אנ'אלמנה מיט יתומים; פאַר־צאַפּט איהר ס'בלוט.

טעוויע

אויפ'ן הויכען קול.

די תבואה אין די שפּייכלערס דאָ געהער צו מיר פונקט אזוי ווי צו איהם. און אפשר האָט ישראל נח אין דעם גאָר קיין חלק נישט.

איך ווייס נישט, אפשר וועט מען גאָר די שול בויען פאַר מיינע געלט און נישט פאַר ישראל נח'ס!

פּ ע ר י ל

ווישט די טרערען.

א ס ת ר

נעהם זיך נישט אַזוי צום הארצען, פּעריל. שעמען האָט ער זיך בעדאַרפט צו פאַרצאַפּען אַזוי אַ מענשען ס'בלוט.

ט ע ו ו י ע

איין מאָל פאַר אַלע מאָל, זאָל ער וויסען, אז ער האָט נישט פון וואנען צו שיטען מיט נדבות. צו אסתר'ן. זאָגט, וואָס ווילט איהר?!

א ס ת ר

אזא גראבבער יונג! איהר וועט נאָך ווארטען ביז איך וועל צונ'אייך אריינקומען נאָך א נדבה. האָט זיך אַ גוטען טאָג.

פּ ע ר י ל

געהט געזונדטערהייט, איך וועל זאָגען ישראל נח'ן ער וועט צו אייך אריינגעהן ווען ער וועט זיין אין שטאָדט.

א ס ת ר

ווישענדיג די טרערען געהט זי אַרויס פון שטוב.

פּ ע ר י ל

וואָס האָט איהר געהאט צו דער אַלמנה נעביך? מען ווייסט נאָך נישט ווער צו וועמען. עס קען נאָך בעדאַרפען אַנקומען.

ט ע ו ו י ע

דאָס קענט איהר נאָך בעדאַרפען צונ'איהר אַנקומען מיט אזא פּיה־רונג. איך האָב קיין מורא נישט.

י ש ר א ל נ ח

קומט אַריין.

וואָס איז דאָ אַזעלכעס אין שטוב?

פּ ע ר י ל

גאָר נישט.

י ש ר א ל נ ח

אסתר זאָגט אז מען האָט זי אַרויסגעטריבען.

פ ע ר י ל

חלילה, ווער זאָגט עס?

ט ע ו ו י ע

דאָס האָב איך איהר פּוגע בכבוד געווען.

י ש ר א ל נ ח

וואָס האָט עס צו דיר, ווען זי קומט אהער באַרגען אויף אַ זעקעל מעל?

ט ע ו ו י ע

איך וויל מיט דיר האָבען אַ חשבון. איך וויל וויסען וואו איך האַלט אין דער וועלט.

י ש ר א ל נ ח

ביז ראָש־השנה איז נאָך ווייט. מען האָט דאָך חנוכה געהאַט אַ חשבון.

ט ע ו ו י ע

כ'האָב קיין צייט נישט צו וואַרטען ביז ראָש־השנה; אָדער ביז חנוכה דאַרטען.

י ש ר א ל נ ח

וואָס עפּעס אַזוי מיט אַמאָל?

פ ע ר י ל

ער זאָגט, אַז דו גיסט צדקה אויף זיין חשבון.

י ש ר א ל נ ח

שווייגט. קוקט איהם אָן.

ט ע ו ו י ע

יאָ. נו. וואָס קוקסטו מיך אַזוי אָן. איך וויל האָבען מיט דיר אַ חשבון און טאַקי איצטער, באַלד. קיין תבואה אין די שפּייכלערס איז נישטאָ. וויל איך וויסען וואו דאָס געלט איז.

י ש ר א ל נ ח

איך פאַרשטעה נישט, טעוויע.

ט ע ו ו י ע

פאר וועמעס געלט בויט מען די שול?

פ ע ר י ל

ענטפער איהם נישט. גיב איהם אָפּ וואָס איהם קומט.

י ש ר א ל נ ח

לאָז מיר זיך איבערלעגען, וואָס רעדט ער? איך פאַרשטעה דאָך נישט.

ט ע ו ו י ע

די שול בויט מען אויף דיין חשבון?

י ש ר א ל נ ח

יא. אויף מיין חשבון.

ט ע ו ו י ע

פארמאָגסט אזוי פיעל?

י ש ר א ל נ ח

ווילסט זיך מיט מיר קריגען?

ט ע ו ו י ע

איך קריג זיך נישט מיט דיר. איך וויל נאָר וויסען פאר וועמעס געלט בויט מען די שול?

י ש ר א ל נ ה

דער רב האָט געהייסען איך זאָל זי בויען. איז עס מיין מצוה.

ט ע ו ו י ע

שיסט אוים מיט אַ געלעכטער.

י ש ר א ל נ ח

וואָס לאכסטו אזוי?

ט ע ו ו י ע

האָט דער רב געוואוסט פון וועמעס קעשענע דו וועסט נעהמען דאָס געלט?

פ ע ר י ל

איהר בעדאַרפט זיך שעמען אזעלכע ווערטער צו רעדען.

י ש ר א ל נ ח

קום אין דער אנדערער שטוב, וועלען מיר האבען א חשבון.

פ ע ר י ל

צאהל איהם ארויס וואס איהם קומט און...

ט ע ו ו י ע

א גרויסער בעל חשבון אייער מאן. א חשבון, און אנ׳עק זאל עס נעהמען.

געהען אב אין צווייטען צימער.

פ ע ר י ל

וואס איז דא געשעהן? רבונו של עולם, עפעס אנ׳אומגליק געהט אויף אונזער שטוב.

ב ת י ה פ י י ג ע

קומט אריין.

אזא מענש. ממש די שכינה רוהט אויף איהם. פעריל שיט זיך פון זיין מויל, אוועק געגאנגען מיט אשר׳ן און גרשון׳ען ווייט אין די פעלדער... וואס איז עס, מיין קינד? וואו איז דער, טעוויע און... שא וואס איז?

פ ע ר י ל

ברעכט אויס אין געוויין.

אנ׳אומגליק געהט אויף אונזער שטוב, אנ׳אומגליק... אין א שלעכ־טער שעה האט מיר דער רבונו של עולם אויפגעריכט.

י ש ר א ל נ ח

אין טיר.

וואס פאר א תשעה באב איז עס דארט? דער מוח שפאלט זיך מיר.

פערשווינדט.

ב ת י ה פ י י ג ע

נו, שא, קינד מיינס. איך פארשטעה גאר נישט וואס דא קומט פאר. פראסט, דער קאפ האט זיך מיר פארדרעט.

פ ע ר י ל

ניין, מאמע, ס׳איז עפעס אנדערש, גאר עפעס אנדערש. איך קען

עס גאר נישט ארויסרעדען.

בתיה פייגע

אין זעקס חדשים ארום, מיין קינד, וועסטו ווערען א מאמע, וואס וועט דיר יעמאלט פעלען?

פעריל

א, ווען עס זאל טאקי אזוי זיין.

בתיה פייגע

פאר וואס זאל עפעס זיין נישט אזוי? ס'איז נאר שווער ביז מען ווערט א מאמע. איז מען שוין געווארען יעמאלט איז שוין קיין זאך נישט שווער. ארימקייט, דלות... עט, מיט קינדער קומט מען שוין ווי ס'איז איבער. זעהסטו ישראל נח איז שוין גרוי. ס'איז פון דאגה. איצטער וועט ער אויפהערען צו דאגה'ן.

עס דערטראגען זיך קולות פון צווייטען צימער.

בתיה פייגע

וואס איז עס דארט?

פעריל

דאס איז דער אנהויב.

בתיה פייגע

טעוויע און ישראל נח?... וואס אי, זיי קריגען זיך?

פעריל

ווארגט זיך מיט די טרערען.

בתיה פייגע

טהו עס נישט מיין קינד... ס'עוף'עלע אין די גערערעם איז נישט שולדיג... וואס קריגען זיי זיך דארט?...

געהט אריין אין צווייטען צימער.

פעריל

ברעכט די הענט.

איך וועל עס נישט אויסהאלטען...

טעוויע

קומט ארויס אויפגעבראכט.

אין דער גאנצער וועלט איז אזעלכעם נישט געהערט געווארען.

פעריל

מיר האבען דאך ווי ברידער געלעבט. געהאנדעלט אין פרידען.

טעוויע

דאס האט מיך אומגליקליך געמאכט. פון דעם ערשטען טאג אז נישט טרויען און א סוף זאל עס נעהמען. ביזטו א צדיק אין פעלץ — זיי זיך! אבער וואס האסטו צו מיר? ! איך בין א טאטע פון נייז קינדער. און איצטער כאטש נעהם און געה אוועק מיט דער טארבע.

פעריל

אייער חלק וועט דאך גאנץ זיין. אייער געלט האט דאך קיינער נישט גערירט.

טעוויע

איהר ווייסט א סך.

ישראל נח

קומט ארויס.

הער זיך איין, טעוויע. אפשר ביזטו גערעכט.ווארט, לאז רעדען. דו האסט מיר אנגעטרויט איך זאל קויפען און פארקויפען. דער קאפ איז מיר צודרעט די לעצטע פאר חדשים. ווייסט דאך, אז מען האט צוגעלעגט געלט. נו, נעהם איך עס פאר מיין שולד. את, זעהסטו די שטוב איז נאך עפעס ווערט, קוק זי אן. נא דיר א צעטעל, אז די שטוב איז נישט מיינע. נעהם זי דיר. נאך פון היינטיגען טאג אן.

טעוויע

וואו זענען די שליסלען פון שפייכלער? כ'וויל זעהן וואס דארט איז פארהאן.

ישראל נח

רעדסט ווי א קינד. מען האט דאך פאר דעם לעצטען חודש קיין נייע תבואה נישט צוגעקויפט.

טעוויע

אבער דארט איז דאך געווען תבואה אין די זשאשעקעס? !

ישראל נח

ביזט דאך דאביי געווען ווען מען האט פארקויפט.

טעוויע

נו?

ישראל נח

ווייסטו דאך, אז מען האט צוגעלעגט.

טעוויע

יא, צוגעלעגט, אבער דער קרן, מיין פארמעגען בעדארף דאך זיין... קום צום רב; קום לאמיר זיך פאר איהם אויס'טענה'ן.

ישראל נח

ווי איך זעה ביזטו מיר חושד, אז איך האב נישט ערענטליך גע־האנדעלט.

טעוויע

אפשר בין איך דיר חושד.

ישראל נח

האב איך דאך נישט וואס צו רעדען.

טעוויע

די שול בויט מען פאר מיין בלוט.

ישראל נח

זאל זיין אזוי.

טעוויע

דאס זאל אבער די גאנצע וועלט וויסען.

ישראל נח

ווילסטו? זאל זיין אזוי.

פעריל

ישראל נח, וואס רעדסטו?

ישראל נח

נישט פאר קיין כבוד ווענען האב איך עס געטהאן. דער צדיק האט בעפוילען.

ט ע ו ו י ע

ניין, איך האָב נישט וואָס צו רעדען מיט דיר.

י ש ר א ל נ ח

טאָ וואָס דען ווילסטו?

ט ע ו ו י ע

וואָס מיינסטו, איך וועל די ציגעל פון שול רייסען און חובות צאָהלען מיט זיי?

י ש ר א ל נ ח

צו מיין קאָפּ אליין וועט עס אויסגעהן. דו וועסט נישט ליידען דאָפון.

ט ע ו ו י ע

אָבער קום, דער רב איז דאָ פאַרהאַנען, קום ארויס צו איהם...

פ ע ר י ל

ישראל נח איך וויל נישט, אַז מענשען זאָלען עס וויסען. מיר וועלען איהם באַצאָהלען וויפיעל איהם קומט.

ט ע ו ו י ע

לאָז די וועלט וויסען, אַז די שול בויט טעוויע באַטישעווער און נישט ישראל נח. יעדער ציגעל איז מיין בלוט.

פ ע ר י ל

איך וועל עס נישט איבערטראַגען.

י ש ר א ל נ ח

צו פּערלען.

האָב קיין יסורים נישט. טעוויע איז נאָך נישט אַזוי שלעכט. פון דעסטוועגען אַז ישראל נח וועט ליגען אויפ'ן טויט'ען בעט און מען וועט קומען צו טעוויען און זאָגען, אַז זיין ווייב און קינד איז אין נויט, וועט ער זיך דערמאַנען אַז מיט זלמן נח'ן האָט מען זיך געהאַדעוועט. אַז מיט זלמן נח'ן האָט מען געפיהרט עסקים...

געהט אַרויס פון שטוב.

פ ע ר י ל

איהר זענט אַ גזלן, איהר קוילעט איהם אַוועק אָהן אַ מעסער.

ט ע ו ו י ע

וואַס האָט איהר צו מיר? איך האָב אַ ווייב מיט קליינע קינדער.

פ ע ר י ל

מען וועט אייך בעצאָהלען. זאָל די וועלט דערפון נישט וויסען. איך אַליין וואָלט נישט דערלאָזט צו טהאָן אַזאַ זאַך ווען איך זאָל וויסען, אַז מען איז אונטערשטעליג.

ב ת י ה פ י י ג ע

קומט אַרויס.

וויסט! וואָס איך וועל דיר זאָגען? זאָל זיך דיר דאכטען, אז מיין איידעם איז געשטאָרבען. יאָ, גענומען און געשטאָרבען, און פאַר דעם טויט האָט ער דאָס געלט פאַרקרענקט און די אלמנה און די אַלטע מאַמע קומען צו דיר און בעטען דו זאָלסט זיי אין שטוב אריינעהמען.

ט ע ו ו י ע

אי, וואָס איז דאָרט פאַרהאַן מיט ווייבער צו רעדען.

עס קומען אַריין דער רב, אשר און גרשון און הינטער זיי געהט ישראל נח.

ר ב

ווי שטעהט עס געשריבען? בע, בע, בע, ס׳גיט די ערד איהר ברויט ארויס... נו ישראל נח, צייט פאר מיר אַ היים צו פאָהרען.

א ש ר

ווי די פעלדער בעווייזען וועט, אם ירצה השם, זיין אַ זאַט יאָהר.

ל י י ז ע ר

קומט אַריין.

שוין איינגעשפאנט. אויב מען וויל קען מען שוין פאָהרען.

ר ב

הא, דאָס איז טעוויע... כ׳האָב דיך גאָר נישט בעמערקט.

ט ע װ י ע

איך װיל האָבען אַ דין תורה, רבי.

כע, כע, כע, אויף מאָרגען נאָך פּסח? אַזוי פריה. זוכט אין קעשענע און בעקומט זיין טאַבאַק פּושקעלע. קוקט צו טעװיען, קוקט אויף די שטוב־לייט. זעהט אויס ער מערקט, אַז אַ סיכסוך איז פאַרהאַן, און װאָס עס איז. כע, כע, כע... גענומען און געמאַכט מיך פאַר אַ רב... און מען רופט מיך „רבי“, אַלע גיבען מיר כבוד אָפּ... אַ דין תורה... נו, אידען דאַרפען זיך אויסגלייכען אַליין... אַ סכסוך, געלט... כע, כע, װאָס איז דען דאָרט? נו אַ גוטען טאָג אידען, אַ גוטען טאָג...

געהט אַרויס פון שטוב. אַלע מאַנסלייט געהען איהם נאָך. בתיה פייגע און פעריל קוקען זיך ביידע אָן אָהן װערטער און אַזוי שװייגענדיג געהן זיי צום פענסטער און קוקען נייגעריג אַרויס.

צווייטער אַקט

ביי ישראל נח'ן. אין מיטען זומער. אין הינ־טער־גרונד אַ פרוכט גארטען. לינקס אַ ווינקעל פון שטוב, שפייכלערס. פארנאַכט.

ישראל נח

קומט אָן פון גאָרטען. געעלטערט. ערגעץ הינטער'ן שטוב טהוט אַ האָן אַ פּאַטש מיט די פליגעל און קרעט אויס. ער דערשרעקט זיך, בלייבט שטעהן און קוקט זיך אַרום.

פּעריל

קומט אָן.

וואו ביזטו ישראל נח?

ישראל נח

אַט בין איך. וואָס בעדאַרפסטו מיך האָבען?

פּעריל

ווערסט אריינגעהן אין שטוב? ווערסט נעהמען עפּים אין מויל.

ישראל נח

האסט מיך אָנגעהויבען צוצוזעהן. האָב בעסער זיך אין זינען.

פּעריל

זעהסט אויס שלעכט.

ישראל נח

אַ דאגה האָסטו.

פּעריל

פארוויסט געוואָרען אַלע וועגען. אימיצער זאָל זיך גאָר ווייזען. די שפייכלערס לעדיג.

ישראל נח

אַלץ ווערט מקוים.

פ ע ר י ל

באשר האסט אויפגעהערט צו שיטען מיט געלט האט מען אויפגע־הערט צו פיהרען תבואה. זאל נאר ווידער א בלישטש טהאן, וועסטו זעהן ווי אלע וועלען זיך צו דיר אראפלאזען. די טירען אבשלאגען.

י ש ר א ל נ ח

איך האב קיין חרטה נישט. זעהסטו איך קוק אויף דיר און טראכט, דיר וועט נאך אויסקומען אין ארימקייט מיט א קינד זיך וואלגערען און פינסטערען און אפשר נאך אנקומען צו לייטען.

פ ע ר י ל

איך בעט דיר, ישראל נח, הער אויף. ווארום איך וועל עס נישט אויסהאלטען, אז דו הויבסט אן צו רעדען...

י ש ר א ל נ ח

נו גוט, גוט. מארגען וועט מען פאהרען אין שטאט אריין און אנ־נעהמען אויף חתונה קליידער. און אם ירצה השם שבת נחמו וועט מען פראווען א חתונה.

פ ע ר י ל

כ'וואלט נאר נישט וועלען נעהמען אויף בארג.

ב ל ו מ ע

קומט אן.

פאר וואס געהט איהר נישט אין שטוב אריין? ס'עסען ווערט קאלט.

ז ל מ ן נ ח

מארגען, בלומע, וועט מען פאהרען אננעהמען פאר דיר חתונה קליי־דער.

ב ל ו מ ע

שוין אזוי גיך?

י ש ר א ל נ ח

שבת נחמו וועט מען פראווען די חתונה.

ב ל ו מ ע

פאר וואס ווילט איהר מיך אזוי פריה חתונה מאכען?

פ ע ר י ל

האסט פיינט לייזער'ן? איהר האט זיך דאך די קעפ אבגעדרעט.

ב ל ו מ ע

באשר פריהער. איצטער ווילט זיך מיר גאר נישט אזוי גיך חתונה האבען. צייט נאך די תנאים איז לייזער געווארען אנ'אלטער דזשאד.

י ש ר א ל נ ח

ועסט האבען א טרייען מאן.

פ ע ר י ל

לייזער וועט דיך אויף די הענט ארומטראגען.

י ש ר א ל נ ח

ווען נישט דער רב וואלט אונז עס גאר נישט ארויפגעקומען אויפ'ן זינען.

ב ל ו מ ע

פאר וואס איז ער נאך אזוי לאנג נישטא פון שטאט?

פ ע ר י ל

זעהסט, ווי זי בענקט שוין בעצייטענס.

ב ל ו מ ע

איי געהט, מומע, איהר מאכט פון מיר חוזק. האט איהר זיך נישט בעדארפט אזוי איילען.

פ ע ר י ל

וועסט נאך זעהן וואס פאר א חתונה מיר וועלען פראווען. דאס וואס עס ליגט פאר אייערט וועגען וועט קיינער נישט רירען.

י ש ר א ל נ ח

מארגען אם ירצה השם וועט מען פאהרען אין שטאט אריין, דו און לייזער.

ב ל ו מ ע

אבי לייזער האט געזאגט, אז די חתונה וועט זיין ערשט ארום חנוכה.

י ש ר א ל   נ ח

איך האָב פריהער אַזוי געטראַכט, אָבער איצטער האָב איך מיר אַרומגעזעהן אַז ס'איז נישטאָ וואָס אָפּצולעגען.

ס'הערט זיך אַ שטימע רופען: „בלומע", „פּעריל".

ב ל ו מ ע

די באָבע רופט. איך געה שוין.

פּ ע ר י ל

קום דו אויך אין שטוב אַריין.

י ש ר א ל   נ ח

כ'וועל באַלד אַריינקומען. דאַכט מיר אימעצער פאָהרט מיט'ן וועג.

די פרויען געהען אַוועק.

אשר און גרשון קומען אָן מיט די בייטשען אין די הענט.

י ש ר א ל   נ ח

אַ, ווער עס געהט! אַזאַ צייט נישט געזעהן.

א ש ר

וואָס הערט מען עפּיס נייעס?

ג ר ש ו ן

מיר פיהרען אַ ביסעל תבואה.

י ש ר א ל   נ ח

אין שטאָט אַריין מסתמא.

א ש ר

נישט געדרונגען. אויב דו ווילסט קענען מיר די תבואה צו דיר אַראָפּשטעלען.

י ש ר א ל   נ ח

אַ שטיקעל מניעה פאַרהאַן. נישטאָ קיין מזומנים.

א ש ר

ווער בעט געלט ביי דיר. וועסט פאַרקויפען דאַנאָך וועט מען זעהן. די וועלט געהט אונטער, וואָס?

ג ר ש ו ן

איך וועל דיר זאָגען דעם אמת, ווער האָט עס געקענט טראַכטען,

אז ישראל נח זאָל ווערען הינטערשטעליג? נאַר, ס'אי גאַר נישט.
ווען אַ מענש פאַלט בעדאַרף מען נישט לאַזען.

א ש ר

וואָס זשע זאָגסטו?

ישראל נח

כ'וועל מיר מישב זיין מיט מיין ווייב.

גרשון

כאַ, כאַ, כאַ, אנ'איינפאַל אַביסעל.

א ש ר

האָסט זיך שטענדיג אין מסחר מישב געווען מיט פערלען?

גרשון

מיינע ווייסט ביי מיר אַ פייג. איך בעדאַרף איהר געבען אויף שבת הוצאות. וואו איך נעהם עס? דאָס איז שוין נישט איהר באָבעם דאגה.

א ש ר

נו, אין וואָס פאַר אַ שפּייכלער זאָל מען עס אַראָפּשטעלען?

ישראל נח

איך מוז מיר מישב זיין פריהער.

געהט אין שטוב אַריין.

א ש ר

וואָס פון אַ מענש קען דאָס ווערען!

גרשון

עס ווילט זיך גאַר נישט גלויבען.

א ש ר

אַט אַזוי איז עס, אַז מען כאַפּט איבער די מאָס.

גרשון

טעוויען האָט ער דאָך זיינס אָבגעצאָהלט.

א ש ר

און אַליין אין איין העמד געבליבען.

ג ר ש ו ן
אבער א שוהל. ברודערקע... איינע אין געגענד וועט עס זיין!

א ש ר
זעהסטו איך האב דרך ארץ פאר איהם. א גראבער אינגעל געווען און זעהסטו אזוי זיך אויסגעאיידעלט.

ג ר ש ו ן
ס'איז מיר שוין שווער געווען צו זאגען איהם „דו".

א ש ר
דער רב האט נאך איצטער אויך גרוים אבשיי פאר איהם.

ג ר ש ו ן
ער האט דאך איהם געמאכט פאר א קבצן.

א ש ר
און אלץ צוליעב איין שטיקעל קינד.

ג ר ש ו ן
איך זאג דיר אז דער מענש וועט נאך קומען צו זיך.

א ש ר
אז מען וועט איהם נישט ארויסהעלפען וועט ער פאלען.

ג ר ש ו ן
די שטאט, דאס זענען גזלנים. ווי צאפט מען עס אזוי פון א מענשען. איצטער האט מען א מאך געטהאן אויף איהם מיט דער האנט.

א ש ר
כא — כא — כא — א קלוגער איד דער רב. ווארום וואס? א מענש שטארבט אבער א שוהל בלייבט. ווי אזוי זענען דען אלע שוהלען געבויט געווארען? עפים א רייכער ישובניק האט זיך אונטער גענומען.

ג ר ש ו ן
אבער גוטער ברודער מיט א לעבען שפילט מען זיך נישט. גיט א קנאק מיט דער בייטש. געלט גוטער ברודער וויפיל דו ווילסט. נדבות ביז'ן האלז, אבער א לעבען — דאס טאר מען נישט פאדערען.

אשר

איי, דו רעדסט נארישקייטען. איך פארשטעה אין דעם גאָר נישט. בעדאַרף איך שווייגען. אַ מענש בעדאַרף לאָזען אַ קדיש, זאָג איך.

ישראל נח

קומט אָן.

טהוט ווי איהר פארשטעהט. מיר הויבען זיך נישט די הענט מעהר.

גרשון

מיר װעלען איהם גאָר נישט פרעגען, מען װעט זעהן, אז אין שפּייכלער זאָל זיין תבואה און ישראל נח װעט די אויגען עפענען.

ישראל נח

איך זאָג אייך נאָך אַמאָל, טהוט ווי איהר פארשטעהט.

אשר

קום, מיר װעלען אין זשאַסיעק אריינשיטען. די זעק בעדאַרף איך האָבען. און דאַצו האָב איך מורא אראָפּצושטעלען מיט די זעק, די מייז קענען זיי צועסען. אז ס'איז נישטאָ קיין תבואה װערען די מייז בעלנים אויף די זעק.

פעריל

קומט אָן.

א גוט יאָהר אויף אייך. מיר זענען נאָך חלילה קיין פארפאַלענע נישט. איהר מעגט זיין זיכער, אז גאָט װעט אונז העלפען.

גרשון

װער פרעגט באַנ'אייך געלט? אידענע װאָס איהר זענט.

פעריל

איך װעל זעהן, אז פון אייערס זאָל חלילה גאָר נישט געמינערט װערען.

גרשון

װאָס איז די נפקא מיניה. ביי מיר װייסט מיין װייב אַ פּייג אין ראָסיל. װאָרום װער בעדאַרף זיי זאָלען זיך מישען אין אונזערע עסקים? זאָלען זיי שוין בעסער צװאָגען די קינדער די קעפּלאך, װעט זיין גלייכער.

מען הערט פון ווייטען אַ גערויש פון פוהרען וואָס פאָהרען מיט'ן וועג.

א ש ר

הא, הא — דאָס פאָהרען די חתונה לייט, וואָס מיר האָבען דאָרט געטראָפען נעבען קרעטשמע פאשענדיג די פערד.

י ש ר א ל נ ח

לייזער זאָל עס זיין. ער איז ארויסגעפאָהרען איבער די שכנ'ישע דערפער.

א ש ר

דאָס זענען זיי. חתן'ס צד. כ'האָב גערעדט מיט זייער פוהרמאַן, זיי האָבען נאָך אַ קימא לן פון זעכצעהן מייל. די כלה איז פון פינטשעווע.

פ ע ר י ל

אַ בעלנות געוועז פון אזא ווייטקייט א כלה צו זוכען.

ג ר ש ו ן

הא — הא, זיי האָבען זיך דאָ אבגעשטעלט.

י ש ר א ל נ ח

אפשר וועלען זיי דאָ נעכטיגען.

פ ע ר י ל

מאָרגען ערשט איז דאָך מסתמא די חופה.

א ש ר

היינט קען דאָך שוין נישט געמאָלט זיין. האָסט אַנגעקוקט דעם חתן? נאָך גאָר אַ אינגעל.

עס קומט אָן אַ ישובניק.

י ש ו ב נ י ק

אַ גאָט העלף! דאכט מיר אז דאָ וואוינט ישראל נח לאפינעווער?

א ש ר

יא. שלום עליכם.

י ש ו ב נ י ק

עלים שלום! דאָס זענט איהר ישראל נח?

ישראל נח

שלום עליכם, איך בין עס ישראל נח.

ישובניק

דאס זענט איהר ישראל נח? מען האט געשמועסט אז א יונגער מאן זאל ער זיין.

אשר

ישראל נח איז נישט אלט. וויפיעל ביזטו אלט? אין איינע יאהרען מיט מיר. איין און דרייסיג יאהר.

ישובניק

הייסט עס האב איך א טעות געהאט. קריגט מען באנ'אייך האבער פאר די פערד?

ישראל נח

א סך האבער בעדארפט איהר?

ישובניק

פינף פערד. דער וועג איז זעהר זאמדיג געמוזט צושפאנען א איבריגען פערד.

פעריל

וועט איהר דאך דא נעכטיגען?

ישובניק

חלילה. אזוי אנ'האלבע שעה. די וועגענער אנשמירען. די פערד זאלען א ביסעל איבערכאפען.

גרשון

א מחותן מסתמא?

ישובניק

דעם חתן'ס א פעטער. פון דער מאמעס צד א פעטער.

פעריל

טאמער וויל אימעצער פון אייערע לייט עסען, טרינקען זאלען מוחל זיין אריינגעהן אין שטוב.

בתיה פייגע

קומט ארויס.

דאס זענען דאך חתונה לייט. מען בעדארף זיי פארבעטען אין

שטוב אריין.

פעריל

דאָס זאָג איך דאָך. קום, מאַמע, וועלען מיר זיי בעטען.

אשר

און וואָס וועט איהר נעהמען דעם האָבער? וועל איך אייך געהן אָפּוועגען.

ישובניק

אין די טאָרבעס.

ישראל נח

טאָמער וואָלט איהר טאַקי זיך לאָזען איינרעדען? שפּאַנט אויס די פערד, מען וועט מאַכען אַנ׳עסען.

ישובניק

מען פיהרט פון אַלדאָס גוטס. דריי טעג געבאַקען און געבראָטען.

פעריל

איך וועל זיי געהן פאַרבעטען אין שטוב אריין.

ישובניק

עס פאָהרט דעם התן׳ס א באבע. א זקנה קיין עין הרע, אריבער ניינציג. האָט נישט געוואָלט בלייבען אין דער היים. „באַ׳מיין אייניקעל איז חתונה, זאָגט זי, ניין איך וועל נישט בלייבען אין דער היים“.

פעריל

קומט לאָמיר זיי אַראָפּנעהמען פון די וועגענער.

אַלע געהן אַוועק אויסער בתיה פייגע און גרשון בלייבען.

גרשון

ווייסט איהר וואָס איך וועל אייך זאָגען, אַז ישראל נח האָט בע־דאַרפט אריינציהען אין שטאָט.

בתיה פייגע

דו זאָלסט עס זאָגען.

גרשון

ווארום אַז עס קלעפּט זיך נישט הייבט אָן צו פאַלען. איז נישטאָ

וואס צו מאכען.

ב ת י ה פ י י ג ע

די וועלט האט אונז נישט פערגונענ.

ג ר ש ו ן

נישט דאס איז אין גאנצען. מען רעדט אמאל ארויס פון מויל אזא זאך און דער נאך, גוטער ברודער, האלט ווארט... איהר פארשטעהט? ס'ווענדט זיך ווען מען רעדט זיך ארויס. אמאל אזא מינוט און גאר נישט.

ב ת י ה פ י י ג ע

וואס זאל איך זאגען? איך בין א נארישע אידענע. וואס פערשטעה איך מישטיינסגעזאגט? אויב נאר ארימקייט איז אונז באשערט וואלט איך עס שוין פאר ליעב אנגענומען. בעסער אין ארימקייט און פרייד איידער עשירות און לייד. אוי וועה איז מיר.

ג ר ש ו ן

ער האט זיך צופיעל אבגעלאזען. א מאך געטהאן מיט'ן האנט. דאס זעהט איהר געפעלט מיר שוין נישט.

ב ת י ה פ י י ג ע

איך מאך קיין נאכט מיט קיין אויג נישט צו... כ'לעבען זיי געהען אלע אהער.

עס קומען אן די חתונה לייט. צוויי איניקלאך, מיידלאך, פיהרען אונטער די הענט דער אלטיטשקער באבע. הינטען געהען ישוב'ניקעס, ווייבער מיט קינדער אויף די הענט און ביים זייט. די קלוידער צעקנייטשט, מיט שטרוי בעדעקט.

ב א ב ע

הא, גוט. גאר די ביינער צעבראכען. כע, צו דער עלטער נאך חשק פארהאנען. גאט העלף.

א מ י י ד ע ל

באבעשו, אפשר וועט איהר זיך זעצען?

ב א ב ע

ווי דען, א שעהנע וועלט הא, אומעטום אידען.

עם קומען אָן נאָך מחותנים, טראָגען טלומאקעס מיט זיך.

ב ת י ה פ י י ג ע

וועט איהר גאָר אפשר אריינגעהן אין שטוב ?

י ש ו ב נ י ק

נאכסאל אנטראגען מיסט אין שטוב אריין. מען וואָלט דאָ שטעלען אַ שטיקעל טיש.

א ש ר

קום, גרשון, וועלען מיר ארויסטראגען אַ טיש פאר די חתונה לייט.

געהען אַוועק.

פ ע ר י ל

איך וועל לויפען אנמעלקען א קרוג מילך.

געהט אַוועק.

אַ י ש ו ב נ י ק

איך האָב גאָר נישט געוואוסט, אז דאָ וואוינט עס ישראל נח לפינעווער, וואָס בויט עס די שוהל אין שטאָדט. עפּיס איין מאָל איז אויסגעקומען דאָ דורכצופאָהרען, אבער קיין צייט נישט געהאט זיך אבצושטעלען. צוריק בין איך שוין געפאָהרען מיט אנ־אַנדער וועג.

אשר, גרשון ברענגען אַ טיש.

פ ע ר י ל

קומט אָן מיט אַ טישטוך, פארשפּרייט דעם טיש און געהט אַוועק. טראָגט מיט זיך אַ קרוג.

א א י ד ע נ ע

זעצט אַנידער דער באבען נעבען טיש.

צ ו ו י י ט ע א י ד ע נ ע

עס ברעכען מיר די ביינער גלייך איך וואָלט הונדערט פּוד משא אויף די פּלייצעס געבראכט. נו, מיידלאך, וואָס שטעהט איהר ? נעהמט ארויס פון די פּעקלאך וואָס ס'איז דאָרט פארהאן און גרייט צום טיש.

מען פּאַקט אַרויס בייגעל, קעז, פּוטער, אייער. מען לעגט עס

אויפ'ן טיש.

דער חתן

קומט אָן.

אַ, אַ, זיי קלייבען זיך דאָ מאכען א סעודה.

א מחותן

דאָס איז דער חתן. גאָר א שנעק. אָבער א לייט א בחור. קלאפט דעם חתן איבער'ן פּלייצע. איז מפרנס א גאַנצע שטוב.

דער חתן

נו, באבע, וואָס מאכט איהר?

באבע

הא, יע... ס'אי מיר גוט.

דער חתן

איהר זענט שלעפעריג, באבע, מען קען אייך דאָ איבערלאָזען אויב איהר ווילט.

דער עולם לאַכט.

באבע

מאכט חוזק פון א באבען. ווי דען, אין דער היים בעדארפט בלייבען? ביי זיי איז דאָך רעכט געווען אַז איך זאָל בלייבען אין דער היים. כ'מאך חתונה ס'לעצטע אייניקעל זאָל איך בלייבען אין דער היים.

ישראל נח

אפשר ווילט איהר דאַווענען מנחה, אידען? דאַכט מיר א מנין פאַר-האַן.

א מחותן

טאַ — טאַ — אנ'איינפאַל, ווי איך בין א איד! נישט איינס, נישט צוויי, נישט דריי... פּונקט א מנין!

ישראל נח

אין שטוב אנ'עמוד אויך דאָ.

אשר

כאַ, כאַ, אנ'אנטיק אין דער וועלט. מאכען א הויכע קדושה. קומט אריין אין שטוב ביז די ווייבער וועלען דאָ צוגרייטען.

אַלע מענער געהען אין שטוב אַריין.

ד י ב א ב ע

דאַוועגט דאַרט כ'זאָל קענען הערען קדושה.

אַ מ י ד ע ל

ס'איז אייך אפשר קאַלט, באַבעשו, וועל איך אייך ברייגגען אַ פאַ־טשיילע.

צ ו ו י י ט ע מ י י ד ע ל

דאַ איז אַזוי שעהן, אַזאַ גרויסער סאַד, מען האָט דאַ געקענט פּראַוועז די חתונה.

ד ר י ט ע מ י י ד ע ל

זעה נאָר ווי די בוימער זענען אָבגעשאָטען מיט עפּעל.

ב ל ו מ ע

קומט אַרויס.

אַזוי פיעל געסט, חתונה לייט. אויף מיין חתונה וועט אַזוי פיעל מענשען נישט זיין.

אַ א י ד ע נ ע

איהר זענט אַ כלה?

ב ל ו מ ע

שוין אַ כלה.

א י ד ע נ ע

דאָך נאָך גאָר אַ ציג.

ב ל ו מ ע

מיין חתונה וועט זיין חנוכה.

אַ מ י י ד ע ל

דאָס איז נאָר פון חתן'ס צד אליין. היינט וואו איז עפּעס כלה'ס צד? מען זאָגט, אַז דאָרט וועלען אפשר פינף מנינים מענשען זיין.

א י ד ע נ ע

שטעהט נאָר, שווייגט אַ ווייל, דאַכט מיר שוין באַלד קדושה.

ב א ב ע

הא, קדושה, האַלט מיר אונטער כ'וויל זיך אויפהויבען.

מען הערט דער באבען זיך אויפשטעלען. זי שפרינגט „קדוש".

א אידענע

ווארט, ווארט, ס'איז נאך צו פריה — נו אט איצטער.

פון שטוב דערטראָגט זיך „קדוש, קדוש". די ווייבער שטעלען זיך און כאַפּען אונטער דעם קדוש. ביז עס ווערט אין גאַנצען שטיל.

א אידענע

אם ירצה השם א גוטען סימן. אזוי אומגעריכט צו אידען אריינגע־פאלען און נאך א קדושה הערען.

א מיידעל

אמת, באבעשו, ס'איז א גוטער סימן?

באבע

הא, יע... ס'איז צום גוטען.

א מיידעל

צו בלומען.

פון וואנען איז אייער חתן?

בלומע

א היגער.

א אידענע

נאך די מילך אויף די ליפען.

צווייטע

איך אין איהרע יאהרען בין איך שוין געווען א מאמע פון צוויי קינדער. מיין סענדער איז דאך מיר געבוירען געווארען נאך איי־דער איך בין אפילו זעכצעהן יאהר אלט געווארען.

ערשטע

וואס זשע קערען זיי זיך אייך אן?

בלומע

זי איז מיינע א מומע.

צווייטע

אזוי, דאס איז א מומע.

ע ר ש ט ע

אי, אי, אי... א מומע, ער א פעטער? זיי מאַכען עס דיך חתונה... איהר הערט א ביסעל... א יתומה מן הסתם?

ב ל ו מ ע

כ'האָב זיך אויסגעהאָרעוועט ביי זיי.

א י ד ע נ ע

אי, וועה, זעהט נאָר א ביסעל. שעהנע מענשען זעהט אויס... איהר הערט באבעשו, דאָס איז דאָך זיינע אַ פּלימיענעצע, ער מאכט עס איהר חתונה.

אַ מ י י ד ע ל

נדן גיט מען איין?

ב ת י ה פ י י ג ע

איהר מעגט זיך ווינשען אייערע קינדער אזוי פיל צו געבען.

די ווייבער וואונדערען זיך.

פּ ע ר י ל

קומט אָן מיט אַ קריגעל מילך.

וואו זענען עפּים די מאנסלייט?

ב ת י ה פ י י ג ע

דאווענען מנחה. געהערט א קדושה.

פּ ע ר י ל

אַ שאָד. אזא שאָד.

ב ת י ה פ י י ג ע

איך האָב דיך שוין אין זינען געהאט. איך וועל געהן ברענגען טעפעלאך פאר די מילך וועגען.

געהט אַוועק.

די מאַנסבילען קומען אָן. אַנדערע ווישען די הענט אין די פּאָלעס. זעהט אויס געוואשען זיך אין שטוב. געהען צום טיש מאַכען אַ מוציא איבער די בייגעל.

א י ש ו ב נ י ק

מיין פערד האָט מיר אָנגעהויבען א ביסעל צוצוהינקען.

צווייטער

כ׳וואָלט עס וויסען אַז דאַ זענען אַזעלכע זעמר. געקענט נאָך אַ פערד שפּאַנען.

בתיה פייגע

בעוויינט זיך. ווינקט אונרוהיג צו פּערלען פון ווייטענס.

פּעריל

געהט צו איהר.׳ יענע רופט זי אין שטוב אַריין.

בלומע

בעדינט דעם עולם.

א ישובניק

צו אשר און גרשון, וואָס שטעהען פון ווייטען מיט די בייטשען אונטער די אָרעמס.

איהר זענט דאָך אויך פרעמדע אידען. קומט לאָמיר נעהמען לחיים. קומט אַהער... אַט אַזוי... לחיים! זאָל גאָט געבען ישועות אויף אידען. וואו איז עס עפּיס דער בעל הבית אליין?

גרשון

לחיים... דער בעל הבית... יאַ לחיים, אשר, אם ירצה השם ביי דיי־נע קינדער... לחיים, חתן! זאָל זיין מיט גליק.

אשר

לחיים אידען, לחיים חתן, מארגען אין דער צייט כע, כע, ט׳קלעמען אונטער׳ן האַרצען... לחיים!...

גרשון

אנ׳אַפּענע שטוב ביי דעם אידען וואו איהר זענט איצטער.

א ישובניק

געהערט, געהערט.

אשר

ער האָט דאָך געגעבען געלט אויף אַ שול, איהר האָט דאָך מסתמא געהערט?

גרשון

יאַ, בדלות געוואָרען... לחיים...

א ישובניק

לחיים!... ס'גאַנצע געלט געבען?

אשר

אויף זיין חשבון. פון דעם פונדאַמענט ביז צום קוימען.

די ישובניקעס קנאַקען מיט די צינגער פאַר וואונדער.

א ישובניק

וואָס אַ איד קען ביי זיך פועל'ן!

אידענע

איהר הערט, באַבע, דער בעל הבית פון דאַנען בויט דאָך אַ שול פאַר זיין געלט.

באבע

הא, יע... מיין זיידע זאָל זיין אין גן עדן ס'גאַנצע פאַרמעגען גע־פטר'ט. צדקה געגעבען.

ישראל נח

קומט אָן

א מחותן

אַט איז דער בעל הבית. וועט איהר מיט אונז נעהמען לחיים?

א צווייטער

פאַר וואָס עפּעס נישט?

חתן

וואָלט נישט געווען אַזוי וויט וואָלט מען זיי פאַרבעטען מיט אונז אויף דער חתונה.

א מחותן

אַ קשיא אויף אַ מעשה. אַ איד קען זיך פאַרגינען.

ישראל נח

מאַכט אַוועק מיט דער האַנט.

נישט איצטער. געוועזן אַנדערע צייטען.

א מחותן

נו, אויב אַזוי, לחיים! זאָל גאָט געבען שמחות ביי אידען.

די מיידלאך

קייען געשמאק. סוד'ן זיך. לאכען פון צייט צו צייט אוים.

חתן

נו, מיידלאך, לחיים. אין גיכען באנ'אייך!

אשר

א פיפיגער חתן.

א מחותן

קען די וועלט. נישטא א דארף, נישטא א שטעטיל אין דעם געגענד ער זאל נישט האבען געוועז.

א אידענע

ס'איז דאך עפּים מיין זוהן. איהר וואלט זעהן ווי ער שרייבט א בריף.

אשר

נישט אומזיסט געקליבען א כלה פון אזוי ווייט.

חתן

איך נעהם אייך, מיידלאך, מיט אויף דער חתונה און זעהט איך זאל זיך ניט בעדארפען שעמען פאר דער כלה'ס צד.

א אידענע

כ'האב מורא אז זיי וועלען זיך בעדארפען שעמען פאר אונז.

חתן

דארטען וועלען זיין שטאט'עשע מיידלאך. איהר וועט נישט קענען מיטטאנצען מיט זיי.

א אידענע

וועלען שטאט'עשע קלעזמער אויך זיין?

א מיידעל

צו די אנדערע מיידלאך.

קומט, ביז זיי וועלען פארטיג ווערען וועלען מיר טאקי טאנצען נאך אמאל דעם לאנסיי.

א צווייטע

לאמיר געהן צום וועג.

גרשון
וואָס עפּיס צום וועג? איהר שעמט זיך?
בלומע
קומט דאָ נעבען סאַד.
חתן
איך ווייס דאָך, אַז איהר קענט נישט.
א מיידעל
מיר וועלען זיך שוין טאַקי ביי דיר לערנען. ער מיינט טאַקי אַז די שטאָדטישע מיידלאך... קום צום סאַד.

מיידלאך שיסען אויס מיט אַ געלעכטער.

זיי געהען אַוועק אין הינטערגרונד. צוויי זינגען און די איבריגע טאַנצען אַ לאַנסיי אויס.
א אידענע
מיידלאך, קיין עין הרע, א ברכה צו מאכען איבער זיי.
א צווייטע
זעה נאָר ווי דיין רייזעלע טאַנצט עס.
חתן
אזוי קען מען מיינען, אַז זי קען נישט איבערצעהלען צוויי מיט צוויי.
א מוטער
דיר האָט נישט געפּאסט צו קלייבען א כלה פון אייגענעם דאָרף.
א צווייטע
ס׳האָט זיך איהם פארשמעקט א גרויסער נדן.
א מחותן
ביי אונז האָט פאר א פּאר וואָכען דער האגעל אביסעל צוגעשלאָגען די תבואות.
צווייטער
פונקט ווען ס׳האָט אין רעכטען דערשטעהן געהאלטען.
ערשטער
נישטיג די פעלדער הײנטיגס יאָהר. גאָר נישטיג. צו ישראל נח׳ן.

שענע שפייכלערס באנ׳אייך. עפיס דארט פארהאן אין די זשאסיע־קעס ?

א ש ר

אמאל געווען די שפייכלערס פול. וואס זאגסטו, ישראל נח ?

ג ר ש ו ן

פיין, פיין, אידען מאכען חתונה קינדער — כ׳האב אויך א פאר מיידלאך. בריה׳ס קינדער.

י ש ר א ל נ ח

ס׳איז צו מערקען, אז ער שפירט זיך שלעכט. פאר דער גאנצער צייט קען ער זיך קיין ארט נישט געפינען. דרעט זיך אום פון ארט צו ארט. ער געהט אוועק אין שטוב אריין.

א מ י י ד ע ל

א. א. דער חתן האט זיך אויך געמעגט לערנען טאנצען דעם כשר־טאנץ.

א צ ו ו י י ט ע

אין דעם ברוגז טאנץ קען ער נאך אויך נישט. איהר וועט זעהן, אז מיר וועלען זיך נאך מיט איהם בעדארפען שעמען.

א מ ח ו ת ן

געה, חתן, שעם זיך נישט. לאמיר זיי טאקי בעווייזען וואס מיר דארפישע אידען קענען.

ד ע ר ח ת ן

געהט צו די מיידלאך. מען זינגט דעם ברוגז טאנץ.

א ש ר

צו גרשונ׳ען.

ער איז ווידער אין שטוב אוועק. דער מענש געהט איין.

ג ר ש ו ן

איהר האט אנגעקוקט דעם אידען ?

ווארום וואס אזעלכעס ?

א ש ר

דער מענש איז געפאלען, א שטארקער מענש געווען. און געפאלען.

מ ח ו ת ן

וואס הייסט?

א צ ו ו י י ט ע ר

טאקי, וואס הייסט?

א ש ר

א טייערער איד.

א א י ד ע נ ע

בעהיט און באשירעמט זאל מען ווערען.

א מ ח ו ת ן

מען זעהט טאקי ער שווייגט.

צ ו ו י י ט ע ר

וואס האט טאקי פאסירט מיט איהם?

ב א ב ע

הא, וואס דערצעהלט מען?

א א י ד ע נ ע

דער מענש איז געפאלען. א יורד. וואס גאט קען מאכען! האבען זיי קינדער?

א ש ר

אלץ צוליעב א שטיקעל קינד. ס'לעבען מפקיר געוועזן און געפאלען. איצטער שווער איהם צו הויבען. דער רב אליין, זאל געזונד זיין, קען איהם נישט הויבען.

ג ר ש ו ן

פון טאג צו טאג געהט ער איין. ער איז דאך נאך קוים אריבער דרייסיג יאהר.

י ש ו ב נ י ק ע ס

שמוצערען מיט די ליפען.

אריבער דרייסיג... דער מענש זעהט דאך שוין אוים א פופציגער.

א מ ח ו ת ן

צו די מיידלאך וואס זינגען הויך.

שווייגט דארט! לאזט א ווארט אויסרעדען.

א אידענע

ס'איז גאָר נישט רעכט זיי זאָלען טאַנצען. זיי גיבעך פאַרביטערט ס'האַרץ.

גרשון

געפאַלען, און נישט צו מאַכען.

אַ מחותן

איך קען אַ מעשה, דער טאַטע מיינער זאָל זיין אין גן עדן האָט עס דערצעהלט. מיט זיין זיידען אין שכנות האָט געלעבט אַ ישובניק. דאַכט מיר אברהם יונה ער געהייסען. האָט קיין קינדער נישט געהאַט. אַלץ וואָס אין דער וועלט האָט מען אויסגענגעטהאָן און ס'האָט נישט געהאָלפען. ביז איינער, אַ גוטער איד, איז דורכגע־פאָהרען, האָט ער צו זיי געזאָגט, צוביידען האָט ער געזאָגט, נו, צום ישובניק, צו אברהם יונה'ן מיט'ן ווייב זאָגט ער... מעהר נישט, אַ קלייניגקייט בעדאַרף אַ איד צו זאָגען. מפקיר זיין זיך. דער מאַן זאָגט ער, אָדער זי, קיין חילוק נישט.

די ווייבער

שפייען אויס.

בעהיט און בעשירעמט זאָל מען ווערען.

אשר

טהוט אַ פּאַטש מיט די הענט.

די אייגענע מעשה דאָ! הערסט גרשון?

אַ אידענע

שרייט צו די מיידלאך.

גענוג שוין אייך דאָרט צו טאַנצען!

אַ אידענע

נו, און וואָס איז געווען?

מחותן

גאָר נישט. ער איז פון דער וועלט אוועק. זי האָט טאַקי געבוירען אַ אינגעל. דאַכט מיר איך האָב איהם געקענט. און ער איז פונקט צו פינף חדשים פון דער וועלט אוועק.

א צווייטער

ער איז גאָר פון דער וועלט אוועק און נישט זי?...

ערשטער

זי האָט אויסגעלעבט איהרע יאָהרען.

א מיידעל

קומט צו.

וואָס דערצעהלט מען דאָ?

א מחותן

לאָמיר געהן שפּאַנען די פערד.

א מחותנת׳טע

וואָס אויף דער וועלט קען פאַרלויפען...

האָטש זיי רעדען ניט אַרויס, דאָך איז צו מערקען, אַז אַלעמען האָט אַן׳אונהיימליכקייט ארומגעכאַפּט און דער עולם וואָלט וועלען וואָס גיכער פאָהרען.

חתן

וואָס איז געשעהן? פאַר וואָס היילט מען זיך אזוי? די פערד האָבען זיך נאָך נישט אויסגערוהט.

מחותן

גאָר נישט. מעגסט נישט וויסען.

א מיידעל

די באָבע איז איינגעשלאָפען.

אידענע

ווי וועקט מען איהר? שלאָפט נעבעך.

מחותן

לאָמיר געהן איינשפּאַנען די פערד.

געהען אַוועק.

אידענע

וועקט דער אַלטער.

באָבעשו, איהר שלאָפט? מיר פאָהרען שוין.

באבע

הא וואָס, מען פאָהרט שוין?

אַ מיידעל

יא, באבע, מען פאָהרט שוין.

אַ מחותן

האָבען זיך אַלע אין שטוב פארקליבען?

צווייטער

ווי ער זאָל עפּיס מורא האָבען פאַר מענשען.

פעריל

בּעוויייזט זיך אין טיר.

גיכער, אידען, מיין מאַן האָט געחלש'ט.

אשר

קומט, אידען; קומט, אידען.

אַלע מענער לאָזען זיך אין שטוב אַריין.

באבע

הא, וואָס איז עס פאַר אַ קולות. עפּיס געטראָפען מיט'ן חתן?

א מיידעל

ניין, באבעשו. דער בעל הבית פון דער שטוב איז עפּעס איינגע־פאַלען.

באבע

מיר האָט זיך טאַקי געחלומ'ט עפּיס אַ שלעכטער חלום.

מיידעל

מאמעלאָך מיינע, הערסט ס'האָט זיך איהר געחלומ'ט.

צווייטע

זעהר אַ שלעכטער סימן. קום, באבע, צום וואגען. מיר וועלען דיך אויפזעצען. מען האָט שוין די פערד איינגעשפּאַנט.

די ווייבער

שטעהען נעבען טיר אין ערוואַרטונג. געהען אָבער אין שטוב נישט אַריין.

פ ע ר י ל

קומט ווידער אַרויס.

זאָל די באבע אריינגעהן, אנ'אלט מענש, אפשר ווייסט זי עפּעס א תרופה.

אַ א י ד ע נ ע

אַט, לאָזט זי צורוה. אנ'אלט מענש, ס'קען חלילה מיט איהר עפּיס טרעפען.

פ ע ר י ל

באבע, מיין מאן איז מיר פלוצלינג איינגעפאלען..

ב ל ו מ ע

בעווייזט זיך.

קומט אריין מומע, שוין בעסער.

פ ע ר י ל

איילט אין שטוב אַריין.

ב א ב ע

וואָס אימיצער אויסגעגאנגען?

א י ד ע נ ע

געלויבט איז דער אויבערשטער.

אַ מ ח ו ת ן

קומט אַרויס.

וואָס פון אַ מענשען קען ווערען! שוואך ווי אַ שטרוי.

א י ד ע נ ע

נו, בעסער, בעסער. ער האָט שוין גערעדט.

ח ת ן

קומט אַרויס.

מ ח ו ת נ ת ' ט ע

גאָר נישט רעכט געווען פאר דיר אהין אריינצוגעהן. ווי פאלסטו עס אויס צו טהאָן אזאַ זאך. קום שוין.

ח ת ן

וואָילע מענשען... נישטאָ וואָס צו מאכען.

געהען אלע אוועק צום וועג.

א מ ח ו ת ן

קומט ארויס.

וואו איז דער עולם? שוין אוועקגעפאהרען.

געהט אוועק.

אשר און גרשון קומען ארויס.

א ש ר

ס'איז מיר אזש א פרעסטיל אדורך איבער די ביינער. לאמיר געהן אראבשטעלען די תבואה, און מיר וועלען צופאהרען אין שטאדט אריין. מען בעדארף דעם רב מודיע זיין.

ג ר ש ו ן

אפשר, וואלט מען איהם געקענט מיטנעהמען.

א ש ר

זעה נאר גראבע יונגען, ווי זיי האבען זיך אבגעטראגען. שמייסען די פערד, הערסט?

פ ע ר י ל

קומט. ארויס.

וואס זאגט איהר צו מיין אומגליק?

ג ר ש ו ן

קיין בייז זאל נישט זיין.

א ש ר

ער האט מיך באמת איבערגעשראקען.

פ ע ר י ל

ער האט שוין, זאגט ער, לאנג נישט געדאווענט מיט א מנין, זאגט ער... אזוי פיעל פרעמדע מענשען אנגעקומען אין מיטען העלען טאג. נאר מיט שרעק זאל מען אבקומען, רבונו של עולם.

ג ר ש ו ן

עס ווערט נאכט. קום אשר, לאמיר די תבואה אראבשטעלען.

געהען ביידע אוועק.

פ ע ר י ל

בלייבט אַליין. זעהט אוים ווי צעטומעלט. עס מאַכט אַנ'איינדרוק, אַז זי וויל וויינען. פּלוצלונג דריקט איהר געזיכט אוים פארוואונדערונג און פרייד. זי לאָזט זיך אַראָפּ אויפ'ן באנק נעבען טיש און האַלט זיך ביים האַרצען...

ב ת י ה   פ י י ג ע

קומט אַרוים.

וואָס איז מיט דיר, מיין קינד? וואָס זיצסטו אַזוי? געהט צו איהר נאָהענטער, נעהמט זי אַרום און קוסט זי. זאָג מיר, קינד מיינס, וואָס זיצסטו אַזוי?

פ ע ר י ל

אוי, מאמע לעבען, הער זיך איין.

ב ת י ה   פ י י ג ע

וואָס איז דיר אַזעלכעס?

פ ע ר י ל

עס רירט זיך עפּעס אונטער'ן האַרצען.

ב ת י ה   פ י י ג ע

א לעבען איז דאָרט, מיין קינד, א לעבען...

פ ע ר י ל

איך וויל לעבען, מאַמעשו... נעמהט דער מוטער אַרום האַלז. איך וויל לעבען...

י ש ר א ל   נ ח

קומט אַן פון שטוב.

ב ל ו מ ע

פיהרט איהם אונטער'ן האַנט.

דריטער אַקט.

ביי ישראל נח'ן. אין שפּעטען הערבסט. ביינאַכט. דרויסען איז אַ ווינט און אַ רעגען. אויף אַ באַנק אַנגע־שפּארט שלאָפט די אַלטע בתיה פייגע. נעבען אייוועז, וואָס היצט זיך, זיצט בלומע און קוקט אין פייער אַריין. פּעריל איז איבערגעבויגען איבער אַ וויג־בעט, זעהט אוים זייגענ־דיג דעם קינד איז זי איינגעדרעמעלט געוואָרען אַזוי איבער'ן וויג. פון צווייטען חדר דערהערען זיך טריט. עס קומט אַרוים ישראל נח.

ישראל נח

שטאַרק געעלטערט. געבראָכען. ווייזט אוים ער איז געשלאָפען אין די קליידער. ער מערקט נישט בלומען ביים פייער. ער שטעהט נעבען וויג און בעטראַכט פּערלען. ער ווענדט זיך צום טיר, קלערט אַרויסצו־געהן.

בלומע

וואָס האָט די גאַנצע צייט איהם נאָכגעקוקט.

געהט נישט, פעטער, ס'איז א רעגען אין דרויסען.

ישראל נח

דערשרעקט זיך. שפּייט אוים.

טפוי זאָל עס ווערען...

בלומע

איהר האָט מיך נישט בעמערקט?

ישראל נח

פאר וואָס געהט מען נישט שלאָפען?

בלומע

איך ווארט, לייזער בעדארף קומען.

ישראל נח

ער וועט נעכטיגען אין שטאָדט.

ב ל ו מ ע

ער האָט געזאָגט אז ער וועט קומען.

י ש ר א ל נ ח

קוקט אין פענסטער.

שוין לאנג, אז דער רעגען גיסט?

ב ל ו מ ע

דעם גאנצען אבענד.

י ש ר א ל נ ח

כ'האָב זיך דערשראָקען. אזא נארישקייט. מונטערער. די מומע שלאָפט שוין לאנג?

ב ל ו מ ע

שוין א צייט.

י ש ר א ל נ ח

דאָס קינד האָט נישט געוויינט?

ב ל ו מ ע

ניין, ס'האָט נישט געוויינט.

י ש ר א ל נ ח

האָט לייזער געזאָגט אז ער וועט קומען?

ב ל ו מ ע

אודאי וועט ער קומען. וואָס האָט ער צו טהאָן אין שטאָדט?

י ש ר א ל נ ח

אז ער וועט קומען זאָלסטו מיך אויפוועקען.

געהט ווידער אין צווייטען צימער.

ב ל ו מ ע

הערט זיך צו. געהט צום טיר פון אנדערען חדר.

איהר האָט מיך גערופען, פעטער?... יא, די מומע דרעמעלט נאָך.

געהט ווידער צום אייוועז.

פ ע ר י ל

כאָפּט זיך אויף דערשראָקען.

ב ל ו מ ע

וואס האט איהר זיך אזוי דערשראקען?

פ ע ר י ל

רייבט די אויגען, קוקט זיך ארום.

ב ל ו מ ע

וואס האט זיך אייך געדאכט?

פ ע ר י ל

צו אלדע וויסטע פעלדער זאל עס אויסגעהן וואס מיר האט זיך גע־חלום'ט. אין הארצען לעדיג, עס ציהט און איז הונגריג. כ'האב אזוי איינגעדרימעלט, טפוי, טפוי, צו אלדע וויסטע פעל־דער זאל עס אויסגעהן. רבונו של עולם. צום קינד. פויגעלע מיינס, צוליעב דיר איז אויף אונז אזא אומגליק געקומען. אזא פינסטערקייט אנגעפאלען. בלייב שוין כאטש דו מיט אונז.

ב ל ו מ ע

אייך האט זיך דען עפעס גע'חלום'ט?

פ ע ר י ל

ס'קלאפט מיר אין הארצען ווי מיט א האמער. פון אזא הויך. ס'האט זיך מיר געדאכט, אז די נייע שול האט אבגעברענט. איך בין מיט'ן קינד געווען אין דער ווייבערשער שול און אז דאס פייער האט ארום און ארום זיך צעפלאקערט בין איך מיט'ן קינד אויפ'ן האנט ארויסגעשפרונגען אזש פון פענסטער.

ב ל ו מ ע

פייער איז דאך מזל'דיג. אז מען זעהט פייער אין חלום איז א סימן, אז מען וועט ווערען רייך.

פ ע ר י ל

אין א שלעכטער שעה ביזטו מיר, קינד מיינס, געבוירען געווארען. אלץ איז ווי מיט'ן פייער אוועק.

ב ל ו מ ע

איך, נאר, האב שוין היינט געוויינט אויך. איך בין געגאנגען צום ברונעם אנשעפען אנ'עמער וואסער און כ'האב גאר נישט געזעהן,

אז כ׳טרעט אריין אין אָרט וואו דער פערד האָט זיך געקאַטשעט. מען זאָגט, אז מען טראָגט גאַנצע צוועלף חדשים, אויב מען טרעט אריין אין אַזאַ אָרט.

פ ע ר י ל

עפּעס אַ קלייניגקייט אז מען טראָגט. מיט טויזענד אויגען בעדאַרף מען זיך אומקוקען.

ב ל ו מ ע

וואָס זאָגט איהר, מומע, ס׳וועט גאָר נישט זיין?

פ ע ר י ל

אפשר גאָר אַנ׳איינרעדעניש.

ב ל ו מ ע

די גאַנצע פרעהליכקייט איז פון מיר אַוועקגעגאַנגען. לייזער איז געוואָרען אַנ׳אַלטער דזשאַד. איך זאָג אייך מומע, אז מען בעדאַרף נישט חתונה האָבען.

פ ע ר י ל

דיר וועט מיט גאָטס הילף גאָר נישט פעהלען. זעהסטו שוין אז דו ביזט מזל׳דיגער ווי איך. זיבען יאהר האָב איך מיר געפּלאָגט ביז כ׳האָב אַ קינד זוכה געווען. און דו וועסט צו ניין חדשים אַ מאַמע זיין.

ב ת י ה פ י י ג ע

דערשרעקט זיך פון שלאָף. פאַלט שיעור פון באַנק נישט אַראָפּ.

פ ע ר י ל

אוי, מאַמע, וואָס איז מיט דיר?

ב ת י ה פ י י ג ע

געהט צום קינד און בלאָזט עס אָפּ.

טפוי, טפוי, טפוי, עס זאָל אַוועקגעהן צו אַלע פּוסטע וועלדער, צו אַלע וויסטע וועלדער, צו דער זון, צו דער לבנה, עס זאָל אַ ווינט קומען און פאַרטרייבען עס אין אַלע טיפע ימים, טפוי, טפוי, טפוי...

פ ע ר י ל

אוי וועה איז מיר, אוי ווינד איז מיר, וואָס האָט זיך דיר אויסגע־

דאכט ?

בויגט זיך אריבער דעם קינד.

ב ת י ה פ י י ג ע

אזא ווילדער חלום. וואס עס קען קריכן אין קאפ אריין. טפוי זאל עס ווערן.... דאכט זיך מיר כ'האב ס'ווינגעלע אויפגעהאנגען אויף א בוים און אזוי עס געוויגט מיט'ן פוס ביז כ'בין אנדרע־מעלט געווארן. און אימיצער איז דערווייל אנגעקומען און האט אונטערגעזעגט דעם בוים און מיט אזא טראך איז דער בוים אני־דערגעפאלן — אזש כ'האב מיר פון שלאף אויפגעכאפט.

פ ע ר י ל

און דאס קינד ?

ב ת י ה פ י י ג ע

אויף ווילדע פעלדער זאל עס אויסגעהן וואס אין קאפ אריין קען קריכן.

פ ע ר י ל

ס'איז נישט אומזיסט. זעהט נאר ווי ער שמייכעלט. זעהט נאר ווי ער מאכט שוין קנייטשען אויפ'ן שטערן ווי אנ'אלטער.

אלע דריי ווייבער שטעהן ארום וויג, אלע פארקוקען זיך צום קינד.

ב ת י ה פ י י ג ע

די שכינה רוהט אויף דעם.

פ ע ר י ל

קינד מיינס...

ב ת י ה פ י י ג ע

וואס איז איצטער אויף דרויסען ?

ב ל ו מ ע

עס געהט א רעגען.

ב ת י ה פ י י ג ע

אז דער רעגען גיסט אין דער צייט וואקסט אין פעלד די תבואה ; חלילה נישט אין דער צייט — רינט ער אין שטוב אריין דורך דעם צעלעכערטען דאך און דער דלות וואקסט אין שטוב, אוי וועה איז

מיר.

פ ע ר י ל

הער אויף, מאמע, אזוי צו קרעכצען.

ב ת י ה פ י י ג ע

ווי זאל איך נישט קרעכצען און ווי זאל איך נישט זיפצען.. ווי ס'פייער זשומעט אין אייווען! די שונאים בילען ערגעץ. נעהם, בלומע, שיט אריין אביסעל זאלץ אין אייווען און זאג: זאל זיי אזוי זידען און ברענען אין הארצען...

פ ע ר י ל

איך האב קיין שונאים נישט. גאט האט אזוי געוואלט.

ב ת י ה פ י י ג ע

יעדער מענש האט שונאים, פארגינען איהם נישט וואס ער לעבט אויף דער וועלט.

י ש ר א ל נ ח

בעוויזט זיך אין טיר.

ב ת י ה פ י י ג ע

אט איז דאך, ישראל נח. כ'האב געמיינט דו שלאפסט שוין.

י ש ר א ל נ ח

צופלאפערט זיך אביסעל. שונאים, וואס פאר א שונאים האסטו?

פ ע ר י ל

כ'האב געמיינט דו שלאפסט.

י ש ר א ל נ ח

צינד מיר בלומע אן א לאמטערנע, איך וויל געהן זעהן וואס אין שטאל הערט זיך.

פ ע ר י ל

וואס האסטו איצטער צו טהאן אין שטאל, עס רעגענט אזוי!

י ש ר א ל נ ח

איך ווייס נישט וואס איהר ציטערט אזוי איבער מיר?

פ ע ר י ל

דו ביזט נישט געזונד, ציטער איך איבער דיר.

ישראל נח

אנ׳איינרעדניש. איך ווייס נישט וואס אויף אייך איז אנגעפאלען אזא שרעק מיט אמאל.

בתיה פייגע

זוארום וואס ס׳איז נישט פארהאן אויף וואס צו קלאגען?

ישראל נח

וואו זענען די חשבונות פון פאראיאהריגע תבואות?

פעריל

קוקט פארוואונדערט.

ישראל נח

וואס קוקסטו מיר אן אזוי? איך שטארב נישט. וואס געווען איז געווען. וואו איז דער חשבון? איך רעכען מארגען ארויספאהרען איבער די דערפער און הייסען פיהרען תבואה.

בתיה פייגע

אפשר וועט שוין טאקי דער וואס אין הימעל רחמנות האבען.

פעריל

ווער ווייסט צו מען וועט פיהרען.

ישראל נח

וואס הייסט, מען וועט נישט פיהרען? מען וועט נישט געטרויען? איך בין נאך דער אלטער בעל-בטוח. אלעמען וועל איך אויסצאה-לען ביז א פרוטה. זאל די וועלט נישט זאגען איך כ׳האב געבויט א שול פאר פרעמד געלט. אלעמען וועל איך אויסצאהלען ביז א פרוטה. את, דאס זענען זיי די חשבונות. אפשר האט איהר געזעהן ערגעץ מיינע שפאקולען?

בתיה פייגע

אביסעל פארדעכטיג.

אויב דו ביזט טאקי שוין געזונד אזוי, טא בעסער געה עס עפעס.

ישראל נח

איך וועל פאהרען מארגען אין שטאט אריין און דער רב וועט אבמאכען מיט די בעל חבות. עסק׳ט זיך אין מיט חשבונות. לאכט.

וואָס אַ מענשען קען איינפאַלען. כ'האָב געמיינט, אַז כ'וועל שוין גאָר קיין מאָל פון די חובות נישט ארויסקריכען. איך וועט מיר מיט אייך, אַז איבער־אַ־יאָהר אין דער צייט איז ישראל נח ווידער אויפ'ן פערד.

בתיה פייגע

דו האָסט טאַקי צופיעל אויף זיך אָנגענומען. האָט זיך געמוזט איינברעכען.

ישראל נח

נאַרישקייטען, מיט גאָטס הילף... אַ קדיש האָב איך אויך... יאָ, אַ קדיש.

קוקט צום קינד.

בלומע און פעריל סוד'ען זיך.

ישראל נח

וואָס סוד'עט איהר זיך דאָרטען? נאָך פאַר דיינע חתונה קליידער נישט בעצאָהלט? קיין מורא נישט. וועסט זיי נישט בעדאַרפען פאַרזעצען. ישראל נח לעבט און וועט מיט גאָטס הילף פאַר אַליץ באַצאָהלען.

פעריל

הייבט פלוצלינג אָן וויינען.

אַזאַ אומגליק אויף אונז זיך אַראָבגעלאָזען. וואו וועל איך זיך מיט מיט מיין קינד אַהינטהאָן?

ישראל נח

וועמען בעוויינסטו?

בלומע

הערט אויף, מומע. 'וויינט נישט. איהר וועט אויפוועקען ס'קינד.

ישראל נח

וואָס וויינסטו? וואָס קלאָגסטו? שטיל זאָל מיר זיין!

בתיה פייגע

נו, שאַ, נו, שאַ, הער שוין אויף.

ישראל נח

באקלאָג מיר נישט מיין קאָפּ. איך בין דער איינענער ישראל נח וואָס געווען. כ'האָב געוואָלט האָבען אַ קדיש האָט עס מיר גאָט געגעבען. דער וואָס אין הימעל בעדאַרף פאַר קיין משכון נישט האָבען. מיין לעבען... מיין לעבען... וואָס וויינט איהר, פרעג איך אייך ? !

פעריל

ווערגט זיך מיט די טרערען.

נו, שאַ, קיינער וויינט נישט.

בלומע

שיסט אוים מיט אַ געוויין.

איך וועל פון שטוב אנטלויפען. איך וועל לויפען אהין וואו די אויגען וועל'ן מיר טראָגען.

בלומע

פארהאלט מיט'ן פויסט איהר געוויין. איילט אין צווייטען צימער אריין.

פעריל

קוסט איהר קינד. וויל מיט די קוסען דערוועדגען איהר געוויין.

נו, שאַ קינד מיינס, נו שאַ...

בתיה פייגע

קוקט אין פענסטער.

ישראל נח

סאַראַ שטילקייט עס איז ! וואָס איז היינט מיט אייך ? איהר וואַרפט אויף מיר אַ פּחד אָן. נישט אנדערש איך זאָל נעהמען און אנטלויפען פון שטוב.

פעריל

וואָס ווילסטו פון מיין לעבען ? ס'האַרץ איז מיר פאַרביטערט, וויין איך.

בתיה פייגע

פאַר וואָס זאָל מען נישט וויינען ?

איך זעה וואס פאר א יאהר צייט איז פון אונז געווארען. מען וועט בעדארפען מיט דער טארבע אוועקגעהן.

ישראל נח

איז בעדארף מען קלאגען אויף דעם? וואו איז זי, בלומע? וואס האסטו זיך דארט בעהאלטען? קום ארויס. ווילסט וויינען, קום וויין וויפיעל דו ווילסט. וויפיעל דיר גלוסט זיך.

פעריל

קום אריין, בלומע, דער פעטער רופט.

בלומע

בעווייזט זיך אין טיר מיט פארוויינטע אויגען.

ישראל נח

נו, וואס קוקסטו מיר אן אזוי? וואס זעהסטו אויף מיר? איך וועל שטארבען. נו, איז וואס? איך האב דאך עס אליין אויף זיך גע־נומען. אליין מיט'ן גוטען ווילען אויסגעקליבען. אבער א קדיש האב איך דאך. מיט א געמאכטער פרעליכקייט. א קדיש האב איך דאך, א קדיש האב איך דאך...

מען קלאפט אין טיר.

בלומע

לייזער איז שוין געקומען.

ווי א שטיין וואלט ביי אלעמען פון הארצען אראפגעפאלען. עס עפענט זיך דיר טיר און עס קומען אריין אשר, טעוויע און גרשון, פארנעצטע מיט די בייטשען אין די הענט. זאגען „גוט אבענד“.

פעריל

געסט, אין אזא צייט. געמיינט לייזער איז געקומען.

טעוויע

נישט געריכט זיך איך זאל קומען, וואס?

פעריל

טאקי, א גרויס וואונדער.

א ש ר

כאַ, כאַ, כאַ. כ'האָב געוואוסט, אז עס וועט זיין אַ וואונדער.

ג ר ש ו ן

טעוויע האָט זיך געלאָזט איבעררעדען.

א ש ר

אימישנע געפאָהרען אין שטאָט אריין.

י ש ר א ל נ ח

נו, וואָס. איך זאָג, אז כ'וועל בעצאָהלען ביז אַ פּרוטה.

א ש ר

נישט דאָס, ישראל נח. שטאָט ווייסט, אז דו האָסט קיין פרעמד געלט נישט אויפגעגעסען. מען ווייסט, אַז דו האָסט צדקה געטהאָן, און גאָר נישט.

ט ע ו ו י ע

די זאַך איז אַזוי, ישראל נח; איך האָב געמיינט, אז כ'וועל אזוי בעסער מאכען. פאַרשטעהסטו, געווען געוואוינט האנדלען בשותפות און איצטער אליין קלעפּט זיך עס נישט.

י ש ר א ל נ ח

איך האָב דאָך נישט קיין געלט צו בעצאָהלען מיינע חובות.
איך בין נישט רייכער געוואָרען.

ב ת י ה פ י י ג ע

איך וועל דיר זאָגען דעם אמת... נו, זאָל איך שוין אפשר בעסער שווייגען.

ט ע ו ו י ע

דעם אמת זאָגענדיג, ווען נישט אשר און גרשון, וואָלט איך איצטער נאָך אויך נישט געפועלט ביי זיך — נאָר זיי, כ'וועל דיר זאָגען דעם אמת, זיי האָבען מיך מנצח געווען.

ג ר ש ו ן

וואָס הייסט אידען זאָל'ן נישט קענען צווישען זיך דורכקומען.

א ש ר

פאַרשטעהסטו מיר, וויפיעל מאָל בין איך דאָ מיט'ן וועג דורכגע-

פאַהרען? נישט קיין סך, פון נאָך דער חתונה אַז, כאַ— כאַ — כאַ צוואַנציג גאַנגען. רעדער אויף מיינע וועגענער שוין אומגעביטען. דער פערד פארפיהרט דיך שוין אליין צו ישראל נח'ן אויפ'ן פאַדווער — און איצטער, אַ שאַד אַ שטוב זאל איינגעהן.

ג ר ש ו ן

אַט ווייס איך, איך האָב פיינט די שטאָדט. אַז כ'בעדאַרף ס'ביסעל תבואה אָדער אַ קעלביל פיהרען צו זיי — וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו רעדען? — מיט אונזערען אַ מענשען קען מען לעבען. הערסטו, עס בעקומט מיר נישט ווען אפילו זיי רופען מיך אויף צו דער הייליגער תורה. קענסט מיינען, אַז די הייליגע תורה איז זייערע, טהוען דיר אַ טובה, אַז זיי נעהמען ביי דיר די פיינע נדבה.

ט ע ו ו י ע

איך בין געוועזן ביים רב. כ'האָב מיר מיט איהם מישב געווען.

א ש ר

אַז, ס'אי נישטאָ וואָס צו רעדען.

ג ר ש ו ן

וואָס שווייגסטו, ישראל נח? וואָס האָסטו אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ?

פ ע ר י ל

ווילט איהר, רב טעוויע, זעהן מיין זוהן?

ט ע ו ו י ע

האָט מיר שטאַרק באַנג געטהאָן וואָס כ'האָב נישט געקענט זיין אויף זיין ברית.

י ש ר א ל נ ח

געהט אין צווייטען צימער.

ב ל ו מ ע

קומט פון דאָרט אַרויס.

ט ע ו ו י ע

אַט איז זי, די ציג. קומסט עס גאָר נישט אין שטאָט אריין. איי, לייזער די וועלט רייסט ער איין.

בלומע

וואס האב איך צו טהאן אין שטאט? נישטא דארט קיין גוטע מענ־
שען.

טעוויע

לאכט.

דו ביזט אויך אין כעס אויף טעוויען?

בתיה פייגע

הערסט, עס גלויבט זיך מיר גאר נישט; מסתמא דער רב זאל לע־
בען האט אין דעם זיך אריינגעלעגט.

טעוויע

וואס איז מיט ישראל נח'ן? וואס ער האט זיך אזוי אבגעלאזען?

פעריל

אנ'אומגליק אויף אונזער שטוב געקומען.

טעוויע

געהט אריין צו ישראל נח.

אשר

ישראל נח בעדארף זיך נישט האלטען אזוי פון וויטען. דער מענש
וויל איהם געהן אנטקעגען.

פעריל

איך האב צו איהם גאר נישט געהאט. ער האט געמאנט זיינס.
ישראל נח האט אפילו קיין ווארט נישט איבערגערעדט. ער איז
קראנק פון דעם וואס ער איז געבליבען אזוי הינטערשטעליג.

גרשון

ס'איינציגע וואס ער וויל, אז אלץ זאל געהן אויף ביידענס נאמען.
נישט ווי ס'איז אמאל געווען. ער וויל, זאגט ער, האבען אויף
וואס צו ווייזען.

פעריל

אימיצער פארלייקענט איהם דען וואס איהם קומט?

אשר

נישט דאס מיינט ער. אט, איהר וועט שוין הערען פון וואס דא

ווערט גערעדט. קוקט צום קינד. א וואזשנער קונדעס. כע, כע... א אינגעל, אויפ'ן שטערען אנגעשריבען. קומט ארויס אהער אויב איהר האט דארט צו רעדען. וואס איז צו רעדען אין דער פינס־טער?

טעווייע

קומט ארויס.

ער וויל נישט, זאגט ער. ער הייסט מיר נעהמען די שטוב. מען קען טאקי מיינען אז — נו... כ'האב געהאט א כעס. ווער וואלט געווען בעסער? איך וויים נישט אויב אפילו דער רב וואלט געווען בעסער. איהר ווייסט דאך אלע, אז מיין גאנץ פארמעגען איז דא געווען.

אשר

וואס איז געלט? גאר נישט. וויפיל לעבט א מענש? איך זאג מיר מיינס. אז מען קען נישט לעבען ווי א מענש זאל מען כאטש שטארבען ווי א מענש. וואס זאגט איהר, בתיה פייגע?

בתיה פייגע

אוי ווערה איז מיר.

פערי ל

אויס טרערען.

איך וואלט נאר וועלען, אז איך מיט מיין קינד זאלען מיר חלילה נישט בעדארפען אנקומען צו לייטען.

טעווייע

וואס האט עס איינם מיט'ן אנדערען. אידענע וואס איהר זענט. וואס איז מיט איהם? פאר וואס בעהאלט ער זיך פון מיר? איך האב איהם נישט געטהאן קיין שלעכטס? אט אדרבה, איהר זענט זיין ווייב, זאגט מיר, איך האב אייך געטהאן א סך שלעכטס? אפשר דאס נאר וואס כ'האב זיך פאר דער וועלט צעשריען. כ'האב געזאגט, אז די שוהל איז פאר מיין געלט געבויט געווארען. האב איך נישט געהאט קיין פראוו? אט אדרבה, איך פרעג אייך, האב איך נישט געהאט קיין פראוו?

י ש ר א ל נ ח

קומט אַרויס.

דו האסט געהאַט פראוו.

ט ע ו ו י ע

איך זאָג עס אָבער נישט איצטער.

י ש ר א ל נ ח

איך זאָג, אז א מענש האָט אַ פראוו צו טהאָן מיט זיין פארמעגען וואָס ער וויל. יענעמס בעדארף מען נישט טשעפען. אַז כ'האָב מיר גע־כאפט האָב איך געזאָגט, טעוויע, אַט האָסטו דיר מיין שטוב, מיינע שפייכלערס, ווארום ס'איז נישט געווען מיין שולד, נאָר אַזוי האָט עס בעדארפט צו זיין. מיין פארמעגען האָט נישט געהערט צו מיר, איך האָב אָבער צופיעל געגעבען. כ'האָב מיט מיינס פרעמד פאר־מעגען אוועקגעגעבען.

ט ע ו ו י ע

הער, ישראל נח, דו רעדסט מיר ווי אַ צדיק. מיר אַלע זענען דאָרפי־שע אידען. פארשטעהסטו מיר, גראבע יונגען. וואָס איז פארהאַן צו רעדען. זעהסט איך בין געקומען צו דיר אין אַזאַ רעגען. איך בע־דארף זיך נישט איבערבעטען מיר דיר. מיר זענען נישט געווען ברוגז. ווייסט, איך בין געווען גערעכט. אַט, גיב אַ האַנט, און וואָס געווען איז געווען. ישראל נח, איך בין דיר מוחל וואָס דו ביזט מיר שולדיג. וועסט זיין אַ גביר, נו מהיכא תיתא, וועסטו עס מיר אָבגעבען.

א ש ר

ישראל נח, הער אנ'עצה וואָס אנ'אַלטער פריינד זאָגט דיר. הער, וואָס אשר זאָגט דיר, אז אַ מענש ליגט מיט'ן קאָפּ אין דר'ערד בעדארף מען נישט צו דעפטשען מיט'ן פוס. דו ביזט געפאַלען. מיר ווילען דיך הויבען.

ג ר ש ו ן

נארישקייטען. אז איין איד וועט דעם אנדערען נישט הויבען איז דאָך הפקר די וועלט.

אשר

ווי דען? א איד בעדארף מען דאך זיין! ווי דו זעהסט מיך לעבען, ווען גאָט העלפט מיר איך זאָל אויסגעבען מיינע קינדער — פאַר־קלייב איך מיר אין שוהל אריין הינטער'ן אייוועו און זאג תהילים ביז, ביז...

ישראל נח

רעדט מיט איהר, מיט פערלען.

טעוויע

אָט וואָס א מענש קען איינפאַלען.

פעריל

וואָס עפּעס מיט מיר?

גרשון

און דו? וואו ביזטו אין דער וועלט?

ישראל נח

איך האָב מיר פון אלץ דינג אָבגעזאָגט. א קדיש האָב איך געוואָלט. גאָט האָט מיר איהם געגעבען.

ער זיצט מיט אַראָפּגעלאָזענעם קאָפּ. שטיל. דער עולם קוקט איי־נער צום צווייטען.

פעריל

גראָבט איין דעם קאָפּ אין קינדס וויגעלע.

טעוויע

אויב דו טראַכסט אזוי? נו, מיין איך איז נישטא פון וואָס צו רע־דען.

ישראל נח

אזוי איז געווען דער ווילען פון גאָט. איך האָב אזוי לאנג גאָט גע־בעטען... איהם צוגעזאָגט...

טעוויע

דו רעדסט פון וועג.

אשר

מען בעדארף איהם נישט פאָלגען. ער זאָגט: פעריל, זאָל זיין

פעריל...

ג ר ש ו ן

אפשר וויל ער נישט פיהרען מעהר קיין געשעפטען. נו וועט פעריל פיהרען.

פ ע ר י ל

וואס איז מיין לעבען איצטער ווערט? גאר נישט.

ב ת י ה פ י י ג ע

וואס איז די פעולה, אז מען האט שוין א קינד, אז אזוי ווערט מיט אמאל ס'לעבען פערפינסטערט.

א ש ר

געהט צו ישראל נח. קלאפט איהם אין פלייצע.

האלט זיך אויף די פיס, ישראל נח. די וועלט געהט נישט אונ־טער. הערסט וואס מען זאגט צו דיר?

ס'הערט זיך ווי אימיצער זאל צופאהרען צום שטוב.

ט ע ו ו י ע

ווער פאהרט עס איצטער אהער?

ב ל ו מ ע

לייזער, איז עס! עפּיס נאך אימעצער. מען זעהט נישט אין דער פינסטער.

ל י י ז ע ר

עפענט די טיר, רעדט.

אט איז די טיר, רבי.

א ש ר

דער רבי אזוי שפעט!

פ ע ר י ל

וועה איז מיר, אין אזא רעגען.

ר ב

א גוטער אבענד!

ט ע ו ו י ע

דער רבי אזוי שפעט.

ר ב

כע, כע, אַ שפּיצעל מיר אָפּגעטהאָן. אָט איז דאָך, ישראל נח, אבי מען האָט מיך איבערגעשראָקען. פאַרשלאָפט געוואָרען. כע, כע, וואָס מאַכסטו ישראל נח?

ל י י ז ע ר

אז איך בין געפאָהרען צו׳ן אייך רבי, האָבען מיר זיך אַלע טאַקי גע־האָט איבערגעשראָקען.

ר ב

אָט איז טעוויע, אשר און גרשון! אַלטע שותפים. נו איז וואָס? מסחר וועט דאָך געהן איבער׳ן גאַנצען געגענד. נו, טאַ וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו דאגה׳ן. און דו, ישראל נח, האָסט אויפגעהערט צו מאַכען מסחר האָסטו אפילו אין דיינע וועגענער פאַרגעסען; ווי לאָזט מען עס די וועגענער זאָלען צעפּוילט ווערען? כע, כע...

ל י י ז ע ר

אַן׳אַקס האָט זיך צובראָכען. מיט אַ דרענגעל אונטערגעבונדען. קוים זיך דערשלעפּט.

א ש ר

אַן׳אַנדער פערד וואָלט טאַקי אין אַזאַ בלאָטע דעם וואָגען נישט אַרויסגעשלעפּט.

פּ ע ר י ל

איידער דער רבי איז געקומען האָט ישראל נח שוין געמאַכט פּלע־נער אַם ירצה השם איבער די דערפער אַרויספאָהרען.

ר ב

אָט זעה איך דאָך אַ פולע שטוב מיט אידען... אָט איז דער רוצח טעוויע, כע, כע... וואו איז עס פאַרהאַן אַ שלעכטער איד? אַ איד מיט אַ גזלניש האַרץ.. נישטאָ, זאָג איך אייך. אַ פאַרמעגען פאַר־לאָרען און איצטער, געהערט, אז דער שותף עפּעס נישט מיט אַלעמען איז ער געקומען.

ט ע ו ו י ע

מיר רעדען דאָ עס די גאַנצע צייט. איך זאָג, מיילאַ וואָס געווען איז

געוועז. זאל מען אנהייבען ווידער האנדלען. גאט וועט העלפען...

ר ב

ווייסט ווי דען... כ'האב צער געהאט. גרויס שברת־לב. אט איז לייזער געקומען — ער זאגט... אי דו שקץ איינער, ווי שפאנט מען עס איין אזא צעבראכענעם וואגען. געוואלט דעם אלטען רב אין בלאטע אויסקערען.

ל י י ז ע ר

חלילה רבי, וואס רעדט איהר.

ר ב

האסט זיך געוואלט מיט מיר אפרעכענען. אנגעדרעט פאר'ן אויער אינגעלוויין? א שטיפער געוועזן... האסטו זיך געוואלט אפרעכענען.

אלע אויסער ישראל נח'ן לאכען גוט־מוטיג.

א ש ר

וואו וויט האט עס געטראפען?

ל י י ז ע ר

נישט וויט שוין פון דארף.

ר ב

וואס מאכט עפעס דער בן זכר?

פ ע ר י ל

אויב דער רבי וועט וועלען א קוק טהאן אויף איהם.

ב ת י ה פ י י ג ע

די שכינה רוהט אויף איהם.

ר ב

געהט צום וויג.

און דו קליינער אידעלע. געבוירען געווארען צרות צו ברענגען אויף טאטע־מאמע. א איד ווערט געבוירען — האט עס מסתמא א בעטייט. א איד ווערט נישט געבוירען גלאט אזוי.

פארקוקט זיך אויפ'ן קינד.

ב ת י ה פ י י ג ע

דער רבי וועט דאָך איהם קיין עין הרע נישט געבען.

ר ב

נישטאָ קיין עין הרע. נישטאָ... נו, ישראל נח דערפאר וואָס כ'האָב דיך געפונען א מענשען... פארהאן ביי דיר משקה? גיב אהער וועט מען מאכען אַ ברכה.

א ש ר

אַי דער רבי זאָל מאריך ימים זיין... הערט איהר רבי, איך בין אַ גראָבער יונג, און כ'וועל זאָגען דעם אמת נישטאָ אזעלכע רבנים. נישטאָ. אַזוי פיעל טראכטען און דאגהן פאר יענעם — דאָס בע־דארף מען קענען.

ר ב

נו, וואו איז משקה? אזוי פיעל אידען פארהאן... אַ וואָ, געקומען אידען האָבען א דין־תורה האָב איך מדחה געווען. געזאָגט כ'מוז פאָהרען. בקור חולים.

ב ת י ה פ י י ג ע

דערלאנגט אַ פלעשעל מיט גלעזלאך צום טיש.

דער וויין איז נאָך פון ברית פארבליבען.

ר ב

אויסגעצייכענט. נו — אידען. וואָס הערט מען עפּעס אויף דער וועלט? וואָס זאָגט מען, ט'אשווערער ווינטער זיין?

א ש ר

ס'האָט שוין געמעגט זיין אַ פרעסטעל.

ל י י ז ע ר

די קראהען קלייבען זיך אויף די בוימער. און דער ווינט בלאָזט פון צפון.

ג ר ש ו ן

אויב אַזוי וועט עס כאפּען אַ פרעסטעל. דער רעגען האָט אויפגע־הערט.

ר ב

נו, לחיים אידען. לחיים ישראל נח. און דו טעוויע, כ'האָב דיך נעכ־טען געוואָלט פארופען צו זיך, נו ביזטו אליין געפאָהרען. זענט איהר דאָך מסתמא שוין שלום געוואָרען.

ט ע ו ו י ע

איך האָב מיר פון מיינם אבגעזאָגט.

ר ב

אַ שקץ ביזטו. האָסט מקנא געווען וואָס א שוהל בויט דיין שותף.

ט ע ו ו י ע

רבי...

ר ב

נאָר... אַ איד מעג האָבען קנאה אויך, אָבער מיט א מאָס.

א ש ר

אָבער אַ שוהל רבי. איך זאָג די שטאָט האָט עס נישט פאַרדינט.

ג ר ש ו ן

כ'לעבען ווי דו רעדסט נאַרישקייט.

ר ב

געווים נאַרישקייט. אַ שטאָט, טייערע אידען, פרומע אידען, מען טאָר נישט מהרהר זיין... נו לחיים ישראל נח...

י ש ר א ל נ ח

לחיים רבי.. איהר האָט זיך נישט בעדאַרפט מטריח זיין. כ'בין נישט ווערט דעם כבוד... כ'האָב געוואָלט זיין באַנ'אייך. אָט האָב איך גערעכענט מיינע חובות, איך וועל אויסצאָהלען און דער נאָך, אויב אַזוי איז ביי גאָט. —

ר ב

שלאָגט איהם איבער.

שא, רעד עס נישט. חובות צאָהלען. ביזט קיינעם נישט שולדיג. כ'האָב גערעדט מיט אלעמען. מען איז צו מיר געקומען. כ'האָב מיט אלעמען דורכגעשמועסט. איך ווייס אז דו האָסט דעם שבת

נישט געהאט... כ'מיין נו, גאר נישט...

א ש ר

גיט א פאטש מיט די הענט.

וואס זאגט איהר, רבי?

פ ע ר י ל

חלילה, איך האב מיר פאר קיינעם נישט בעקלאגט.

ג ר ש ו ן

ישראל נה האט נישט געהאט פאר וואס שבת צו מאכען?

פ ע ר י ל

ס'איז מיר געווען א חרפה צו בארגען.

ט ע ו ו י ע

אנ'עולה, פעריל. אנ'עולה זאג איך דיר, ישראל נח. טעוויע לעבט דאך נאך.

א ש ר

און אשר איז דאך אויך נאך דא אויף דער וועלט.

ג ר ש ו ן

ווען מיין ווייב וואלט עס וויסען אזא זאך....

ר ב

כע — כע — וואס אידען זענען. אויפ'ן דארף זענען צדיקים. וואו א אידיש הויז — דארט איז א צדיק.

ל י י ז ע ר

וואס האט זיך מישב געווען אן א זייט עפעס מיט בלומען. ווענדט זיך פלוצלונג צום עולם טומלענדיג זיך מיט די ווערטער.

רבי, איך וויל באנ'אייך עפעס פרעגען.

ר ב

נו, לאמיר הערען.

ל י י ז ע ר

איך וויל נעהמען אויף זיך... כ'מיין...

ר ב

וואס ווילסטו נעהמען אויף זיך... חובות... נו ביזטו דאך סיי ווי

מיט ישראל נח׳ן.

ל י י ז ע ר

איך מיין, אויב ס׳איז בעשערט צו שטארבען... איך מיין איך וועל...

ב ל ו מ ע

צעשראָקען.

וואס רעדסטו, ווייס איך נישט...

ר ב

שרייט אָן אויף איהם.

שא, מען פרעגט נישט ביי דיר! מען רעדט נישט אזעלכע זאכען. שא זאָל מיר זיין!

דער עולם צעטומעלט אַ ווייַלע.

ל י י ז ע ר

זאָל מיר דער רבי מוחל זיין, אויב כ׳האָב זיך ארויסגערעדט מיט אַ נאַרישקייט.

ר ב

אודאי, נאַרישקייט. הוילע נאַרישקייט. אַ לעבעדיגער מענש בעדארף לעבען. בעדארף לויבען גאָט און לעבען, הערסט, דו שקץ, איינער!

י ש ר א ל נ ח

אין עקסטאז.

אודאי לעבען. איך וויל לעבען, רבי. רבי איך וויל נאָך לעבען...

ער פאלט דעם רב אויפ׳ן האַלז און וויינט זיך פאנאנדער. זיינע כחות הויבען איהם צו פארלאָזען, ער חזר׳ט איבער מיט תחינה אַלץ די פריהערדיגע ווערטער „לעבען וויל איך".

ר ב

ועסט לעבען. דיין ווייב וועט לעבען, דיין קינד וועט לעבען... אוי ער פאלט... זאָל מען איהם אנידער לעגען אויפ׳ן בעט...

ט ע ו ו י ע

וואס איז מיט דיר, ישראל נח?

א ש ר

פארשוואכט.

פון צווייטען צימער דערהערט זיך פלוצלינג בלומעס געוויין.

פ ע ר י ל

בלומע, הער אויף, ווארום איך וועל עס נישט אויסהאלטען.

ר ב

ווער וויינט עס דארט? שא, שטילער זאל זיין! ס'איז דיין ווייב, לייזער, זאג איהר זי זאל נישט וויינען.

ל י י ז ע ר

לויפט אין צווייטען צימער.

פ ע ר י ל

הייליגער רבי, טהוט תפילה פאר אונז.

ר ב

וואו איז זיין געלעגער? לעגט איהם אויף זיין געלעגער.

י ש ר א ל נ ח

שעפטשעט.

יא, אויף מיין געלעגער... יא, רבי... יא רבי...

אלע אין איינעם העלפען פיהרען ישראל נח'ן אין צווייטען צימער אריין. בתיה פייגע טראגט נאך דעם לאמפ. אין פאדערשטען צימער ווערט פינסטער, אויסער א פאס ליכט וואס שלאגט זיך אריין פון טיר.

פ ע ר י ל

קומט אריין, בויגט זיך צום קינד. שעפטשעט.

קינד מיינס, לעבען מיינס... צוליעב דיר וועט דיין מאמע לעבען... צוליעב דיר מוז די מאמע לעבען...

ר ב

פון צווייטען צימער דערטראגט זיך זיין שטימע, רעדט קלאר: „ברוך דיין האמת“... די מענער דארט איינציגווייז חזר'ן איבער: „ברוך דיין האמת“... עס הייבט זיך אן צו וויגען אין צווייטען צימער בלומעס געוויין. מיט אנ'איינגעהאלטענעם געוויין ענטפערט אב פעריל, אינגאנצען אריבערבייגען איבער'ן וויג.

ע נ ד ע.